

ИРЕНА МЕДАР-ТАЊГА

ЕТНОДЕМОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ

СРБА У СЛОВЕНИЈИ

ГЕОГРАФСКО ДРУШТВО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БАЊОЈ ЛУЦИ

ПОСЕБНА ИЗДАЊА
КЊИГА 57

Др Ирена МЕДАР-ТАЊГА

ЕТНОДЕМОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ СРБА У СЛОВЕНИЈИ

Бања Лука, 2023. године

И з д а в а ч:

Географско друштво Републике Српске
Ул. Младена Стојановића 2, Бања Лука

С у и з д а в а ч:

Природно-математички факултет Универзитета у Бањој Луци
Ул. Младена Стојановића 2, Бања Лука

З а и з д а в а ч а:

др Рајко Гњато

У р е д н и к:

др Неда Живак

Р е ц е н з е н т и:

др Рајко Гњато, редовни професор Природно-математичког факултета
Универзитета у Бањој Луци

др Драшко Маринковић, редовни професор Природно-математичког факултета
Универзитета у Бањој Луци

др Анђелија Ивков-Џигурски, редовни професор Природно-математичког факултета
Универзитета у Новом Саду

Л е к т о р и к о р е к т о р:

др Драгомир Козомара

Л и к о в н и у р е д н и к:

Митја Тања

Др Ирена МЕДАР-ТАЊГА

ЕТНОДЕМОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ СРБА У СЛОВЕНИЈИ

Бања Лука, 2023. године

ПРЕДГОВОР

На хетерогену етничку мапу у регионима Европе, поред честих миграција становништва, узрокованих између осталог и ратовима, утицала су бројна међудржавна разграничења. Након утврђивања нових државних граница дијелови појединих народа остајали су да живе у потпуно другачијем хабитусу у односу на већину сународника са којима су до тада живјели у оквиру истог државно-политичког уређења.

Након распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије 1991. године дошло је до стварања нових политичко-територијалних субјективитета, са знатно измијењеним условима етнокултурног и етнодемографског развоја. Савремени политички, економски и демографски процеси условили су специфичан положај Срба у републикама бивше Југославије у којима представљају мањинско становништво. Срби који су до распада Југославије живјели у истој држави из које потичу, данас живе и у дијаспори са лимитирајућим институционалним оквиром укупног развоја.

Проблем Срба у Словенији представља парадигму свих проблема који су настали послје распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Наиме, овај проблем је, у већем или мањем обиму, виђен и у другим новоформираним самосталним државама, само што је у Словенији најизраженији. Иако није било рата као у другим републикама бивше Југославије, Срби у Словенији пролазе пут од конститутивности и равноправности до игнорисања и избрисаних. Њима до данас није признат статус националне мањине иако постојање аутохтоне белокрајинске заједнице чини историјску подлогу за њихов бољи положај и статус. Формално-правно српска етничка заједница за државу Словенију не постоји.

Проблем Срба у Словенији није само проблем Срба него је проблем и Словеније, односно проблем изградње демократског и европски оријентисаног друштва. Питање које се намеће јесте: Да ли Словенија може бити демократска, цивилизована и формирана на тековинама Европске уније а да притом, у исто вријеме, игнорише потребе дијела својих грађана?

Монографија „Етнодемографски положај Срба у Словенији“ представља дио опсежног истраживања српске популације на територији Словеније. Комплексност проблема привлачи на истраживање како историјских чињеница тако и савременог етнодемографског положаја Срба у Словенији, који је условљен низом фактора и варијабли. Различите историјско-географске детерминанте утицале су на развој Срба у Словенији, те на њихов положај и статус на том простору од насељавања до данас. Посебно актуелно питање је положај ове етничке заједнице у Републици Словенији, новој држави насталој након распада бивше Југославије 1991. године.

Овом приликом желим да захвалим свима који су ми помогли при изради монографије, а прије свега рецензентима проф. др Рајку Гњату, проф. др Драшку Маринковићу и проф. др Анђелији Ивков Цигурски за свестрану помоћ и корисне савјете и сугестије. Велику помоћ пружила ми је и моја драга пријатељица Аполонија Облак Фландер из Статистичког уреда Републике Словеније, која ме је не само повезала са овом важном институцијом него ми дала и инспирацију за рад на овој тематици. Такође, захвалност дугујем и истраживачима Института за национална питања Словеније, а посебно проф. др Мирану Комацу за помоћ приликом теренског истраживања на територији Беле Крајине, као и за драгоцене савјете и смјернице. На крају, посебно желим да захвалим својој породици и пријатељима, који су увијек били уз мене и уз чију је моралну подршку и несебичну помоћ писање ове монографије било много лакше.

САДРЖАЈ:

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	9
2. ИСТОРИЈСКО-ГЕОГРАФСKE ОСНОВЕ РАЗВОЈА СЛОВЕНИЈЕ	12
2.1. Географски положај Словеније	12
2.2. Историјски развој и друштвене промјене	13
2.3. Државно уређење	19
2.4. Регионална подјела	20
2.5. Бела Крајина – географски положај и друштвено-историјски развој	23
3. ИСТОРИЈСКО-ГЕОГРАФСKE ДЕТЕРМИНАНТЕ РАЗВОЈА СРБА У СЛОВЕНИЈИ ДО ДРУГОГ СВЈЕТСКОГ РАТА	26
3.1. Долазак Срба на простор данашње Словеније	26
3.1.1. Српско насељавање по Штајерској	27
3.1.2. Српско насељавање по Крањској	31
3.2. Живот ускока у Словенији	39
3.2.1. Социјалне прилике ускока	39
3.2.2. Правни односи	41
3.2.3. Вјера	42
3.2.4. Живот и обичаји	46
3.3. Становништво Словеније у периоду аустроугарске владавине	48
3.4. Етнодемографске карактеристике становништва Словеније између два свјетска рата	49
4. ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗМЈЕШТАЈ И БИОЛОШКА ДИНАМИКА СРБА У СЛОВЕНИЈИ НАКОН ДРУГОГ СВЈЕТСКОГ РАТА	54
4.1. Миграције Срба у Словенију након Другог свјетског рата	54
4.2. Национална структура становништва	61
4.2.1. Учешће Срба у националној структури становништва Словеније	63
4.2.1.1. Просторна распрострањеност Срба у Словенији	75
4.2.1.2. Полна структура	78
4.2.1.3. Старосна структура	79
4.2.1.4. Образовна структура	82
4.2.1.5. Економска структура	85
4.3. Језички састав становништва	90
4.3.1. Срби у Словенији по анализама језичког састава становништва	90
4.3.1.1. Матерњи језик	91
4.3.1.2. Говорни језик – језик којим се особа најбоље служи	97
4.3.1.3. Језик комуникације – језик који се најчешће користи у окружењу ..	103

4.4. Вјерски састав становништва	105
4.4.1. Срби у Словенији по анализама вјерског састава становништва	106
4.5. Поређење националне, вјерске и језичке припадности	114
4.5.1. Становништво по националној припадности и матерњем језику.....	114
4.5.2. Становништво по националној припадности и вјероисповијести.....	121
4.6. Национално мјешовити бракови.....	126
4.7. Бела Крајина – српска аутохтона оаза у Словенији	131
4.7.1. Национални састав	134
4.7.2. Језик	138
4.7.3. Вјероисповијест	141
4.8. „Избрисано становништво“ у Словенији	146
4.9. Регистарски пописи становништва	150
ПОГОВОР	158
ЛИТЕРАТУРА	161
ИЗВОРИ	167
СПИСАК ГРАФИЧКИХ ПРИЛОГА У ТЕКСТУ	172
СПИСАК ТАБЕЛА У ТЕКСТУ	174
СПИСАК ПРИЛОГА	178
ПРИЛОЗИ	179

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

У Словенији постоји релативно бројна, али по својој социјално-образовној структури, поријеклу и степену националне, вјерске и културне свијести хетерогена српска етничка заједница, која је своја прва станишта на овом простору подигла још у 15. вијеку. Сеоба Срба узрокована турском најездом у тијесној је вези са установљавањем Војне границе, која се протезала од Карлобага до Ердеља. За територију Словеније везана је линија од Марибора, односно Штајерске преко Крањске дубоко у територију Краса и Приморја (Влаховић, 2007).

Прва знатнија насељавања Срба у Штајерску десила су се након удаје Катарине Бранковић, кћерке деспота српског Ђурђа, за грофа Улриха II Цељског 1433. године (Milovančev, 2000). Да би очували имања и проширили власт, грофови Цељски требали су знатну војску и најамнике, које су заједно са њиховим породицама доводили из Босне и Србије (Грујић, 1922). Досељавање Срба на просторе Штајерске, Пивке, Краса, Жумберка, а нарочито на простор Беле Крајине траје од краја 15. до краја 17. вијека, а досељено српско становништво назива се ускоцима. Хомогену етнокултурну област од досељеног становништва формирали су Срби у Белој Крајини, која је врло брзо по досељавању српског становништва ушла у састав Војне крајине (Гњато и Станојевић, 2013). Након ових великих миграција досељавање се смањивало и како су вијекови пролазили број аутохтоних Срба у Словенији постепено је опадао, а територијална распрострањеност се свела на неколико села (Бојанци, Мариндол, Милићи, Пауновићи) у Белој Крајини.

Сљедећи таласи насељавања Срба у Словенију, који су били првенствено економске природе, дешавају се после Другог свјетског рата, при чему су шездесете и седамдесете године 20. вијека најзначајније, јер се тада доселио највећи број Срба. За вријеме Социјалистичке Федеративне Републике Југославије Срби су имали статус конститутивног народа у Словенији, чиме су њихова права била у потпуности изједначена са правима словеначког народа.

Након распадом заједничке државе Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) и настанка Републике Словеније радикално се промијенио положај српске популације. „Припадници конститутивних народа Југославије који су се, (најчешће) ради запослења, нашли у другом делу још увек заједничке домовине практично преко ноћи су постали статистички утврђена мањина са свим атрибутима економских имигрантских група“ (Комац, 2000: 22).

Декларисани припадници српског народа у Словенији чине, по попису становништва из 2002. године¹, 1,89% становништва државе, односно, са 38.964 изјашњених припадника

¹ Попис 2002. године био је посљедњи класични попис становништва у Словенији, у којем су прикупљени подаци о етничким карактеристикама становништва (мјесто рођења, држављанство, вјероисповијест, језик и

друга су по бројности национална група, односно први иза матичног народа Словенаца. С обзиром на број лица која се нису национално изјаснила, бројно стање припадника српског етноса је веће и могуће је претпоставити да се креће око 2,5%, односно око 50.000 припадника. Срби су национална група која је врло хетерогена по поријеклу, а већину чине досељеници који су од педесетих до осамдесетих година 20. вијека мигрирали из других република тада заједничке државе. Највећи број је поријеклом са простора Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине. По бројности, иза њих су Срби поријеклом са простора Србије, а затим слиједе Срби поријеклом са простора Хрватске, Црне Горе и Македоније. Велика већина српске популације има држављанство Републике Словеније, а мањи број борави у држави са статусом странца, са сталним или привременим пребивалиштем. Један број особа нема регулисан статус (ту треба споменути групу такозваних избрисаних грађана, међу којима је 80% Срба), а рјешавање статуса им је у законодавном поступку.

Србима у Словенији до данас није признат статус националне мањине иако постојање аутохтоне белокрајинске заједнице чини историјску подлогу за њихов бољи положај и статус. Мањински статус је веома важан, мада за очување и развој националног и културног идентитета није пресудан. Наиме, поред позитивно-правне регулативе, за очување идентитета сваке мањине потребне су стабилне и повољне друштвене и политичке околности.

У оквиру истраживања приказан је историјат досељавања, као и начин живота аутохтоне српске заједнице, која је у Словенију стигла још у 15. вијеку. Приказане су и касније миграције у Социјалистичку Републику Словенију у оквиру заједничке државе Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, као и досељавање на ове просторе након настанка самосталне државе Словеније 1991. године. За потребе истраживања прикупљен је, систематизован и анализиран велики број статистичких података и информација о становништву и насељима, који се првенствено базирају на резултатима пописа становништва. Кретање броја српског становништва, процентуално учешће у укупном броју становника Словеније, густина насељености (размјештај), структуре становништва, миграције, религија, етнопсихичке особине формирају оквир квантитативних и квалитативних карактеристика, који указује на њихов положај у држави. На основу историјског, геополитичког, културног и економског положаја приказани су проблеми развоја Срба у Словенији.

националност). Пописи 2011, 2015, 2018. и 2021. године спроведени су на регистарски начин. Према међународним препорукама за пописе становништва, одлука о прикупљању података о националности и другим етничким карактеристикама препуштена је свакој земљи појединачно. Словенија је одлучила да их не прикупља и практично већ двадесет година недостају подаци о етничким карактеристикама становништва Словеније, те изостаје могућност праћења промјена унутар мањинских заједница, било да се ради о онима које имају статус националних мањина, или о „непризнатим“ мањинским групама.

Методолошки приступ и методе истраживања прилагођени су задацима и циљу истраживања. С обзиром на комплексност проблематике интердисциплинарни приступ је доминантан. У пуној мјери кориштене су методе анализе, синтезе, компарације, историјски, картографски, демографски метод, индуктивни и дедуктивни метод истраживања. Теренско истраживање и кабинетски рад основне су технике примијењене у методолошком поступку.

Научни допринос истраживања огледа се у утврђивању кључних фактора и проблема у биолошком, етнокултурном и етнодемографском положају Срба у Словенији. Добијени резултати могли би се користити као основ за остварење грађанских и мањинских права Срба у Словенији, која су у овом моменту угрожена, и која су испод мањинских права осталих етничких заједница, нпр. Италијана, Мађара, као уосталом и испод стандарда Европске уније. Унапређење мањинског статуса Срба у Словенији може подстаћи укупне односе Словеније са свим српским субјективитетима.

2. ИСТОРИЈСКО-ГЕОГРАФСKE ОСНОВЕ РАЗВОЈА СЛОВЕНИЈЕ

2.1. Географски положај Словеније

Словенија лежи на југу средње Европе, на додиру Алпа, Динарског горја, Панонске низије и Средоземља. Налази се и на Балканском полуострву, па тако може да понесе више атрибута: балканска, медитеранска, динарска, алпска и панонска држава. На западу граничи са Италијом (232 km), на сјеверу са Аустријом (318 km), сјевероистоку са Мађарском (100 km), на истоку, југоистоку и југу са Хрватском (672 km), а на југозападу, у Пиранском заливу, има излаз на Јадранско море. Дужина морске обале је 47 km (О Sloveniji, 24. 02. 2022).

Карта 1: Географски положај Републике Словеније (Атлас Србије, 2007)

Површина Републике Словеније износи 20.271 km², а према регистарском попису 1. јануара 2021. године у њој је живјело 2.108.977 становника, или 104,04 становника на km² (Prebivalstvo, 01. 01. 2021). Смјештена је између 45° 25' 18" и 46° 52' 38" сјеверне географске ширине и 13° 23' 48" и 16° 36' 08" источне географске дужине.

Иако је највећим дијелом планинска земља, смјештена на склопу високих алпских и динарских планина, с мало равница, њом ипак пролазе врло важне саобраћајнице. Будући да се протеже кроз више регија Европе, има велики саобраћајни значај. „Словенија се налази у непосредном залеђу Тршћанског залива и пресијецају је долине ријека Драве, Саве, Савиње и Соче, које олакшавају кретање према мору и према Панонској низији. Њом пролази више цестовних и жељезничких магистрала којима струји врло жив саобраћај између средње Европе и Јадранског мора, али и између западне и југоисточне Европе“ (Petrović, 1975: 182).

2.2. Историјски развој и друштвене промјене

Територију Словеније словенска племена почела су насељавати у периоду од 4. до 6. вијека. Населили су се у Источним Алпама, у горњем току Саве и у подручју Соче. Уз подршку Авара, са којима су били повезани у аварско-словенски племенски савез, запосјели су на западу подручје око источног руба Фурланске низије, на сјеверу до Дунава, на југу до Јадрана и Купе, на истоку до Блатног језера (Kostrenčić i Protega, 1964: 784). Послије пораза Авара пред Цариградом (626. године) словенска племена су се ослободила њихове власти. Средином 7. вијека у горњем току Драве и Муре формирала се самостална кнежевина Карантанија, која је око 745. године постала вазална кнежевина у оквиру Франачке државе.

Након подјеле Франачке државе (споразумом у Вердуну 843. године) Карантанија је постала дио источнофраначке државе, што је довело до њемачке колонизације источних Алпа, која је словеначку етничку границу потиснула далеко према југу.

Крајем 9. вијека у Панонску низију су почели стизати Мађари, који су преко словеначке територије одлазили у пљачкашке походе на запад. За потребе одбране од њих, територија између Дунава и Јадранског мора је 952. године уједињена у војводину Карантанију. На граничним подручјима настале су пограничне грофовије Штајерска, Савињска, Птујска, Крањска, из којих су касније настале покрајине. У 11. вијеку потпуно се утврдио њемачки поредак, а у периоду од 12. до 15. вијека настали су први градови (Исто: 784).

Чешки краљ Отокар II Премисл настојао је проширити Чешку све до Јадранског мора, па је 1251. године добио Аустрију, 1260. године Штајерску, а 1269. године Корушку, Крањску и Словеначку грофовију. Томе се супротставио њемачки цар Рудолф I Хабсбуршки те у бици на Моравском пољу 1278. године побиједио Отокара. Хабсбуршкој монархији су 1282. године припојена војводства Аустрија и Штајерска, 1311. године Савињска грофовија, 1335. године војводства Корушка и Крањска, 1382. године Трст, 1456. године посједи Цељских грофова, 1500. године Горичка грофовија, а 1526. године и дијелови Угарске заједно са Прекомурјем. Све су ово биле насљедне земље, које су до 1918. године биле основа хабсбуршке привредне и политичке моћи.

Карта 2: Велика Карантанија око 1000. године (Новаковић, 1965)

У 15. и 16. вијеку положај словеначких земаља се погоршао, чему су допринијели упади војске и пљачкашких група из Турске и чести сељачки устанци узроковани све већим порезима (1478. године устанак у Корушкој, 1635. године Савињски устанак, 1713. године Толмински сељачки бунт). У другој половини 16. вијека реформацијом су постављени темељи словеначког језика, а по одредби Аугсбуршког државног вијећа из 1555. године словеначке земље остају католичке, након затирања протестантизма које су спровели Хабзбурговци. Протестантизам се задржао само у Прекомурју, које је у том моменту било у саставу Угарске (Natek i Natek, 2003: 170).

У 17. и 18. вијеку услиједио је дуги период мира и наглог привредног развоја, посебно у вријеме владавине надвојвоткиње Марије Терезије (1740–1780. године) и њеног сина

Јосипа II (1780–1790. године), да би крајем 18. вијека словеначке државе захватили француски револуционарни ратови и француске трупе запосјеле дијелове садашњег словеначког подручја. У вријеме Наполеонових ратова Аустрија је од 1809. до 1913. године изгубила Крањску, Корушку, Горицу, Трст, Истру, Далмацију и Хрватску јужно од Саве и од тих су подручја Французи основали краткотрајне илирске провинције и прикључили их француском царству. Аустрија их је већ 1913. године поново освојила и од већег дијела територија 1816. године установила Илирско краљевство, које никада није заживјело.

Након ратова поново је услиједио период привредног напретка, а у политичком погледу било је то доба такозваног Метернихова апсолутизма, режима који је покушао угушити националну свијест и одржати у животу властелу. Културним животом, напредним идејама и захтјевима за политичком слободом, доминирао је Прешеренов лик. Грађанском револуцијом (1848. године), која се из Беча проширила и у Словенију, завршио се период Метернихова апсолутизма, донијевши прву помисао о уједињеној Словенији. Ову идеју о уједињењу отежавала је аустрорлавиистичка идеја и илирски покрет, који се заузимао за уједињење Јужних Словена у посебну културну јединицу са заједничким књижевним језиком и националном свијешћу (Kostrenčić i Protega, 1964: 784).

Аустроугарском нагодбом из 1867. године, којом се Монархија преобразила у унију двије самосталне државе под називом Аустро-Угарска, завршио је период заједничког живота свих Словенаца у истој држави. Већи дио Словеније потпао је под аустријски дио Монархије, а Помурје је укључено у угарски дио. Бенешки су се Словенци референдумом изјаснили за Италију, а словенски представници штајерске, крањске и горичке земаљске скупштине прихватили су програм о удружењу ове три покрајине у јединствену земљу са заједничком скупштином и царским намјесником. Истовремено су јачали и планови о уједињењу свих јужнословенских народа у оквиру Аустро-Угарске. Након Сарајевског атентата на престолонаследника Фердинанда (28. јуна 1914. године) и аустроугарске објаве рата Србији (28. јула 1914. године) и Словенци су се нашли у вихору Првог свјетског рата.

Предсједник југословенског клуба у Бечу Антон Корошец 30. маја 1917. године на почетку засједања парламента прочитао је Мајску декларацију, којом се захтијева сједињење свих јужних Словена Аустро-Угарске монархије у самосталну државу под влашћу хабсбуршког цара. Декларација је имала веома јаку подршку становништва, али ју је Аустријска влада јесени 1917. године одбацила. Словенци и истарски Хрвати 16. августа 1918. године оснивају у Љубљани Народно вијеће, а затим у Загребу 6. октобра 1918. године Народно вијеће Срба, Хрвата и Словенаца. „Народно вијеће је 29. октобра 1918. године прогласило самосталну Државу Словенаца, Хрвата и Срба, која се 01. децембра 1918. удружила са Краљевином Србијом у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца“ (Natek i Natek, 2003: 170).

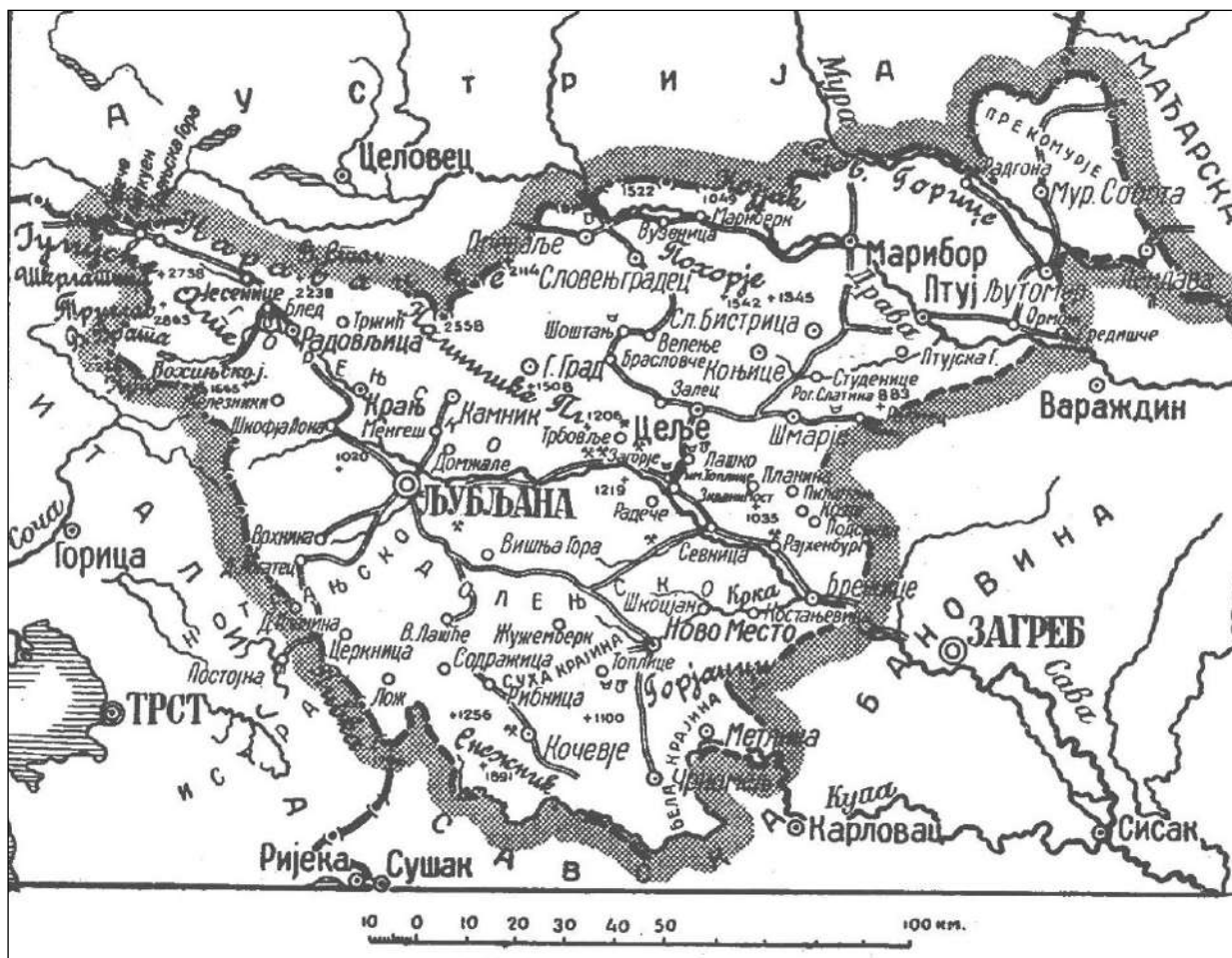
Након Првог свјетског рата велики дио Словенаца остао је ван граница нове државе. У складу са Лондонским споразумом и Рапалским уговором, Италија је заузела Приморску, Посочје и велики дио Нотрањске. Већи дио Корушке је након плебисцита припао Аустрији. У Штајерској су добровољци Рудолфа Маистера заузели Марибор са околином, а Прекомурје је по Трианонском мировном споразуму са Мађарском припало Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Након атентата на хрватске заступнике у београдском парламенту, краљ Александар Карађорђевић је увео личну диктатуру 6. јануара 1929. године, промијенио име државе у Краљевину Југославију и још више је централизовао.

Законом о називу и подјели Краљевине на управна подручја, донесеним 3. октобра 1929. године, Краљевина је подијељена на девет регионално-управних цјелина – бановина: Дравску, Савску, Врбаску, Приморску, Дринску, Зетску, Дунавску, Моравску и Вардарску. Готово цијела територија данашње Републике Словеније припадала је Дравској бановини.

Слика 1: Подјела Краљевине Југославије на бановине (Атлас Србије, 2007)

Карта 3: Дравска бановина (Петровић, 1937: 617)

Југославија је 25. марта 1941. године приступила Тројном пакту, а 6. априла 1941. године напала ју је Њемачка са својим савезницима. Окупатори су Словенију раздијелили на три дијела, и то: подручје јужно од Саве (Љубљанска провинција) прикључено је Италији, Штајерска и Горњеска прикључене су Трећем рајху, а Прекомурје Мађарској.

Априла 1941. године у Љубљани је основана Ослободилна фронта словенског народа, која је убрзо почела оружану борбу против окупатора. „Скупштина представника словеначког народа је почетком октобра 1943. године у Кочевју донијела одлуку о укључењу Словеније у нову Југославију, установљену на Другом засједању АВНОЈ-а у Јајцу 1943. године. Донесена је и одлука о прикључењу словеначког приморја и других анектираних територија слободној Словенији“ (Natek i Natek, 2003: 171). Словенија је 29. новембра 1945. године преименована у Народну Републику Словенију у оквиру Федеративне Народне Републике Југославије.

Слика 2: Социјалистичка Федеративна Република Југославија (Атлас Србије, 2007)

Паришким мировним споразумом из 1947. године Југославија је добила већину територија које је Рапалским уговором 1920. године присвојила Италија. Једино је град Трст са својом околином остао Италији. Новим Уставом из 1963. године Словенија је преименована у Социјалистичку Републику Словенију у оквиру заједничке државе Социјалистичке Федеративне Републике Југославије.

Демократска опозиција Словеније (Демос) објавила је 8. маја 1989. године Мајску декларацију, којом је изразила захтјеве Словенаца за сувереном, демократском државом. На првим демократским изборима 1990. године Демос је увјерљиво победио и почео остваривати програм осамостаљења Словеније, да би се на референдуму о независности одржаном 23. децембра 1990. године 89% гласача изјаснило за самосталну Словенију, након чега је услиједио шестомјесечни период одвајања од Југославије и успостављања новог привредног и друштвеног уређења. Словеначки парламент је 25. јуна 1991. године прогласио независну Републику Словенију. Ова одлука проузроковала је десетодневни рат између Територијалне одбране Словеније и Југословенске народне армије, која је покушала спријечити једнострано отцјељење Словеније. Посредовањем Европске уније

договорено је тромјесечно примирје, у којем се Југословенска народна армија до 25. децембра 1991. године потпуно повукла из Словеније. Два мјесеца касније тадашња републичка скупштина донијела је нови устав.

Након осамостаљења Словенија се успјешно укључила и у међународне организације. У Уједињене нације примљена је 22. маја 1992. године (Slovenia in the UN, 24. 02. 2022), а у Вијеће Европе 14. маја 1993. године. Комитету министара предсједавала је од 12. маја 2009. до 18. новембра 2009. године. (Slovenia and the Council of Europe, 28. 04. 2022). Са Европском унијом је 10. јуна 1996. године потписала Споразум о придруженом чланству, који је ступио на снагу 1. фебруара 1999. године (Natek i Natek, 2003: 171). Пуноправна чланица Европске уније постала је 1. маја 2004. године, којој је предсједавала у првој половини 2008. и другој половини 2021. године (Slovenija v Evropski uniji, 23. 03. 2021). Словенија је 29. марта 2004. године постала чланица НАТО-а (Slovenia's NATO membership, 29. 06. 2021). Заједничку европску валуту евро (€) преузела је 1. јануара 2007. године (Slovenia and the euro, 01. 01. 2007).

2.3. Државно уређење

Словенија је демократска република. На снази је Устав из 1991. године (Ustava Republike Slovenije, 1991/2021), по којем бирачко право имају сви словеначки држављани старији од 18 година. Предсједника бирају на општим изборима на пет година, а може бити изабран само два пута заредом. Он представља Словенију и врховни је заповједник оружаних снага, расписује изборе за државну скупштину и проглашава законе.

Парламент се састоји од Државне скупштине и Државног вијећа. Државна скупштина (Državni zbor) има 90 посланика, који се бирају на општим изборима на четири године. Мађарска и италијанска мањина имају осигурано по једно мјесто у Државној скупштини.

Државно вијеће (Državni svet) заступа носиоце социјалних, привредних, струковних и локалних интереса и има 40 чланова (4 представника послодаваца, 4 представника послопримаца, 4 представника пољопривредника, обртника и самосталних занимања, 6 представника непривредних дјелатности и 22 представника локалних интереса). Чланове Државног вијећа бирају на пет година, и то представнике локалних интереса бирачи из вијећа општина, а остале чланове по интересним групама. Државно вијеће може предложити Државној скупштини прихватање закона, давати мишљење о свим пословима њене надлежности, суспензивним ветом може тражити да Државна скупштина још једном одлучује о неком закону.

Словенија је подијељена на 199 општина² и 12 градских општина SKTE 5³, на чијем челу су жупани и општинска вијећа, изабрани на локалним изборима на четири године. Општина је самоуправна локална заједница, у чију надлежност улазе локални послови, које може уређивати самостално и који се тичу само њених становника (Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij, 2006/2021).

По словеначком Закону о локалној самоуправи (Zakon o lokalni samoupravi, 2007/2010), општина мора имати најмање 5.000 становника, али има оних које због географских, пограничних, националних, историјских или привредних разлога имају тај статус иако имају мање становника, али не мање од 2.000. Град може добити статус градске општине ако има више од 10.000 становника и представља географско, привредно и културно средиште подручја у којем се налази. Међутим, тај статус може добити и општина из историјских разлога. Уз сагласност општина, држава може дио овлаштења из своје надлежности пренијети на њих, уколико за то осигура финансијска средства.

Осим на општине, као јединице локалне самоуправе, Словенија је подијељена и на 58 управних јединица SKTE 4, које обављају послове државне управе и не задиру у самоуправне послове општина (Upravne enote, 04. 07. 2022).

2.4. Регионална подјела

Иако законски нигдје није регулисано, Словенија је подијељена на покрајине, то јест на регије. Устав Републике Словеније допушта шире самоуправне заједнице, односно покрајине, на које држава може пренијети неке послове из свог дјелокруга.

Појам *Словеначке покрајине* означава различите територијалне јединице на које је била подијељена Словенија или у којима је историјски живио или живи словеначки народ. Будући да данашња Словенија није службено регионално подијељена, постоје различити модели подјеле.

Због вишевековне подјеле земаља унутар Хабсбуршке монархије и Аустро-Угарске, још и данас је у употреби подјела према подручјима тадашњих земаља: Штајерска, Крањска, Коруска, Горишка, Трст и Истра. Данас су дијелови већине тих земаља (осим Крањске) изван граница Словеније и у тим крајевима и данас постоји знатна словеначка мањина.

Данашња неслужбена подјела Словеније настала је на основу историјске подјеле. Тако се унутар Крањске разликују Горењска, Долењска и Нотрањска, а дијелови Горишке и Истре

² Законом о измјенама и допунама Закона о образовању општина и о утврђивању њихових подручја из 2021. године општина под бројем 068 је избрисана.

³ Стандардна класификација територијалних јединица SKTE обавезни је национални стандард који се користи у евидентирању, прикупљању, обради, анализи, преносу и презентацији података о територијалној подјели Републике Словеније. SKTE до трећег нивоа заснива се на NUTS класификацији, а остале нивое чине: SKTE 4 – управне јединице, SKTE 5 – општине, SKTE 6 – мјесне заједнице, сеоске заједнице и окружне заједнице, SKTE 7 – насеља и SKTE 8 – просторни рејони.

заједно чине Приморску. Старим покрајинама треба још додати и Прекомурје, тако да се данас могу издвојити сљедеће покрајине: Горењска, Долењска, Нотрањска, Штајерска (названа још и Доња Штајерска), Корушка (названа још и Словеначка Корушка), Приморска и Прекомурје.

Како би омогућила прикупљање, развој и објављивање усклађених регионалних статистичких података на нивоу Европске уније, успостављена је заједничка статистичка класификација територијалних јединица NUTS⁴. Овај хијерархијски систем такође се користи за социо-економске анализе региона и осмишљавање интервенција у оквиру кохезионе политике Европске уније. Словенија обухвата дванаест регија на нивоу NUTS 3, које се углавном користе за статистичко извјештавање, због чега се називају *статистичке регије* и чине их:

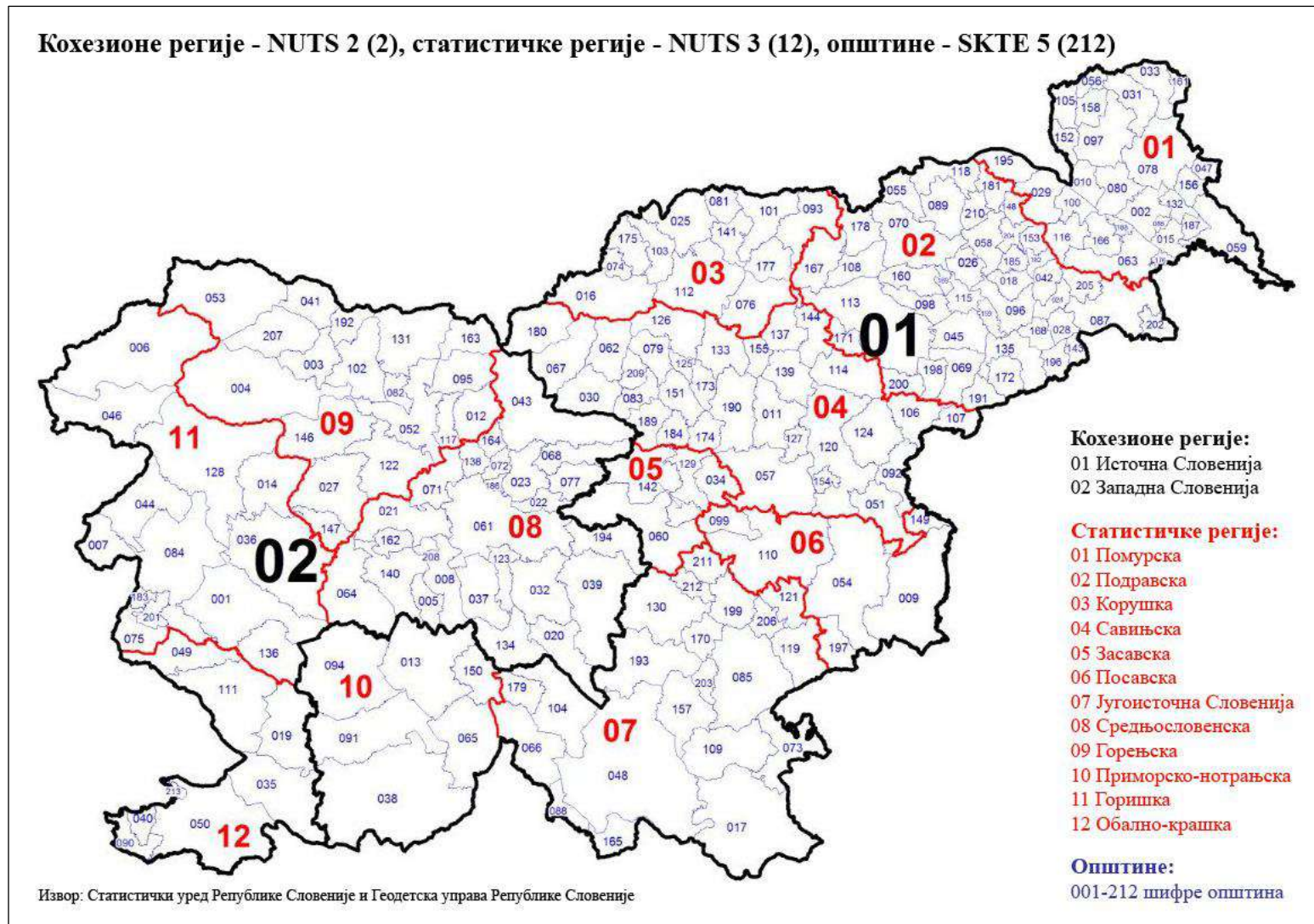
1. Помурска статистичка регија,
2. Подравска статистичка регија,
3. Корушка статистичка регија,
4. Савињска статистичка регија,
5. Засавска статистичка регија,
6. Посавска статистичка регија,
7. Југоисточна Словенија,
8. Средњословенска статистичка регија,
9. Горењска статистичка регија,
10. Приморско-нотрањска статистичка регија,
11. Горишка статистичка регија,
12. Обално-крашка статистичка регија (Regije in občine v številkah, 24. 05. 2022).

Од 1. јануара 2008. године на Словенију се примјењује ниво NUTS 2, те је подијељена на двије кохезионе регије, у које су уклопљене постојеће статистичке регије:

1. Источна Словенија (Помурска статистичка регија, Подравска статистичка регија, Корушка статистичка регија, Савињска статистичка регија, Засавска статистичка регија, Посавска статистичка регија, Југоисточна Словенија, Приморско-нотрањска статистичка регија),
2. Западна Словенија (Средњесловенска статистичка регија, Горењска статистичка регија, Горишка статистичка регија, Обално-крашка статистичка регија) (Kohezijski regiji v Sloveniji, 11. 01. 2022).

⁴ Номенклатура просторних јединица за статистику NUTS је хијерархијски систем за идентификацију и класификацију просторних јединица за потребе службене статистике у земљама чланицама Европске уније установљена 1980. године од стране Европског уреда за статистику. NUTS ниво утврђује се на основу броја становника: NUTS 1 (минимално 3 милиона, а максимално 7 милиона); NUTS 2 (минимално 800.000, а максимално 3 милиона); NUTS 3 (минимално 150.000, а максимално 800.000).

Слика 3: Кохезионе регије, статистичке регије и општине Републике Словеније

2.5. Бела Крајина – географски положај и друштвено-историјски развој

„Бела Крајина обухвата крајњи југоисток Словеније, на граници са Хрватском, и готово потпуно се подудара са територијем некадашњег котара Чрномелј. На југу и југоистоку је омеђена Купом, а на сјеверу и западу Горјанцима или Жумберачком гором и Кочевским Рогом“ (Kostrenčić i Krleža, 1955: 430). То је карстна област дисецирана старим ријечним коритима и округлим депресијама „драгама“. Овакав географски положај био је значајан за етнички састав становништва, јер су планинске висоравни спречавале већи прилив становништва из сјеверних и сјеверозападних области, а отвореност према југу и југоистоку поговодала је различитим миграционим струјањима у одговарајућим историјским епохама.

Карта 4: Географски положај Беле Крајине (Атлас Србије, 2007)

„Најстарији до данас нађени трагови човека на територији Беле Крајине су из доба енеолита и делимично бронзаног доба“ (Влаховић, 1975: 103). Бројни су трагови илирске и халштатске културе у Метлики, а Чрномелј, средиште Беле Крајине, насељен је већ у латену.

У доба Римљана кроз ове крајеве водио је римски пут *Vinicium*, који је долазио из долине Крке у чрномелјску котлину и повезивао се са путем који преко Горјанаца води

за Метлику и Хрватску. До доласка Словена овдје влада привидно затишје. „Словенски миграциони токови око 6. века нове ере запљускују подручје Купе у походу према мору, са једне стране, и према Алпима и њиховим јужним огранцима с друге стране. Између Новомешке котлине и Беле Крајине се у то време простирао појас шума, који је у првим вековима, у миграционом и политичком погледу, раздвајао Словенце поред Крке од досељеника у данашњој Белој Крајини. Бела Крајина од Купе па све до Горјанаца и Рога, као територија око горњег тока реке Купе, добија своје прво словенско становништво са Хрватске – прекокупске стране. За први период насељавања Словена можемо тврдити да је шумски појас од Саве, код Мокрица па све до Бибнишке долине, раздвајао насељена подручја поред Крке од насељеног подручја поред Купе односно данашње Беле Крајине“ (Исто: 103–104).

„Од 1330. до 1340. године северно и северозападно од Беле Крајине врши се колонизација немачког живља, који је у каснијем периоду утицао на етнички састав једног дела становништва Беле Крајине“ (Исто: 104). Насељени су у пуне предјеле који се пружају од данашњег Кочевја, па до срца Беле Крајине, по брдовитом и шумовитом предјелу. Ова етничка група названа је Кочевари по свом центру Кочевју. На југу су Кочевари све више продирали на територију Беле Крајине, гдје су стварали нова насеља и нарушавали словенску масу становништва. То продирање у словенску хомогену масу имало је за посљедицу постепено нагризање кочевске компактности процесом словенизације. Заједничка црква разбила је језичку баријеру и успостављањем брачних веза и асимилацијом појединаца настаје нови етнички супстрат у коме је преовладала словенска етничка компонента. Данас су кочевска насеља у Белој Крајини углавном ненасељена.

Једно од најбурнијих раздобља у историји Беле Крајине је доба турских освајања у 15. и 16. вијеку, што је оставило посљедице у етничком погледу. Уплашен турским упадима народ је бјежао пред њима на сјевер и често остављао пушта читава села. На ову опустјелу земљу и празне куће насељавали су се Срби и Хрвати, који су се пред турским освајањима помјерали у потрази за мирнијим предјелима. У то вријеме покренута је велика миграциона струја која је кренула у више праваца према хабсбуршким земљама и на млетачку територију. Један дио зауставио се у Штајерској, а један у Белој Крајини.

„У 17. и 18. веку неке групе новодосељеног становништва – Жумберчани примили су унијатство и данас се осећају Хрватима, а Мариндолци и Бојанци су задржали православље и осећају се Србима. Баш та верска подвојеност била је узрок слабијег међусобног мешања, па су се у неким компактним насељима извесне групе задржале до данас, док су се у мање компактним хомогеним насељима утопили у масу словеначког народа“ (Исто: 105).

У Семичу и околним селима, испод планине Рога и Горјанаца, између сјеверне миграционе колонизоване струје Кочевара и јужне миграционе струје Срба и Хрвата, задржало се

старосједилачко становништво, које се под утицајем цркве и школе убраја у Словенце. Метличани и Жумберчани то становништво називају Шокци, а цио крај Шокарија.

„Током минулих епоха у Белој Крајини се издвајају 4 групе концентрисане око појединих центара, уз периферна међусобна мешања. То су на северозападу Кочевари, на северу Шокци (Семич), Срби – који насељавају појас од Метлике до Виноце и Хрвати – у Покупљу“ (Исто: 106). На простору који насељавају Срби и данас се издвајају четири насеља у којима су они доминантно становништво: Милићи, Пауновићи, Мариндол и Бојанци.

Специфични природни и друштвени услови довели су до стварања Беле Крајине као посебне географске и културне цјелине, одвојене од сусједне Долењске. Због географске затворености у култури Беле Крајине нема ни приморског утицаја, док се дјелимична отвореност према словеначкој Панонији потврђује убрајањем Беле Крајине у панонску културну зону.

Након Другог свјетског рата Бела Крајина се постепено отворила према сусједним областима, а индустријализација области привукла је досељенике са разних страна. Међутим, они су незнатни у односу на основне етничке групе, „које су се до данас прожеле међу собом да више не постоји препрека њиховом међусобном мешању и стварању нових друштвених заједница успостављањем веза“ (Исто: 107).

3. ИСТОРИЈСКО-ГЕОГРАФСKE ДЕТЕРМИНАНТЕ РАЗВОЈА СРБА У СЛОВЕНИЈИ ДО ДРУГОГ СВЈЕТСКОГ РАТА

Пропаст српских средњовјековних држава, проузрокована турским походима, који су од 14. вијека захватили огроман простор од Азије до централне Европе, као и вишевијековно робовање, оставили су бројне посљедице на српски народ на Балкану. Дошло је до уништавања сталешких разлика, ишчезавања богумилске јереси, прелаза великог дијела народа на ислам и помјерања масе становништва. Прве три појаве одиграле су се брзо, а процес миграција Срба трајао је пуних три стотине година.

„Доласком Турака на Балканско полуострво 1353. године ... не само да је спречено етничко ширење Срба према истоку и југоистоку, него је и знатно угрожен опстанак Срба у југоисточним областима. Да би избегле живот под новим освајачима, масе Срба повлаче се испред њих према северу, северозападу и западу“ (Filipović, 1970: 148). Пресељавања су била усмјерена у крајеве гдје су Срби тада били компактно насељени, али и у крајеве удаљене од матице.

„Сеобе Срба у суседне државе и махом изван границе Балканског полуострва, изазване турском најездом могу се поделити у неколико група: 1. спорадично досељавање Срба у Срем и у Угарску од почетка 15. века до утврђења турске власти у Угарској средином 16. века, 2. пресељавање Срба на турски део Славоније у првој половини 16. столећа и са турског на аустријски део Славоније у другој половини 16. века, 3. миграције Срба у турску Лику и Крбаву у другој половини 16. века и прелаз једног дела тих Срба из Лике на аустријски део Хрватске током 17. века и 4. насељавање Срба у Далмацији у 16. и 17. столећу. Посебну групу чине 5. сеобе Срба у Жумберак 1530, 1531. и 1538. године и сеобе у Угарску, Хрватску и Славонију, у вези са аустријско-турским ратом од 1683. до 1699. године“ (Ивић, 1923: 5–6).

Ове сеобе су изазвали разноврсни узроци, који су се у већини случајева преплитали. „Историјским узроцима називамо бежање народа испред завојевачке турске војске и буне хришћанског становништва, које су редовно имале за посљедицу метанастазичка кретања. Често су повод покретању становништва били психолошки моменти, настали услед притиска и суровости завојевача. Осим тога су и економски узроци, лична и имовна несигурност, глад и опште тешко економско стање покретали народ на сеобу“ (Исто: 5).

3.1. Долазак Срба на простор данашње Словеније

Бјежећи пред турском најездом Срби су тражили просторе за насељавање „у пограничним пределима хришћанских, иако католичких држава, као што су биле Млетачка република, Угарско-хрватска краљевина (до 1526/27. године) и хабсбурговска Аустрија. Ови

погранични предели били су Славонија, ужа Хрватска, северна Далмација, Истра, јужна и западна Крањска (Жумберак, Бела Крајина, Пивка, Крас, Пазинска грофовина) и јужна Штајерска“ (Першич, 1997: 1).

Сеоба Срба са ондашње турске на аустријску и угарску територију у тијесној је вези са установљавањем Војне границе у првој половини 16. вијека. „Територија Војне границе протезала се од Карлобага до Ердеља. За Крањску је везана линија од Марибора односно Штајерске преко Крањске дубоко у територију Краса и Приморја“ (Влаховић, 1997: 97). Због честих упада турске војске све дубље на аустријску територију, власти су морале да установе сталну војну одбрану, па је племство, у недостатку војно способног становништва, организовало досељавање становништва са других територија. Тако су Срби, у договору са властима, „преузели тешку улогу бораца прве одбрамбене линије нових домовина и низом ускочких крајина окружили су избочени западни део турске Босне. Затварањем граничних прелаза све су успешније спречавали надирање муслиманских снага у унутрашњост хабсбурговске државе. Бранећи себе, своје породице и своје поседе, они су давали крвави данак у одбрани јужне границе *mitteleuropskog* простора, који је у оно време доживљавао верску, политичку, социјалну и економску кризу. А турски су упади тада највише погађали Хрвате и Словенце“ (Першич, 1997: 1).

Досељено становништво Словенци су првобитно називали Хрватима, јер су дошли преко Хрватске и јер су говорили хрватским језиком. „Хрвати су их сами почесто називали Власима, у Славонији и прибезима и предавцима, док се међутим међу Словенцима и у Приморју одомаћио назив Ускок. ... Немачки извори говоре најпре само једноставно о `прибеглим Турцима`, а доцније се и ту убичајио све то више назив Ускок, односно *Wallach*“ (Мал, 1924: 17). По вјероисповијести православци, ови досељеници „себе називају староверцима и по сопственом убеђењу припадају правој вери, док их римокатоличка црква сматра шизматичима, отпадницима“ (Vajkard Valvazor, 2003: 61).

3.1.1. Српско насељавање по Штајерској

Удајом Катарине Бранковић, кћерке деспота српског Ђурђа, за грофа Улриха II Цељског, 20. априла 1433. године, почињу прва знатнија насељавања Срба у Штајерску. „Доласком на двор Цељских, Катарина (Кантакузина) Бранковић није променила веру, па су у двореве те кнежевске куће почели да долазе српски православни свештеници“ (Милованчев, 1998: 188). Она је, одмах по вјенчању, у неке тврђаве довела себи вјерну посаду – Србе, који су чак постављани и за заповједнике, противно одлуци Угарског сабора из 1439. године, по којој се управа над градовима и доменама није смјела давати странцима.

Грофови Цељски су у том периоду били најмоћнија властела и владали многим имањима и градовима по Штајерској, Корушкој, Крањској, Истри, Аустрији, Хрватској и Славонији,

а да би очували та имања и проширили власт, требала им је знатна војска и најамници. „Тесне родбинске везе грофова Цељских са босанским краљевима и србијанским деспотима из прве половине 15. века, пружиле су Цељским могућност, да за своје најамничке чете добију знатан број Босанаца и Србијанаца“ (Грујић, 1922: 114).

Фотографија 1: Рељеф Катарине Бранковић Цељске из 18. вијека
Налази се у атријуму Музеја у Цељу (Milovančev, 2000).

Многи најамници из Босне и Србије, а нарочито из ближе Босне, довели су са собом или касније преселили и цијеле своје породице, па и рођаке и пријатеље, те их смјестили на пространим имањима својих господара у близини градова у којима су они служили. Тада се у Штајерској живјело боље и мирније него у Босни и Србији, гдје се турским провалама социјални, економски и државни живот из основа пољуљао. „Можда су већ из тога или нешто доцнијег доба и насеобине неке око главних градова у Штајерској, чија нас имена и данас сећају Босне и Србије“ (Исто: 114): Ливањци и Вареш у птујском округу, Бања Лока

и Модрич у цељском округу, Бунчани, Кључаровци и Кокорићи у љутомерском округу, Добрич и Јајце у округу Словењ Градец...

„Новембра 1456. године у Београду је Владислав Хуњади на превару убио Улриха II, грофа Цељског, месец и по дана касније, у 81. години живота умро је његов таст и савезник Ђурађ Бранковић. Удовица Катарина морала је да изручи утврђења која је још држала; у замену, цар Фридрих III дао јој је у доживотни посед дворац Гуркфелд (Кршко), са свим приходима, и обећао годишњу ренту“ (Милованчев, 2004: 84). Катарина се 1469. године одрекла Кршког у замјену за исплату једнократне одступнине и преко Дубровника отпутовала сестри у Македонију, гдје је и умрла. У другој половини 15. вијека истичу се на управном и социјалном пољу у Штајерској поједини Срби од којих су неки били потомци најамника Цељских.

Долазак Срба у Штајерску наставља се и у 16. вијеку, када већину досељеника чине „породице сиромашних људи и простих војника, који нису имали нарочитих повластица, те су били подвргнути властeosком праву својих господара, који су већином били и крајишки заповедници“ (Грујић, 1922: 118). У нешто мањем броју се досељавају имућни и слободни људи, већином војводе у служби крајишкој, о којима је бринуо сам цар. Њима су купована имања и предавана им у слободно власништво. Заједно са њима тамо су стизали и многи католички бјегунци из Хрватске и Славоније.

Краљ Фердинанд је за насељавање ускока 1555. године дозволио куповину дворца између Птуја и Марибора, али пошто је то било премало, штајерски сталежи су исте године купили и дворац више Птуја, касније назван „ускочки“ или „стрељачки дворац“. Почетком 1556. године штајерски сталежи су купили и дворац у Марибору, на чије земљиште су населили три породице: Алексић, Дојчин и Вукмир (Матковић, 2000: 72). Да је ускочки уплив био врло јак, види се из чињенице да је околина, „која се у листинама средњег века звала *Stoytsendorf*, променила своје првотно име и прозвала се, по својим новим становницима Скоки (У-скоки)“ (Мал, 1924: 86).

У близини Скоке, једног од најјачих слободних насеља у мариборском срезу, у селу Рогоза, било је доста слободне земље, те је један од ускочких досељеника купио седам земљишта која су била у власништву жичког самостана. Ускоци из Скока и неких околних мјеста, позивајући се на своје нарочите војничке заслуге у борбама против Турака, молили су 1570. године штајерске власти да им уступе и осталу слободну, необрађену и празну земљу у рогашком селу, јер у својим селима нису имали довољно простора. Већ тада је у Рогози било доста насељених српских породица, које су имале положај непривилегованих кметова.

Године 1574. године „успео је војвода Копривнички, а становник и сувласник Скока, Бакош Радослав, да купи имање у оближњем селу Хоче (*Kotsch*)“ (Грујић, 1922: 119), на којем се са њим населило доста српског живља. Он и његов брат Радослав се 1585. године спомињу у Хочу као слободни господари.

Из првих писаних података, нађених у штајерском Земаљском архиву у Грацу, види се да је Скоке са још неколико мјеста у источној Штајерској, у другој половини 16. вијека насељавало српско становништво. Ова територија била је привилегована војничка територија која је припадала неколицини ускочких војвода и њихових породица. Претпоставља се да је српских насеља по Штајерској било много више него што је то записано у историјској грађи, те да су насељавања почела много раније, можда и више него читав вијек прије ускочких насељавања. Јован Цвијић је пишући о овом подручју навео: „У Штајерској, око Цеља и у суседним областима, било је у мањој мери врло старог досељавања Срба још у првој половини 15. века за време цељских грофова. Главне су миграције почеле у првим десетинама 16. века“ (Цвијић, 2000: 176–177).

Бројне ускочке породице нашле су у Штајерској земљиште и стално и сигурно склониште. Били су распоређени у војничке чете, које су узнемиравале турска погранична подручја. Штајерци су нерадо гледали на ове досељенике и настојали да им онемогуће боравак у својој земљи. Највише им је сметала „разлика у вери и повластице, по којима су ти Срби ослобођени били од пореза и сваког другог данка“ (Грујић, 1922: 119).

Ипак, ускоци се у Штајерској нигдје нису населили на веће и јединствено земљиште, те се никада нису могли добро организовати. Осим тога, међу њима није било савјесних и одушевљених заговорника који би их ујединили и борили се за њихова права код сталежа. Већ крајем 16. и почетком 17. вијека већина српских војводских породица нестаје из Штајерске. Сматра се да се то десило због тога што је већина одраслих људи из тих породица изгинула у честим бојевима на Крајини, а жене и дјеца су се, оставши без заштите, склонили у крајеве гдје су се надали да ће бити мирнији. И сама држава је у посљедњим деценијама 16. вијека настојала да Словинску Крајину макне што више на исток према Илови, па су предузимане мјере да се тај простор што гушће насели и што боље осигура. „Дворска Комора предложила је још 31. јуна 1570. године, да се сви најамници пешаци или харамије, што беху насељени по Штајерској, преселе у Крајину“ (Исто: 121). Пресељени су сви ускоци, осим оних који су били насељени као кметови по разним властелинским посједима. „То свакако, сразмерно малобројно становништво помало се спојило са осталим житељством у једну саму целину. То су егзотичне оазе становништва (како их зове Цвијић), које није могло одржати своје етничке особине у претежно различној народној средини“ (Мал, 1924: 83).

Срби насељени у Штајерској етнички су се изгубили, али су остали трагови њиховог постојања у презименима неких данас словеначких породица. Њихови трагови су остали и у топографији насељених мјеста. По цијелој источној и средњој Штајерској среће се доста назива села и заселака који упућују на њихово српско поријекло. „Таквим називима нарочито су богата окружја птујско и љутомерско, а у мањој мери цељско, мариборско и коњичко“ (Грујић, 1922: 124).

3.1.2. Српско насељавање по Крањској

Знатнија насељавања Срба у словеначке крајеве јужно од Штајерске, посебно у Белу Крајину, почела су у првој половини 15. вијека. Насељавање Срба у Белој Крајини у тијесној је вези са њиховим насељавањем у Жумберку, што је сасвим природно, „пошто су и Жумберак и Бела Крајина у то време били јединствено подручје које је било база за вођење борби против Турака и за одбрану од њих, а било је потчињено аустријској војној управи, и којим је управљао један капетан са седиштем у Жумберку (од 1527. године). То подручје улази доцније (1553. године) у састав Војне крајине. Бела Крајина је тада правно била део Хрватске. Доцније је већи део Беле Крајине ... изузет из састава Војне крајине и прикључен Крањској, док је Мариндо остао у Војној крајини до њена укидања 1872, а у саставу Хрватске све до 1941. године“ (Filipović, 1970: 156–157).

Од 1474. године Турци су упадали у Белу Крајину. „Уплашен и десеткован честим турским упадима народ је бежао пред њима даље на север и понекад остављао пушта читава села. На ову опустелу земљу и у празне куће насељавају се Срби и Хрвати, који су, такође због турских ратова, у сталном покрету и тражењу мирнијих предела“ (Влаховић, 1975: 104–105). Крајем 15. вијека број придошлица на просторима данашње Словеније био је све већи. Насељавају се на просторима Беле Крајине и Долењске. „У урбарима⁵ из тих година срећемо прва имена придошлица: Радаковић, Цветковић итд. (Побрежје код Адлеша, 1477. године); Матеј Родослав (Желебеј, 1490. године); Јаков Радуровић, Радинковић и Попковић (Грибље, 1490. године) итд.“ (Milovančev, 2000: 88). Био је то тек увод у пуно бројнија насељавања Срба у ове крајеве.

Први ускоци населили су се на Жумберачкој гори, која је у том периоду била у оквиру војводине Крањске. Иван Кобасић је почетком 1926. године наслиједио од Николе Семенића град Жумберак као заложен коморни посјед. Кобасић је по преузимању жумберачког господарства на празну земљу довео доста бјегунаца, који су били поштеђени пореза, митнине и такозване тридесетине, то јест пореза на робу коју су куповали за властите потребе (Мал, 1924: 15–16). „О тој првој насеобини на жумберачком тлу сведочи нам тек исправа цара Фердинанда из 1564. године, којом потврђује жумберачким ускоцима све оне повластице и привилегије које им је дао већ 1526. године. Из једног каснијег документа (из године 1741) сазнајемо да су жумберачки ускоци дошли из Босне `јер су желели под земаљском заштитом хришћански живети`. Наиме, у оним годинама једна од мета турских освајачких ратова била је западна Босна. Године 1528. пала је у турске руке и Бања Лука“ (Першич, 1997: 1–2).

Ускоци који 1530. године под вођством Владислава Стипковића, сина гламочког војводе, долазе у Жумберак из околине Унца⁶, Срба и Гламоча, смјештају се на крањској граници, на имању властелина Ивана Кобасића, који је и сам био поријеклом из Босне. Дио ускока

⁵ Катастарске књиге.

⁶ До почетка 20. вијека Дрвар је називан Унац.

властелин смјешта на свом имању у мјесту Брековци, а дио на ненастањеном пустом подручју у околини Жумберка (Ивић, 1923: 29–30).

Тек што су се населили на нове посједе, Срби су се сукобили са кастеланима⁷ сусједног Јастребарског посједа, којима је сметало што српски досељеници долазе и заузимају нека њихова земљишта. „Услед овог отпора јастребарских кастелана нису се Срби ни насељавали источно од Жумберка, него се насеобина њихова простирала према западу, од жумберачког дистрикта преко Метлике, Чрномелја, Пољана, Костела, Ложа до дубоко у долине Краса“ (Исто: 30–31).

Тим Србима се 1531. и 1538. године придружују досељеници из долине Цетине. И њима је било обећано да ће добити земљиште за насељавање и да ће бити ослобођени пореза у периоду од двадесет година. „Аустријске власти доделиле су им Костелско и Пољане на левом, крањском брегу реке Купе, па и подручје на Красу и у Пивци. Неки од њих су се вероватно населили у већ постојећим насељима, а други су без сталног крова над главом лутали по шумовитим земљиштима у Белој Крајини па све до Ложа у средњој Крањској или по кршевитим пашњацима западне Словеније“ (Першич, 1997: 2). Насељени су у мјестима: Винаца, Семич, Кочевје, Мариндол, Бојанци, Костел, Мехово, Метлика, Чрномелј. У прилог тој претпоставци наводи се „народно предање у Бојанцима о досељењу четири породице са реке Бојане које су основале то село и дале му име“ (Filipović, 1970: 157).

Ускоци су живјели у врло тешким условима, те су крањске, штајерске и корушке власти водиле бригу о њима, набављајући им сваке зиме жито, одјећу и оруђе. Упркос томе, ускоци су гладовали, те су почели сами узимати шта им је недостајало. Посједници и кметови који су становали у сусједству цетинских досељеника, жалили су се властима на српске крађе и разбојништва. И ускоци су се жалили крањским покрајинским сталежима како их Хрвати и Крањци оптужују за сваку крађу или штету. Ускоци су властима предлагали „да им се да земља и поставе поглавари, па ће ови одмах наћи кривце и казнити их. Истовремено су молили да над њима не завладају Хрвати“ (Милованчев, 2004: 85).

Да би спријечио оваква дешавања, краљ Фердинанд је ускоцима у Белој Крајини поставио посебног главару са задатком да што прије пронађе земљиште за трајно насељавање. „При томе је дошло до нових неспоразума, пошто ускоци никако нису желели да се из слободних сточара и војника претворе у кметове краља и других феудалаца“ (Першич, 1997: 2).

Економске тешкоће досељеника незнатно је ублажила аустријска влада узевши један дио ускока у најамнике. „По налогу штајерског земаљског одбора, устројио је у Птују пуковник барон Иван Унгнад почетком 1540. године чету мартолоза и узео је у ту чету махом жумберачке Србе“ (Ивић, 1923: 33–34). Узимање српских досељеника у најамничку службу са сталном платом није уклонило биједу у којој су се налазиле њихове породице.

⁷ Кастелани – кметови насељени око утврђеног града – кастела.

„Ради јачања и бољег организовања одбране, али и сређивања стања, 1540. године краљ Фердинанд је основао жумберачку капетанију. Само једном је на њеном челу био Жумберчанин (Србин), и то војвода Данило Вуковић, од 1584. до 1588. године“ (Милованчев, 2004: 86). Ни овај потез власти није поправио стање у којем су живјели српски досељеници.

Сазнавши за тешко стање Срба, Турци су послали гласнике да их позову назад у Турску, обећавајући им у случају повратка не само некажњавање због издаје већ и повластице које прије нису имали. У јесен 1542. године поглавице жумберачких Срба Вук Поповић и Јован Влах договорили су се са Турцима да се са народом настањеним у Жумберку и околини врате у Турску, с тим да прије тога уз турску помоћ опустоше Крањску до Постојне. Завјера је откривена почетком новембра те године, те су завјереничке вође са браћом и нешто народа пребјегле Турцима. У журби нису стигли повести ни жене ни дјецу. Турска војска, која је у вријеме бјекства Поповића и Влаха била на аустријској граници, преузела је српске бјегунце, али није предузела неку већу акцију.

Аустријске власти су знале да ће Турци поново покушати да привуку себи преостале ускоке у Жумберку. Постављене су густе страже на свим путевима који воде за Турску и у мају 1543. године ухваћене су вође побуне Вук Поповић и Јован Влах. Турска војска се разишла, а Поповић и Влах су одведени у Љубљану и убијени (Ивић, 1923: 34–35). „Краљевском одлуком су њихова имања враћена удовицама и деци, под условом да напусте православну и прихвате католичку веру“ (Милованчев, 2004: 87).

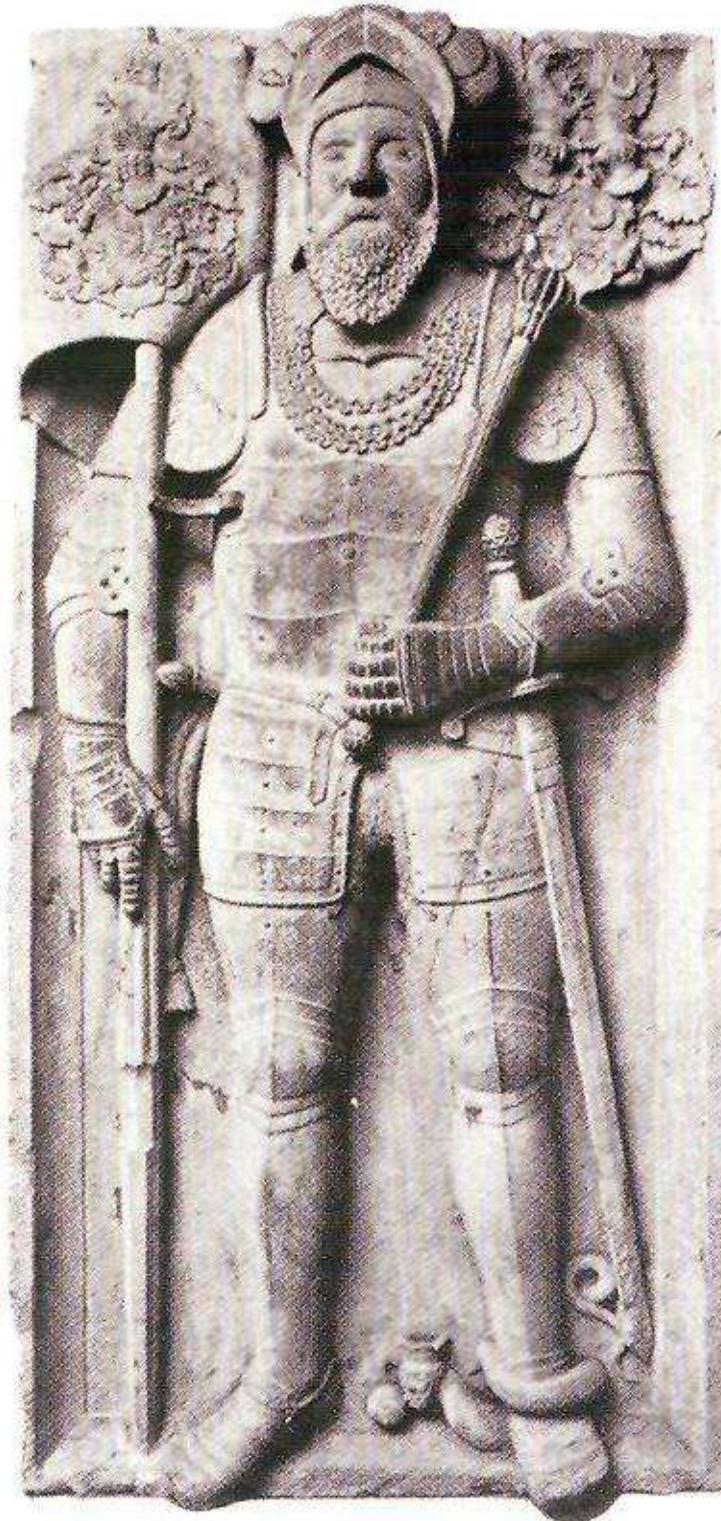
Аустријски сталежи су „на одборском састанку 1544. године похвалили Ускоке да су се свугде понашали као витези и одмах су додали да се то тиче особито `хришћанских`, тј. неправославних Ускока“ (Мал, 1924: 41). Закључили су да треба настојати да се међу ускоцима рашири римокатоличка вјера и одлучили да ће виђеније вође ускока раселити у унутрашњост земље, што даље од границе, и тако им отежати отпадничке тежње, јер ови више неће лако напуштати своје посједе.

Пронаћи земљиште за насељавање ускока није било лако, „будући да су племићима милији обични подложници; с друге стране пак Ускоци се не би радо одделили од земљака своје вере и језика. Једино на крањско-хрватској граници имају властите свештенике, које због свог верског незнања јако требају. Упозоравали су на околицу Мехова и Метлике те на црквене поседе костањевачкога и плетерскога самостана. ... Ту би Ускоци били у непосредној близини првих досељеника те би главар могао свим управљати, а он би станао у оправљеном жумберачком, или којем наново сазиданом граду“ (Мал, 1924: 42–43).

Крањским сталежима је 1546. године предложено да се за насељавање ускока откупи меховска госпоштија, али су они овај приједлог одбили. Ипак, током 1547. године Иван Ленковић, који је 1546. године преузео ускочко заповједништво, откупљује град и госпоштију меховску и одмах ту насељава ускоке. Тако су цетински Срби, који су били привремено настањени око Костањевца, Метлике и Мехова, након доласка жумберачког

капетана Ивана Ленковића, који се почео системски бринути за избјеглице, током 1549. године, послије једанаестогодишњег привременог становања, насељени у Мехову и његовој околини. Један дио ових ускока насељен је у Мариндол и у Бојанце (Ивић, 1923: 36).

Фотографија 2: Надгробни споменик Ивана Ленковића из 1569. године (Misja Zgaga, 2008)

Ленковић је почетком 1550. године молио аустријског краља Фердинанда за дозволу да у околини ових српских села оснује племићки дворац са малим подграђем који би имао привилегије какве имају остали слични дворци у Крањској. „На том поседу, који је намеравао населити с Ускоцима, хтео је код превоза преко Купе на стрмој хриди саградити утврђен град, јер да неће бити само њему на заштиту и корист, него ради честих турских упада читавој метличкој крајини“ (Мал, 1924: 46).

У периоду од 1549. до 1555. године Ленковић је утврдио град Подбрежје и заокружио територију око њега. Тиме је испунио услове за насељавање првих већих скупина ускока у Белу Крајину, које су уживале све власничке привилегије над земљом, докле год су биле вољне да се боре против Турака. Напуштене посједе на подручју Мариндола и Подбрежја генерал Ленковић је подијелио ускоцима који су раније пребјегли из Босне и годинама лутали по Жумберку и Белој Крајини (Bešter et al., 2006: 20). Тако су ускоци који су били без крова над главом и без сталне земље дошли до сталних домова па тако и до уређених и зајамчених животних услова. Са друге стране, са тих простора су исељени домаћи сељаци. На тај начин је крај који су населили ускоци био извана заокружен и проширен, а изнутра очишћен од свих страних елемената.

Број ускока се умножио и Ленковић тврди да је 1551. године око Жумберка и Метлике било преко 800 ускока, што је велики број када се узме у обзир да су то само за рат способни људи. „У попису ускока под капетаном Иваном Ленковићем, (Сењ, 1. марта 1551. године) међу 315 имена издвојићемо оне из Мариндола у данашњој Словенији: Радоња Михаљевић, Радман Михаљевић, Радић Вигњевић, Микула Милић, Лала Милић, Радивој Вукмановић, Сладоја Пријић, Марко Стојић, Маринко Стојић, Вукман Деановић, Драгић Радосалић, Радосав Димитровић, Јанко Војница“ (Милованчев, 2004: 88).

Сиромашне кметије биле су довољне за преживљавање обичне сељачке породице, али су биле премале за прехрану невјероватно бројне ускочке задруге. По извјештају из 1534. године види се да је „у многој жумберачкој обитељи живело скупа 4–5 (ожењене) браће“ (Мал, 1924: 48). Са бројем становника расла је и њихова биједи, која је била већа што се више људи морало прехрањивати од прихода једне кметије. Поред тога, били су изложени сталним пљачкама, палежу и разбојништву турских чета.

Бројни извјештаји из тог периода говоре о бескрајно слабир материјалним приликама жумберачких ускока, који су намјеравали продати сву имовину и преселити се у друге крајеве. Влада је свакако настојала да сличне покушаје заустави. Да би их претрашили, вође и хушкаче су строго кажњавали. „Сталежи нису знали чим другим да их примире, него тим да су им приказивали да у Крањској, Штајерској и Корушкој уживају особите слобостине и олакшице, да су прости царине и митнине, многи да сем тога уживају и војничке плате; стога да се staleжи надају, да ће се и убудуће увек показати храбрима и вернима у боју за хришћанство проти дедовскоме непријатељу“ (Исто: 50).

Највећи проблем је био у чињеници да је ускоцима, још од првих насељавања, дато премало земље. С обзиром на то да морају дан и ноћ бити на бранику аустријских земаља на стражи против Турака, ускоци су тражили нове посједе. Посебно их је погађала чињеница да им се у земљи још увијек не вјерује. Били су оптуживани за крађе и нереде и због укоријењеног непријатељства сматрани су за неугодне комшије.

У жељи за мирнијим и пријатељским односима са отоманском државом (Одрински мир из 1568. године) аустријске власти су размишљале о умањењу сталне граничне одбране, „пре свега стражара по шумама и мањим пограничним утврдама и кулама, где је било запослено врло много Ускока“ (Исто: 52).

Током 1569. године крањски ускоци су се жалили да су током посљедњих година велики дио времена без службе, да не добијају плате и да немају довољно земљишта за насељавање, те им је већ идуће године власт уплатила знатну сума за насељавање још ненасељених ускока. Тада је одлучено и да се „Ускоцима не сме одмеравати ниже него осталим четам. Та последња одредба је била примерена и потребна, јер су војнички заповедници ускочку чељад врло често изабљивали за разне неплаћене радње. Ускоци су се таковој самовољи опирали и позивали на своје привилегије, по којима су обавезни само у случају непријатељске навале војевати три дана на своје трошкове те да су слободни сваког работања и свих пореза“ (Исто: 53).

Да би побољшали услове живота међу ускоцима, аустријске власти су искористиле сазнање о позитивном расположењу на папинском двору према питању ускочких настојања да се одупру продорима турске империје, те су молиле папу Гргура XIII за новчану помоћ ускоцима. Римски посланик Иван Кобенцељ Просечки у документу који датира из 1579. године хвали ускоке – како сењске, тако и крањске. Он моли папу да тим ускоцима одреди пристојну мјесечну подршку, али не само ускоцима већ и осталој војсци на хрватској граници, која је за цијело хришћанство најтврђи штит против турске најезде и надолазећег ислама. Гргур XIII је удовољио овим жељама и одлучио исплаћивати ускоцима одређену годишњу своту.

Током 1580. године Турци на својој страни, у свом дијелу Лике, насељавају српско становништво. Често су ти нови турски насељеници прелазили границу да би под хришћанством слободније и боље живјели. Аустријске власти нису радо гледале на нове дошљаке, те су издале наређење да се не подржавају заповједници таквог досељавања.

Ни старим ускоцима времена нису баш била повољна. Бојали су се за своје привилегије, а „због очајних господарских прилика преселило се 1590. године из Костела на Купи више сељака и Ускока на имања Ђура Зрињскога у Горњим и Доњим Моравцима. Дакле, бекство у противном смеру од некада“ (Исто: 56).

Ускоцима су понегдје узимали земљу или укидали повластице. Због таквих прилика они су се обратили крањским сталезима молећи их да посредују да им се врате привилегије, али и

да им се додијеле нова земљишта. Властима је било потребно да задрже ускоке добре воље, посебно ако се узме у обзир да је босански везир Хасан паша Предојевић планирао поход на ове крајеве. У својим походима је желио осигурати помоћ ускока. „Много се говорило 1592. године о споразуму између босанског Хасан паше и жумберачких Срба и о намери пашиној, да Србе пресели натраг у Босну“ (Ивић, 1923: 37). Да би онемогућили сваку буну и издају, сталешки одборници су наредили ускочком поглавару да мора ускоке одселити и подијелити их по разним крајевима међу остале војнике. Те одредбе су, на крају, испале само пуне пријетње и нико их се није придржавао. Ипак, „Ускоци су присегли на верност за се и за целу општину, обећали да ће остати поштени, храбри, отворени и увек верни, на што су сталежи изјавили да ће предложити да се потврде њихови привилегији, који нек им се евентуално још и прошире“ (Мал, 1924: 59).

Сталежи су се показали веома наклоњени ускоцима и залагали су се да се удовољи њиховим захтјевима за побољшање животних услова. Надали су се да ће ускоци освојити читав крај до Уне на који би се могли и населити. Постали су свјесни чињенице да су се ускоци толико намножили да у сваком моменту могу „поставити на ноге преко 2.000 и више за оружје способних људи. Будући да познају све путове, стазе и прелазе у Крањској, те на хрватској и славонској граници, могу верним службовањем домовини – како су већ доказали – врло много користити“ (Исто: 60). Схватили су да ако им сада, кад их Хасан паша покушава примамити на своју страну, не притекну у помоћ, могу изгубити њихову подршку, што их све угрожава.

Много се обећавало и говорило о побољшању живота ускоцима, али док се обећања нису испунила, ускоци су с времена на вријеме ишли на четовање у сусједне турске пограничне покрајине. Аустријске власти нису спречавале те пљачкашке походе, чак су на њих гледали благонаклоно због ратнога стања са султаном. У тим походима ускоци нису баш пазили на кога нападају и дешавало им се да понекад нападну властите судржављане.

Крајем 16. вијека хришћанска војска је продирала све дубље у турску државу и многе хришћанске породице су се под заштитом и у пратњи побједничких чета хтјеле иселити, посебно из оних крајева који су од војних похода били више-мање опустошени. И поред ових исељавања, мање групе ускока су, у потрази за бољим животом, долазиле на просторе данашње Словеније. Велике битке које су се по Хасановом поразу водиле на турској граници, биле су један од импулса досељавања ускока. У тим ратовима са Турском, који су трајали преко једног десетљећа, прешле су на словеначку страну многе породице, којима је требало прискрбити земљу и кров над главом. Крајем 1597. године насељено је у Крањску 1.700 ускока са женама и дјецом, а сљедеће године дошло је још 500 ускочких породица. Дали су им посједе у Мариндолу и Бојанцима, али и на сусједним хрватским територијама у Гомирју и Врбовском (Исто: 60).

Од 17. вијека све је мање података о већим ускочким сеобама. Томе је више узрока. „Један од тих је и тај, што су Турци почели полагано увиђати штету, коју им је наносило већ цео

век трајуће исељавање из Босне и Србије, систематично и доследно подупирано од аустријских области. Почели су блаже управљати с подложеном рајом, покушавали су особито придобити на своју страну домаће српске одличније људе, о којима се већ хтело говорити, да су се преокренули и продали Турцима. Бојали су се чак с те стране границе да ће Ускоци отпасти. Али је тај страх био ипак сувишан, јер су се турски Срби одмах отрезнили, а Ускоци на такав савез нису никада озбиљно ни мислили“ (Исто: 75).

Ипак, незадовољство ускока је расло, тако да се 1700. године говорило да ће се они између Уне и Купе населити на млетачко земљиште. Осим лошом управом, били су незадовољни слабиим материјалним положајем, те су намјеравали трећину или четвртину ускока премјестити на новоосвојене славонске и угарске покрајине, да би се други могли уздржавати. Привредне и животне прилике ускока биле су лоше. Морали су плаћати порезе, радити, обављати војничку службу, а сами нису имали довољно земље да би се могли скромно прехрањивати. Извјештај из 1711. године показује да су се крањски ускоци у толикој мјери исељавали у Турску. Као узрок томе спомиње се помањкање земљишта, слабо управљање од стране области, као и лоше вјерске прилике.

Након Пожаревачког мира (1718. године) „почеле су аустријске и угарске области прогањати Ускоке као народ и шизматике. Била су заборављена обећања и привилегије, која је од цара Леополда добио патријарх Арсеније III Црнојевић. Ускоци су учинили своју дужност, били су у најтежим часовима тврд и устрајан насип против турских навала. Сјај полумесеца је међутим бледео. Сад су се понадале немачке чете да ће саме моћи чувати границу против болесника са Боспора. Ускоци су се разочарани почели селити у Русију. То пресељавање је заузело такве димензије, да је године 1752. царица Марија Терезија покушала сваки такав покрет и његово подржавање или наговарање на преселбу под претњом најтежих казна уништити или барем ограничити“ (Исто: 80).

За вријеме ратова Аустрије са Турском, на аустријску страну је пребјегао одређен број Срба, било из жеље да се ослободе турског јарма, било из бојазни од турске освете због везе са аустријском војском. Ради каснијих добрих односа са Портом, Аустрија јој није хтјела дати прилике за притужбе о питању ускока, тако да су 1828. године крајишки заповједници добили наредбу да не смију ниједном турском бјегунцу дати дозволу за насељавање.

Од некадашњих ускока на територији данашње Словеније остало је неколико села (Бојанци, Мариндол, Милићи, Пауновићи) у Белој Крајини у којима и данас живи српско становништво. По вјероисповијести су православци, јер унијаћење није стигло у Белу Крајину нити у Бојанце, који су због свог статуса (нису били у Војној крајини) и удаљености остали „заборављени“ и у вјерском погледу. Бојанци и Мариндол су прихватили и оне Жумберчане који нису хтјели примити унијаћење, а затекли су се у околним селима (Bešter et al., 2006: 20). Ово становништво је, упркос различитим упливима и преплитањима етноса на том пограничном подручју, до данашњих дана успјело очувати елементе своје културе и традиције.

3.2. Живот ускока у Словенији

Ускоци су служили као најамничка војска и у ратно и у мирно вријеме, а била им је повјеравана и уходска служба. Власти словеначких земаља подупирале су досељавање ускока да би их употријебиле као одбрамбену силу против Турака. „Староседеоци су се ускоцима понегде супротстављали, а понегде су их мирно примали у својој средини. Ни католичка црква није иступала против досељавања православних, али је настојала да их потчини папској власти, у виду католичанства или унијатства“ (Першич, 1997: 3).

3.2.1. Социјалне прилике ускока

Доласком у нову домовину, као погранична стража против турске најезде ускоци су добили разне погодности. Били су ослобођени пореза и дажбина које су у Турском царству били обавезни плаћати. Услови живота у Турском царству били су толико тешки и несигурни да је становништво било спремно на пресељење чим би им неко други обећао погодности и животне услове повољније него у старој домовини.

Аустријске власти су ускоцима обећавале много. Одличним ратницима, војводама, харамбашама и осталим вођама слали су дарове у новцу и благу, да би их добили за ускоштво. Ако би се обавезали да ће вршити одбрамбену војну службу на граници, добијали су у феуд цијела села или више кметија са разним слободама.

Живећи у пограничним мјестима ускоци су били изложени сталној освети Турака. Морали су у сваком часу бити спремни за битку, а имања су им била константно несигурна. Заузели су земљишта са којих су се власници прије више деценија иселили, па су лежала напуштена и необрађена. На тај начин погранична подручја су добила јача упоришта, са повећаним бројем становништва, које је у сваком моменту било спремно на одбрану свог новог, тешком муком добијеног дома.

Војнички заповједници и сталежи пограничних крајева ускоцима су обећали привилегије, које касније нису могли или нису хтјели испоштовати, што је узроковало честа и дуготрајна натезања. „Из потврде привилегија краља Фердинанда, од 12. јула 1564. године, дознајемо да су већ одмах првим Ускоцима, који су се настанили године 1526. под `жумберачким погорјем у Крањској`, зајамчили, поред слободина за њихова поља и земљишта, још, такођер, слободу од плаћања тридесетнице, пореза и митнине за све оно благо, које су употребљавали за се и за своју обитељ. Ако су, пак, хтели, ради добитка, трговати благом, у том случају нису били опроштени од пореза и намета“ (Мал, 1924: 111–112).

И новим ускоцима, који су 1538. године стигли у Жумберак, краљ Фердинанд је подијелио слична права и слободе као и претходним. Обећао им је да ће сав плијен који добију од Турака бити њихов, осим градова, тврђава и битних особа, које би краљ задржавао за себе (Гавриловић, 1993). Само су плаћени војници морали дио плијена давати војничким

областима и из тог фонда би се дијелиле награде истакнутим војницима и плаћао откуп ускока уколико би били заробљени и другачије се не би могли ослободити.

Жумберачки ускоци су добили земљиште без пореза, намета и осталих дажбина на период од двадесет година, „под уветом да буду покорни и справни, без икаквог устезања поћи, у случају потребе, на властите трошке у бој против непријатеља“ (Мал, 1924: 112). Ове привилегије, али и обавезе преносиле су се на мушко потомство првог власника, а уколико је наследство прешло на ћерке, односно на женско кољено, сви намети су се морали плаћати.

По истеку првих двадесет година пореских слобода, Иван Ленковић је предлагао да се оне, због свеопштег сиромаштва, продуже још двадесет година. Приједлог је одобрен, али уз напомену да пореске слободе вриједу дотле док се оне властима буду чиниле оправданим и док се ускоци буду „добро држали“. Ускоцима су привилегије биле потврђиване и касније, све до 1738. године.

Испуњење гарантованих права у привилегијама није увијек текло глатко. Често су се ускоци жалили властима да се њихове привилегије не поштују. Неспоразуми су, најчешће, настајали око трговине, те су власти гушиле велику ускочку наклоност ка трговини и на тај начин настојале смањити крађу и кријумчарење, раширене међу ускоцима. Понекад су ускоци, позивајући се на своје привилегије, захтијевали ослобађање и од оних данака за које никада нису имали привилегије, што је проузроковало оштре сукобе (Исто: 114–119).

Проблеми са повластицама и строже поступање према ускоцима почиње крајем 17. вијека, након аустријских побједа над Турцима. Властела је хтјела ускоке потлачити, војнички заповједници изабљивати их, а власти су им хтјеле укинути повластице.

Ускочко сиромаштво, које је од првог насељавања било примјетно, сада је ескалирало. Број ускока се повећао, а простори на којима су живјели остали су мање-више непромијењени. Неимаштина и све лошији услови живота навели су ускоке да се почну селити назад у Турску. Током 1711. године власти су на сваки начин покушавале зауставити ово иселјавање. „И кад је, услед слабе летине, још притисла глад, из Жумберка су се (1715. године) иселиле многе обитељи, понајвише у новоосвојене угарске покрајине“ (Исто: 127).

Иако су прије свега били војници, ускоци су се радо бавили пољопривредом и због тога су тражили да им се додијели више плодне земље. Производили су вино, воће и жито. Држали су много стоке, посебно оваца, које су водили на испашу по околним земљиштима не плаћајући за то никакву накнаду. Бавили су се и пчеларством. Брзо су се и вјешто обучавали у разним занатима. Били су добри трговци. Трговали су, посебно приликом црквених свечаности и вашара, стоком и живином, било да су их куповали или да су их мијењали. Посебно су били добри трговци коњима. Нису се плашили ни прекоморске трговине. Били су спретни морнари чије лађице нису биле спремне за високо

море, па су их обично користили за мању посредничку обалску трговину. Ступали су и у службу великих поморских сила и пловили на њихов рачун и под њиховим заставама.

Важан извор дохотка ускоци су нашли у завојевањима у турске пограничне крајеве. Како су Турци плијенили по њиховим посједима, тако су и ускоци нападали и пљачкали турске територије. Такви походи били су могући једино кад је било ратно стање или кад се обје стране нису придржавале склопљених мировних уговора.

Често су приликом тих пљачкашких похода ускоци нападали и путнике самотњаке. „Око године 1716. појавиле су се такве чете у жумберачким шумама; међу њима је било, говори се, много Крањаца. Влада је наредила тамошњим околишним властелима да, помоћу жумберачких граничара, направе опет ред и постарају се за јавну сигурност. Чињеница да су Ускоке употребљавали за полицијске сврхе, уједно нам доказује да сами нису код тих разбојничких напада учествовали“ (Исто: 132).

3.2.2. Правни односи

Ускоци су хтјели у новој домовини живјети по обичајима и правним нормама по којима су живјели у старој домовини. То је било могуће у крајевима у које су се населили у већем броју и у заједници. Тамо гдје су дошли појединачно или у мањим групама полако су се прилагођавали језику, обичајима и начину живота околине.

„У Жумберку, где су посели земљиште једног земаљског судишта, добили су властитог главару, који је био Ускоцима виша и нижа судска област, као што су били суседним сељацима патримониалне грунтовне и судске госпоштије. У стварима ратне организације и у скрби за евиденцију и приправљање имали су још дуго важну реч ускочке војводе, који су, укратко, били неки посреднички орган између простог пука и области“ (Исто: 134). Имали су организовану судску управу и она је од 1637. године функционисала тако да „мора бити између дванаест судских приседника шест Ускока и шест Хрвата. Кнеза-суца су бирали изменице: једне године хрватског, а друге ускочког, сем ако су се обе странке споразумеле за једнога“ (Исто: 136).

Са преступницима су поступали веома строго. Злочинца који је згријешо строго су кажњавали, често и смрћу, не правећи разлику између обичних војника и свештеника. Мање преступе кажњавали су новчаним казнама или тамницом. Да би ускоке заштитили од господарског пропадања, суци су добили наредбу да их не кажњавају често новчаним казнама, већ да казне надомјесте тјелесним.

На мјесто жумберачког главару крањски сталези су често предлагали некога ко се истакао у рату. Дуго времена држао је ту позицију ђенерал Ленковић. Главари су рјешавали важнија питања, што је било оправдано због удаљености краља, али и због саме нужде

предмета. Тај повољан положај главара, као начелника посебног земаљског одбрамбеног дистрикта, често је доводио до сукоба са државом.

Откупом 1780. године укинута су сви жумберачки војнички феуди. Подложници су на тај начин били ослобођени дужности према племићким феудалцима и једино су били дужни ићи на војничку службу. Када је средином 18. вијека преуређивана војна граница, жумберачко ускочко главарство је придружено карловачком ђенералату, гдје је сачињавало двије компаније XII (слуњског) граничарског пука. Ипак, Крањска се није ни касније одрекла својих државноправних права на Жумберак и мариндолски крај (Исто: 139–145).

3.2.3. Вјера

„Први додир римокатоличких Словенаца с православљем бива после провале Турака на Балкан и освајања Србије (1459. године), Босне (1463. године), Херцеговине (1482. године) и Црне Горе (1499. године), а нарочито после Мохачке битке, године 1526. То православље донели су у словеначке земље ускоци из Босне и Лике, који су бежали од турског насиља у хришћанске земље бивше Аустријске царевине у вери да ће се у тим хришћанским земљама боље осећати и свој живот и своју веру сачувати“ (Матковић, 2000: 60). Са ускоцима су долазили и православни свештеници, који су им требали за обреде крштења, вјенчања, сахране, освештавања домова, читања молитава и вршења службе Божје. „Но, када се узме да су ускоци у почетку били настањивани привремено, да су се злопатили након прелаза преко границе под ведрим небом док не би подигли какву колибицу или ископали земуницу, сигурно је да је пролазило доста времена док би добили сталну наставбу, па да могу помишљати на грађење кућа, а по томе је највероватније и потпуно разумљиво да нису могли помишљати на подизање цркава и да је према томе много воде морало протећи док се нису подигле цркве у Бојанцима и Жумберку“ (Матковић, 2002: 65–66).

Духовника су имали мало, а књига још мање. У рату, пљачки и сеобама све је пропало, а без вјере и њених знакова народ није могао опстати. Из тог времена потичу *Љубљанске плоче*, које свједоче о оскудици духовног блага међу Србима у овим крајевима. То су двије даске на којима су урезане слике и текстови за ове српске исељенике. Отисци са дасака направљени су тако да су се могли сјећи, и тако носити као амајлије и амулети, као знак и одбрана православља и српства (Исто: 66).

Саме католичке власти нису се испочетка понашале нестрпљиво у вјерском погледу према ускоцима, јер су их требале за пограничну одбрану. Баш у то вријеме се у овим крајевима појавило лутеранство, „и за земаљског кнеза било је много нужније побијати насилни и агресивни протестантизам, с којим су била у вези важна сталешка и политичкосоцијална питања, него мирне Ускоке, који нису ни агресивни ни несигурни, силити у томе погледу“ (Мал, 1924: 146). Тек кад су реформаторске комисије завршиле свој посао са

протестантима и кад се већи дио земље вратио у крило Католичке цркве, обратили су пажњу на вјеру ускока.

Ускоци се у вјерским питањима нису препирали са католицима, нити су их католици покушавали наговарати да промијене вјеру. Захваљујући таквим односима, на овим просторима дуго није било отворених вјерских трвења. Они ускоци који су се настанили појединачно поред католичког становништва нису успјели очувати дуго своје вјерске особине. Ишли су у католичке цркве, служили су проповиједи и примали сакраменте од католичких духовника, светковали празнике и чистили свеце западне цркве. „И у крајевима где су се Ускоци настанили у већем броју, као по Истри, Пивки и Красу, њихове се верске особине нису могле задржати због опрезног поступања католичког свештенства. Испочетка су им још допуштали њихов грчки обред, а корак по корак су се изједначавали у науку римске цркве; већим делом напуштали су и грчке обреде“ (Исто: 147). Ускоци који су се населили у жумберачким шумама имали су властите духовнике.

Тек по завршетку 16. вијека има података о вјерском животу ускока. Године 1607. папа шаље свог изасланика на путовање кроз Истру и Крањску да проучи духовне и свјетовне прилике ускока. Посебно су га интересовали жумберачки ускоци. Занимање католичког свештенства за ускочку религију претворило се у притисак који је покушао угушити православље или му барем одузети нека гарантована права. „Да је католичка акција започела са својим радом јако рано, знамо из чињенице да је био загребачки бискуп Петар Домитровић (1611–1628. године) ускочки син из Оштрића под Жумберком. Други такав пример имамо у свештенику Мартину Добровићу (Дубравићу), који је, исто тако, био рођен као `Ускок или влашко дете`“ (Исто: 152).

На жељу исељених ускока пећки патријарх Јован у те крајеве шаље Симеуна Вратању да врши духовну службу. Вратања је на Добровићево наговарање признао римског папу за свог црквеног поглавара и на тај начин постао први ускочки унијатски владика.

Католичка црква је настојала да православно становништво потчини папској власти, у виду католичанства или унијатства. „Такве намере показивао је још љубљански бискуп Томаж Хрен, упорни борац против лутеранаца и против православних“ (Першич, 1997: 3). Он је и сам посјетио ускочка насеља. „Да би узгојио добар и у верском погледу тврд свештенички нараштај, узео је у Жумберку два влашка сина ... те их уздржавао на студијама о својим трошковима“ (Мал, 1924: 154). И касније је Хрен на тај начин пропагирао католицизам међу ускоцима. Узимао би оне који су му се чинили највреднији, најдоступнији и најспособнији да допринесу коначном успјеху.

Ускочким питањем се од 1620. године занимао папински легат на Фердинандовом двору. Захтијевао је да се расколнички свештеници са жумберачког тла одстране и на њихова мјеста поставе католички духовници. Покушавали су наћи начин на који би најлакше истријебили шизматике. Насилни поступци били су штетни, јер су ускоци живјели тамо гдје им је мирније и удобније, било то под Турцима или под хришћанима (католицима).

Уједињење ускока са римском црквом требало је постићи мирним путем. Влада је само имала да нареди православним свештеницима да не смију посвећивати нове духовнике, већ да они треба да уче вјеру тамо гдје је најчистија, а то је за ускоке једино Турска. Свештеницима који би се хтјели након учења вратити у земљу требало је забранити улаз. „На тај ће начин Ускоци остати кроз кратко време без властитих свештеника, а како су и до сад присуствовали католичком богослужењу, постаће ... за кратко време потпуни и прави католици“ (Исто: 154).

И римска курија се почела занимати за ускочку религију. „Једини који се стварно заузимао за католичку пропаганду, био је смедеревски бискуп Алберт Ренђић ... кога је послао папа Урбан VIII 1629. године, као апостолског визитатора, са највећим овлаштењима Ускоцима“ (Исто: 156). Наредио му је да посјети ускочка насеља по Крањској, Хрватској и Славонији, да обиђе и попише цркве, самостане, сва посвећена мјеста, свештенство, да провјери живе ли по црквеним правилима и одредбама. Имао је дозволу да поправља, реформише и наново установљује све што мисли да је потребно. У познатој литератури нема података докле је он стигао у својим походима.

У ово вријеме у Риму борави одушевљени присталица уједињења Источне и Западне цркве, Русин Методиј Терлецки. Он се на путовању из Рима у Пољску срео са љубљанским бискупом Хреном, са којим је разрадио план припреме ускока за унију. Бискуп Хрен савјетује узимање синова ускочких старјешина и војвода на учење католичке вјере у сјемеништима о трошку краља и власти. Након изучених школа послали би их назад ускоцима, који би им више вјеровали него страном свештенству и на тај начин би лакше пришли унији.

Из наведеног је видљиво да се у 17. вијеку припремала опсежна акција за црквену организацију ускочких насеобина. Прије свега ишло се на уједињење Православне цркве са Римом, али због смрти најзначајнијих заговорника уније Тома Хрена, Симеуна Вратање и Алберта Ренђића спровођење овог плана се мало успорило (Исто: 158–159).

Заговорници уније су се константно жалили на ускочке духовнике. Замјерали су им да се држе старог календара. Чак им је замјерано да наговарају католике на прелазак на православље вјенчавајући католичке мужеве којима су праве жене још живе. Православни духовници су оптуживани да се јако мало старају за своје вјернике, код којих су због тога укоријењене разне врачарије.

Духовна паства међу ускоцима у то вријеме је била веома запуштена. „Већи део ускочких насеобина било је у то време без духовника. Ускока у жумберачком крају и у Горјанцима било је око 1.200 кућа, а имали су 1641. године ... само једнога духовника и једног калуђера“ (Исто: 161–162).

Тешко стање за унију наступило је кад се по јужној Угарској и дјелимично по Славонији, под патријархом Арсенијем Чарнојевићем, населило на стотине хиљада

православних Срба. Уз привилегију из августа 1691. године цар Леополд им је признао потпуну слободу вјероисповиједања и одређену самоуправу, тако да су досељени Срби чак и у свјетовним стварима зависили од патријарха. Морални уплив, који је проузроковало ово велико насељавање Срба, „на остале православне Ускоке био је тако силан да је била не само безуспешна свака унијатска пропаганда, него је чак и добар део постигнутих успеха био поништен, посебно још ради тога, јер је патријарх Арсеније посебно ишао по Славонији, утврђивао православне у њиховој вери и јавно се противио свакој католизацији“ (Исто: 170).

Царица Марија Терезија „је показала највише дволичности према Србима: док је властитим потврдама привилегија ... Србима јавно зајемчавала слободу вероисповести, дотле је опет с друге стране тајно настојавала – како је лично писала папи Пију VI – да свету унију (међу Србима) на сваки начин помогне, а оне који су у њој остали, да свим могућим средствима утврди“ (Гавриловић, 1996: 43). Царичине замисли о унијаћењу Срба спроводили су у дјело унијатско-католички бискупи и генерали, који су понижавали, угњетавали, прогонили и кажњавали српске свештенике, отежавали и спречавали поправке и зидање српских цркава. Након изненадне смрти двојице православних свештеника у Жумберку 1750. године, стижу унијатски свештеници, који су народу приказани као православни. Када је народ то сазнао, окренуо се против њих и почео обраћати православним свештеницима у околним крајевима. Жумберчани су се жалили плашком епископу Јакшићу „да се од њих као православних тражи да признају папу иако они „ни живи ни мртви“ не желе да одступе од своје цркве и вере“ (Исто: 43). Епископу Јакшићу и православним свештеницима забрањен је улазак у Жумберак, а већ поунијаћеним појединцима повратак у православље. „Жумберак је остао отсад трајно веран сједињењу са Римом, док је ближњи ускочки Мариндол још и данашњи православан“ (Мал, 1924: 174).

Догађаји повезани са интензивирањем унијаћења и прогоном православља на Жумберку од средине 18. вијека углавном се не односе на подручје данашње Словеније. Као занимљивост се може навести податак „да се по наредби крањског вицевода од 1684. године па током целог 18. века из камералне благајне плаћало сваке године по 200 талира манастиру Лепавина за вршење божје службе о љубљанским годишњим сајмовима (вашарима). ... Била је то, уосталом, не толико скрб за верски напредак православних, колико обзир према трговачкој добити да не би изостао долазак трговаца грчког обреда“ (Милованчев, 2004: 96).

Утицај словеначке средине и дјеловање католичког свештенства проузроковало је да су се ускоци, расути по словеначким земљама, поступно већином покатоличили или су примили унијатство и преузели језик старосједилаца. „Од наикадашњих ускока на територији данашње Словеније остало је само неколико села у Белој Крајини, где још данас живи српско и делимице православно становништво“ (Першич, 1997: 3).

3.2.4. Живот и обичаји

Од момента кад су се доселили, мало-помало, ускоци су постали фактор на који је требало рачунати. „Приликом насељавања Жумберчана године 1534. било их је око 350 кућа, односно задружних господарстава, од којих је међу неким било и петоро браће скупа. ... Године 1641. било је ... у Горјанцима и жумберачком крају око 1.200 ускочких кућа. ... Средином 18. века бројила је жумберачка жупа око 7.000 душа“ (Мал, 1924: 184).

Посебне привредне и социјалне прилике, слобода од кулучења и других намета, војничка служба, другачији обичаји и племенске особине, другачији језик... разликовали су ускоке од њихове околине. Скоро сви извори описују ускоке као снажне, дрске, спретне и устрајне људе. Хвале их као добре војнике који се увијек држе на окупу, иако их сматрају помало пресуровима и дивљима.

Ускочки станови су били разбацани по брдовитим и шумовитим Горјанцима, па је појединачне куће било тешко уврстити у заједничка села, јер су се налазиле далеко једна од друге. Живјели су у засебним усамљеним засеоцима. На повољнијим географским локацијама ускоци су живјели у већим заједничким селиштима, што је потпуно одговарало њиховом занимању за трговину.

Што се тиче породичне организације ускоци су очували задружни начин живота. У вријеме кад су мушки чланови били у војним походима, на пограничној стражи, на пљачкашким походима по Турској, или у трговини, требало је да се остали чланови родбине међусобно помажу приликом обрађивања поља. „За раширење и утврђивање задруге, за живот целе родбине под истим кровом са скупним господарством, била је меродавна и чињеница да су у Турској морали плаћати порез по димњацима“ (Исто: 187). Господар или старјешина задруге био је најстарији за то способан мушкарац, а домаћица је била супруга најмлађег ожењеног брата или стричевића. Сви остали укућани су их морали слушати и обављати послове које би им они додијелили.

Жене су носиле дуге хаљине, преко којих су носиле горње хаљине, без рукава. Сприједа, преко груди, носиле су шарене, везене мараме. Вез је био црвен или модар. На ногама су носиле опанке направљене од сирове коже. Око главе су замотавале, у облику капе, дуги, уски и шарени пешкир од платна, чији би врх пуштале са стране.

Мушкарци су носили хлаче и хаљетак од обојеног сукна. На глави су носили, као длан велике, капице, које би понекад везали испод браде. „Неки су имали велике и дуге браде, други су се, сем бркова, потпуно бријали. И косу су стригли, само би спреда пуштали дугу кичу“ (Исто: 190). Калуђери и попови носили су дуге одоре. На главама су попови носили капице, а калуђери шешире са широким ободом.

Ускоци су важили као разуздани у јелу и пићу. На јесен би приређивали дуготрајне гозбе. Тако би потрошили намирнице прије него би се оне стигле покварити, а у случају напада Турцима не би ништа остало (Vajkard Valvazor, 2006: 49). Након те обилне гозбе слиједио је пост.

Месо од убијених или задављених животиња нису смјели јести. Жена није смјела заклати животињу, па ни перад. То је био мушки посао. Животиња је морала бити заклана тако да из ње истече сва крв, коју Ускоци нису смјели користити у исхрани. Жене су спремале храну. „Услед свих тих особина и посебних захтева имали су Ускоци у Љубљани своје посебне гостионице, у којима се држало до њихових особина, и камо су они залазили, кад би дошли по послу у град“ (Мал, 1924: 191).

Свештеници и калуђери имали су уобичајен и редован пост сваког понедељка, сриједи и петка. За разлику од католика, за њих су мрсна јаја, сир, маст и масло, а њихова црква све то најстроже забрањује за вријеме поста. Калуђерима је читав живот било забрањено да једу месо, јаја и рибу која има крви. У дане поста одричу се и уља. Редовнички живот је био строг и аскетски уређен. Калуђери су сами обрађивали поља, цијепали дрва и радили све најобичније послове. Ако би неко у нечему погријешо, био би избичеван или је морао измолити понекад и по хиљаде оченаша (Vajkard Valvazor, 2003: 62–63). Ускочки попови и свештеници смјели су се женити, али само једном. У случају да им жена умре нису се смјели поново женити и живот су морали настављати по строгим самостанским прописима.

За ускоке се често говорило да узму и оно шта им сам не даш, а та особина била је видљива и приликом женидбених обичаја. Ускок би дјевојку која би му се свидјела запросио од родитеља, али ако би добио негативан одговор, он ју је уз помоћ другова отимао. Дјевојку би одвели попу или калуђеру, који их је морао одмах и без много питања вјенчати. Ако би се свадба обављала уз пристанак родитеља, често би дјевер младу водио у нови дом повезаних очију, да не би видјела куд иду и као опомену да се својевољно не враћа у очеву кућу (Vajkard Valvazor, 2006: 62).

Дјецу су крстили касно, кад већ одрасту. Чак до тридесете године нису се исповиједали. Ако су очекивали нечију смрт, оног ко је на умору морали су умити, да чист оде на онај свијет. Код болесникове би постеље славили и величали његова дјела, посебно ако се истакао у борби против Турака.

„Ускоци нису имали гробишта: трупло би покапали на првом прикладном месту, најрадије под каквим стаблом. ... С мртвацем би ставили комад круха и који мали комадић новца, после тога засули би га земљом, ставивши над ноге и над главу тежак камен“ (Мал, 1924: 189–190).

Нису имали звона на црквама, било да их због сиромаштва нису могли набавити, било да их због честих турских навала, паљења и пљачке нису жељели постављати. „Вернике позивају ударањем дрвеном батином о велику даску“ (Vajkard Valvazor, 2003: 63).

Међу ускоцима било је веома раширено празновјерје и врачање. Вјеровали су и имали разне гатаре. Чак су се и њихови попови повремено бавили врацбинама. „Били су уверени да им то знање даду траве, којима они познају бит и нарав“ (Мал, 1924: 192).

Ово су само неке особине, навике и обичаји ускочког становништва по којима су се разликовали од осталог становништва, чиме су од момента досељавања крајем петнаестог

и почетком шеснаестог вијека чинили посебну етничку групу у Белој Крајини. Разлике у језику, вјери и неке обичајне карактеристике ускока очувале су се међу њиховим малобројним потомством насељеним у четири српска белокрајинска села (Милићи, Пауновићи, Мариндол и Бојанци) до данашњих дана.

3.3. Становништво Словеније у периоду аустроугарске владавине

Територија данашње Словеније до краја Првог свјетског рата припадала је Аустро-Угарској монархији. Прекомурје се налазило у Угарској, а остале територије у Аустрији. Након Првог свјетског рата већина данашње територије Словеније, заједно са Прекомурјем, припала је новонасталој држави Југославији и у њеном оквиру Словенија је припала Дравској бановини. Западни дио Словеније у том периоду припадао је Италији. Актуелне границе Словенија је добила тек девет година након Другог свјетског рата, тако да је попис из 1961. године први попис становништва који је обухватио комплетну територију данашње Словеније (Šircelj, 2003: 24).

Први савремени попис становништва Аустро-Угарска је обавила 1857. године. До Првог свјетског рата слиједило их је још пет: 1869, 1880, 1890, 1900. и 1910. године. Сви су садржавали питања о мјесту рођења, држављанству и вјероисповијести. Након Лењинградског статистичког конгреса 1872. године, на којем се обратила пажња на питања везана за националне карактеристике становништва, у пописе из 1880, 1890, 1900. и 1910. године уврштено је и питање о језику којим пописано становништво говори.

Аустроугарским пописима евидентирано је стално становништво које је у вријеме пописа било присутно у свом домаћинству. Због таквог начина евиденције стално становништво није у потпуности евидентирано (Исто: 25–29).

Крајем 19. и почетком 20. вијека Словенци су се утврдили као потпуно развијен народ, са развијеном културом и формираним језиком, политичком организацијом и идеологијом, странкама и струјама, парламентарним словеначким језиком, привредним и политичким организацијама, као и богатим политичким животом. Као главни интегративни критеријум своје националности користили су језик, док се доживљавање словеначког етничког идентитета као појаве регионалне или прелазне вриједности, у то вријеме, јављало само у мјеродавним круговима културне и политичке елите.

До 1948. године подаци о језичком саставу становништва добијени пописима представљају једини статистички извјештај на основу којег је било могуће закључивати о националном саставу. У периоду аустроугарских пописа од 1880. године, када је први пут постављено питање о језику којим становништво говори, па до посљедњег пописа 1910. године, процјене националног састава становништва на данашњој територији Словеније разрадио је др Живко Шифер. Његови прорачуни приказани су у сљедећој табели (Šircelj, 2003).

Табела 1: Становништво по националној припадности (процентуално учешће), Словенија, пописи 1880, 1890, 1900. и 1910. године (Širčelj, 2003)

Година	Становништво	Национална припадност				
		Словенци	Нијемци	Мађари	Италијани	Остали
1880.	1.172.918	89,1	7,0	1,1	2,0	0,8
1890.	1.223.439	88,9	7,2	1,2	2,2	0,5
1900.	1.254.708	88,7	7,3	1,4	2,3	0,3
1910.	1.291.913	87,6	8,1	1,6	2,4	0,3

Из табеле је видљиво да је број Словенаца већи од броја других народа. Опадање учешћа словеначког становништва у односу на укупно становништво Шифер објашњава на сљедећи начин: „Познато је, да је у том периоду са словеначких територија било великих иселјавања, углавном из крајева, који су били насељени скоро искључиво словеначким становништвом изузев у Прекомурју. Управо то иселјавање је погодило словеначко становништво у већој мјери него друге народности. Ипак, то није једини разлог за тумачење каснијег развоја словеначког народа; у том случају би морале друге националности расти у складу са природним прираштајем, а њихов раст је бржи“ (Širčelj, 2003: 116). Бржи раст броја других националности, уз чињеницу да је њихово досељавање минимално, Шифер тумачи асимилацијом словеначког становништва од стране других националности или одразом нетачних пописа. Узмемо ли у обзир чињеницу да су услови за биолошки развој на истој територији за све становништво приближно једнаки и да је пописе спроводила Аустро-Угарска у Словенији као својој територији, могућа је варијанта да је словеначко становништво асимиловано (стварно или привидно) од стране у Аустро-Угарској доминантног њемачког и мађарског становништва. Иако из ових пописа не можемо видјети удио српског становништва, они представљају вриједно свједочанство испитиваног периода.

Године 1910. завршава се серија аустроугарских пописа иза које слиједи 37 година без података или процјена о националном саставу становништва Словеније.

3.4. Етнодемографске карактеристике становништва Словеније између два свјетска рата

Послије Првог свјетског рата нестаје Аустро-Угарска монархија, у је чијем саставу до тада била Словенија. Српски официри и војници у Љубљани, на челу с потпуковником Швабићем формирају војничку јединицу за одбрану Словеније од Италијана, који су у својим настојањима да освоје и запосједну Словенију већ дошли до Врхнике и Боровнице. Потпуковник Швабић упутио је италијанском генералу у Логатцу поруку у којој је тврдио да су „чете Краљевине Србије у споразуму са владом Народног већа Срба, Хрвата и

Словенаца у Загребу у име Антанте преузеле сву власт у Љубљани, и запретио оружјем, ако се Талијани не зауставе на линији Река, разводници Саве и Соче. Талијане је та порука збунила, они су се почели враћати назад, а 1. децембра 1918. је проглашено уједињење и Словеначке са Србијом.

Тако је настала нова југословенска држава, у којој је, у првом часу, једино српска војска могла да послужи за одржање унутрашњег реда и одбрану свих граница. Стога су се у главним местима формирали војнички гарнизони углавном од православних Срба“ (Матковић, 2002: 72). И за царинске чиновнике и у жандармеријску службу дошли су углавном православни Срби, тако да је број Срба у Словенији након Првог свјетског рата био знатан и с временом се повећавао.

Већина данашње територије Словеније скупа са Прекомурјем припала је новонасталој држави Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, касније Краљевини Југославији. Једино је западни дио Словеније припао Италији. Словенија је добила данашње границе тек девет година након Другог свјетског рата.

Настанак југословенске државе 1918. године значио је побједу начела о праву народа на самоодлучивање. У новонасталој држави није било националних разлика између Срба, Хрвата и Словенаца, а усмјерење државе је било ка стварању југословенске националности. Званични језик Краљевине Срба Хрвата и Словенаца био је српско-хрватско-словеначки.

Такво гледање се одразило на садржај пописа у избору могућих одговора. Попис из 1921. године садржавао је питања о вјерској припадности и матерњем језику, док питање о националној припадности није било уврштено на листу пописних питања. На питање о народности које је било постављено у попису 1931. године могућа су била два одговора: југословенска или друга. Попис је садржавао и питање о матерњем језику и вјероисповијести. Подаци о вјероисповијести су објављени, али Општа државна статистика Краљевине Југославије податке о националној припадности и матерњем језику није објавила. За Дравску бановину, којој је припадала територија Словеније која се у пописном периоду налазила у саставу заједничке државе, податке о матерњем језику приредио је Државни статистички уред у Загребу и објавио у Општем прегледу Дравске бановине (Šircelj, 2003).

Стварање југословенске нације постављено је као један од циљева власти новонастале државе, те се може претпоставити да је постављање питања о националној припадности становништва, али и понуђена само два одговора (Југословени и други) у попису 1931. године требало да покаже осјећања становништва о стварању јединствене нације. Разлоге немогућности изјашњавања о стварној националној припадности могуће је наћи у жељи власти да национални састав, али и територијална распрострањеност појединих народа остану тајни. Такође се може претпоставити да владајуће структуре због незадовољства пописним резултатима нису објавиле податке о националној припадности.

Према попису становништва из 1921. године, на територији Словеније живјело је 1.054.919 становника, док их је према попису из 1931. године било 1.144.298. Будући да се нису изјашњавали о националној припадности, број припадника појединачних националних група тешко је тачно утврдити. Етничка структура могла се утврдити само посредно преко питања о језику и вјероисповијести, при чему ова два обиљежја нису укрштена (Радушки, 2014).

Анализом података о матерњем језику покушало се доћи до националне структуре становништва, али је то било немогуће, јер су конститутивне народе тадашње Југославије, па тако и Словеније, чинили Срби, Хрвати и Словенци, док су припадници других народа који су били држављани Југославије сматрани дијеловима Срба или Хрвата. Додатна тежина је била у чињеници да су припадници српског и хрватског народа говорили једним, српско-хрватским, језиком (Комас, 2003а).

Табела 2: Становништво по матерњем језику, Словенија, пописи 1921. и 1931. године (Комас, 2003а)

Матерњи језик	1921. година		1931. година	
	Број	%	Број	%
Словеначки	980.222	92,92	1.077.679	94,18
Италијански	701	0,07	404	0,03
Мађарски	14.429	1,37	7.961	0,70
Њемачки	41.514	3,93	28.998	2,53
Српско-хрватски	11.898	1,13	24.136	2,11
Остали	6.155	0,58	5.120	0,45
УКУПНО	1.054.919	100	1.144.298	100

У пописима 1921. и 1931. године било је могуће изјаснити се за „српско-хрватски матерњи језик“. У ту категорију 1921. године спадало је 11.898 особа, што је чинило 1,13% од укупног броја становника. Велика већина становника говорила је словеначким језиком (980.222 особа или 92,92%).

Попис становништва 1931. године указује на извјесне промјене у језичком изјашњавању становништва на територији Словеније. Поред знатнога опадања броја „класичних“ мањинских популација (њемачке и мађарске), видљив је пораст броја становника који су изјавили да је њихов матерњи језик српско-хрватски. Број овога становништва се у десетогодишњем периоду удвостручио.

Дилема о националној припадности покушана је ријешити анализом података о вјероисповијести. Међутим, то је било немогуће извести, јер је наведена грађа пружала могућности за разне шпекулације. Ипак, у пописима становништва из 1921. и 1931. године

становништво се изјаснило о вјерској припадности. У тим пописима неке цркве и вјерске групе биле су законски признате, док су друге имале статус друштава.

Табела 3: Становништво по вјероисповијести, Словенија, пописи 1921. и 1931. године (Котас, 2003а)

Вјероисповијест	1921. година		1931. година	
	Број	%	Број	%
Еванђелистичка	27.282	2,59	25.717	2,25
Православна	6.611	0,63	6.745	0,59
Римокатоличка	1.018.771	96,57	1.107.155	96,75
Остале	2.255	0,21	4.681	0,41
УКУПНО	1.054.919	100	1.144.298	100

У пописима у Краљевини Срба Хрвата и Словенаца становништво Словеније је према вјероисповијести било изразито хомогено. Године 1921. највећи је био број припадника римокатоличке вјероисповијести (1.018.771 особа) и они су чинили чак 96,57% од укупне популације Словеније. Еванђелисти су били на другом мјесту (27.282 особа) са 2,59%, а православци на трећем (6.611 особа) са тек 0,63%.

Десет година касније, по попису 1931. године слика становништва Словеније према вјероисповијести се није битно промијенила. И даље су најбројнији били припадници римокатоличке вјере (1.107.155 особа или 96,75%), слиједили су их еванђелисти (25.717 особа или 2,25%) и православци (6.745 особа или 0,59%).

Припадници римокатоличке вјероисповијести су, због свог великог процентуалног учешћа, били већински присутни на цијелој територији Словеније. Остале вјероисповијести су имале локације на којима их је живио већи број. Тако је, према подацима Миливоје Ширцел, већина православног становништва живјела у Љубљани, Марибору, Доњој Лендави, Словенској Бистрици, Светом Лоренцу на Дравском пољу и Адлешихима (Širčelj, 2003).

Промијене у броју становника могуће је приписати миграционим токовима, и то првенствено миграцији Словенаца из Италије, али и миграцијама несловеначког становништва из других крајева Југославије на територију Словеније. Са стварањем заједничке државе, Краљевине Срба Хрвата и Словенаца, касније Краљевине Југославије, долази до новог таласа српског досељавања у Словенију. То је раздобље добрих српско-словеначких односа у којем је Словенија за двор имала велики значај па стога и велики утицај у политичком животу. „Новодосељени Срби су углавном официри, државни чиновници, просвјетни, културни и научни кадар и други, припадници углавном виших социјалних слојева. У том раздобљу Срби у Словенији испољавају наглашену

државотворност, што се до данашњих дана у Словенији сматра доминантном српском карактеристиком“ (Бањац, 1997: 28).

Упркос релативној малобројности, у то вријеме почиње се одвијати интензивно организован, нарочито црквени, живот. Од 1920. до 1940. године у Словенији су изграђене три православне цркве (у Љубљани, Марибору и Цељу), што наводи на закључак да број православних није био тако мали.

Почетак Другог свјетског рата за Србе у Словенији, који су се тада нашли под ударом њемачких и италијанских окупационих власти, представља веома тежак период. Многи Срби се одводе у интернацију, а њихове породице, углавном градске, остају без средстава за живот. Српске заробљенике 1941. године присиљавају да сруше тек изграђене храмове у Цељу и Марибору. „Иако црква у Љубљани није била сасвим довршена, пред сам рат су почеле припреме за изградњу парохијског дома, са амбицијом да постане духовни центар. Прикупљена су значајна средства која су за вријеме рата у облику мјесечних дотација подијељена угроженим српским породицама“ (Исто: 28–29).

Други свјетски рат као кључни историјски процес у 20. вијеку пресудно је утицао на етнодемографску структуру становништва Краљевине Југославије, па тако и становништва Словеније. Трећи попис, који је требало да буде организован у Краљевини Југославији, није обављен због рата 1941–1945. Посљедице Другог свјетског рата на територијални размјештај и бројно стање Срба у Словенији биће видљиве тек након анализе пописа становништва обављеног 1948. године на територији Федеративне Народне Републике Југославије.

4. ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗМЈЕШТАЈ И БИОЛОШКА ДИНАМИКА СРБА У СЛОВЕНИЈИ НАКОН ДРУГОГ СВЈЕТСКОГ РАТА

Територијални размјештај и биолошка динамика становништва узроковани су међусобним дјеловањем природних и друштвених чинилаца. Исто тако, број становника, темпо пораста становништва и његове структуре према разним карактеристикама, имају велики утицај на све области друштвеног и привредног живота.

Укупно кретање становништва последица је природног кретања становништва и његове просторне покретљивости, односно миграција. Основне одреднице природног кретања становништва су: родност (наталитет), смртност (морталитет) и природни прираштај. Од односа тих елемената зависи ритам и смисао природног кретања становништва.

Укупно кретање становништва у много чему зависи и од просторне покретљивости, односно миграција становништва. Појам миграција становништва различито се дефинише у нашој и страниј литератури, а најчешће употребљавана дефиниција казује да се под миграцијама становништва подразумевају „све промјене мјеста сталног боравка, било да је ријеч о пресељењу трајне, било привремене нарави на мању или већу удаљеност унутар или преко државних и административних граница“ (Нејаšмић, 2005: 114). Миграције су стално обиљежје човјека као јединке и друштвеног бића. Оне представљају географску и социолошку мобилност и пратиоци су етничке, политичке, културне и привредне еволуције човјечанства. Промјену територије и државе у којој се живи, прати и промјена социјалног окружења, комплекса друштвених односа, промјена социјалног система вриједности, друштвених норми... Али, исто тако, када се имигранти нађу у новом социјалном окружењу, они са собом у нову средину доносе нове обичаје и одређена искуства, повећавајући тако културну разноликост одређеног простора.

4.1. Миграције Срба у Словенију након Другог свјетског рата

Миграције становништва представљају битан фактор демографског развоја и географских карактеристика простора Републике Словеније. Економски положај великог дијела становништва осталих југословенских република је готово главни узрок бројног досељавања у Словенију. Након Другог свјетског рата, кад се бивша Југославија индустријализовала, Словенији је као најразвијенијој републици била потребна радна снага, а како су услови живота у осталим републикама били лошији, многи су имигрирали у Словенију.

Потпуно тачних података о миграционим процесима након Другог свјетског рата нема. Подаци за период од 1945. до 1990. године нису реални, јер су се миграције одвијале унутар заједничке државе, па је могуће да многи емигранти нису пријавили свој прелазак

у имигрантску област. Према мишљењу аналитичара статистичке грађе, ти токови су били већи од броја који је забиљежила службена редовна статистика.

Непосредно након Другог свјетског рата, пресељења официра југословенске војске била су једини већи миграциони ток између Словеније и осталих југословенских република. Типичан досељеник у Словенију у том периоду био је мушкарац између 20 и 25 година старости, официр југословенске војске, српске националности, рођен у Србији или Хрватској. За тај период су карактеристична и вјенчања Словенки са официрима несловеначке националности. То је за већину досељеника био разлог останка у Словенији, уколико се скупа са породицом нису преселили у неку другу републику (Dolenc, 2007: 75).

Према попису из 1948. године у Словенији је живјело око 38.000 становника који су рођени у некој другој југословенској републици, што је чинило 2,7% од укупног броја становника Словеније. Највећи број становника српске националности био је у насељима у којима су се 1948. године налазиле касарне. Са ријетким изузецима, касарне у тим насељима су опстајале све до 1991. године. Типична мања насеља са већим бројем Срба била су Випава, Бохињска Бела, Врхника, Бовец, Толмин, Довје – Мојстрана (Исто: 75).

По попису из 1953. године у Словенији је живјело нешто више од 45.000 становника рођених у некој од република бивше Југославије, што је чинило само 3% од укупног броја становништва Словеније. Први пут се у пописима у већем броју појављује југословенска националност. Међу овом популацијом чак 70% њих се изјаснило да им је матерњи језик словеначки. Лако је закључити да су се тако определијелила дјеца из мјешовитих бракова.

Већина досељеног несловеначког становништва у Словенији, и по овом попису, били су официри и други службеници југословенске војске, те чланови њихових породица (Исто: 76). Међу њима је било и Срба, који су се у највећем броју преселили из Босне и Херцеговине и Хрватске, а мање из Србије.

Крај педесетих и почетак шездесетих година двадесетог вијека представља почетак тридесетогодишњег економског досељавања у Словенију и укључивање Босне и Херцеговине у миграционе токове према Словенији. Економски мигранти долазили су у Словенију претежно као физичка радна снага, која је недостајала технолошки све развијенијем подручју. Непосредне посљедице досељавања у Словенији биле су промјене националне структуре становништва и утицај досељавања на промјену полне и старосне структуре становништва. У Словенију су долазили најчешће млађи мушкарци из других југословенских република ради запослења (сезонског или сталног). Породице су склапали или у новом окружењу или са изабраницама из родног краја, готово искључиво из сеоских средина (Klorčič, Komac i Kržišnik-Bukić, 2003: 331). Одређени дио њих није, из различитих разлога, пријављивао стално пребивалиште, тако да из статистичких података није могуће утврдити број сезонских радника присутних у Словенији.

Почетком седамдесетих година 20. вијека у Словенију се доселило 43.000 становника из других република некадашње Југославије. Скоро половина досељених стигла је из Хрватске, а 1970. године почињу главни удио у миграционим токовима чинити једносмјерна пресељења становништва из Босне и Херцеговине. Овај процес је постајао главни елемент развоја становништва. Поред Косова, одакле су се шездесетих година почели досељавати Албанци, Босанска Крајина (сјеверозападна Босна), Босанска Посавина, источна Србија и простори на југу Србије око Јужне Мораве, постали су главна подручја из којих су стизали досељеници у Словенију. Ови простори су већином остали главни извори досељеника у Словенију и у сљедећим деценијама (Dolenc, 2007: 80).

До брзих промјена националног састава становништва Словеније дошло је седамдесетих година прошлог вијека, када, услед окончања економских реформи у Југославији и повећања животног стандарда, долази до интензивног пресељавања становништва у Словенију, која је практично запошљавала скоро сву расположиву радну снагу (Гречић, 1997).

Табела 4: Становништво досељено из других република некадашње Југославије према мјесту рођења и рођени у Словенији по националности, Словенија, попис 1981. године (Dolenc, 2007)

Националност	Становништво ¹⁾	Досељени у периоду 1971–1981. године					Рођени у Словенији
		УКУПНО	Хрватска	БиХ	Македонија	СиЦГ	
Словенци	1.668.623	4.797	2.635	578	136	1.448	-
Албанци	1.933	926	35	21	229	641	412
Бошњаци	13.339	6.491	132	5.996	27	336	3.269
Југословени	25.615	4.473	1.166	1.964	101	1.242	14.942
Македонци	3.227	1.265	55	36	1.084	90	767
Срби	41.695	16.800	1.264	7.913	91	7.532	9.246
Хрвати	53.882	14.649	11.238	2.890	16	505	8.926
Црногорци	3.175	1.094	64	40	12	978	865
Остали ²⁾	7.799	1.277	257	402	45	573	-
Неопредијељени	2.853	633	99	458	8	68	1.348
Регионално опредијељени	3.932	1.733	75	1.594	3	61	849
УКУПНО	1.838.381	54.138	17.020	21.892	1.752	13.474	40.624

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).
- 2) Без аутохтоних националних група. Укључени су одговори „непознато“.

Врхунац досељавања у Словенију био је у периоду од 1978. до 1980. године, када се највише повећао укупан број становништва, тако да је по попису 1981. године у Словенији

живио 1.838.381 становник. Преко 23.000 од 150.000 национално неаутохтоног становништва доселило се из других република заједничке државе. ... Најинтензивнији је био досељенички талас из Босне и Херцеговине (чинио је око 40% од укупног досељавања из свих југословенских република). Повратних токова у Босну и Херцеговину није било (Dolenc, 2007: 80–81).

У овом периоду повећава се и број национално неопређеног становништва, као и становништва које се изјаснило као Југословени. Оваква изјашњавања су се јавила као комбинација разноликог националног састава становништва, досељавања, националног мијешања становништва, као и тежње за унитаризмом. У Словенији су се као Југословени изјашњавали потомци ранијих досељеника који су најчешће били из мјешовитих бракова. Опређење Југословен добило је велики политички значај, какав је у некадашњем Совјетском Савезу имала категорија „совјетске нације“.

Највећи дио Срба у Словенију се доселио из Босне и Херцеговине (47%) и Србије (44%). Број Срба се у овој деценији удвостручио. Повећање за 21.000 особа је само дјелимично последица досељавања. Трећину увећања чини природни прираштај, што указује на висок степен националне хомогености српског становништва у Словенији и млади старосни састав (Исто: 84).

У последњој деценији пред осамостаљење Словеније селидбени токови из других република бивше Југославије према Словенији почели су замирати. За тај период је значајна господарска криза и велике политичке промјене са растућим национализмом међу припадницима свих југословенских народа. Године 1988. завршава се три деценије дуго раздобље примарног економског досељавања у Словенију. Крајем осамдесетих почињу отпуштања радника, што је проузроковало велико исељавање досељеника из бивше Југославије.

По неким процјенама, у Словенији је пред осамостаљење живјело 30.000 досељеника из некадашње Југославије (претежно из Босне и Херцеговине) који у Словенији нису имали стално пребивалиште, нити су били пописани као становништво Словеније. У овом периоду селидбени прираст из некадашње Југославије досегао је пораст од 60% у односу на претходну деценију. Досељавање из Босне и Херцеговине се, у поређењу са досељавањем из других дијелова бивше Југославије, још више повећало и чинило чак половину селидбеног пораста (Исто: 86).

За разлику од осамдесетих година 20. вијека, које су обиљежене економским миграцијама мушких досељеника у Словенију из осталих крајева југословенске државе, деведесетих година су се у већој мјери досељавале жене (53% од укупног броја досељеника). Највише жена доселило се из Босне и Херцеговине (56%). Секундарни селидбени токови деведесетих година били су више узроковани ратом него могућношћу запошљавања жена, углавном на неквалификованим радним мјестима у здравству и угоститељству.

Табела 5: Становништво досељено из других република некадашње Југославије према мјесту рођења и рођени у Словенији по националности, Словенија, попис 1991. године (Dolenc, 2007)

Националност	Становништво ¹⁾	Досељени у периоду 1981–1991. године					Рођени у Словенији
		УКУПНО	Хрватска	БиХ	Македонија	СиЦГ	
Словенци	1.689.657	3.078	1.763	513	86	716	-
Албанци	3.534	1.239	54	44	431	710	880
Бошњаци	26.577	6.263	142	5.393	63	665	9.145
Југословени	12.075	1.635	218	1.056	19	342	5.453
Македонци	4.371	767	19	32	683	33	1.418
Срби	47.401	7.660	526	4.624	34	2.476	13.972
Хрвати	52.876	7.982	5.302	2.484	5	191	10.752
Црногорци	4.339	677	89	112	13	463	1.438
Остали ²⁾	45.404	781	120	181	61	419	-
Неопредијељени	8.716	963	161	540	22	140	4.946
Регионално предидијељени	5.187	767	52	682	1	32	1.916
УКУПНО	1.913.355	33.942	8.841	17.062	1.460	6.579	49.920

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).
- 2) Без аутохтоних националних група. Укључени су одговори „непознато“.

Попис из 1991. године представља прелом у „квалитету“ података о националности, гдје се проценат непознатих вриједности са незнатних 0,4% (мање од 8.000) повећао на 45.000 (2,4%). Још је већи проценат непознатих одговора међу досељеницима из некадашње Југославије (6,4%).

Године 1991. дошло је до знатнијих промјена у националном саставу становништва Словеније. У годинама непосредно пред осамостаљење Словеније селидбени токови три највеће словеначке народности (српске, хрватске и бошњачке) окренули су се у супротну страну.

Процент неаутохтоног и несловеначког становништва се због мањег досељавања и повећаног исељавања у годинама непосредно пред пописе, већег броја непознатих националности, због старења, веће смртности досељеника прве генерације, те другачијег националног изјашњавања (чешће предидијељивање за словеначку националност) повећао само за 10,3%, што је у поређењу са претходном деценијом (83%) занемарљиво. Број Словенаца се у истом периоду повећао за 1,3%, а укупан број становништва Словеније за 4,1% (Исто: 87–88).

Словенија се по осамостаљењу суочила са неким новим облицима досељавања, иако је њена миграцијска проблематика остала и даље највише повезана са простором из којег је сама изашла – са некадашњом Југославијом. Више од 80% свих досељеника је у то

вријеме стигло са те територије. То су углавном били повратници, држављани Републике Словеније (углавном словеначке националности), који су се враћали својим домовима по распаду заједничке државе.

У том периоду дошло је и до великог иселавања, односно одласка војних службеника и њихових породица у периоду од три мјесеца након склапања Брионског договора о одласку Југословенске народне армије из Словеније. Одређен број несловеначког становништва иселио се и услед проблема са добијањем држављанства. Према неким процјенама, у периоду 1981–1991. године из Словеније је отишло приближно око 30.000 људи несловеначког поријекла. Проенти варирају од групе до групе. Највише је отишло Срба и Црногораца, а најмање Бошњака (Муслимана) и Хрвата.

Табела 6: Становништво досељено из других република некадашње Југославије према мјесту рођења и рођени у Словенији по националности, Словенија, попис 2002. године (Dolenc, 2007)

Националност	Становништво	Досељени у периоду 1991–2001. године					Рођени у Словенији
		УКУПНО	Хрватска	БиХ	Македонија	СиЦГ	
Словенци	1.631.363	2.313	1.233	658	66	356	-
Албанци	6.186	1.811	19	11	425	1.356	1.537
Бошњаци	32.009	5.162	80	4.884	37	161	10.252
Југословени	527	64	Z	Z	Z	50	173
Македонци	3.972	913	Z ¹⁾	Z	898	Z	909
Срби	38.964	1.721	225	954	-	542	13.245
Хрвати	35.642	2.570	1.672	865	-	33	8.350
Црногорци	2.667	138	Z	Z	Z	119	907
Остали ²⁾	4.432	350	65	37	112	136	-
Неопредијељени	12.085	577	158	312	6	101	6.895
Регионално опредијељени	9.529	1.962	Z	1.917	Z	Z	2.876
Нису хтјели одговорити ³⁾	48.588	1.386	323	765	67	231	-
Непознато	126.325	4.504	827	2.331	521	828	-
УКУПНО	1.964.036	23.471	4.646	12.750	2.141	3.994	45.144

Напомене:

1) Z – подаци због повјерљивости нису објављени.

2) Без аутохтоних националних група.

3) Нису хтјели одговорити на питање о националној припадности.

Објашњења одласка несловеначких популација прихватљива су ако знамо да су из Словеније отишли многи припадници Југословенске народне армије и чланови њихових породица, као и они припадници народа и народности бивше заједничке државе који се нису слагали са

осамостаљењем Словеније и нову државну творевину нису прихватили као „нову домовину“, сматрајући да ће живот у новој државно-политичкој творевини радикално утицати на слабење њиховог друштвеног статуса и животног стандарда. Својевољно или присилно иселио се и знатан број становника несловеначке популације који нису добили држављанство новонастале Републике Словеније, било да га нису тражили или да им захтјев није одобрен.

Најбројнији селидбени ток у Словенију у тој деценији, који је свакако утицао на састав селидбеног прираста, чиниле су избјеглице из Босне и Херцеговине. Процјене њиховог броја у Словенији су различите и достижу до 70.000 особа. Приликом њиховог пописа и необавезне регистрације 1993. године у Црвеном крсту било их је 31.000. Средином 1995. године објављен је статистички податак да их у Словенији има 21.458, да би се њихов број сљедеће године преполовио. Спровођењем Закона о тренутном пребивалишту средином 1997. године у Словенији их је било 7.200 и нешто мање од пола их је боравило у избјегличким центрима (Исто: 89–90). Као главни разлози смањења броја избјеглица сматрају се: повратак у Босну и Херцеговину по завршетку рата, одлазак из Словеније у друге државе (већином државе Европске уније) гдје им је живјела родбина, те уређење статуса страних држављана у Словенији стицањем држављанства Републике Словеније.

На основу података који су сакупљени у Уреду за досељавање и избјеглице, процјењује се да је у Словенији од 36.000 регистрованих избјеглица из некадашње Југославије, остало и ту се населило најмање 8.000 особа из Босне и Херцеговине. Та избјегличка популација је састављена претежно од жена (60%), старости између 20 и 55 година, што је углавном последица чињенице да су мушкарци те старости били војни обвезници (Исто: 90).

„Подаци пописа из 2002. године показују да је на дан пописа у Словенији живјело 150.763 људи или 7,7% становништва, који су се у Словенију доселили са подручја бивше заједничке југословенске државе. Велики део емиграната, скоро 85% (127.518 људи) дошло је у Словенију пре 1991. године. Преосталих 15% (23.245 људи) емигрирало је у деценији 1991–2002. До 1990. године највише имиграната је дошло из Босне и Херцеговине (приближно 43%), из Хрватске (35%), Србије и Црне Горе (18%) и из Македоније (3%).

Сличан тренд можемо запазити и у периоду после 1991. године. Од укупно 23.245 имиграната из Босне и Херцеговине је дошло скоро 55% (12.661), из Хрватске 19% (4.551), из Србије и Црне Горе 16% (3.900) и из Македоније приближно 9% (2.113)“ (Комац, 2004: 790).

„Од укупног броја имиграната (150.763), држављанство Републике Словеније имало је 119.500 особа. Остали (31.263) су имали статус странца, били су без држављанства или су били уврштени под ознаку непознато. Дакле, до осамостаљивања у Словенију се доселило 127.518 људи, од којих је према резултатима пописа 1991. године 113.128 (88,7%) имало држављанство Републике Словеније, а преосталих 14.390 имало је статус странца или су били сврстани у категорију непознато.

У периоду 1991–2001. године у Словенију се преселило 23.245 особа, од којих 6.372 има држављанство Републике Словеније, а осталих 16.873 имају статус странца или су без држављанства или су сврстани у категорију непознато. ... У обрађеном периоду од једне деценије доселило се 1.721 Срба. Највише из Босне и Херцеговине (954), из Савезне Републике Југославије (542) и из Хрватске (225)“ (Исто: 790–791).

Евидентно је, дакле, да су миграциони процеси мијењали национални састав становништва Словеније од периода првих досељавања у Словенију па до инверзних миграција које су узроковане осамостаљењем Словеније.

4.2. Национална структура становништва

Национални састав становништва спада међу основне карактеристике сваког простора или државе, он је значајан културно-демографски показатељ одређеног друштва. „Истраживање етничког састава становништва, посебно када је реч о мултинационалним и мултиконфесионалним државама има велики научни и практични значај. Што је хетерогеније становништво са етничког, културног и историјског аспекта потребно је потпуније и детаљније проучити узроке и последице тих разлика“ (Радушки, 2007: 687–688). Подаци о националној припадности, о матерњем језику и вјероисповијести, као најважнија етничка обиљежја, омогућују сагледавање етничке структуре и увид у популациону политику готово свих етничких заједница.

Основа сваког проучавања броја становништва, те њихових вјерских, језичких или етничких карактеристика емпиријски су подаци. Ако држава признаје постојање различитих вјерских, језичких или других група, такви подаци су обично доступни. Прикупљају их статистичке установе пописима, анкетама, виталном статистиком... Ако државе не признају постојање таквих скупина, статистичке установе релевантне податке не прикупљају. У таквим случајевима се они које таква тематика занима морају користити процјенама, које су често противрјечне и као такве потенцијални извори конфликта.

Познавање пописне методологије од великог је значаја у проучавању и анализи етничке структуре. „Један од основних захтева пописне методологије је упоредивост података која подразумева стабилност методолошких решења, односно да се приликом избора термина, дефиниција, критеријума и класификација треба одлучити за оне трајнијег значаја у циљу могућности компарације података новог са претходним пописима. Истовремено пописна методологија треба испуњавати и услов актуелности, што значи да је поједине методолошке елементе неопходно модификовати и актуелизирати“ (Исто: 701).

На етничке процесе, поред демографских фактора (природни прираштај и миграције), утиче и промјена националне припадности – субјективни фактор, који је од великог значаја код свих, а нарочито код неких националности (нпр. Југословени, Роми...). Стога, да би се добила исправна слика о националној припадности становништва на одређеној

територији, потребно је податке из пописа становништва који приказују основне националне карактеристике (национална припадност, језик и религија) узајамно укрстити, те их анализирати и кроз контекст демографских фактора. Осим тога, неопходно је и дубље проучавање историјског развоја тог простора, те разумијевање друштвено-социјалних фактора карактеристичних за испитивани простор кроз све историјске периоде. Повезивањем чињеница о историјском формирању народа и држава на једној и статистиком о вјерској, језичкој и етничкој припадности на другој страни добија се тачан увид у ову проблематику.

„У социјалистичкој Југославији национално питање било је део идеологије владајуће партије, па је и пописна методологија морала бити у складу с тим, док је уставни принцип слободног изјашњавања о етничкој припадности требало да покаже једнакост свих грађана и слободу националног декларисања“ (Исто: 689). У свим пописима након Другог свјетског рата фигурирало је питање о националности, чиме је створена статистичка основа за компарацију података, увид у етничку структуру и квантитативне промјене које су се десиле у посматраном периоду.

Табела 7: Пописна питања која су била повезана са националном припадношћу, вјероисповијести и језиком на територији Словеније, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године (Šircelj, 2003)

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.
Мјесто рођења	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Држављанство	✓	✓ ¹⁾	✓	○	○	○	○ ²⁾
Вјероисповијест	○	✓	○	○	○	✓	✓
Језик							
Матерњи језик	○	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Говорни језик – језик којим се особа најбоље служи	○	○	○	○	○	✓	✓
Језик комуникације – језик који се најчешће користи у окружењу	○	○	○	○	○	✓	○
Национална припадност	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Напомене:

✓ Попис је садржавао питање о тој карактеристици.

○ Попис није садржавао питање о тој карактеристици.

1) Прикупљени подаци су обрађени по узорку.

2) Питање није било постављено, подаци су добијени из административне евиденције.

Главни критеријум који се према пописној методологији користио при одређивању националне припадности јесте субјективна изјава, што значи да свако лице има право слободног изјашњавања или неизјашњавања о својој националности. За ову етничку одредницу карактеристична је различита терминологија кориштена у југословенској званичној статистици. „Користио се назив `народност` (пописи 1948, 1953. и 1961.

године), `народност или етничка припадност` (1971. године), `народ, народност или етничка група` (1981. године), `национална припадност` (1991. године) и `национална или етничка припадност` (2002. година), који су се често мешали и користили као синоними, али је њихов значај упркос бројним променама остајао исти“ (Исто: 691).

4.2.1. Учешће Срба у националној структури становништва Словеније

Територија на којој је крајем деведесетих година 20. вијека настала Република Словенија, од формирања па до данас може се сврстати у категорију држава чије је становништво етнички хомогено (преко 80% становништва чини једна етничка група). Број етничких мањина, њихово учешће у укупном броју становништва, њихова распрострањеност, привредна и политичка моћ мијењали су се у различитим историјским периодима. Припадници словеначког народа живе у Италији, Аустрији, Мађарској, на просторима бивше Југославије, а припадници мађарског и италијанског народа, те припадници народа из бивше Југославије живе у Словенији. Словенија с временом постаје све мање национално хомогена држава, јер се постотак оних који су се изјашњавали као Словенци смањивао од првог пописа у бившој Југославији 1953. године, када је износио 96,52%, на 83,06% колико их је било на попису 2002. године. Досељенике су на територију Словеније донијели ратни вихори, жеља за бољим квалитетом живота, или жеља за другачијим животом. Највећи проценат досељеника у Словенију је стигао у другој половини 20. вијека. Већину досељеника чине припадници народности из бивше Југославије, такозваних „нових националних група“, који скупа чине приближно једну десетину словеначке популације. Немају статус мањине, нити посебних мањинских права, која вриједе за двије националне групе (мађарска и италијанска) са статусом националних мањина.

У Уставу Социјалистичке Републике Словеније из 1974. године (Juren, 1974) италијанска и мађарска мањина су, добијањем статуса националне мањине, унапријеђене у раван конститутивног елемента словеначке државе. Припадницима мањина су Уставом била гарантована посебна колективна и индивидуална права. Нови словеначки Устав из 1991. године говори о аутохтоној италијанској и мађарској заједници. Посебан статус у Словенији имају још и Роми. И они имају статус аутохтоне етничке групе, иако су национално слабије организовани, разбијено насељени и раздијељени на више етнички различитих група.

Сам податак о броју Срба у Словенији не значи много док се не смјести у општу слику етничке структуре. Српска заједница представља само дио популације несловеначког етничког корпуса који је у периоду од првих пописа у заједничкој држави, па до посљедњих пописа урађених у независној Републици Словенији износио између 3,00% и 16,94%. Срби су у периоду од 1948. до 1991. године били друга етничка заједница по бројности (иза Хрвата), док су у пописној 2002. години чинили најбројнију етничку заједницу упркос, апсолутном и релативном, смањењу српске популације у новонасталој држави.

Табела 8: Становништво по националној припадности, Словенија, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године (Šircelj, 2003)

Национална припадност	1948.	1953.	1961.	1971. ¹⁾	1981. ¹⁾	1991. ¹⁾	2002.
	Апсолутне вриједности						
Национално одређени							
Словенци	1.350.149	1.415.448	1.522.248	1.578.963	1.668.623	1.689.657	1.631.363
Италијани	1.458	854	3.072	2.987	2.138	2.959	2.258
Мађари	10.579	11.019	10.498	8.943	8.777	8.000	6.243
Роми	46	1.663	158	951	1.393	2.259	3.246
Албанци	216	169	282	1.266	1.933	3.534	6.186
Аустријанци	582	289	254	266	146	126	181
Бошњаци ²⁾	21.542
Бугари	35	49	180	138	103	168	138
Власи	...	9	6	4	16	37	13
Грци	18	24	50	24	15	21	54
Јевреји	25	15	21	72	9	37	28
Македонци	366	640	1.009	1.572	3.227	4.371	3.972
Муслимани ³⁾	...	1.617	465	3.197	13.339	26.577	10.467
Нијемци	1.824	1.617	732	400	309	298	499
Пољаци	396	275	222	191	200	196	140
Румуни	71	41	48	41	93	115	122
Руси	796	593	295	297	189	167	451
Русини ⁴⁾	170	46	384	66	54	57	40
Словаци	82	60	71	75	139	139	216
Срби	7.048	11.225	13.609	20.209	41.695	47.401	38.964
Турци	5	68	135	52	86	142	259
Украјинци ⁴⁾	138	190	210	470
Хрвати	16.069	17.978	31.429	41.556	53.882	52.876	35.642
Црногорци	521	1.356	1.384	1.950	3.175	4.339	2.667
Чеси	1.063	807	584	442	423	315	273
Остали национално одређени	344	352	449	293	526	1.021	1.548
Национално неодређени							
Одређили су се као Југословени	-	-	2.784	6.616	25.615	12.075	527
Одређили су се као Босанци ⁵⁾	8.062
Регионално одређени	-	-	-	2.652	3.932	5.187	1.467
Остали национално неодређени ⁶⁾	-	-	-	3.012	2.853	8.716	12.085
Нису жељели одговорити	48.588
Непознато	10	211	1.154	2.678	5.301	42.355	126.325
УКУПНО	1.391.873	1.466.425	1.591.523	1.679.051	1.838.381	1.913.355	1.964.036

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). У пописима 1953. и 1961. категорија „здомци“ није постојала.
- 2) Могућност одређења за Бошњаке као народ била је у Уставу Федерације Босне и Херцеговине укључена 1994. године.
- 3) Укључене су особе које су се одређиле за Муслимане у смислу етничке, а не вјерске припадности.
- 4) У пописима 1953. и 1961. године Русини и Украјинци су приказани заједно.
- 5) У резултатима протеклих пописа су они који су се одређили за Босанце били уврштени међу регионално одређене.
- 6) Укључене су оне особе које су изјавиле/означиле да су национално неодређене.

Табела 9: Становништво по националној припадности (процентуално учешће), Словенија, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године (Šircelj, 2003)

Национална припадност	1948.	1953.	1961.	1971. ¹⁾	1981. ¹⁾	1991. ¹⁾	2002.
	Процентуално учешће (%)						
Национално одређени							
Словенци	97,00	96,52	95,65	94,04	90,77	88,31	83,06
Италијани	0,10	0,06	0,19	0,18	0,12	0,15	0,11
Мађари	0,76	0,75	0,66	0,53	0,48	0,42	0,32
Роми	0,00	0,12	0,01	0,06	0,08	0,12	0,17
Албанци	0,02	0,01	0,02	0,08	0,11	0,18	0,31
Аустријанци	0,04	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01
Бошњаци ²⁾	1,10
Бугари	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Власи	...	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Грци	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Јевреји	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Македонци	0,03	0,04	0,06	0,09	0,18	0,23	0,20
Муслимани ³⁾	...	0,11	0,03	0,19	0,73	1,39	0,53
Нијемци	0,13	0,11	0,05	0,02	0,02	0,02	0,03
Пољаци	0,03	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Румуни	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01
Руси	0,06	0,04	0,02	0,02	0,01	0,01	0,02
Русини ⁴⁾	0,01	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00
Словаци	0,01	0,01	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01
Срби	0,51	0,77	0,86	1,20	2,27	2,48	1,98
Турци	0,00	0,01	0,01	0,00	0,00	0,01	0,01
Украјинци ⁴⁾	0,01	0,01	0,01	0,02
Хрвати	1,15	1,23	1,97	2,47	2,93	2,76	1,81
Црногорци	0,04	0,09	0,09	0,12	0,17	0,23	0,14
Чеси	0,08	0,06	0,04	0,03	0,02	0,02	0,01
Остали национално одређени	0,02	0,02	0,03	0,02	0,03	0,05	0,08
Национално неодређени							
Одређили су се као Југословени	-	-	0,18	0,39	1,39	0,63	0,03
Одређили су се као Босанци ⁵⁾	0,41
Регионално одређени	-	-	-	0,16	0,21	0,27	0,07
Остали национално неодређени ⁶⁾	-	-	-	0,18	0,16	0,46	0,62
Нису жељели одговорити	2,47
Непознато	0,00	0,01	0,07	0,16	0,29	2,21	6,43
УКУПНО	100	100	100	100	100	100	100

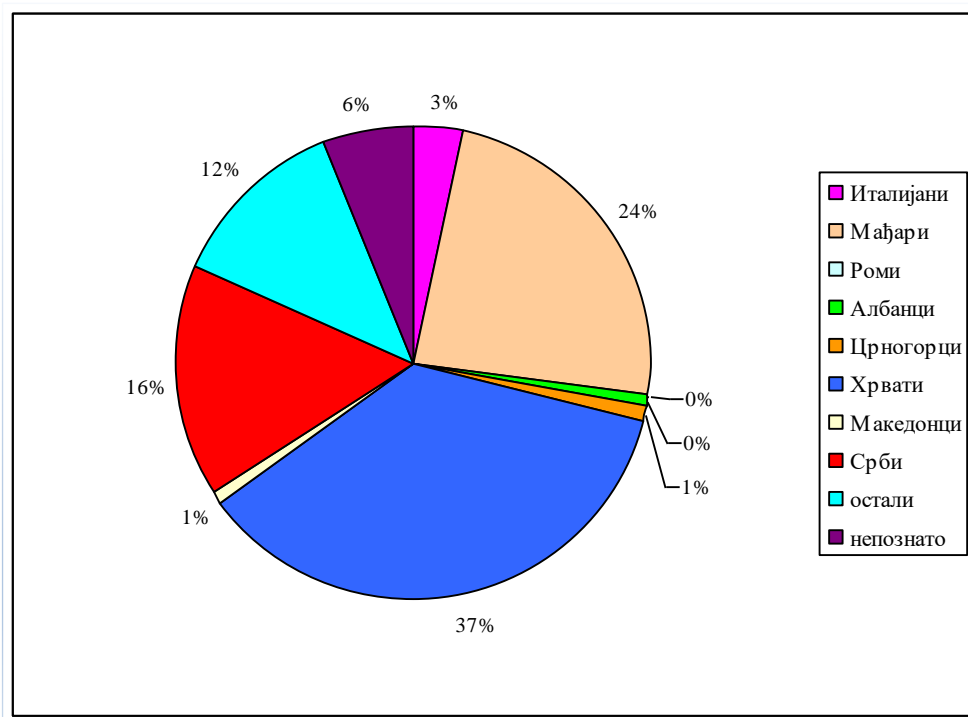
Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). У пописима 1953. и 1961. категорија „здомци“ није постојала.
- 2) Могућност одређења за Бошњаке као народ била је у Уставу Федерације Босне и Херцеговине укључена 1994. године.
- 3) Укључене су особе које су се одређиле за Муслимане у смислу етничке, а не вјерске припадности.
- 4) У пописима 1953. и 1961. године Русини и Украјинци су приказани заједно.
- 5) У резултатима протеклих пописа су они који су се одређили за Босанце били уврштени међу регионално одређене.
- 6) Укључене су оне особе које су изјавиле/означиле да су национално неодређене.

Попис из 1948. године био је веома скроман. Основни циљ био је утврдити стање становништва након Другог свјетског рата. Поред питања о мјесту рођења и држављанству, у овом попису је било постављено питање о националној припадности.

Од 1.391.873 становника Словеније, Словенци су са 1.350.149 становника чинили чак 97,00% од укупног броја становништва. Међу несловеначким становништвом 1948. године најбројнији су били Хрвати са 16.069 особа (1,15%), Мађари са 10.579 особа (0,76%) и Срби са 7.048 особа (0,51%). Број припадника осталог несловеначког становништва износио је нешто више од 8.000 особа, што је чинило тек 0,58% од укупног броја становништва Словеније.

Дијаграм 1: Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1948. године

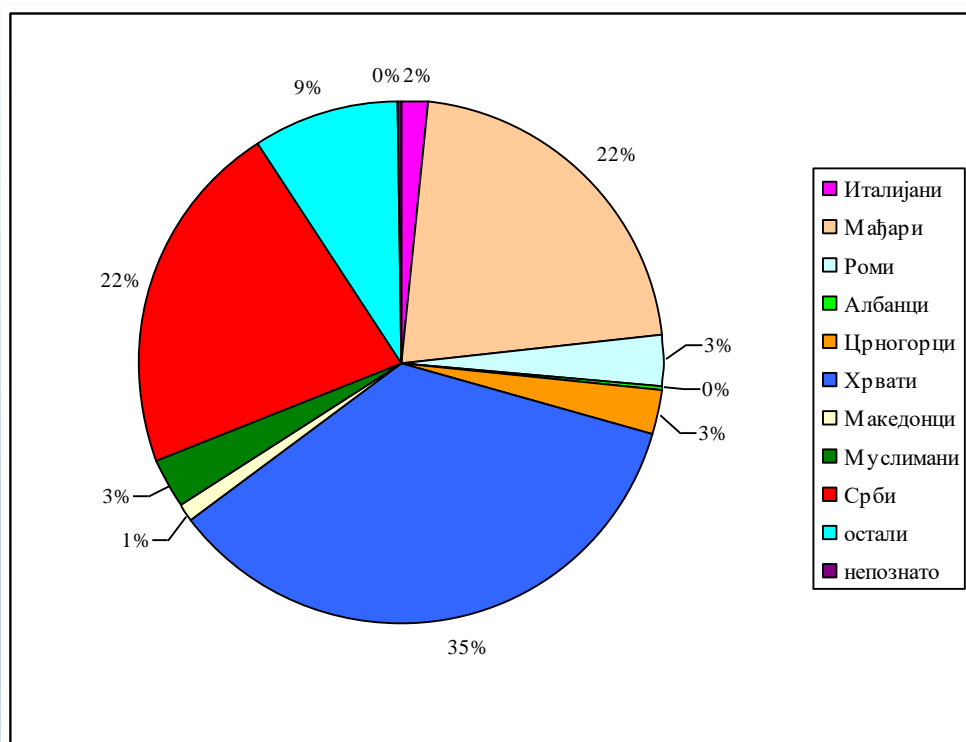

У попису из 1953. године постављена су питања о мјесту рођења, држављанству, националној припадности, али и о вјероисповијести и матерњем језику. Готово комплетно становништво Словеније национално се изјаснило. Од укупног броја становника (1.466.425 особа) као Словенци се изјаснило 1.415.448 (или 96,52%) становника, док се за само 211 (или 0,01%) особа не зна национална припадност.

До 1953. године проценат несловеначког становништва нешто се измијенио. И даље су Хрвати били најбројнији (17.978 особа или 1,23%), али се проценат Срба (11.225 особа) и Мађара (11.019 особа) готово изједначио и износио је око 0,76%. Припадници осталих народа у Словенији износили су 10.755 особа или 0,73%. Број Срба се повећао за пола и

скоро сви (90%) били су мушкарци. Објашњење за овако велик проценат мушког становништва лако је наћи ако се проуче подаци о занимању овог становништва. Они су укључени у скупину послова под називом „заштита и услуге“. Та скупина је касније преименована у „особе друштвене заштите“, а ту су били укључени и припадници војске и полиције. Нова држава је утврђивала своју војничку и политичку моћ и била је притом национално селективна (Šircelj, 2003: 118).

Дијаграм 2: Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1953. године

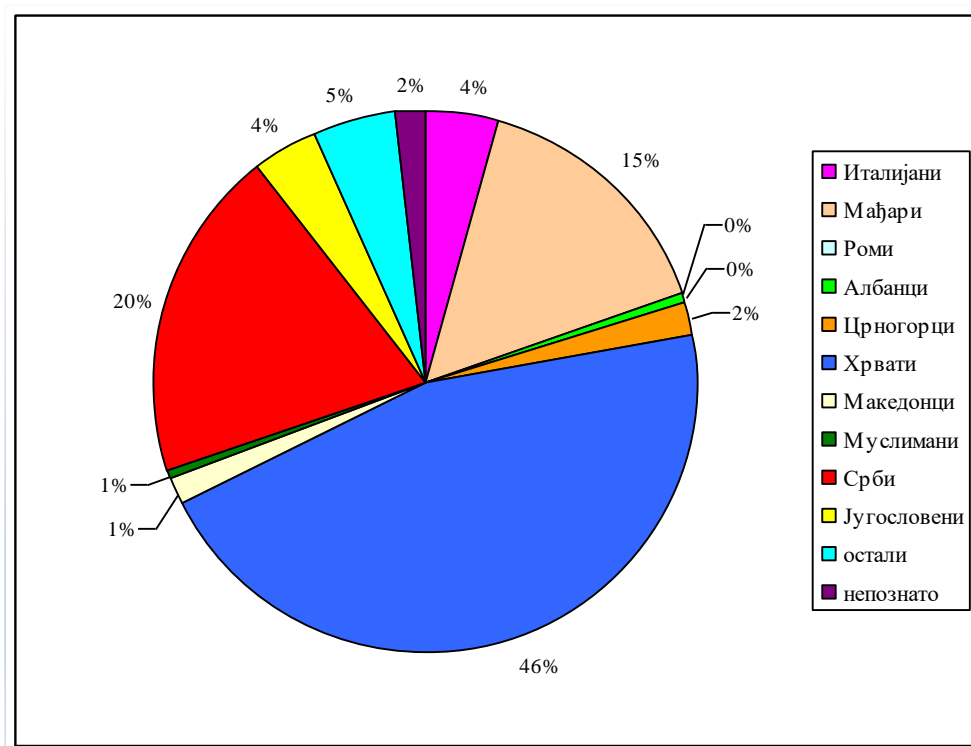

У пописној 1961. години за разлику од претходне године изостављено је питање о вјероисповијести становништва. Особе које су се на питање о националној припадности изјашњавале по покрајинској припадности а биле су држављани Југославије сврставане су у категорију „Југословен, национално неопредијељен“. За 1.154 (0,07%) становника од укупно 1.591.523, колико је према попису 1961. године живјело у Словенији, национална припадност је непозната.

Према попису из 1961. године, поред Словенаца (1.522.248 особа или 95,65%) и даље су најбројнији били Хрвати (31.429 особа или 1,97%), а слиједили су их Срби (13.609 особа или 0,86%) на трећем и Мађари (10.498 особа или 0,66%) на четвртном мјесту. У том периоду као Југословени се определијелило 2.784 или 0,18% становника Словеније. Број осталих народа који су живјели у Словенији износио је 9.801 особа или 0,61% од укупног броја становништва.

У периоду између пописа 1953. и 1961. године број Срба се повећао за 23%. Уз податке о националном саставу становништва цијеле Словеније у пописној 1961. години били су приказани и посебни подаци за источну Словенију. Процент Словенаца био је већи у источној Словенији, док је проценат Срба, Хрвата, Македонаца и Црногораца био већи у западној Словенији, гдје је припадала и Љубљана. Већа фреквенција досељавања у западну Словенију испочетка је била повезана са стратешким положајем Словеније у оквиру некадашње Југославије (близина западне границе), а касније са бржим привредним развојем. Досељеници су се населили у градовима и индустријским средиштима, јер је могућност запослења тамо била већа (Исто: 119).

Дијаграм 3: Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1961. године

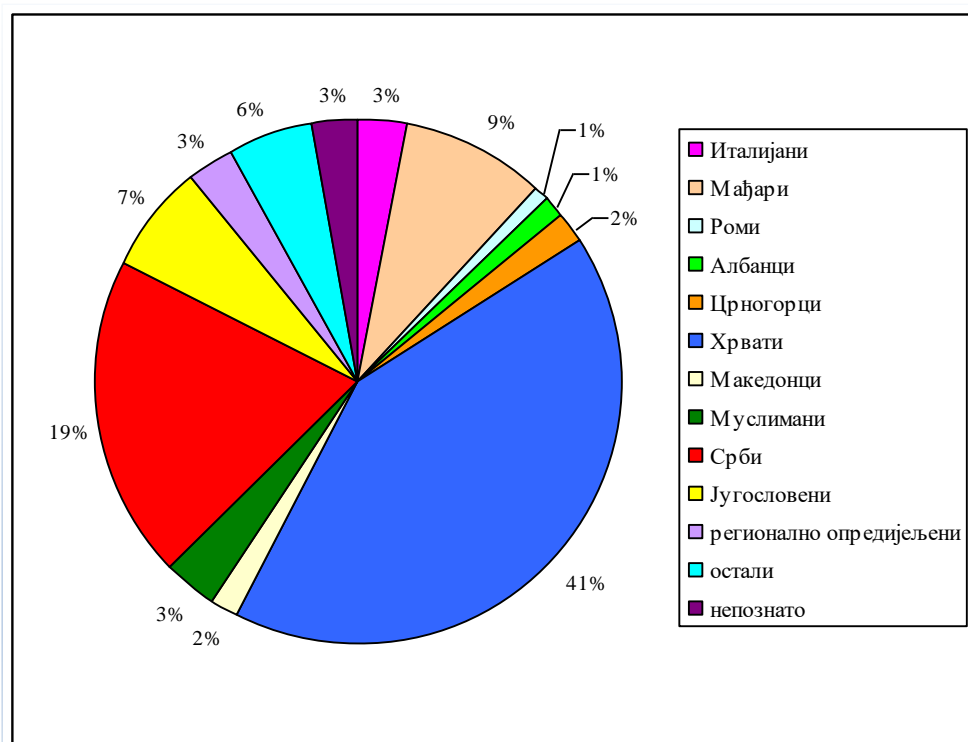

У попису из 1971. године прикупљани су подаци о мјесту рођења, матерњем језику и националности становништва, док су подаци о држављанству и вјероисповијести изостали. Подаци о националној припадности класификовани су у двије категорије: „национално одређени“ и „национално неодређени“. Особе које се нису национално одређиле биле су сврстане у три категорије: „нису жељели одговорити“ (према члану 41 Устава СФРЈ), „одређили су се као Југословени“ и „регионално одређени“. На основу ове класификације урађени су и пописи 1981. и 1991. године.

До 1971. године редослијед прва три најбројнија народа у Словенији није промијењен. Први су били Словенци (1.578.963 особе или 94,04%), други Хрвати (41.556 особа или 2,47%), а

трећи Срби (20.209 особа или 1,20%). Мађаре је (8.943 особе или 0,53%) са четвртог мјеста потиснуло становништво које се није национално определијелило (12.280 особа или 0,73%). Од овог броја национално неопређијелих, као Југословени се изјаснило 6.616 становника Словеније (чинили су 0,39% од укупног броја становника). Број осталих народа који су према овим пописима живјели у Словенији износио је 17.100 или 1,03%.

Дијаграм 4: Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1971. године

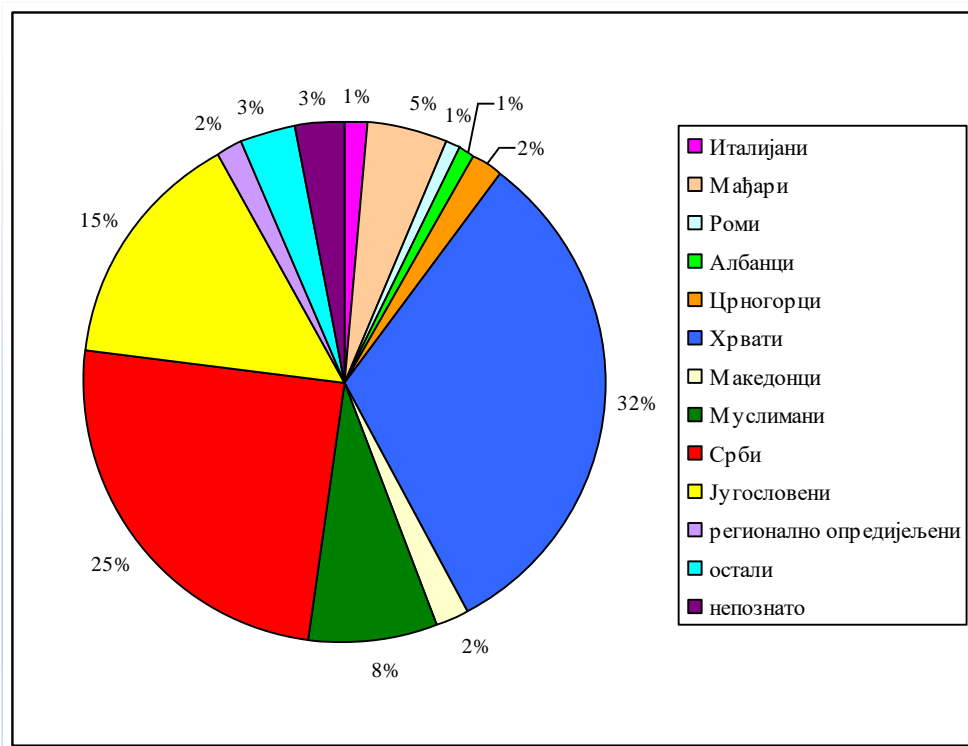

Пописна методологија 1981. године била је идентична пописној методологији 1971. године. Према овом попису број народа из бивше Југославије знатно се повећао. Од укупно 1.838.381 становника Словеније, Словенаца је било 1.668.623 особе или 90,77%. Хрвати су и даље били најбројнија несловеначка националност (53.882 особе или 2,93%), слиједили су их Срби (41.695 особа или 2,27%), затим национално неопређијели (њих 32.400 или 1,76%). У тој категорији најдоминантније је било становништво које се изјаснило као Југословени (25.615 особа или 1,39%). У овим пописима Мађаре су (8.777 особа или 0,48%) са четвртог мјеста помјерили припадници новопризнате народности – Муслимани (13.339 особа или 0,73%). Број осталих народа који су живјели у Словенији износио је 19.665 или 1,06%.

У периоду између пописа 1971. и 1981. године број Срба у Словенији се удвостручио и приближио се броју Хрвата, који су и даље представљали најбројнију несловеначку популацију. Осим тога, порастао је и број национално неопређијелих, а међу њима

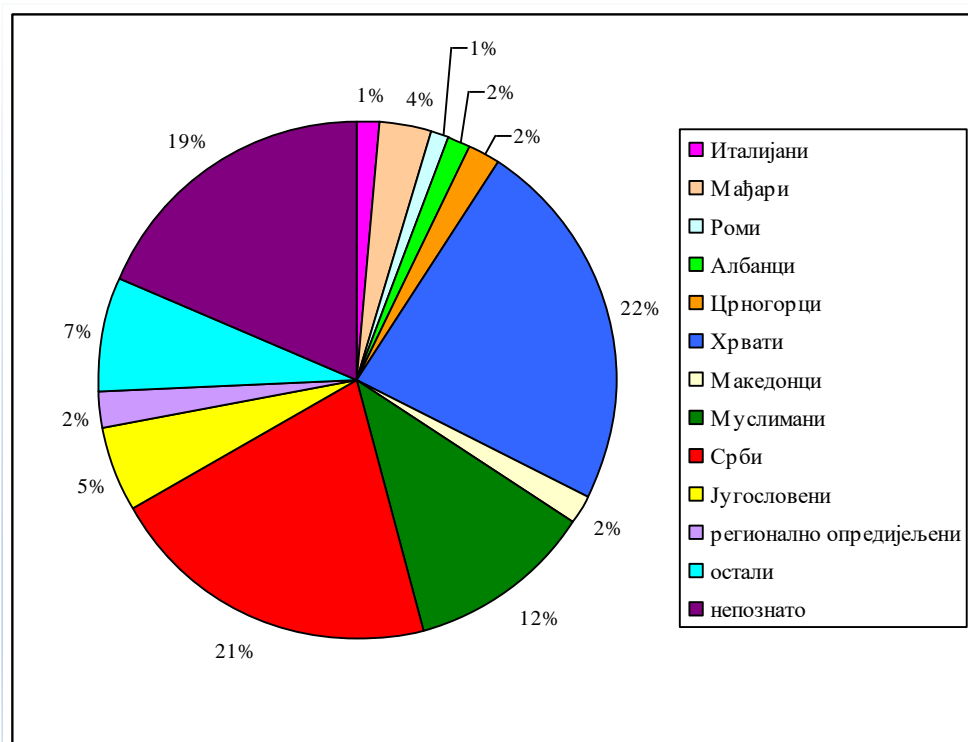
највише је особа које су се изјасниле као Југословени. У овој категорији нашло се највише супружника из мјешовитих бракова, као и њихове дјеце.

Дијаграм 5: Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1981. године

Пописом 1991. године поново су прикупљани подаци о вјероисповијести становништва, а уз питање о матерњем језику постављена су и питања о говорном језику (језик којим се особа најбоље служи) и језику комуникације (језик који се најчешће говори у окружењу). Овај попис изведен је у периоду осамостаљивања Словеније, што је утицало на резултате пописа и одговоре на питања о националној припадности. Од укупно 1.913.355 становника као Словенци се изјаснило 1.689.657 (или 88,31%) особа. Број непознатих одговора знатно је порастао (скоро 8 пута у односу на претходну пописну годину) и износио је 42.355 особа, што је чинило 2,21% од укупног броја становника Словеније. Пописна 1991. година забиљежила је мале промјене у бројности несловеначког становништва. Хрвати су (52.876 особа или 2,76%) и даље били најбројнија мањинска група, а и даље су други били Срби (47.401 особа или 2,48%). На трећем мјесту у овој пописној години налазили су се Муслимани (26.577 особа или 1,39%), које су слиједили национално неопређени (њих 25.978 или 1,36%), од чега је Југословена било 12.075 особа (0,63% од укупног броја популације Словеније). Број осталих националности износио је 28.511 особа или 1,49%.

Дијаграм 6: Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1991. године

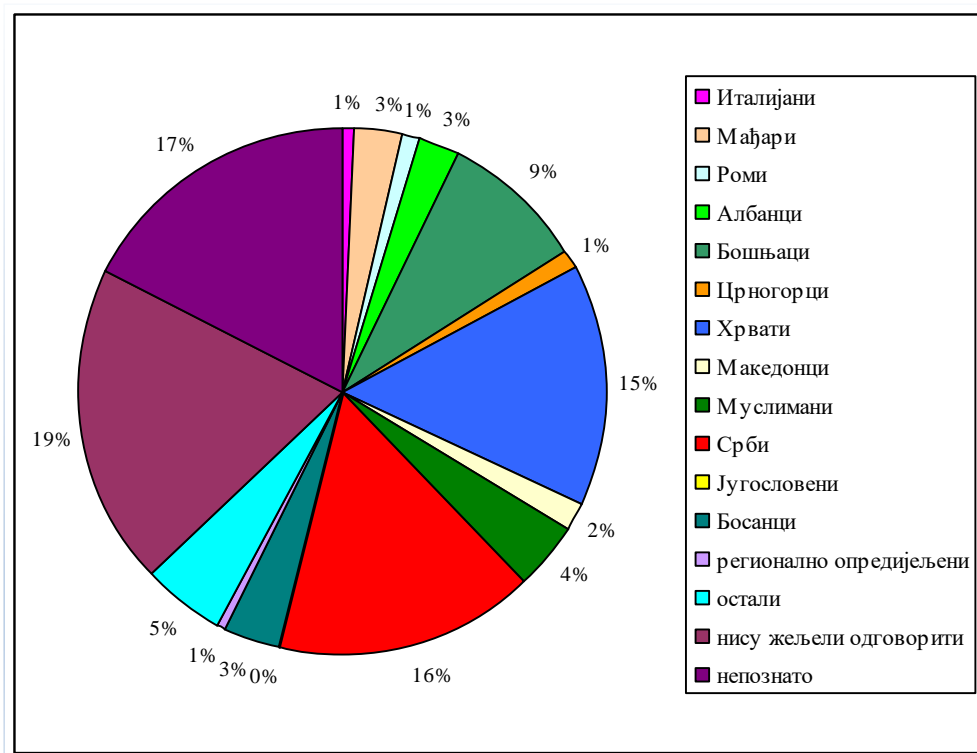
У пописној методологији за 2002. годину дошло је до знатних измјена. У односу на претходне пописе изостављено је само питање о језику комуникације (језик који се најчешће говори у окружењу). Питање о држављанству становништва није постављено, али су подаци добијени анализом административне евиденције. Због политичких дешавања на просторима бивше Југославије и промјена у одређивању становништва о националној припадности, потребно је било прилагодити пописна питања за 2002. годину. У сврху тога, у сарадњи са Институтом за национална питања Републике Словеније допуњена је дотадашња класификација категоријом „Бошњак“ у категорији национално одређених особа и категоријом „Босанац“ међу национално неопређеним. Категорија „Бошњак“ уврштена је у складу са Уставом Босне и Херцеговине из 1995. године (Устав Босне и Херцеговине, 1995), који признаје три конститутивна народа: Србе, Хрвате и Бошњаке. Осим ових измјена, у пописима 2002. године уведена је и категорија „нису жељели одговорити“. Становништво које се изјашњавало као „национално неопређени“ сврстано је у групу „остали национално неопређени“ у категорији национално неопређеног становништва.

Политичке промјене на територији некадашње Југославије на почетку деведесетих година двадесетог вијека непосредно су (одсељавање војних службеника) и посредно (настанак државе Босне и Херцеговине као државе три народа: Срба, Хрвата и Бошњака) утицале на национални састав становништва Словеније у пописној 2002. години.

Пописна 2002. година доноси неке промјене у броју, али и редослиједу несловеначког становништва. Од укупно 1.964.036 становника број Словенаца је износио 1.631.363 особе или 83,06%. Најбројнију несловеначку националност чинили су Срби (38.964 особе или 1,98%), а слиједили су их Хрвати (35.642 особе или 1,81%). На трећем мјесту је било национално неопредијељено становништво, и то њих 22.141 или 1,13%. Број оних који су се изјаснили као Југословени драстично се смањило и износио је свега 527 особа или 0,03% од укупног броја становништва Словеније. На четвртм мјесту по броју налазили су се Бошњаци (21.542 особе или 1,10%), а на петом Муслимани (10.467 особа или 0,53%). Ако се ове двије поменуте категорије саберу и дода им се становништво које се регионално изјаснило као Босанци (8.062 особе или 0,41%), добије се број од 40.071 особа или 2,04%, који, према претпоставкама, чини групу истог становништва које се изјаснило на три различита начина. Ова чињеница, фактички, говори да је најбројнија мањинска група у Словенији према попису из 2002. године била група коју чине Бошњаци, односно Муслимани, односно Босанци, а Срби се налазе на другом мјесту. Број осталих националности износио је 29.004 особа или 1,49% од укупног броја становништва. Знатно је порастао и број непознатих одговора (скоро 3 пута у односу на протеклу пописну годину), тако да је за 126.325 или 6,43% становника Словеније националност непозната.

У десетогодишњем периоду између два пописа 1991. и 2002. године број Срба се евидентно смањило, што је лако објаснити враћањем Срба у домовину по осамостаљењу Словеније. У овом периоду повећао се број особа које су разврстане у категорију „остали национално неопредијељени“ и износио је 12.085 или 0,62%. Будући да је у ову категорију разврстано и оно становништво које је изјавило да је национално неопредијељено, није чудно да се у контексту актуелних политичких дешавања овај број повећао. Из истих разлога је уведена и категорија „нису жељели одговорити“, која је својом бројношћу надмашила све мањинске групе које егзистирају у Словенији и износила је 48.588 особа или чак 2,48% од укупног броја становништва. Анализа података о мјесту рођења унутар ове категорије показује да је њих чак 74% рођено у Словенији, што наводи на закључак да је ријеч о групи „национално индиферентних“ Словенаца. Можда се иза овог броја крије онај дио несловеначке популације који из различитих разлога не жели да се јавно национално опредијели, или су то припадници друге или треће генерације имиграната, који још увијек тумарају између културе родитеља и идентитета околине (Комац, 2005: 269).

Дијаграм 7: Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године

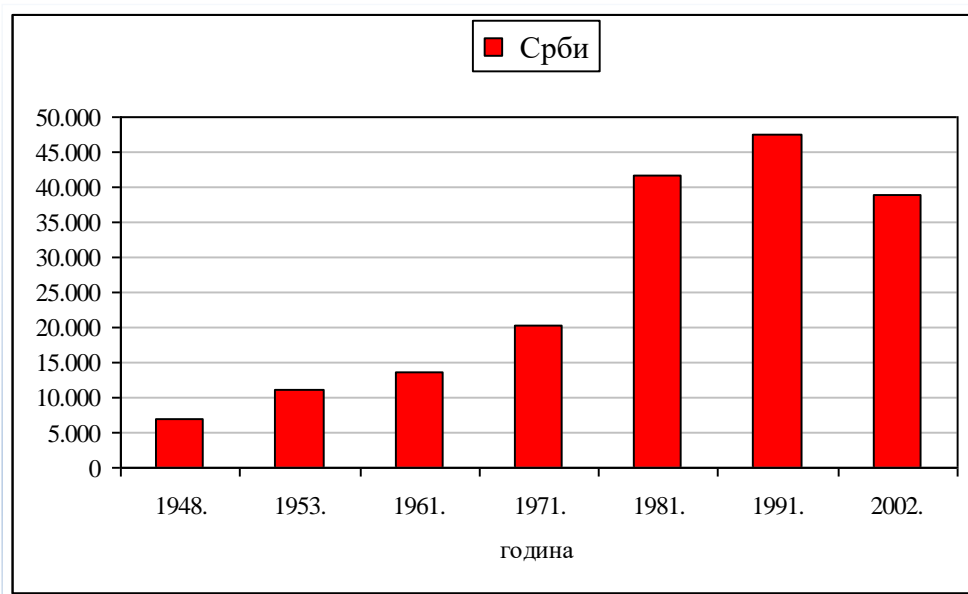
Резултати пописа становништва из 2002. године који говоре о мјесту рођења и националној припадности показују да је у Словенији рођена једна трећина популације која се не изјашњава као Словенци или као припадници „аутохтоних“ националних мањина. „Највише несловеначког становништва рођено је у Босни и Херцеговини, следе Хрватска и Србија. ... За несловеначку популацију важи да их највише долази из „матичне“ државе, осим за Србе којих највише долази из Босне и Херцеговине, затим из Југославије, а важан је и део становништва који је рођен у Хрватској“ (Исто: 269).

Аналізу могућих узрока смањења броја припадника несловеначке националности, нарочито припадника народа и народности бивше Југославије, могуће је допунити чињеницом да је извјестан проценат становника Словеније прешао из једне националне групе у другу. Поређење резултата пописа из 1991. и 2002. године показује да је прелазак из једне националне групе у другу општа појава. Чињеница је да преовлађује прелазак несловеначке популације у словеначку.

Такав тренд је уочен и код српске заједнице. „Од 35.272 особе које су у попису 1991. године изјавиле да су Срби, у попису 2002. године њих 3.116 је изјавило да су Словенци, 148 се определило за Бошњаке, 169 за Хрвате, 533 за Босанце (као регионалну припадност), а 3.749 није хтело да одговори на питање о националној припадности.

Упоређивање пописа показује да су се „национално преобратили“ и они који су се 1991. године изјаснили као Словенци. На попису 2002. године за Бошњацима се определило 294, за Хрвате 2.296, за Муслимане 175, за Србе 868, за Босанце 154 особе. Међу особама које су се национално изјасниле на попису 1991. године, приликом пописа 2002. године на питање о националној припадности није желело да одговори 23.360 људи. Разлоге ових прелазака можемо само да нагађамо“ (Комац 2004: 794).

Дијаграм 8: Кретање броја Срба у Словенији у периоду од 1948. до 2002. године

У периоду од 1948. до 1991. године број Срба се константно повећавао. Са 7.048, колико их је било 1948. године, њихов број је до 1991. године порастао 6,7 пута. Највећи пораст српске популације забиљежен је између пописне 1971. и 1981. године. У том десетогодишњем периоду број Срба се удвостручио и они су према попису 1991. године чинили 2,48% од укупне популације Словеније. Овај податак није изненађујући ако се зна чињеница да је у овом периоду у Словенију стигао највећи број имиграната са простора бивше Југославије. У Словенију су стизали економски имигранти, углавном неквалификована радна снага која је била потребна за одржање развијене словеначке привреде. Међу српском имигрантском популацијом доминирали су Срби из Босне и Херцеговине, које су слиједили Срби из Србије и Црне Горе, док је међу досељеницима било најмање Срба из Хрватске. Године 1991. Срби у Словенији по бројности су забиљежили свој максимум.

Последње промјене државних граница приликом осамостаљења Словеније 1991. године, довеле су и до промјене националног састава становништва. Припадници неких несловеначких националности напустили су Словенију. Број Срба, али и њихово учешће у укупном броју становништва Словеније се смањило (Medar-Tanja, 2018: 677).

Осамостаљење Словеније покренуло је и питање држављанства. Закон о држављанству Републике Словеније из 1991. године (Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, 1991) у члану 40 преузео је обавезу словеначке државе да омогући стицање словеначког држављанства свим припадницима других народа и народности са сталним боравком у Словенији, ако то желе. У шестомјесечном периоду, који је истекао 25. децембра 1991. године, било је поднесено 174.169 захтјева, што је представљало 8,7% укупног броја становништва Републике Словеније утврђеног пописом 1991. године. „Из података Министарства унутрашњих послова може се видјети да је у држављанство Републике Словеније на основу члана 40. Закона о држављанству примљено 170.999 особа (98,18% свих захтјева), док су захтјеви 2.278 особа (1,31% свих захтјева) одбијени због неиспуњавања услова“ (Комац, 2000: 19). Ако се упореди број захтјева за држављанство и број припадника народа из бивше Југославије по попису 1991. године (урачунати су национално одређени Срби, Хрвати, Муслимани, Македонци, Црногорци, Југословени и регионално одређено становништво), којих је било 152.826, и број припадника народа из бивше Југославије по попису 2002. године (урачунати су поред поменутих категорија из 1991. године и они који су се одређили као Бошњаци и Босанци), којих је било 123.310, могуће је закључити да је стварни број припадника народа из бивше Југославије много већи него што нам то показују пописи. Разлику је могуће наћи у повећаном броју непознатих одговора (1991. године било их је 42.355, а 2002. године 126.325) и оних који се нису хтјели национално изјаснити (2002. године 48.588). Лако се може закључити да се неко становништво није национално одређило због националне изолованости, да се велики број досељеника већ асимиловао, те да се неки не осјећају дужни одговорити на питање о националној припадности.

4.2.1.1. Просторна распрострањеност Срба у Словенији

Начин насељавања Срба у Словенији одредио је и њихову основну карактеристику – просторну дисперзију, тако да је Србе могуће наћи у свим општинама Словеније. Територијална дисперзија, уз остале процесе и односе, представља основни разлог што није дошло до унутрашње „хомогенизације“ српске популације, односно до ширег испољавања њеног етничког идентитета у односу према народу већине. Засада преовлађује доминантан утицај породичног окружења и утицај српских друштава у већим градским центрима (Medar-Tanja, 2018).

Просторни распоред особа различитих националности могуће је анализирати на основу података пописа из 2002. године.

Становништво које се изјаснило за словеначку националност по овом попису чинило је 83,06% од укупног броја становника Словеније. Најхомогенија статистичка регија Словеније била је Корушка, у којој су Словенци чинили 89,51% становништва, слиједила ју је Горишка

регија са 87,02%, па Помурска и Подравска регија са преко 86% Словенаца. Национално најхетерогеније су биле Обално-крашка (71,87%) и Средњословенска регија (79,63%).

Према попису из 2002. године Срби су чинили 1,98% од укупне популације Словеније. У Средњословенској, Обално-крашкој, Горењској и Приморско-нотрањској регији чинили су око 3% становништва. Најмање су били заступљени у Помурској регији са 0,19%. Слједиле су Посавска регија са 0,62%, затим Корушка са 0,77% и Подравска са 0,81%.

Табела 10: Структура становништва по националности у статистичким регијама (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године (Statistični urad Republike Slovenije [SURS], 2002/1)

Статистичка регија	Национално опредијељени								Национално неопредијељени				Нису жељели одговорити	Непознато	УКУПНО
	Словенци	Бошњаци	Македонци	Муслимани	Срби	Хрвати	Црногорци	Остали национално опредијељени	Опредијелили се као Југословени	Опредијелили се као Босанци	Регионално опредијељени	Остали национално неопредијељени			
Помурска	86,76	0,06	0,03	0,01	0,19	0,95	0,03	5,56	0,01	0,02	0,05	0,27	1,36	4,70	100
Подравска	86,10	0,24	0,11	0,14	0,81	1,29	0,07	0,72	0,02	0,13	0,00	0,36	2,68	7,33	100
Корушка	89,51	0,29	0,08	0,19	0,77	0,82	0,03	0,33	0,02	0,18	0,01	0,28	2,10	5,39	100
Савињска	84,37	0,81	0,10	0,69	1,68	2,03	0,07	0,55	0,02	0,38	0,00	0,44	2,63	6,23	100
Засавска	81,63	2,57	0,05	1,77	1,80	1,75	0,10	Z ¹⁾	Z	0,96	Z	0,63	2,64	5,61	100
Посавска	86,80	0,31	0,05	0,28	0,62	1,90	0,04	0,67	Z	0,14	Z	0,31	2,06	6,80	100
Југоисточна Словенија	83,61	0,64	0,08	0,18	1,21	2,55	0,07	1,20	0,02	0,29	0,01	0,48	2,40	7,26	100
Средњословенска	79,63	1,65	0,27	0,89	3,38	2,03	0,26	0,83	0,04	0,67	0,01	0,94	2,73	6,67	100
Горењска	82,41	2,45	0,53	0,66	2,89	1,70	0,26	0,67	0,03	0,55	0,01	0,63	2,38	4,83	100
Приморско-нотрањска	83,35	1,10	0,16	0,47	2,81	1,84	0,05	0,65	0,02	0,76	0,02	0,70	2,24	5,83	100
Горишка	87,02	0,56	0,25	0,31	1,46	0,59	0,07	0,68	0,02	0,36	0,01	0,38	1,89	6,40	100
Обално-крашка	71,87	2,13	0,39	0,66	3,10	4,19	0,17	2,86	0,06	0,47	1,22	1,49	3,08	8,31	100
УКУПНО	83,06	1,10	0,20	0,53	1,98	1,81	0,14	1,15	0,03	0,41	0,07	0,62	2,47	6,43	100

Напомене:

1) Z – подаци због повјерљивости нису објављени.

Становништво које се није жељело изјаснити о својој националности учествовало је у укупном броју становника Словеније са 2,47%. Може се претпоставити да се међу овим

становништвом налазио и знатан број српске популације, али и особа у мјешовитим браковима и њихових потомака који се након осамостаљења Словеније нису жељели национално предидјелити ни за једну страну, односно нису се жељели изјаснити ни за државу из које воде поријекло, нити за државу у којој тренутно живе. У Обално-крашкој регији је највећи проценат особа које се нису изјасниле о својој националности (3,08%), док их је најмање у Помурској (1,36%) и Горишкој регији (1,89%). У осталим статистичким регијама њихов удио се кретао између 2 и 3%.

У попису 2002. године веома мали проценат особа изјаснио се као Југословени. У цијелој Словенији они су чинили свега 0,03%, па ни у једној статистичкој регији нису имали значајно процентуално учешће.

Срби су највише заступљени у 72 општине, али имају релативно ниску стопу концентрације насељености у Словенији, иако их скоро трећина живи у Љубљани. Населили су се углавном у градовима и зато их је најмање у општинама сјевероисточне Словеније, у горњој Савској долини и на граници са Хрватском. Највише их је насељено у бројним општинама средње и западне Словеније, гдје представљају већинско досељеничко становништво. Преко 5% од броја становништва чине у насељима уз жељезницу Љубљана–Копар, као што су Боровница, Врхника, Ракек, Постојна, Престранек, Пивка, Дивача, Копер, те у неком већим мјестима Горењске, као што су Крањ, Јесенице, Хрушица, Тржич.

Табела 11: Општине са највећим бројем становника српске националности, Словенија, попис 1991. године¹⁾ (SURС, 2002/2)

Општина	Број	%
Љубљана	17.003	35,49
Марибор	2.980	6,22
Крањ	2.758	5,76
Копар	1.940	4,05
Цеље	1.939	4,05
Јесенице	1.665	3,47
Велење	1.546	3,23
Нова Горица	1.064	2,22
Постојна	1.049	2,19
Ново Место	1.047	2,18
Остале општине	14.920	31,14
УКУПНО	47.911	100

Напомене:

- 1) Подаци пописа 1991. године на нивоу општине нису прерачунати према методологији пописа 2002. године, тако да нису одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). Због различите методологије јавља се и разлика у броју Срба, тако да их је по попису 1991. године у Словенији de facto било 47.911, а након прерачунавања података по методологији пописа 2002. године у Словенији их је de iure живјело 47.401, што износи разлику од 510 особа или 1,06%.

Секундарно густо насељено подручје досељавања Срба је у источном дијелу Словеније, у градовима као што је Цеље и неким општинама Корушке регије. У Марибору, који је по броју Срба 1991. године друга, а 2002. године трећа највећа општина у Словенији, њихов удио међу досељеним народима је око 50%. Пивка је једина општина у којој Срби чине преко 50% од свих досељеника.

Табела 12: Општине са највећим бројем становника српске националности, Словенија, попис 2002. године (SURS, 2002/3)

Општина	Број	%
Љубљана	13.101	33,62
Крањ	2.744	7,04
Марибор	2.049	5,26
Цеље	1.733	4,45
Копар	1.693	4,34
Велење	1.508	3,87
Јесенице	1.347	3,46
Постојна	858	2,20
Нова Горица	856	2,20
Ново Место	694	1,78
Остале општине	12.381	31,78
УКУПНО	38.964	100

По подацима пописа у периоду од 1991. до 2002. године број Срба се смањио за 17%. Број Срба се повећао у 23 општине, и то углавном у оним општинама у којима су чинили мањи број становника. Општине са већим бројем становника у којима се њихов број још повећао су Изола, Медводе и Литија. У 26 општина је број Срба остао непромијењен. То важи за општине Крањ, Велење и Цеље. У 32 општине број Срба знатно се смањио. Највише се њихов број смањио у Љубљани, у скоро цијелој источној Словенији те на простору Брежице, Илирске Бистрице, Випаве и Врхнике, градовима у којима су биле касарне некадашње Југословенске народне армије.

4.2.1.2. Полна структура

„Полна структура показује бројчани однос мушког и женског становништва једне популације“ (Friganović, 1978: 107) и превасходно зависи од полне структуре новорођене дјеце, нивоа смртности према полу, миграција и разних спољних фактора и процеса. Промјене у полној структури прате се на основу процентуалног учешћа мушког и женског становништва у укупној популацији или према појединим старосним групама.

„Многа истраживања о имиграцијским процесима у Европи показују да међу имигрантима прве генерације преовлађује мушка популација. Словеначки пример није ништа другачији, што приказују подаци пописа 1991. године“ (Комац, 2004: 798).

Табела 13: Становништво српске националности према полу и мјесту рођења, Словенија, попис 2002. године (Комац, 2004: 798)

Мјесто рођења	Мушкарци	Жене	УКУПНО	УКУПНО у %
Словенија	7.129	6.116	13.245	33,99
Босна и Херцеговина	8.643	6.969	15.612	40,07
Македонија	43	26	69	0,18
Србија и Црна Гора	4.749	3.573	8.324	21,36
Хрватска	944	606	1.550	3,98
Остале државе	84	80	164	0,42
УКУПНО	21.592	17.372	38.964	100

Међу досељеничким становништвом у Словенији преовладавају мушкарци, за разлику од аутохтоног словеначког становништва, у којем преовладавају жене. Овом стању, са већим процентом женског становништва, „највише се приближава категорија „нису желели да одговоре“, што потврђује претпоставку „да се у оквиру ове популације највероватније налази добар део друге или треће генерације имиграната“ (Исто: 798). У аутохтоној популацији преовлађују жене, што је узроковано краћим животним вијеком мушке популације.

Слично као и за друге досељене групе, и код Срба преовлађује мушка популација. У Словенији је према попису 2002. године живјело 21.592 Срба и 17.372 Српкиња, односно 55,41% мушкараца према 44,59% жена. Дио женске популације вјероватно потиче од спајања породица. Веће учешће мушке популације разумљиво је ако се узме у обзир да је највећи проценат српске популације резултат савремених процеса економске миграције. „Мигранти обично долазе сами (и у случају да су претходно већ формирали породице) јер им је тако мобилност већа. У том случају је већа уштеда неопходна за каснији повратак или за породични живот у Словенији. Део имигрантске популације ионако чине слободни мушкарци и жене из чега произилазе две последице: прва, српска популација је релативно млада, и друга, може се очекивати појава национално мешовитих бракова“ (Комац, 2000: 12).

4.2.1.3. Старосна структура

Старосна структура или „структура по доби је темељна особина састава становништва јер показује потенцијалну виталност и биодинамику становништва неког простора“

(Friganović, 1978: 110). Представља одраз историјско-демографског развоја једне популације у дужем временском периоду и изражава се заступљеношћу појединих старосних група у одређеној популацији, а условљена је природним кретањем становништва (наталитет, морталитет) и миграцијама. „Из њега се види прошлост, чита садашњост и назире будућност кретања становништва“ (Исто: 110).

Старосном структуром одређује се младост, зрелост или старост одређене демографске масе, тако да становништво према великим старосним групама можемо подијелити на:

- младо становништво (од 0 до 19 година старости),
- млађе средњовјечно становништво (од 20 до 39 година старости),
- зрело становништво (од 40 до 59 година старости),
- старо становништво (преко 60 година старости).

Промјене у саставу становништва према старости и полу су, по правилу, дугорочне и одређују будуће промјене у природном кретању становништва.

Становништво Словеније је са демографског становишта старо и у посљедњој деценији постаје све старије. „Ово важи за све националне категорије. За Словенце, Мађаре и Италијане важи да су старије популације. Слично је са Немцима и Аустријанцима. У нове мањине спадају веома младе популације Албанаца, Бошњака, Муслимана и Босанаца. Међу старију популацију треба уврстити Црногорце и Хрвате. Македонци су ... на прагу старења, а за српску популацију се може закључити да је већ у процесу старења“ (Комац, 2004: 798–799), са 11% становништва старијег од 60 година.

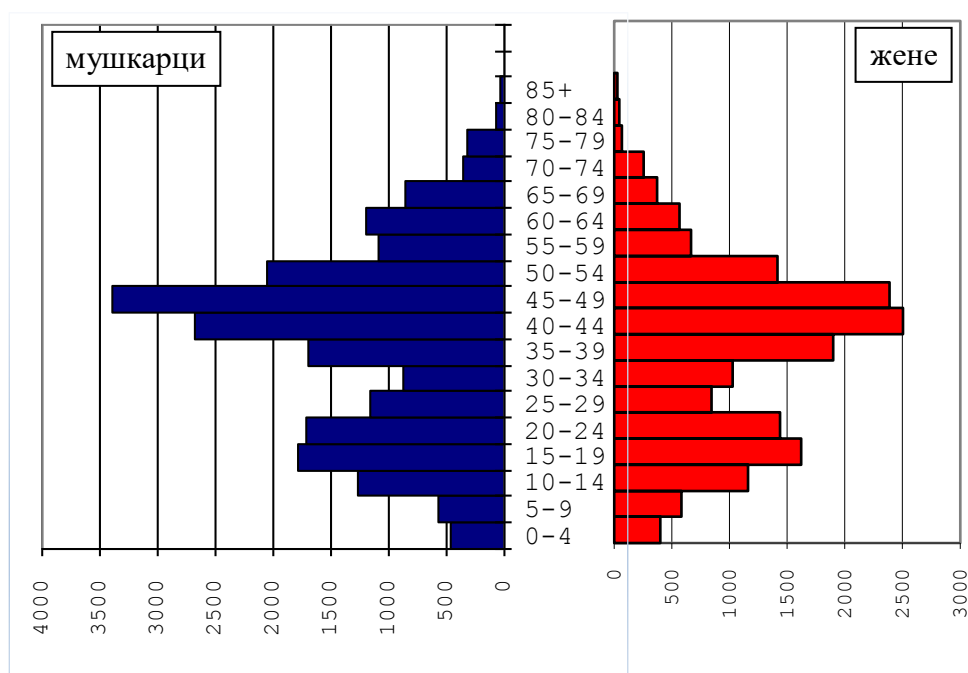
На основу анализе старосне структуре српског становништва Републике Словеније у 2002. години, евидентно је да је најбројнија старосна група од 40 до 59 година старости, која чини чак 41,54% учешћа. Највише Срба има у старосним групама од 45 до 49 година (14,84%) и од 40 до 44 године (13,30%). „По овој концентрацији средовечних људи Срби одскачу од аутохтоне популације којих у обе ове групе има свега 7,2% и 7,6%“ (Miletić, 2003: 26). Затим слиједи старосна група од 20 до 39 година са 27,37% учешћа. У „најбољим годинама за рађање“, тј. оним од 20 до 34 је 18,15% Српкиња, слично Словенкама, којих у овој старосној групи има 20%. На трећем мјесту је најмлађа старосна група до 19 година старости, са 20,19% учешћа у укупном броју Срба у Словенији. „У периоду између пописа 1991. и 2002. године Срби рађају упола мање деце од Словенаца, тако да је проценат српске деце, у старости од 0–4 године (2,2% од свих Срба) дупло мањи од процента словеначке деце исте старосне групе (4,6% свих Словенаца). Удео српске деце у старости од 5–9 година, такође, битно одступа од удела словеначке деце у том узрасту у укупној популацији својих сународника, тако да српска деца чине 3%, а словеначка 5,1% своје популације. Пре десет и више година Срби су рађали више деце него Словенци, па је удео младих од 10–14 година међу српском популацијом 6,2%, а међу словеначком популацијом 5,9%. Још већа разлика је међу младима старости од 15–19 година, где Срби чине 8,8%, а Словенци 6,4% своје популације. У старосној групи од 20–

24 године Срби чине 8,1% своје популације, док удео ове старосне групе код Словенаца чини 7,2%“ (Исто: 26). Старосна група од 60–79 година старости чини 10,47% учешћа. Број Срба се нагло смањује у групама старијим од 55 година. Групу од 8,91% педесетогодишњака (50–54 године) слиједи бројчани пад наредне групе (55–59) са свега 4,49% заступљености у укупној популацији Срба. Најмањи удио чини старосна група преко 80 година старости, са 0,43% учешћа. Анализа ових посљедњих старосних група имплицира питање: Да ли Срби у Словенији умиру млади или одлазе у завичај да умру?

Табела 14: Становништво српске националности према полу и старости, Словенија, попис 2002. године (Комац, 2004)

Старост	Мушкарци	Жене	УКУПНО		
			Број	%	
0–4	461	402	863	2,22	20,19
5–9	578	583	1.161	2,98	
10–14	1.271	1.158	2.429	6,23	
15–19	1.790	1.623	3.413	8,76	
20–24	1.717	1.437	3.154	8,10	27,37
25–29	1.165	842	2.007	5,15	
30–34	880	1.029	1.909	4,90	
35–39	1.695	1.896	3.591	9,22	
40–44	2.680	2.502	5.182	13,30	41,54
45–49	3.397	2.385	5.782	14,84	
50–54	2.055	1.418	3.473	8,91	
55–59	1.083	668	1.751	4,49	
60–64	1.195	564	1.759	4,51	10,47
65–69	859	370	1.229	3,16	
70–74	349	256	605	1,55	
75–79	323	65	488	1,25	
80–84	66	47	113	0,29	0,43
85 +	28	27	55	0,14	
УКУПНО	21.592	17.372	38.964	100	100

Дијаграм 9: Становништво српске националности према полу и старости, Словенија, попис 2002. године (Комац, 2004)

С обзиром на процентуално ниско учешће старосне групе до 19 година старости, може се констатовати да је српска популација у Словенији захваћена процесом старења, јер пројекцијом даљег развоја старосне структуре учешће старих ће преовладати у односу на младе у укупној популацији.

4.2.1.4. Образовна структура

Образовна структура нам даје информације о образовном статусу становништва и школским квалификацијама његових појединих категорија, као и утицају образовне структуре, односно завршене школске спреме на природно кретање, миграције и остале структуре становништва. „Основни параметри образовне структуре су писменост и школска спрема становништва. Писменост је најнижи степен образовања становништва. Неопходна је за даље школовање и чини минималну претпоставку укључивања у савремени процес рада и квалитетнији живот“ (Нејаšмић, 2005: 202). Анализа школске спреме темељи се на формално признатој школској спреми, тако да становништво по степену образовања може бити разврстано у следеће категорије: без образовања, незавршено основно образовање, основно образовање, средње стручно образовање, више образовање, високо образовање, специјализација, магистратура и докторат.

Немогуће је тачно израчунати образовну структуру појединих националних група анализом пописа из 2002. године, јер је у категоријама „нису жељели одговорити“ и „непознато“ приближно 10% становништва Словеније. Исти разлог онемогућава и сасвим

поуздано поређење са резултатима пописа из 1991. године. Додатно ограничење представљају и методолошке разлике приликом прикупљања података о образовању за ове двије пописне године.⁸

Табела 15: Особе са вишом и високим образовањем (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године (Šircelj, 2003)

Национална припадност	1971. ¹⁾	1981. ¹⁾	1991. ¹⁾	2002.
Национално определијелени				
Словенци	2,9	6,1	9,0	13,4
Италијани	2,0	5,5	8,2	16,4
Мађари	1,1	3,0	5,7	10,1
Роми	0,0	0,0	2,2	0,5
Албанци	0,5	2,3	4,2	3,8
Бошњаци ²⁾	- ³⁾	-	-	2,5
Македонци	10,6	11,7	13,6	11,4
Муслимани	1,3	1,2	2,3	1,3
Срби	9,2	9,1	9,3	8,7
Хрвати	2,9	5,9	8,1	11,5
Црногорци	15,9	16,1	16,6	19,1
Остали	11,9	16,9	10,0 ⁴⁾	32,1
Национално неопређијелени				
Опређијелили су се као Југословени	7,0	11,5	... ⁵⁾	18,1
Опређијелили су се као Босанци	-	-	-	2,4
Регионално определијелени	1,6	1,9	...	11,7
Остали	2,0	7,4	...	14,3
Нису жељели одговорити	-	-	-	11,0
Непознато	2,5	2,7	...	12,1

Напомене:

- 1) Стално становништво. Укључени су и такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).
- 2) Могућност опредељења за Бошњаке као народ била је у Уставу Федерације Босне и Херцеговине укључена 1994. године.
- 3) - нема појаве.
- 4) Сви који нису наведени, укључено је и национално неопређијелено становништво и становништво чија је национална припадност непозната.
- 5) ... нема података.

⁸ У пописној 1991. години подаци су преузети из базе у којој је важио последњи завршени разред, па су појединци са завршеном основном школом која је трајала мање од осам разреда аутоматски сврставани у категорију недовршена основна школа, док се овај податак у пописној 2002. години заснива на изјави особе о завршеној основној школи, и то у трајању основне школе у одређеном периоду.

Број становништва са незавршеном основном школом највише се смањило (са 16,7% 1991. године, на 6,3% 2002. године), док је дио становништва без образовања остао непромијењен (0,7%). Ове промјене су дијелом и последица смртности генерација са најнижим образовањем. Дио становништва са завршеном средњом школом се повећао, тако да је према попису 2002. године било 54,1% становништва са завршеном средњом школом. Више образовање по попису 2002. године има 12,9% становништва, што је за 4% више него на попису 1991. године.

„Међу припадницима већинске популације преовлађују лица са средњим степеном образовања (54,3%). Сличан закључак важи и за Црногорце (52,6%), Хрвате (50,8%), Македонце (47,7%) и Србе (51,5%). Код Албанаца, Бошњака, Муслимана и Босанаца преовлађују категорије без образовања, непотпуна основна школа и основна школа“ (Комац, 2004: 800). Овакво стање је резултат развоја привреде Словеније седамдесетих година 20. вијека, за коју је била потребна ниско образована радна снага.

Слично је стање и код високообразоване популације. Највећи проценат са вишим и високошколским образовањем према свим пописима од 1971. до 2002. године имали су Црногорци, и кретао се од 15,9% 1971. године до 19,1% у 2002. години. Сликају их Македонци, који имају између 10,6% и 13,6% у четири пописне године. На трећем мјесту су Срби. Године 1971. учешће Срба са вишом и високом школом износило је 9,2%, 1981. године је незнатно опало на 9,1%, 1991. године порасло је на 9,3%, да би према попису 2002. године износило 8,7%. Висок проценат ове образованије категорије становништва је и међу популацијом која се изјаснила као Југословени и креће се од 7,0% 1971. године до 18,1% 2002. године. Занимљиво је да се проценат особа са вишом и високом школом међу Црногорцима, Македонцима и Србима скоро и није мијењао од 1971. године надаље, док су се проценти међу другим националностима повећавали, те су се на тај начин разлике у образовању између националности смањивале.

Прорачуни процентуалног учешћа високообразованих међу припадницима појединих народа из 1991. и 2002. године показују да је највеће учешће високообразованих особа у националностима које су имале висок проценат високообразованих особа међу старијим становништвом још у попису 1971. године. То значи да је међу Црногорцима, Македонцима и Србима постотак особа са вишим и високим образовањем већи међу старијим особама него међу млађом популацијом. Као могуће разлоге за већи проценат високо образованог становништва међу старијим досељеницима могуће је издвојити следеће: образовна селекција оних који су у Словенију досељени (нпр. војно особље...) и чињеница да се високообразоване младе особе најмање од свег становништва национално опредјељују (Širčelj, 2003).

Табела 16: Становништво српске националности старије од 15 година према полу и образовању, Словенија, попис 2002. године (Комац, 2004)

Образовање	Мушкарци	Жене	УКУПНО	
			Број	%
Без образовања	66	277	343	0,99
Незавршено основно	699	1.053	1.752	5,08
Основно	525	6.390	11.645	33,74
Ниже и средње стручно	7.014	3.149	10.163	29,45
Средње стручно и опште	4.154	3.416	7.615	22,07
Више	777	349	1.126	3,26
Високо	1.158	485	1.643	4,76
Специјализација	61	36	97	0,28
Магистратура	57	27	84	0,24
Докторат	41	2	43	0,13
УКУПНО	19.282	15.229	34.511	100

По попису 2002. године међу српском популацијом преовлађују особе са средњим образовањем. Од 51,52% средњошколски образованог становништва ниже и средње стручно образовање имало је 29,45%, а средње стручно и опште образовање имало је 22,07% становништва. Следи становништво са завршеном основном школом – међу Србима је 11.645 или 33,74% од укупног броја Срба у Словенији старијих од 15 година. Њих 6,07% је без икаквог образовања или са незавршеним основним образовањем. Мање од десетине српског становништва има завршену вишу или високу школу, специјализацију, магистерију или докторат. Међу становништвом са завршеном или незавршеном основном школом, те без образовања преовлађују жене, док су у другим категоријама мушкарци двоструко бројнији.

Потребно је обратити пажњу на категорију „нису жељели одговорити“, јер је у попису 2002. године био претежан број оних који нису хтјели да се изјашњавају о својој националној припадности, а рођени су у Словенији. Могуће је тврдити, са великом вјероватноћом, да ову категорију чине претежно припадници друге генерације имиграната, те особе у мјешовитим браковима и њихови потомци. „Они имају релативно добру образовну структуру, међу њима је и натпросечан број магистара и доктора наука. Да ли је то можда популација која се већ припрема да приступи већинској етничкој заједници или је то популација која ће пренесени идентитет родитеља преобликовати и чувати на нови начин“ (Комац, 2004: 801).

4.2.1.5. Економска структура

„Економска структура становништва може се схватати у ужем и ширем смислу. У ужем смислу то је састав становништва по господарској дјелатности и занимању. У ширем

смислу, економска структура обухвата, уз дјелатности и занимања, положај у занимању, сектор власништва, подјелу становништва на градско, мјешовито и сеоско, домаћинства према извору прихода, величини посједа итд“ (Friganović, 1978: 119).

Према активности становништво је могуће подијелити на неактивна и активна лица, односно она која не остварују властите приходе и лица која обављају извјесно занимање у циљу стицања средстава неопходних за егзистенцију. Неактивно становништво чине: особе које имају самосталан извор прихода (пензије, стипендије) и издржаване особе (дјеца до 15 година, домаћице, особе које се школују на терет родитеља, те особе неспособне за рад и болесне особе), а активно становништво чине: све запослене особе у радном односу, особе које обављају неко занимање, а нису у радном односу (пољопривредници, занатлије...) и незапослене особе у одређеном раздобљу (особе које први пут траже посао или су тренутно незапослене а већ су радиле).

Активно становништво – радна снага може бити млада или стара, што има утицаја на потражњу радне снаге. Могуће га је класификовати према занимању које обавља да би стекла средства неопходна за егзистенцију. Структура активног становништва према занимању које обављају зависи од привреде и привредне развијености неког друштва.

Када је питање о националној припадности 1948. године било први пут уврштено у попис, Југославија је била земља са највише становника који су се бавили пољопривредом. У Словенији, која је била најразвијенија република државе, од пољопривреде је живјело 49% становништва. Они који су се изјаснили као Срби и Македонци били су углавном млади мушкарци, запослени у војсци и полицији и дијелом у управи. Њима су се придружили и други, који су били запослени у индустрији, грађевини и у услужним дјелатностима. Процеси деаграризације, индустријализације и урбанизације који су се након Другог свјетског рата развијали у неким дијеловима бивше Југославије покренули су селидбене токове, чији је знатан дио био усмјерен у Словенију. До 1991. године неки досељеници су у Словенију долазили и ради школовања, како у средњим тако и у вишим и високим школама, а неки од њих су у Словенији и остали (Šircelj, 2003). Досељеници су прво долазили из Хрватске, а од седамдесетих година 20. вијека претежно из Босне и Херцеговине. Запошљавали су се углавном у општинским и индустријским центрима, као што су Љубљана, Марибор, Јесенице, Велење, Крањ, Копар.

Статус запослених и samozапослених у Словенији представља класичну слику имигрантских друштава, тако да је проценат запослених и samozапослених (40,4%) код већинског становништва мањи него код имигрантске популације, јер су популације имиграната млађе, са великим процентом радно активног становништва. Зато у оквиру већинске популације има више пензионера (25%) у односу на проценат пензионера у оквиру појединих етничких група. Међу словеначком популацијом има и мање незапослених, него код несловеначких популација (Комац, 2004: 802). Ове чињенице се

поклапају са подацима о образовној структури појединих националних група, а потребе за ниско образованом радном снагом на тржишту рада су ограничене.

Табела 17: Становништво по националној припадности и економској активности¹⁾ (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године (Šircelj, 2003)

Национална припадност	Запослени	Самозапослени		Пензионери	Незапослени	Домаћице	Друго	УКУПНО
		Пољопривредници	Остали					
Национално одређени								
Словенци	48,5	1,9	3,8	34,1	8,1	2,7	0,9	100
Италијани	39,6	1,0	3,2	44,0	5,5	4,7	1,9	100
Мађари	40,1	2,7	2,2	39,5	10,6	4,1	0,9	100
Роми	11,4	0,1	1,3	8,2	72,3	4,2	2,6	100
Албанци	55,1	0,1	10,6	5,1	16,7	11,4	1,0	100
Бошњаци	69,1	0,0	2,1	8,5	14,0	3,5	2,8	100
Македонци	67,5	0,0	3,3	14,6	11,3	2,2	1,0	100
Муслимани	68,5	0,0	1,9	8,9	15,8	3,2	1,5	100
Срби	63,4	0,0	2,9	18,9	12,7	1,3	0,8	100
Хрвати	54,3	0,2	3,0	28,2	10,0	3,1	1,2	100
Црногорци	54,3	0,0	3,4	25,6	13,3	2,2	1,2	100
Остали	50,7	0,2	6,4	17,8	13,0	9,8	2,0	100
Национално неодређени								
Одређили су се као Југословени	55,4	0,2	6,1	21,4	13,6	1,7	1,5	100
Одређили су се као Босанци	65,5	0,0	1,6	8,7	14,1	4,5	5,5	100
Регионално одређени	34,8	1,3	4,7	47,4	5,9	4,8	1,0	100
Остали	59,7	0,4	4,6	16,8	15,1	2,1	1,2	100
Нису жељели одговорити	55,5	1,0	4,0	23,4	12,5	2,5	1,2	100
Непознато	58,2	1,0	5,4	18,9	12,7	0,8	2,8	100
УКУПНО	50,2	1,6	3,8	31,7	8,9	2,6	1,1	100

Напомене:

1) У податке нису уврштена дјеца, ђаци и студенти.

Према попису из 2002. године највећи је проценат запослених (преко 60%) међу Бошњацима, Босанцима, Муслиманима, Македонцима и Србима. Висок проценат од преко 50% је и међу оним становништвом које се одређило као Југословени и међу онима који

се нису жељели национално изјаснити. Када је у питању samozапослено становништво, међу досељеницима предњачи албанска популација, са учешћем од 10,6% од укупног броја пописаних припадника ове етничке групе. Тек 2,9% српске популације има неки приватни посао. Процент незапослености код имигрантске популације креће се од 10,0% код Хрвата, до 15,8% код Муслимана, док код српске популације износи 12,7%. Процент пензионера креће се од 8,5% код Бошњака до 28,2% код Хрвата, а међу Србима износи 18,9%. Највеће учешће домаћица у укупној популацији имају Албанци (11,4%), а најмање Срби (1,3%).

Према попису из 2002. године 51,5% Срба било је запослено, и то запослених код других послодаваца било је 49,3%, а samozапослених 2,2%. Дјеца, ученици и студенти чинили су 22,3%, а пензионери 14,6%. Незапослених је било 9,9%, домаћица 1%, а 0,2% мушке српске популације било је на одслужењу војног рока. Исти проценат се односи на српско становништво које није било способно за рад.

Табела 18: Становништво српске националности према полу и статусу активности, Словенија, попис 2002. године (Комац, 2004)

Статус активности	Мушкарци	Жене	УКУПНО	
			Број	%
Запослени	10.887	8.357	19.244	49,3
Служе војни рок	63	- ¹⁾	63	0,2
Самозапослени	699	179	878	2,2
Земљорадници	6	5	11	0,0
Дјеца, ученици, студенти	4.471	4.234	8.705	22,3
Пензионери	3.484	2.222	5.706	14,6
Незапослени	1.941	1.914	3.855	9,9
Домаћице, домаћини	5	390	395	1,0
Неспособни за рад	34	36	70	0,2
На издржавању казне	3	-	3	0,0
Остало	68	40	108	0,3
УКУПНО	21.592	17.372	38.964	100

Напомене:

1) - нема појаве.

Припаднике националних група можемо наћи у свим занимањима, а њихов распоред по занимањима сличан је као у свим имигрантским државама. „Припадници већинског народа заузимају претежни део радних места у законодавној, судској и извршној области, стварају слој високих службеника и углавном обављају менаџерске послове у већини предузећа. За словеначке прилике карактеристично је да припадници већинског народа чине слој земљорадника, шумара, ловаца и риболоваца. Мањи је број Словенаца који се баве неиндустријским начином рада, мање има оних који управљају машинама и оних

који се баве једноставним пословима. ... Припадници имигрантских популација у великој мери обављају занимања која припадници већинске популације не желе да обављају. Тако се скоро половина припадника поједине имигрантске групације бави занимањима у вези са неиндустријским начином рада, као радници на машинама, индустријски произвођачи или обављају једноставне послове“ (Исто: 801).

Од 20.122 Србина старијих од 15 година, колико их је по попису 2002. године било евидентирано у различитим занимањима у Словенији, највећи проценат њих (22,2%) радио је као индустријски произвођачи и као радници на машинама. Њих 20,1% било је запослено на једноставним пословима, а 15,6% у занимањима која су везана за неиндустријски начин рада. Знатан проценат (11,4%) био је запослен као продавци и као услужни радници. Техничара и других стручних сарадника било је међу Србима 9,6%, а службеника 6,8%. Као стручњаци у својим областима било је запослено 690 особа, што је чинило 3,4% од запослене српске популације. Међу законодавцима, високим службеницима и менаџерима у Словенији је било 429 Срба (2,1%), а у војничким пословима било је запослено 86 особа српске националности, што је чинило 0,4% од броја запослених Срба у Словенији.

Табела 19: Становништво српске националности старије од 15 година по занимању, Словенија, попис 2002. године (Комац, 2004)

Занимање	Број	%
Законодавци, високи службеници, менаџери	429	2,1
Стручњаци	690	3,4
Техничари и други стручни сарадници	1.938	9,6
Службеници	1.361	6,8
Услужна занимања, продавци	2.298	11,4
Радници на селу, шумари, ловци, риболовци	110	0,6
Занимања за неиндустријски начин рада	3.132	15,6
Радници на машинама, индустријски произвођачи	4.461	22,2
Једноставни послови	4.052	20,1
Војнички позиви	86	0,4
Непознато	1.565	7,8
УКУПНО	20.122	100

Након осамостаљења Словеније дошло је до исељавања једног дијела словеначке имигрантске популације. Одселио се углавном дио војних и царинских службеника, као и знатан број комплетних породица. Истовремено је евидентиран и долазак избјегличке популације, која је бјежала из ратом захваћених дијелова бивше заједничке државе. Током 1992. године у Словенији је било око 70.000 избјеглица. Неки од њих су остали у Словенији, неки су се вратили у државе из којих су избјегли, а неки су отишли даље у треће земље. Ови миграциони процеси утицали су како на промјену националног састава

становништва Словеније, тако и на промјене у свим структурама цјелокупног становништва, али и структурама појединачних етничких група настањених у Словенији.

4.3. Језички састав становништва

„Једно од `највидљивијих` етничких обележја, препознавајући знак и неодвојиви део националног идентитета је матерњи језик. Због тога је припаднике језичких заједница често лакше идентификовати од припадника националних, етничких или религијских група. Међутим, многе различите националности говоре истим језиком, као што се и у оквиру једне нације говори више језика, због чега језик није увек довољно добар критеријум за оцену припадности одређеној националности“ (Радуски, 2007: 695).

Матерњи језик је у већој мјери базиран на објективним факторима него што је то случај са националношћу. Комбинација језика и националности представља уобичајен начин сагледавања разлика између објективних етничких особина и субјективног опредјељивања.

У свим пописима након Другог свјетског рата, осим у попису из 1948. године, постављено је питање о матерњем језику. Иако је међународна препорука да се у попис поред овог питања укључе још нека питања о језику (говорни језик – језик којим се особа најбоље служи, језик комуникације – језик који особа најчешће користи у кући и/или на послу...), пописна пракса на овим просторима укључила је нека од ових питања само у последња два пописа.

„Дезинтеграција земље и стварање нових држава на простору бивше Југославије, имали су за последицу промене у одлучивању о језику, при чему се јасно види његов значај у дефинисању нација. Тако, исти језик којим су говорила четири народа, након распада земље добија национална имена полазећи са становишта да је језик важно интеграционо средство и битан конститутивни елемент нације“ (Исто: 697–698). Иако свака нација има право да језик којим говори назива именом своје нације, морају се имати у виду историјске околности и језичке законитости које не дозвољавају произвољне промјене назива језика.

4.3.1. Срби у Словенији по анализама језичког састава становништва

Службени језик у Словенији је словеначки. На територијама у којима италијанска и мађарска национала мањина имају знатан удио, поред словеначког службени језици су још и италијански и мађарски. У појединим круговима се осим поменутих употребљавају још и српски, хрватски, македонски, албански и други језици (Šircelj, 2003: 86).

Од 1918. године на већем дијелу територије Словеније утврдио се словеначки језик, а након настанка државе Срба, Хрвата и Словенаца словеначки језик је уведен у све јавно и државно дјеловање, као један од три службена језика. Овај статус словеначки језик имао је на цијелој територији заједничке државе. Ипак, у пракси је његова употреба у другим

републикама била ограничена на функционисање војске и дипломатије. Истовремено, српскохрватски језик је у Словенији постепено добијао на важности. То је био језик који је продирао у јавност преко разних медија, језик којим се командовало и предавало у војсци и обавезан наставни предмет у петом разреду основне школе.

Језик је често јасно означавао досељенике у локалном (словеначком) говорном подручју и често их жигосао. У периоду словеначког осамостаљења, словеначки језик био је издигнут у улогу једног од главних симбола словеначке државе. Већинско јавно мњење је у периоду након осамостаљивања Словеније било мишљења да досељеници морају научити словеначки језик да би се њиме служили у јавном животу, док се својим матерњим језиком могу служити у међусобној комуникацији, када могу његовати и своју културу и традицију.

На неприлагођавање словеначком језику међу досељеницима из република бивше Југославије чији матерњи језик је био српскохрватски утицала је сродност језика и чињеница да је у заједничкој држави Југославији српскохрватски језик имао најважнију улогу, иако су језици свих југословенских народа били равноправни.

У пописима становништва у периоду након Другог свјетског рата категорија језика јављала се у неколико облика. Изјашњавање о матерњем језику тражено је у пописима од 1953. до 2002. године. Пописи из 1991. и 2002. године садржавали су и изјашњавање о говорном језику – језик којим се особа најбоље служи, а попис из 1991. године садржавао је питање о језику комуникације – језик који особа најчешће користи у окружењу.

4.3.1.1. Матерњи језик

Питање о матерњем језику није било постављено у попису 1948. године, тако да пописна 1953. година представља почетак периода у пописним политикама у којем ће питање о матерњем језику бити постављено, али не и почетак објављивања података о овој категорији. Наиме, међу табелама из пописа 1961. године које су биле објављене није било података о матерњем језику.

Приликом пописа ове категорије јављале су се несугласице у вези са српскохрватским језиком, или два одвојена језика, српског и хрватског. Те несугласице су имале и политичке димензије. Од тренутне политичке климе зависило је каква ће бити класификација језика: само српски и хрватски (1953. и 1961. године), хрватски, хрватско-српски, српски и српско-хрватски (1971. и 1991. године), хрватски, хрватско-српски, српски, српско-хрватски заједно у једној групи (1981. године), српски, српско-хрватски, хрватски, хрватско-српски, босански, бошњачки, црногорски, сваки за себе (2002. године). За потребе анализе језици су приказани у оном облику у којем су се појављивали у одређеним пописима, а сви здружени језици из пописа 1981. године названи су „српскохрватски“ (Исто: 87).

Табела 20: Становништво по матерњем језику, Словенија, пописи 1953, 1971, 1981, 1991. и 2002. године (Котас, 2007)

Матерњи језик	1953.	1971. ¹⁾	1981. ²⁾	1991. ²⁾	2002. ²⁾
	Апсолутне вриједности				
Словеначки	1.419.294	1.627.462	1.682.381	1.691.547	1.723.434
Италијански	805	3.471	2.854	3.882	3.762
Мађарски	11.444	10.562	9.354	8.720	7.713
Ромски	996	969	1.382	2.752	3.834
Бошњачки ³⁾	... ⁴⁾	31.499
Македонски	577	1.505	3.068	4.525	4.760
Српски	...	16.074	...	18.123	31.329
Српско-хрватски	...	16.607	...	80.325	36.265
Српски и хрватски	28.699
Српскохрватски⁵⁾	128.449
Хрватски	...	41.014	...	50.699	54.079
Хрватско-српски	...	1.106	...	3.208	126
Црногорски	462
Остали	4.435	4.623	5.518	8.375	14.457
Непознато	175	3.744	5.375	41.199	52.316
УКУПНО	1.466.425	1.727.137	1.838.381	1.913.355	1.964.036

Напомене:

- 1) Укључени су и такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).
- 2) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“.
- 3) Укључени су одговори: босански и бошњачки.
- 4) ... нема података.
- 5) У ову групу су у попису 1981. године укључени одговори хрватски + хрватско-српски + српски + српско-хрватски + српски и хрватски. Ова група није имала заједничко име.

Матерњи језик већине становништва Словеније је словеначки. Број становника којем је словеначки језик матерњи расте, али не тако брзо као број становништва Словеније. Због тога се проценат становништва којем је матерњи језик словеначки непрестано смањује од пописа 1953. године, када је износио 96,79%, док је према попису 2002. године износио 87,75%. То смањење је било најмање у посљедњој деценији.

Према попису из 1953. године иза словеначког језика налазио се српски и хрватски матерњи језик, за који се определијело 28.699 особа или 1,95% од укупног броја пописаног становништва. На трећем мјесту налазио се мађарски језик, за који су се определијеле 11.444 особе (0,78%). У овом попису додана је и категорија македонски матерњи језик, за коју се определијело тек 577 особа.

Табела 21: Становништво по матерњем језику (процентуално учешће), Словенија, пописи 1953, 1971, 1981, 1991. и 2002. године (Комас, 2007)

Матерњи језик	1953.	1971. ¹⁾	1981. ²⁾	1991. ²⁾	2002. ²⁾
	Процентуално учешће (%)				
Словеначки	96,79	94,23	91,51	88,41	87,75
Италијански	0,06	0,20	0,16	0,20	0,19
Мађарски	0,78	0,61	0,51	0,46	0,39
Ромски	0,07	0,06	0,08	0,14	0,20
Бошњачки ³⁾	... ⁴⁾	1,60
Македонски	0,04	0,09	0,17	0,24	0,24
Српски	...	0,93	...	0,95	1,60
Српско-хрватски	...	0,96	...	4,20	1,85
Српски и хрватски	1,95
Српскохрватски⁵⁾	6,98
Хрватски	...	2,37	...	2,65	2,75
Хрватско-српски	...	0,06	...	0,17	0,01
Црногорски	0,02
Остали	0,30	0,27	0,30	0,44	0,74
Непознато	0,01	0,22	0,29	2,15	2,66
УКУПНО	100	100	100	100	100

Напомене:

- 1) Укључени су и такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).
- 2) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“.
- 3) Укључени су одговори: босански и бошњачки.
- 4) ... нема података.
- 5) У ову групу су у попису 1981. године укључени одговори хрватски + хрватско-српски + српски + српско-хрватски + српски и хрватски. Ова група није имала заједничко име.

У попису 1971. године укључени су и такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). Процент становништва чији је матерњи језик био словеначки смањило се на 94,23%. Следио га је хрватски језик, за који се определило 41.014 особа (2,37%), па српско-хрватски са 16.607 или 0,96% определијељеног становништва, затим српски језик, који је матерњим језиком сматрало 16.074 особе (0,93%). На четвртм мјесту налазио се мађарски језик (10.562 особе или 0,61%). Македонски (1.505) и хрватско-српски (1.106) као матерњи језик чинили су по 0,09% и 0,06%. Непознати одговори су чинили 0,22% од укупног броја пописаног становништва.

Подаци о матерњем језику из 1981. године прерачунати су по пописној методологији из 2002. године. Као последица великог досељавања у Словенију седамдесетих година двадесетог вијека, проценат становништва са словеначким матерњим језиком пао је на 91,51%, а знатно се повећао број становника са српскохрватским матерњим језиком и износио је 128.449 (6,98%), што је био апсолутно највећи проценат избора несловеначког

језика за матерњи. Категорија српскохрватског језика је у попису 1981. године обједињавала више језика (српски, српско-хрватски, хрватски и хрватско-српски). Број определијених за остале матерње језике био је незнатан. На трећем мјесту је било становништво коме је мађарски био матерњи језик (9.354 особа или 0,51%), а на четвртом су били они који су се изјаснили за македонски језик (3.068 особа или 0,17%). Непознатих одговора је било 5.375 (0,29%).

Пописне 1991. године први пут је проценат становништва чији је матерњи језик словеначки пао испод деведесет посто (88,41%). У овом попису је категорија српскохрватског језика била раздијелена на четири категорије: српски, српско-хрватски, хрватски и хрватско-српски. Други највећи постотак представљала је категорија српско-хрватски језик, за који се определилило 80.325 особа (4,20%), слиједио је хрватски језик са 50.699 особа (2,65%), па српски језик са 18.123 особе (0,95%). Македонски језик (4.525 особа) чинио је 0,24%, а хрватско-српски (3.208 особа) 0,17% од укупног броја пописаног становништва. Непознатих одговора је било 41.199 или 2,15%.

У саставу становништва Словеније, што се тиче матерњег језика, између 1991. и 2002. године догађале су се највеће промјене у оквиру некадашњег српскохрватског матерњег језика. За попис 2002. године значајна је чињеница да се избор матерњих језика са подручја бивше Југославије још више повећао. Уведене су нове категорије: „босански матерњи језик“ и „црногорски матерњи језик“. У првој категорију су били уврштени одговори босански и/или бошњачки матерњи језик. Смањено се број оних којима је матерњи језик српско-хрватски и хрватско-српски, а повећао се број оних чији је матерњи језик српски, хрватски, црногорски или босански. „Већина оних који су се 2002. године одлучили за црногорски или босански језик, а њих је било 31.500, године 1991. определили су се за српско-хрватски“ (Комац, 2005: 270). Хрватски матерњи језик изабрало је 54.079 особа (2,75%), а слиједио га је српско-хрватски, који је изабрало 36.265 особа (1,85%), бошњачки језик 31.499 (1,60%) и српски језик 31.329 особа (1,60%). Процент особа које су се определилиле за словеначки језик као матерњи био је најнижи до сад и износио је 87,75%, иако се за њега определилило релативно највише особа (1.723.434). Процент осталих језика били су знатно нижи. Број непознатих одговора је био 52.316, што ту категорију по броју сврстава на треће мјесто иза словеначког и хрватског матерњег језика.

Што се тиче полне структуре становништва приликом изјашњавања о матерњем језику, она се може подијелити у двије групе. Прву чине они језици гдје бројчано преовладавају жене (словеначки језик), а другу језици гдје бројчано преовладавају мушкарци (српски, хрватски, македонски,...). Прву групу чини аутохтоно становништво, а другу досељено. Већи број жена међу аутохтоним становништвом посљедица је веће смртности мушкараца, док је већи број мушкараца међу досељеним посљедица полно селективних миграција, у којима се досељава више мушких него женских особа (Šircelj, 2003: 89).

Још веће разлике запажају се уколико се упореде подаци о старосној структури становништва међу становништвом које се определијелило за различите матерње језике.

Становништво које се изјаснило за „српскохрватски“ матерњи језик сразмјерно је броју досељених становника. Као што је већ речено, досељавање је било највеће седамдесетих година двадесетог вијека и затим се постепено смањивало. Због тога се у периоду од 1981. до 2002. године највећа фреквенција особа са „српскохрватским“ језиком као матерњим помјерила из скупине особа старости 20–30 година у скупину особа старости 40–50 година, а фреквенција дјецe са „српскохрватским“ матерњим језиком се између пописа 1991. и 2002. године знатно смањила. Број старијих особа које говоре „српскохрватски“ 2002. године био је много мањи него прије двадесет година (Исто: 92).

Фреквенција особа са словеначким матерњим језиком највећа је међу старим и младим особама, а најмања у оним старосним групама у којима је највећа за особе са „српскохрватским“ језиком као матерњим. Повећање броја особа са словеначким језиком као матерњим међу младима највеће је у посљедњем десетљећу и повезано је са старењем досељеника који су у Словенију стигли прије 1991. године, са прилагођавањем друге генерације словеначком језичком окружењу, као и са смањеним досељавањем становништва након осамостаљења Словеније (Исто: 92).

Табела 22: Структура становништва по матерњем језику у статистичким регијама, Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/4)

Статистичка регија	Словеначки	„Српскохрватски“ језици				Остали	Непознато	УКУПНО
		Бошњачки	Хрватски	Српски	Српско-хрватски			
Помурска	107.596	80	2.086	267	239	8.512	2.095	120.875
Подравска	285.404	1.270	7.176	2.515	1.924	3.622	8.832	310.743
Корушка	69.095	406	959	488	493	394	1.461	73.296
Савињска	226.853	3.471	7.183	3.387	4.205	2.125	6.350	253.574
Засавска	39.047	1.885	1.057	522	1.614	318	993	45.436
Посавска	62.568	387	2.206	374	457	681	1.892	68.565
Југоисточна Словенија	121.518	1.168	5.291	1.243	1.841	2.372	3.041	136.474
Средњословенска	412.027	12.075	14.124	13.447	14.033	6.920	15.738	488.364
Горењска	169.394	6.120	4.208	4.322	4.985	2.767	4.089	195.885
Приморско-нотрањска	44.038	875	1.517	987	1.378	528	920	50.243
Горишка	109.040	1.209	1.154	1.407	1.603	1.379	2.719	118.511
Обално-крашка	76.854	2.553	7.118	2.370	3.493	5.496	4.186	102.070
УКУПНО	1.723.434	31.499	54.079	31.329	36.265	35.114	52.316	1.964.036

Табела 23: Структура становништва по матерњем језику у статистичким регијама (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/4)

Статистичка регија	Словеначки	„Српскохрватски“ језици				Остали	Непознато	УКУПНО
		Бошњачки	Хрватски	Српски	Српско-хрватски			
Помурска	89,01	0,07	1,73	0,22	0,20	7,04	1,73	100
Подравска	91,85	0,41	2,31	0,81	0,62	1,16	2,84	100
Корушка	94,27	0,55	1,31	0,67	0,67	0,54	1,99	100
Савињска	89,46	1,37	2,83	1,34	1,66	0,84	2,50	100
Засавска	85,94	4,15	2,33	1,15	3,55	0,69	2,19	100
Посавска	91,25	0,56	3,22	0,55	0,67	0,99	2,76	100
Југоисточна Словенија	89,04	0,86	3,88	0,91	1,35	1,73	2,23	100
Средњословенска	84,37	2,47	2,89	2,75	2,87	1,43	3,22	100
Горењска	86,48	3,12	2,15	2,21	2,54	1,41	2,09	100
Приморско-нотрањска	87,65	1,74	3,02	1,96	2,74	1,06	1,83	100
Горишка	92,01	1,02	0,97	1,19	1,35	1,17	2,29	100
Обално-крашка	75,30	2,50	6,97	2,32	3,42	5,39	4,10	100
УКУПНО	87,75	1,60	2,75	1,60	1,85	2,04	1,79	100

Просторни распоред особа са различитим матерњим језиком могуће је анализирати на основу података пописа из 2002. године. Највећи проценат становника са словеначким матерњим језиком био је у Корушкој статистичкој регији (94,27%). Слиједе је Горишка (92,01%), Подравска (91,85%) и Посавска статистичка регија (91,25%). Најнижи проценат становника Словеније са словеначким матерњим језиком био је у Обално-крашкој статистичкој регији (75,30%). Ови проценти се поклапају са просторним размјештајем припадника различитих националности по статистичким регијама.

За особе са српским матерњим језиком карактеристично је да су концентрисане у Средњословенској статистичкој регији, у којој српски језик као матерњи језик говори скоро 3% становништва. Слиједе Обално-крашка, Горењска и Приморско-нотрањска статистичка регија са око 2% становништва.

Највећи проценат особа са српско-хрватским матерњим језиком је у Засавској регији (3,55%), а слиједе је Обално-крашка (3,42%), Средњословенска (2,87%), Приморско-нотрањска (2,74%) и Горењска (2,54%) статистичка регија.

Језички најхетерогенија статистичка регија је Обално-крашка, у којој је највећи проценат скоро свих матерњих језика, изузев словеначког. У овој регији су такође највећи проценти

непознатих одговора о матерњем језику, као и осталих матерњих језика који пописом нису били обухваћени.

Табела 24: Општине са највећим бројем становника чији је матерњи језик српски, Словенија, попис 2002. године (SURS, 2002/5)

Општина	Број	%
Љубљана	10.096	32,23
Крањ	2.162	6,90
Марибор	1.987	6,34
Целје	1.472	4,70
Копар	1.268	4,05
Велење	1.091	3,48
Јесенице	1.023	3,26
Остале општине	12.230	39,04
УКУПНО	31.329	100

Табела 25: Општине са највећим бројем становника чији је матерњи језик српско-хрватски, Словенија, попис 2002. године (SURS, 2002/5)

Општина	Број	%
Љубљана	10.069	27,76
Крањ	1.913	5,28
Копар	1.911	5,27
Велење	1.903	5,25
Марибор	1.385	3,82
Јесенице	1.125	3,10
Остале општине	17.959	49,52
УКУПНО	36.265	100

4.3.1.2. Говорни језик – језик којим се особа најбоље служи

Матерњи језик је најчешће језик којим се најлакше изражава и зато се, што је више могуће, употребљава у свакодневном животу. Од те употребе се одступа ако је то неопходно, у случају када употреба другог језика олакшава споразумијевање. У једнојезичним срединама такве замјене су ријетке, док су у вишејезичним честе појаве. Најчешћи разлог за замјену језика којим се говори свакодневно у породици или домаћинству јесте долазак новог члана који говори другим језиком, или селидба у другачију језичку околину. Језик нове околине досељеници прихватају првенствено да би се лакше споразумјели са околином, а постепено га преносе и на породицу и домаћинство. Прелазак из једног говорног језика у други често води преко такозване двојезичности.

Двојезичност подразумијева владање са два језика у таквој мјери да је са оба језика могуће лако споразумијевање. Ипак, већина особа не влада једнако са два језика и не употребљава их у истој мјери, тако да двојезичност најчешће представља прелазну фазу ка једнојезичности.

Дјеца рођена од двојезичних родитеља често су двојезична још од рођења. Практично имају два матерња језика. Број таквог становништва у Словенији није познат, јер је на питање о матерњем језику у пописима могућ само један одговор. Два одговора су могућа уколико се особа изјашњава о говорном језику, односно о језику којим се најбоље служи (Šircelj, 2003: 103). Уз помоћ података о језику којим се говори у породици и у домаћинству, лако је могуће доћи до броја национално мјешовитих бракова, јер особе из мјешовитих бракова најчешће као одговор на питање којим се језиком најбоље служе изаберу комбинацију два језика.

Табела 26: Становништво по говорном језику (процентуално учешће), Словенија, пописи 1991. и 2002. године (Šircelj, 2003)

Језик, комбинације језика	1991.	2002.
Језик		
Словеначки	91,5	91,1
Италијански	0,1	0,1
Мађарски	0,3	0,2
Ромски	0,1	0,1
Албански	0,1	0,1
Македонски	0,1	0,0
„Српскохрватски“ (српски, српско-хрватски, хрватско-српски, хрватски)¹⁾	2,9	1,0
Комбинације језика		
Словеначки и италијански	0,2	0,2
Словеначки и мађарски	0,1	0,2
Словеначки и „српскохрватски“	1,5	3,3
Словеначки и други језици ²⁾	0,3	0,7
Други језици и комбинације других језика и непознато	2,8	2,9
УКУПНО	100	100

Напомене:

1) У попису 2002. године у ту скупину су уврштени још и босански и бошњачки језик.

2) Други језици су сви језици осим италијанског, мађарског и „српскохрватског“.

Према попису из 1991. године 95,1% становништва у породици је говорило само једним језиком. До 2002. године тај проценат се смањио на 92,6%. Године 1991. 91,5% становништва у породицама и домаћинству споразумијевало се само на словеначком језику. Остали су се споразумијевали на „српскохрватском језику“ (2,9%) или комбинацијом словеначког и „српскохрватског“ језика (1,5%).

До 2002. године проценат оних који су се споразумијевали само на словеначком језику није се знатно промијенио. Процент оних који су се споразумијевали само на „српскохрватском“ видљиво се смањило и износио је 1,0%, док се проценат оних који су користили комбинацију словеначког и „српскохрватског“ језика знатно повећао и износио је 3,3%. Из једнојезичности у двојезичност прешло је прије свега досељено становништво, и то досељеници са простора бивше Југославије. Највеће промјене десиле су се у мјешовитим браковима, који се на било који начин желе ријешити имигрантског статуса и бити прихваћени у окружењу.

Досељеничке породице у међусобној комуникацији користе и језик који није словеначки, односно језик из краја из којег су дошли. Највише свој матерњи језик користе досељеници прве генерације. У овим породицама дјеца међу собом користе и словеначки језик, а старији најчешће комуницирају на матерњем језику. Двојезичност је уобичајен начин комуницирања, тако да већина дјеце говори обавезно два језика. Другачије је у национално мјешовитим браковима у којима је један супружник словеначке националности и у породицама друге генерације досељеника. У њима се већином говори на словеначком језику. Ово посебно важи за оне породице у којима су досељеници у Словенији ишли у основну школу.

Према подацима пописа 1991. године 34,4% од 18.123 становника који су се определијелили за српски као матерњи језик, изјаснило се да је то језик којим се најбоље користе. Исти проценат њих изјаснио се да је словеначки језик тај који најбоље користе. Нешто је већи проценат оних којима је српско-хрватски језик матерњи језик и језик који најбоље говоре (37,9% од 80.325 становника којима је то матерњи језик), док словеначки језик најбоље говори 34,1% популације којој је српско-хрватски матерњи језик.

Попис 2002. године доноси знатне промјене у изјашњавању становника о овој карактеристици, тако да је учешће оних који најбоље говоре својим матерњим српским језиком опао на тек 12,7% (од 31.329 становника) у корист 40,8% оних који се најбоље служе словеначким језиком и 43,1% оних који подједнако добро говоре матерњи српски и словеначки језик. Слична је ситуација и међу 36.265 становника којима је матерњи језик српско-хрватски или хрватско-српски. Њих 10,7% у комуникацији се најбоље служи матерњим језиком, 46,4% их се боље служи словеначким језиком него матерњим, српско-хрватским, док 37,7% њих као говорни језик користи комбинацију матерњег и словеначког.

Разлика у пописним одговорима, уврштавањем трећег одговора (говорни језик је комбинација матерњег и словеначког језика) у попису 2002. године онемогућује прецизно поређење ова два пописа, али ипак је могуће извести неке закључке.

Табела 27: Становништво које као говорни језик користи матерњи језик, словеначки језик или комбинацију оба језика (процентуално учешће), Словенија, пописи 1991. и 2002. године (Šircelj, 2003)

Матерњи језик	1991.		2002.		
	Говорни језик је матерњи језик	Говорни језик је словеначки језик	Говорни језик је матерњи језик	Говорни језик је словеначки језик	Говорни језик је комбинација матерњег и словеначког језика
Словеначки	98,6	98,6	98,7	98,7	98,7
Италијански	45,6	19,6	31,1	30,7	35,1
Мађарски	62,1	13,4	46,4	19,1	31,6
Ромски	70,5	9,2	39,4	9,2	... ¹⁾
Албански	54,3	23,2	31,1	19,8	44,5
Бошњачки ²⁾	-	-	25,0	21,7	50,2
Македонски	20,7	53,9	15,8	47,5	28,7
Њемачки	8,9	72,6	10,7	61,5	23,3
Српски	34,4	34,4	12,7	40,8	43,1
Српско-хрватски, хрватско-српски	37,9	34,1	10,7	46,4	37,7
Хрватски	18,5	62,4	6,0	69,4	22,4

Напомене:

1) ... нема података.

2) Они који су се у попису 2002. године определијелили за бошњачки језик у попису 1991. године определијелили су се углавном за српско-хрватски, српски или хрватски језик.

Опадање учешћа оних који се боље служе матерњим језиком него словеначким језиком међу досељеницима из других југословенских република не чуди превише ако се узме у обзир чињеница да је између ова два пописа дошло до распада заједничке државе и да је Словенија као самостална држава у којој је званични језик словеначки укинула обавезно учење овог језика у току школовања, што је свакако утицало на погоршање знања матерњег језика међу популацијом којој је матерњи из категорије „српскохрватског“ језика. Поред тога, потомци прве досељеничке генерације најчешће су рођени у Словенији, гдје су се и школовали на словеначком језику, тако да се њихова комуникација изван породице углавном одвијала на словеначком језику. Друга, а посебно трећа генерација досељеника матерњи језик користи само у комуникацији са старијом родбином и приликом посјета завичају, док се у разговору са својим вршњацима служи готово искључиво словеначким језиком.

Анализа одговора међу становништвом чији је матерњи језик италијански или мађарски, односно међу популацијом која има признат статус националне мањине указује на још један проблем досељеника из бивше Југославије, а то је непризнавање статуса националне мањине од стране Словеније. Признавањем статуса националне мањине неком народу држава се обавезује да ће организовати наставу на матерњем језику, тако да је међу овом

популацијом веће учешће оних који се боље служе својим матерњим него словеначким језиком.

Табела 28: Структура становништва по говорном језику у статистичким регијама (први дио) (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/6)

Статистичка регија	Говори се једним језиком						УКУПНО ЈЕДАН ЈЕЗИК
	Словеначки	Бошњачки	Хрватски	Српски	Српско-хрватски	Остали	
Помурска	87,54	0,04	0,11	0,01	0,02	4,77	92,48
Подравска	95,14	0,09	0,06	0,06	0,03	0,20	95,59
Корушка	95,98	0,09	0,08	0,14	0,07	0,12	96,49
Савињска	93,10	0,24	0,15	0,14	0,17	0,19	93,99
Засавска	89,79	1,02	0,25	0,17	0,56	0,14	91,93
Посавска	93,50	0,17	0,51	0,05	0,07	0,34	94,64
Југоисточна Словенија	92,69	0,29	0,31	0,10	0,14	0,85	94,37
Средњословенска	88,82	0,56	0,20	0,43	0,38	0,34	90,72
Горењска	90,23	0,66	0,19	0,28	0,31	0,29	91,97
Приморско-нотрањска	91,33	0,57	0,22	0,23	0,38	0,22	92,96
Горишка	93,84	0,28	0,05	0,25	0,26	0,37	95,05
Обално-крашка	80,86	0,46	0,51	0,31	0,37	2,35	84,85
УКУПНО	91,11	0,36	0,19	0,22	0,22	0,69	92,79

Становништво Словеније као говорни језик најчешће користи један језик. Према попису из 2002. године тај проценат се кретао од 84,85% у Обално-крашкој регији до 96,49% у Корушкој статистичкој регији.

У цијелој Словенији се тек 0,22% становништва боље служи српским него словеначким језиком. Највише их је у Средњословенској регији, у којој од укупног броја становника 0,43% као говорни језик користи српски језик. Најмање се српским говорним језиком користи становништво у Помурској статистичкој регији, у којој је тек 14 особа изјавило да се боље служи српским језиком, што чини тек 0,01% од укупног броја становника ове регије.

Српско-хрватски језик као говорни језик такође је мало заступљен. Тек 0,22% становништва Словеније боље се користи овим језиком. Од укупног броја становништва Засавске статистичке регије њих 0,56% у породичном животу за споразумијевање користи српско-хрватски језик. Слиједе Средњословенска и Приморско-нотрањска статистичка регија са 0,38% становништва, па Обално-крашка регија са 0,37%. Најмање српско-

хрватски језик као говорни језик употребљавају становници Помурске регије. Њих 21 боље се у свакодневном животу споразумијева српско-хрватским језиком, што чини 0,02% од укупног броја становника ове регије. Слиједи Подравска регија са 0,03% становништва.

Табела 29: Структура становништва по говорном језику у статистичким регијама (други дио) (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/6)

Статистичка регија	Говоре се два језика							Непознато	УКУПНО
	Словеначки и бошњачки	Словеначки и хрватски	Словеначки и српски	Словеначки и српско-хрватски	Словеначки и други	Друге комбинације	УКУПНО ДВА ЈЕЗИКА		
Помурска	0,01	0,39	0,07	0,03	5,17	0,05	5,72	1,80	100
Подравска	0,15	0,31	0,23	0,15	Z ¹⁾	Z	1,55	2,86	100
Корушка	0,26	0,35	0,31	0,26	Z	Z	1,46	2,05	100
Савињска	0,81	0,76	0,65	0,78	0,45	Z	3,46	2,55	100
Засавска	2,34	0,91	0,58	1,78	Z	Z	5,86	2,21	100
Посавска	0,22	1,22	0,20	0,23	0,66	0,00	2,53	2,83	100
Југоисточна Словенија	0,39	1,31	0,36	0,48	0,85	0,02	3,39	2,23	100
Средњословенска	1,39	0,91	1,47	1,43	0,74	0,00	5,96	3,32	100
Горењска	1,88	0,85	1,26	1,23	0,70	0,01	5,92	2,11	100
Приморско-нотрањска	0,79	0,97	1,29	1,42	0,58	0,01	5,07	1,97	100
Горишка	0,52	0,29	0,57	0,61	0,64	0,00	2,64	2,31	100
Обално-крашка	1,33	2,16	1,10	1,45	4,87	0,11	11,03	4,12	100
УКУПНО	0,88	0,81	0,80	0,85	1,15	0,01	4,49	2,71	100

Напомене:

1) Z – подаци због повјерљивости нису објављени.

Према попису из 2002. године два језика у домаћинству у Словенији користи тек 4,49% становништва. То су углавном породице из мјешовитих бракова. Највећи проценат двојезичног становништва је у Обално-крашкој статистичкој регији (11,03%). Слиједе је Засавска, Средњословенска и Горењска са близу 6% двојезичног становништва. Најмањи проценат двојезичног становништва је у Корушкој (1,46%) и у Подравској (1,55%) статистичкој регији.

Комбинацију словеначког и српског језика у породици користи 0,80% становништва Словеније. Највише се овом комбинацијом језика користи становништво Средњословенске регије, и то 1,47% од укупног броја становништва ове статистичке регије. Слиједе је Приморско-нотрањска регија са 1,29% и Горењска регија са 1,26%.

Најмање се овом комбинацијом језика говори у Помурској статистичкој регији (0,07%), коју слиједе Посавска са 0,20% и Подравска статистичка регија са 0,23% од укупног броја становништва сваке регије.

Комбинацијом словеначког и српско-хрватског језика у домаћинству у Словенији користи се 0,85% становништва. У Засавској регији живи највише особа који се служе и словеначким и српско-хрватским језиком у породици, њих 1,78% од укупног броја становника ове регије. Слиједе је Обално-крашка регија са 1,45%, Средњословенска регија са 1,43% и Приморско-нотрањска статистичка регија са 1,42%. Најмање становништва у домаћинству користи комбинацију словеначког и српско-хрватског језика у Помурској статистичкој регији и то тек 0,03%. Слиједе је Подравска регија са 0,15% и Корушка статистичка регија са 0,23%.

4.3.1.3. Језик комуникације – језик који се најчешће користи у окружењу

У попису 1991. године први и посљедњи пут било је постављено питање о томе који је језик комуникације, односно о језику на којем се особа споразумијева на радном мјесту, у продавници, у канцеларији, у амбуланти. Могуће је било више одговора.

Устав Социјалистичке Федеративне Републике Југославије из 1974. године (Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1974) прописао је да се у СФРЈ користи језик народа и народности у складу са законом. Устав Социјалистичке Републике Словеније (Juren, 1974) из исте године прописивао је употребу словеначког језика у свим државним и другим органима самоуправне организације, код свих група и појединаца који су радили на друштвеним положајима на територији Републике Словеније. На територијама италијанских и мађарских националних група користио се још и италијански и мађарски језик. По Уставу Републике Словеније из 1991. године (Ustava Republike Slovenije, 1991/2021) званични језик у Словенији је словеначки, а на подручјима на којима живе Италијани и Мађари званични језик је још и италијански и мађарски.

Учесталост употребе неког језика зависи од закона, познавања језика и прилагодљивости, како домаћег тако и досељеног становништва. Већина становништва досељеног у Словенију долази из других дијелова некадашње Југославије. Њихов матерњи језик 1991. године био је углавном „српскохрватски“ (српски, хрватски, српско-хрватски, хрватско-српски), македонски и албански. „Српскохрватски“, македонски и словеначки језик спадају у исту групу јужнословенских језика, па је споразумијевање између припадника тих језика лакше, а самим тим и потреба учења језика новог окружења мања. Поред тога, имао је „српскохрватски“ језик као равноправни језик, посебан значај у Словенији. Чак су и дјеца у Словенији учила основна знања „српскохрватског“ у основној школи, а мушкарци су се њим сретали приликом служења војног рока (Šircelj, 2003: 112).

Табела 30: Становништво по језику комуникације, Словенија, попис 1991. године (Šircelj, 2003)

Језик, комбинације језика	Број	%
Словеначки	1.806.110	94,39
„Српскохрватски“	16.361	0,86
Словеначки и „српскохрватски“	21.692	1,13
Словеначки и италијански	6.145	0,32
Словеначки и мађарски	2.931	0,15
Други језици и комбинације између њих	16.947	0,89
Непознато	43.169	2,26
УКУПНО	1.913.355	100

Језик	Број	%
Хрватски	3.683	22,51
Српски	1.954	11,94
Српско-хрватски и хрватско-српски	10.724	65,55
„Српскохрватски“ укупно	16.361	100

Комбинације језика	Број	%
Словеначки и хрватски	6.718	30,97
Словеначки и српски	3.854	17,77
Словеначки и српско-хрватски, словеначки и хрватско-српски	11.120	51,26
Словеначки и „српскохрватски“ укупно	21.692	100

Велика већина становништва Словеније (94,39%) за споразумијевање у окружењу, изузимајући споразумијевање у домаћинству, користи само словеначки језик. Они који се не споразумијевају само на словеначком, у највећем броју користе комбинацију словеначког и „српскохрватског“ језика или само „српскохрватски“ језик. Те особе су 1991. године чиниле 1,99% становништва Словеније.

Из анкете о употреби и знању језика коју је урадио Данило Доленц у свом истраживању досељавања становништва са подручја бивше Југославије, видљиво је да већина досељеника са простора бивше Југославије у јавности користи словеначки језик. Изузетак су избјеглице и досељеници који су стигли у Словенију у скоријој прошлости и неки старији досељеници који већ више година живе у Словенији, али изоловани у кругу своје породице и немају никакве везе са словеначким окружењем. Резултати анкете су такође показали да на знање словеначког језика не утиче образовање досељеника, већ околина у којој живе. На урбаним територијама, у којима живи већина досељеника из бивше Југославије, употреба и знање словеначког језика је већа.

Пожељно је, за бољу интеграцију дјете, да им се пружи могућност за учење матерњег језика. Требало би размислити о увођењу учења језика етничких група бивше Југославије као изборног предмета у основној и средњој школи. На тај начин би се помогло не само оним који су стигли послје распада Југославије на територију Словеније већ и оним генерацијама које су се родиле у Словенији а које су потомци осталих народа из бивше Југославије. Многи од њих би у школи поред словеначког радо учили и свој матерњи језик.

4.4. Вјерски састав становништва

„У проучавању становништва, посебно у демографским разматрањима, састав према вјери има велику важност. То проистиче из чињенице да вјера има велики утицај (понегдје и битан) на друштвене и привредне процесе у многим земљама“ (Нејашић, 2005: 215). Вјерско-етничке норме утичу на репродукцију становништва, на привредне дјелатности, обрађивање земљишта, узгој стоке и прехрану. „Због тога проматрање религијског састава становништва појединих земаља има практично значење и служи за упоредно проучавање популационих скупина, било да су просторно повезане, било да су раздвојене“ (Friganović, 1978: 133).

Људи вјероисповијест углавном наслеђују од својих предака. Лако је прихватају, али је понеки у току живота замијене или напусте, када спознају неку другачију истину која им се учини исправна. Вјерници постају атеисти и обратно.

Тешкоће у прикупљању објективних података и испитивању етничке структуре указују на потребу да се подаци о националности и матерњем језику допуне и пописним резултатима о вјероисповијести.

„У пописним методологијама не постоји универзална дефиниција о религијској припадности. Негде се под тим подразумева веровање, а другде само формална припадност“ (Радушки, 2007: 698–699). Велики број људи нису вјерници у смислу практиковања религије, већ се по правилу декларишу на основу традиционалног припадања одређеној конфесији, задржавајући вјероисповијест као неки обичај, као традицију, која се преноси са кољена на кољено.

У статистичкој пракси на територији Словеније након Другог свјетског рата питање о вјероисповијести било је присутно само у три пописа, и то 1953, 1991. и 2002. године. Осим у овим пописима, питање о религији било је постављено у пописима 1921. и 1931. године. Проучавање вјерског састава становништва подијељено је на три дијела: пописе 1921. и 1931. године, затим попис 1953. године и на крају пописе 1991. и 2002. године. Оваква подјела указује на велики временски размак између пописа којима су ови подаци евидентирани. У периоду Краљевине Југославије вјерске групе су дијељене на законски признате и непризнате које су имале статус друштава. Прве су добијале финансијску помоћ од државе и имале су своју вјеронауку у школама. Након Другог свјетског рата,

Уставом из 1946. године, одвојена је држава од вјерских група, али односи међу њима још увијек нису били уређени. Године 1991. црква и држава су и даље биле одвојене, исповиједање вјере је било слободно у личном животу и вјерске групе су биле равноправне. Република Словенија је у новом демократском оквиру очувала начело одвојености вјерских група и државе, а човјеково право слободе вјероисповијести у Републици Словенији уређено је Уставом и законима, на начин да су вјерске групе равноправне, а исповиједање вјере слободно и у индивидуалном и у јавном животу.

4.4.1. Срби у Словенији по анализама вјерског састава становништва

На слику вјерског састава умногоме утиче досељавање људи других националности, који са собом доносе и своју вјероисповијест, коју преносе и на своје потомство. У другој половини двадесетог вијека у Словенији је, као и у цијелој Југославији, на вјерски живот становништва утицао и режим, који није био наклоњен вјерским групама. Упркос томе, велики број становника задржао је своју вјерску припадност.

Територија Словеније била је вијековима прва одбрамбена линија хришћанства, односно католичанства. Бранила је Европу пред налетом ислама, против Отоманског царства. Продирање ислама у југозападној Европи проузроковало је пресељавање народа православне вјероисповијести на готово цијелој територији данашње Словеније. Поред католичанства домаћег становништва и православља које је стигло са досељеницима, у Словенији је још од 16. вијека био развијен и протестантизам.

У првом посљератном попису 1948. године, питање о вјерској припадности није било постављено. Карактеристика која је у периоду прије Другог светског рата као једино национално обиљежје била евидентирана, у овом попису није се сматрала битном.

Попис из 1953. године доноси велике промјене у вјерској структури становништва Словеније у односу на период од прије осамнаест година (1931. године), када је питање о вјероисповијести било постављено посљедњи пут. У том периоду територија Словеније се повећала (прикључење Приморске Словенији), повећао се и број њених становника, а Југославија се из краљевине преобразила у федеративну републику са социјалистичким друштвеним уређењем, у којем су држава и црква биле одвојене.

Подаци о вјероисповијести прикупљени пописом 1953. године сматрају се несигурним. Сматра се да тадашње политичке размјере нису биле наклоњене изјашњавању о вјероисповијести, што је резултирало чињеницом да многи нису на ово питање одговорили у складу са својим стварним вјеровањем.

Број становника се у овом периоду повећао за 28% (са 1.144.298 становника 1931. године на 1.466.425, колико их је евидентирано пописом 1953. године). Повећање је посљедица територијалних промјена, природног прираштаја становништва и миграционих токова.

Табела 31: Становништво по вјероисповијести, Словенија, пописи 1953, 1991. и 2002. године (Širčelj, 2003)

Вјероисповијест	1953.	1991. ¹⁾	2002.
	Апсолутне вриједности		
Католичка	1.213.987	1.370.561	1.135.626
Исламска	668	29.361	47.488
Православна	3.976	46.320	45.987
Протестантска	21.657	17.884	16.135
Друге вјероисповијести	2.065	775	3.831
Вјерници који не припадају ниједној вјероисповијести	1.791	3.929	68.714
Нису вјерници, атеисти	151.052	84.656	199.264
Нису жељели одговорити ²⁾	81.302	307.973
Непознато ³⁾	71.229	278.567	139.097
УКУПНО	1.466.425	1.913.355	1.964.036

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). У попису 1953. категорија „здомци“ није постојала.
- 2) одговор није био могућ.
- 3) У попису 1953. године скупине непознато и без одговора приказане су заједно.

Табела 32: Становништво по вјероисповијести (процентуално учешће), Словенија, пописи 1953, 1991. и 2002. године (Širčelj, 2003)

Вјероисповијест	1953.	1991. ¹⁾	2002.
	Процентуално учешће (%)		
Католичка	82,78	71,63	57,82
Исламска	0,046	1,54	2,42
Православна	0,27	2,42	2,34
Протестантска	1,48	0,93	0,82
Друге вјероисповијести	0,14	0,04	0,19
Вјерници који не припадају ни једној вјероисповијести	0,12	0,21	3,50
Нису вјерници, атеисти	10,30	4,42	10,15
Нису жељели одговорити ²⁾	4,25	15,68
Непознато ³⁾	4,86	14,56	7,08
УКУПНО	100	100	100

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). У попису 1953. категорија „здомци“ није постојала.
- 2) одговор није био могућ.
- 3) У попису 1953. године скупине непознато и без одговора приказане су заједно.

Повећање броја становника било је супротно од промјене броја вјерника. Наиме, број припадника свих вјероисповијести, осим католичке, смањено се. Истовремено се број особа које нису вјерници са 257, колико их је евидентирано 1931. године, повећао на 151.052, колико их је евидентирано 1953. године, што је пораст за 588 пута. Постали су друга најбројнија група иза римокатолика, којих је по овом попису било 1.213.987 (82,78%). Још више се повећао број особа у групи „непознато“, са 28 из 1931. године на 71.229 у попису 1953. године. Ова категорија се повећала и упркос чињеници да је одговор био обавезан. Велики број оних који нису вјерници несумњиво је био повезан са политичким системом. Према овом попису на трећем мјесту су били протестанти, којих је било 21.657 особа (1,48%), а на четвртом православци са 3.976 особа или (0,27%).

Скоро четрдесет година је прошло до периода кад је становништво поново питано о вјероисповијести. Ипак, у попису 1991. године становништво се није морало вјерски изјаснити и ту варијанту је изабрало 81.302 особе (4,25%). Знатно се повећао и проценат особа за које је одговор био непознат и износио је чак 14,56% (278.567 особа). Значи, до пописа 1991. године за петину становништва Словеније вјероисповијест је била непозната. Упркос томе, број становника који се вјерски определијели повећао се у односу на 1953. годину, на шта су утицала два фактора: повећање броја становника за 30% и смањење броја оних који су се определијели за категорију „нисам вјерник“.

У попису 1991. године повећао се број вјерника свих вјероисповијести, изузев протестаната. Најмање се повећао број римокатолика, за 8%, а највише број припадника исламске вјероисповијести, чак 44 пута. Упркос томе, католици су по попису 1991. године заузимали највећи проценат, и то 71,63%. Они који су се определијели за православну вјероисповијест чинили су 2,42% (46.320 особа), исламску вјероисповијест 1,54% (29.361 особа), а протестантску 0,93% (17.884 особе).

Број оних који су се изјашњавали као „невјерници“ смањено се скоро за пола са 151.052 на 84.656. Особе чије је опредјељење о вјероисповијести остало непознато, према попису из 1991. године представљале су другу највећу групу са 14,56% (278.567 особа). У ту скупину, која је порасла четири пута, били су уврштени сви који на питање о вјероисповијести нису одговорили.

У периоду од 1991. до 2002. године број оних који су се определијели за одређену вјероисповијест смањено се за 151 хиљаду. Највише се смањено број припадника католичке вјероисповијести, за 234.935 или 17%. Број православних је остао скоро непромијењен (45.987 особа), док се број припадника исламске вјероисповијести повећао за 62% и износио је 47.488 особа.

Разлози за овакву слику су многобројни, а као најзначајнији се издвајају: одсељавање војног особља током 1991. и 1992. године, прихватање дијела избјеглица са подручја бивше Југославије... Присуство припадника православне и исламске вјероисповијести у

Словенији последица је досељавања. Скоро сви досељеници припадају православној или исламској вјероисповијести.

Према попису 2002. године број оних који су се изјаснили као атеисти повећао се за скоро 2,5 пута. У овој пописној години атеиста је било 199.264 и чинили су десетину популације Словеније. Драстично се повећао и број оних који се нису жељели изјаснити о вјероисповијести и са 81.302 (4,25%) особе 1991. године порастао је на 307.973 (15,68%), колико их је било према попису 2002. године, што износи пораст од 3,7 пута. Број непознатих одговора готово се преполовио (са 278.567, колико их је било 1991. године, на 139.097 евидентираних 2002. године). Учешће непознатих одговора је са 14,56% 1991. године опало на 7,08% 2002. године.

Табела 33: Становништво према вјероисповијести и полу, Словенија, пописи 1953, 1991. и 2002. године (Šircelj, 2003)

Вјероисповијест	1953.		1991. ¹⁾		2002.	
	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене
Католичка	552.299	663.513	645.891	724.670	521.431	614.195
Исламска	508	160	15.556	13.805	27.351	20.137
Православна	2.073	1.903	23.781	22.639	24.427	21.481
Протестантска	10.235	11.422	8.172	9.712	7.429	8.706
Друге вјероисповијести	106	134	415	360	2.015	1.816
Вјерници који не припадају ниједној вјероисповијести	923	868	2.027	1.902	30.894	37.820
Нису вјерници, атеисти	90.174	60.878	44.171	40.485	106.989	92.275
Нису жељели одговорити ²⁾	41.681	39.621	155.002	152.971
Непознато ³⁾	37.003	34.226	141.949	136.618	83.038	56.059
УКУПНО	693.321	773.104	923.643	989.712	958.576	1.005.460

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). У попису 1953. и категорија „здомци“ није постојала.
- 2) одговор није био могућ.
- 3) У попису 1953. године скупине непознато и без одговора приказане су заједно.

Када је у питању изјашњавање о вјероисповијести, разлике међу половима су незнатне, док су веће разлике повезане са годинама старости. Припадност одређеној вјероисповијести по правилу расте са годинама старости пописаног становништва. Ипак, веза између припадности некој вјероисповијести и старости није иста за све вјероисповијести. Позитивна је за католике и протестанте, док се подаци везани за православно и исламско становништво подударују са подацима о досељавању и показују да је највећи број становника које се изјаснило о ове двије вјероисповијести старости између двадесет и педесет година.

Вјероисповијест, у смислу одређења у попису, све је чешће регистрована са годинама старости, а све рјеђе са повећањем степена образовања и стога је највећи проценат вјерника међу слабо образованом старијом популацијом, а највећи број оних који се нису жељели одредити међу младим образованим особама.

Табела 34: Становништво према вјероисповијести и старости, Словенија, попис 2002. године (SURS, 2002/7)

Старост	Вјероисповијест					Вјерници који не припадају ни једној вјероисповијести	Нису вјерници, атеисти	Нису жељели одговорити	Непознато	УКУПНО
	Католичка	Протестантска	Православна	Исламска	Друге вјероисповијести					
0–4	53.801	532	1.211	2.540	87	1.733	5.409	16.487	6.383	88.183
5–9	60.554	603	1.560	2.663	77	2.138	6.642	16.378	5.559	96.174
10–14	70.300	735	3.161	4.049	116	3.182	9.984	18.150	6.133	115.810
15–19	67.775	902	4.195	4.386	204	5.851	16.539	19.304	10.873	130.029
20–24	70.181	1.051	3.917	4.251	376	7.948	20.212	24.033	15.718	147.687
25–29	74.717	1.058	2.600	3.537	385	7.177	16.949	23.065	15.489	144.977
30–34	78.758	1.011	2.488	3.636	358	5.652	13.923	21.867	12.919	140.612
35–39	84.581	1.024	4.377	5.524	348	5.567	15.055	24.640	12.402	153.518
40–44	79.887	1.113	6.235	6.284	329	5.581	16.191	25.033	11.489	152.142
45–49	81.279	1.405	6.634	5.223	336	6.077	20.086	26.298	11.273	158.611
50–54	75.262	1.304	3.697	2.458	274	5.172	18.742	22.684	8.949	138.542
55–59	64.958	1.028	1.817	1.294	187	3.524	10.345	16.627	5.381	105.161
60–64	70.133	935	1.775	849	212	2.806	7.910	14.850	4.139	103.609
65–69	66.859	950	1.125	427	155	2.252	6.577	13.760	3.445	95.550
70–74	58.860	952	559	222	153	1.885	6.320	11.669	2.852	83.473
75+	77.721	1.531	557	145	334	2.169	8.380	13.128	6.093	109.858
УКУПНО	1.135.626	16.135	45.908	47.488	3.929	68.714	199.264	307.973	139.097	1.964.036

Подаци пописа 1991. и 2002. године показују да што је виши степен образовања испитаника, мања је вјероватноћа да ће се изјаснити о вјероисповијести. Највећи проценат вјерски одређеног становништва је међу популацијом са непотпуним основношколским образовањем. Овај закључак се може примијенити на оба пола, с том разликом да се жене чешће изјашњавају за одређену вјероисповијест, а мушкарци као

атеисти. образовање има веома значајан утицај на вјероисповијест, и једнако је битно у свим старосним групама (Šircelj, 2003: 79).

Слика вјерског састава у Словенији, тачније учешће појединих одговора, видљиво се разликује од пописа до пописа у којима је ово питање било постављено. Узрока је много. Попис 1991. године протекао је у времену настајања нове државе, тако да су у том периоду и емоције утицале на одговоре становника Словеније. Поред тога, исте године је избио рат на простору бивше заједничке државе, те је у Словенију деведесетих година 20. вијека стигао велики број избјеглица различите националности и религијског одређења, што је такође имало утицај како на национални тако и на вјерски састав становништва.

Табела 35: Структура становништва по вјероисповијести у статистичким регијама (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/8)

Статистичка регија	Вјероисповијест						Вјерници који не припадају ни једној вјероисповијести	Нису вјерници, атеисти	Нису жељели одговорити	Непознато	УКУПНО
	Укупно вјерника	Католичка	Протестантска	Православна	Исламска	Друге вјероисповијести					
Помурска	79,83	68,54	10,79	0,23	0,20	0,08	1,51	3,99	9,49	5,17	100
Подравска	59,89	57,57	0,22	0,96	0,97	0,18	3,30	8,15	20,52	8,13	100
Корушка	69,29	67,18	0,15	0,90	0,87	0,19	3,15	5,59	16,14	5,83	100
Савињска	68,35	64,04	0,10	1,91	2,16	0,14	2,86	6,25	15,43	7,11	100
Засавска	55,17	47,10	0,09	2,06	5,63	0,29	4,69	15,62	18,30	6,22	100
Посавска	68,54	66,56	0,07	0,68	1,04	0,19	2,79	6,32	15,10	7,25	100
Југоисточна Словенија	66,03	63,18	0,19	1,34	1,20	0,13	3,19	8,54	14,31	7,92	100
Средњословенска	58,24	50,15	0,23	3,86	3,72	0,27	4,25	14,55	15,72	7,25	100
Горењска	66,45	58,21	0,16	3,82	4,00	0,25	3,78	10,01	14,35	5,42	100
Приморско-нотрањска	69,71	63,54	0,07	3,29	2,70	0,11	2,90	8,38	12,66	6,35	100
Горишка	62,72	59,24	0,05	1,76	1,53	0,14	3,85	11,49	14,79	7,15	100
Обално-крашка	55,01	46,92	0,20	3,78	3,91	0,19	4,43	17,22	14,51	8,84	100
УКУПНО	64,94	59,35	1,02	2,05	2,33	0,18	3,39	9,68	15,11	6,89	100

Разлике се примјећују и у заступљености појединих религија у статистичким регијама. Према попису 2002. године највећи проценат становништва које се определилило као припадник неке вјероисповијести је у Помурској статистичкој регији (79,83% 2002.

године), а најмањи проценат вјерски изјашњеног становништва био је у Обално-крашкој регији, тек 55,01%.

Логично је очекивати да је у свим регијама преовладавало католичко становништво, али највише их је према попису из 2002. године у Помурској регији (68,54%). Најниже учешће католика био је у Обално-крашкој регији (46,92%).

Највећи проценат припадника православне религије живи у Средњословенској, Обално-крашкој, Горењској и Приморско-нотрањској регији, гдје их има скоро 4%. Најмањи проценат их је у Помурској регији и износи тек 0,23%.

Атеисти су најбројнији у Обално-крашкој регији (17,22%), а најмање их је у Помурској регији, гдје их је 3,99%. Највећи број непознатих одговора био је у Обално-крашкој (8,84%) и Подравској (8,13%) регији, док је најмањи проценат непознатих одговора у Помурској (5,17%) и Горењској (5,42%) регији.

У попису 2002. године на питање о вјероисповијести највише становника није жељело одговорити у Подравској регији, гдје их је било 20,52%, док их је најмање било у Помурској регији (9,49%).

Табела 36: Општине са највећим бројем православаца, Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/9)

Општина	Број	%
Љубљана	14.687	31,99
Крањ	3.644	7,94
Марибор	2.420	5,27
Копар	2.144	4,67
Цеље	1.972	4,29
Јесенице	1.723	3,75
Велење	1.619	3,53
Нова Горица	1.064	2,32
Остале општине	16.635	36,24
УКУПНО	45.908	100

Табела 37: Општине са највећим бројем атеиста, Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/9)

Општина	Број	%
Љубљана	51.109	25,65
Марибор	14.914	7,49
Копар	8.842	4,44
Крањ	6.800	3,41
Нова Горица	5.444	2,73
Цеље	5.094	2,56
Ново Место	4.830	2,42
Остале општине	102.231	51,30
УКУПНО	199.264	100

Табела 38: Општине са највећим бројем особа које нису жељеле одговорити на питање о вјероисповијести, Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/9)

Општина	Број	%
Љубљана	45.233	14,69
Марибор	24.305	7,89
Цеље	8.073	2,62
Крањ	7.536	2,45
Ново Место	6.524	2,12
Словенска Бистрица	6.425	2,09
Копар	6.342	2,06
Нова Горица	6.289	2,04
Остале општине	197.246	64,04
УКУПНО	307.973	100

Табела 39: Општине са највећим бројем непознатих одговора, Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/9)

Општина	Број	%
Љубљана	22.253	16,00
Марибор	9.699	6,97
Цеље	4.219	3,03
Копар	3.984	2,87
Ново Место	3.658	2,63
Нова Горица	2.960	2,19
Крањ	2.910	2,09
Остале општине	89.414	64,28
УКУПНО	139.097	100

4.5. Поређење националне, вјерске и језичке припадности

На основу пописа лако је утврдити какав је национални, језички и вјерски састав становништва Словеније. Ипак, битно је утврдити и везе између националности, вјероисповијести и матерњег језика особа у Словенији. То је могуће урадити анализом статистичких података добијених на основу пописа становништва из 2002. године. Приликом анализе етничких карактеристика становништва прецизнију слику могуће је добити комбинацијом података о националној припадности и матерњем језику, те комбинацијом података о националној припадности и вјероисповијести.

4.5.1. Становништво по националној припадности и матерњем језику

Први подаци о матерњем језику евидентирани су пописом 1921. године, а о националној припадности пописом из 1948. године. Оба податка су први пут заједно пописана 1953. године. Улога података о матерњем језику од 1953. до 1991. године била је „да јасније разјасни национални састав становништва“. Ипак, тај податак постаје све значајнији. Матерњи језик је објективна чињеница и најчешће је непромјенљив, док национална припадност зависи од испитаникове слободне одлуке, од промјена у окружењу и од тока живота. Осим тога, у Словенији је одговор на питање о матерњем језику обавезан, а на питање о националној припадности није (Исто: 129).

Поређење података о националној припадности и података о матерњем језику указује на раскорак у корист матерњег језика. Одређени језик обично говори више лица од броја особа које су се определијиле за припадност одређеном народу.

Број становништва Словеније који се определијелио за Словенце и број оних чији језик је матерњи језик словеначки, није исти. Број оних којима је словеначки језик матерњи већи је од броја особа које су се изјасниле за словеначку националност. Та разлика је у попису 1953. године незнатна и износила је мање од 0,5%. Међу 1.415.448 особа које су се у овом попису изјасниле као Словенци само њих 2.371 (0,17%) изјавило је да им матерњи језик није словеначки.

Највећи број особа, од 11.225 становника који су се изјаснили као Срби, свој матерњи језик је сврстало у категорију српски и хрватски језик (10.441 особа или 93,02%), док је тек њих 751 (6,69%) изјавило да им је матерњи језик словеначки.

За категорију српски и хрватски језик, поред Срба (36,38%) определијелио се и велики број Хрвата (53,85%). Црногорци су чинили 4,41%, Словенци 2,73%, а Југословени 1,33% становништва које се определијелило за овај матерњи језик.

Највише становника из категорије Југословени неопредијељени изјавило је да им је матерњи језик словеначки (71,55%), док их се 23,69% определијелило за српски и хрватски матерњи језик.

Табела 40: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 1953. године (SURС, 2002/10)

Национална припадност	Матерњи језик				УКУПНО
	Словеначки	Српски и хрватски	Остали	Непознато	
Словенци	1.413.077	784	1.565	22	1.415.448
Италијани	179	9	664	2	854
Мађари	141	54	10.820	4	11.019
Македонци	33	85	521	1	640
Нијемци	154	16	1.447	- ¹⁾	1.617
Срби	751	10.441	30	3	11.225
Хрвати	2.418	15.455	99	6	17.978
Црногорци	79	1.267	10	-	1.356
Југословени неопређијелени	1.157	383	75	2	1.617
Остали	1.305	205	3.026	135	4.671
УКУПНО	1.419.294	28.699	18.257	175	1.466.425

Напомене:

1) - нема појаве.

Комбинованих података о матерњем језику и националној припадности становништва за 1961. и 1971. годину нема. Савезни завод за статистику СФР Југославије је у свим наредним пописима прикупљао податке из обје категорије, али комбиновани подаци за 1961, 1971. и 1981. годину нису објављени. Статистички уред Републике Словеније је за своје потребе припремио податке за 1981. годину.

Пописна 1981. година не доноси велике промјене у опредјељивању становништва према питању матерњег језика и националне припадности у односу на 1953. годину, тако да је Словенцима матерњи језик углавном словеначки (99,67%). Срби су свој матерњи језик углавном нашли у категорији „српскохрватских“ језика (96,92%). Међу становништвом опредјељеним за овај матерњи језик су се поред Срба (31,46%) нашли и Хрвати (39,71%), Муслимани (10,07) и Југословени (8,82%).

Највећи дио, од 25.615 Југословена, изјаснио се за словеначки (12.909 или 50,40%) и „српскохрватски“ (11.326 или 44,22%) матерњи језик.

Међу национално неопређијеленим становништвом (2.853 особе) налази се највише оних којима је матерњи језик „српскохрватски“ (1.777 особа или 62,29%). Словеначки као матерњи језик изабрало је 28,85% национално неопређијеленог становништва.

Табела 41: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 1981. године¹⁾ (SURS, 2002)

Национална припадност	Матерњи језик				УКУПНО
	Словеначки	Хрватски, српски, српско-хрватски, хрватско-српски	Остали	Непознато	
Словенци	1.663.150	3.427	1.845	201	1.668.623
Италијани	107	15	2.013	3	2.138
Мађари	103	67	8.597	10	8.777
Роми	105	9	1.271	8	1.393
Албанци	95	110	1.723	5	1.933
Македонци	173	210	2.841	3	3.227
Муслимани	240	12.932	97	70	13.339
Нијемци	14	3	292	-	309
Срби	1.031	40.412	224	28	41.695
Хрвати	2.569	51.003	266	44	53.882
Црногорци	314	2.821	34	6	3.175
Остали национално одређени	189	270	1.726	4	2.189
Југословени	12.909	11.326	985	395	25.615
Регионално одређени	234	3.581	56	61	3.932
Национално неодређени	823	1.777	117	136	2.853
Непознато	325	486	89	4.401	5.301
УКУПНО	1.682.381	128.449	22.176	5.375	1.838.381

Напомене:

1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).

У попису 1991. године становништво је имало више избора приликом одабира матерњег језика. Они који су се у претходним пописним годинама одређивали само за једну категорију „српскохрватских“ језика у овом попису су се могли одређити за четири опције, и то: српски, српско-хрватски, хрватски и хрватско-српски језик.

И овај попис показује да је број становника који се одређили за словеначки језик као матерњи већи од броја становништва које се национално изјаснило као Словенци. Та разлика износила је тек 428 особа. Словеначки језик као матерњи изабрало је 98,57% национално одређених Словенаца.

Становништво које није жељело национално да се одређи (8.716 особа) одабрало је, поред српско-хрватског (21,70%) словеначки (29,61%) језик за матерњи. И 12.075 Југословена одабрало је углавном ова два језика за матерњи језик (53,77% их се одлучило за српско-хрватски, а 27,99% за словеначки матерњи језик).

Од 47.401 национално одређених Срба, за српско-хрватски матерњи језик одређило се њих 28.505 или 61%. Српски као матерњи језик одабрало их је 15.137 или 32%, а словеначки 2.045 или нешто више од 4%.

Табела 42: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 1991. године¹⁾ (SURС, 2002)

Национална припадност	Матерњи језик							УКУПНО
	Словеначки	Хрватски	Хрватско-српски	Српски	Српско-хрватски	Остали	Непознато	
Словенци	1.665.556	5.220	941	589	5.032	5.401	6.918	1.689.657
Италијани	288	44	1	3	10	2.560	53	2.959
Мађари	211	28	4	10	32	7.678	37	8.000
Роми	45	4	1	5	44	2.111	49	2.259
Албанци	159	38	8	12	139	3.112	66	3.534
Македонци	609	57	11	41	249	3.357	47	4.371
Муслимани	1.766	1.291	316	531	19.873	1.522	1.278	26.577
Нијемци	48	5	1	3	7	229	5	298
Срби	2.045	457	134	15.137	28.505	597	526	47.401
Хрвати	4.791	39.456	1.256	114	6.204	389	666	52.876
Црногорци	529	537	115	383	2.582	92	101	4.339
Остали национално одређени	328	97	15	41	675	1.533	62	2.751
Југословени	3.259	890	119	586	6.493	368	360	12.075
Регионално одређени	792	446	70	127	2.426	681	645	5.187
Национално неодређени	2.581	737	85	157	2.763	313	2.080	8.716
Непознато	6.222	1.392	131	384	5.291	629	28.306	42.355
УКУПНО	1.689.229	50.699	3.208	18.123	80.325	30.572	41.199	1.913.355

Напомене:

1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).

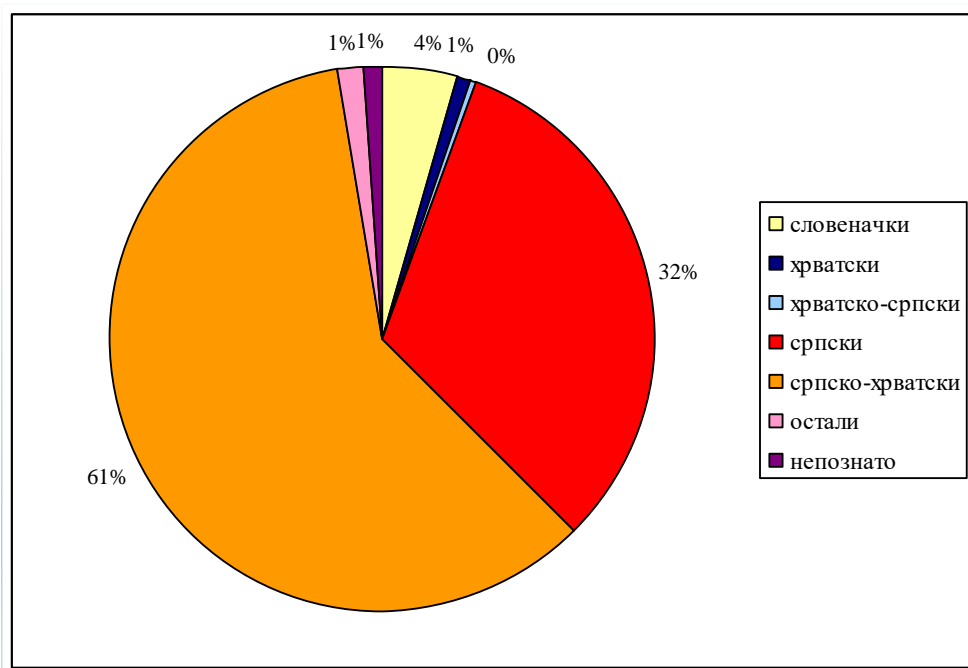
Српско-хрватски матерњи језик одабрало је 80.325 становника Словеније, што чини тек 4,2% од укупног броја пописаних особа у 1991. години. Поред 28.505 Срба (34,49%), за овај матерњи језик се одређило 19.873 Муслимана (24,74%), 6.204 Хрвата (7,72%), 5.291 становника чија је национална припадност непозната (6,59%) и 5.032 Словенаца (6,26%).

За српски матерњи језик изјасниле су се 18.123 особе. Највећи је дио њих (15.137 особа или 83,52%) међу национално одређеним Србима. Српски као матерњи језик одабрало је и 589 Словенаца (3,25% од укупног броја становника којима је српски језик

матерњи), 586 (3,23%) Југословена, 384 (2,12%) особа чија је национална припадност непозната и 383 (2,11%) национално одређених Муслимана.

Избор српског језика као матерњег указује на постојање српског становништва и међу оном популацијом која се приликом одговора на питање о националној припадности није одлучила за српску националност.

Дијаграм 10: Срби по матерњем језику (процентуално учешће), Словенија, попис 1991. године

Број становништва Словеније који се одређио за Словенце и број оних чији језик је матерњи језик словеначки није исти ни у попису 2002. године. Број оних којима је словеначки језик матерњи је за више од 5% већи од броја особа које су се изјасниле за словеначку националност. Разлог за тако велику разлику јесте у великом проценту оних који се нису национално одређили или на питање о националној припадности нису жељели одговорити.

Већи проценат особа које се нису жељеле национално изјаснити и све већа мањкавост одговора о националној припадности повећава вриједност одговора о матерњем језику. Подаци о матерњем језику не само да омогућују солидне примјене у времену и простору већ и нуде преглед језичког састава национално неопређеног становништва, с обзиром на све већи постотак националне неопређености и непознатих одговора. Комбинација националне припадности и матерњег језика даје одговоре на нека неодговорена питања. Према попису 2002. године највећи проценат неопређених изјава и недостајућих одговора је међу особама чији је матерњи језик српско-хрватски.

Табела 43: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/11)

Национална припадност	Матерњи језик							УКУПНО
	Словеначки	Бошњачки	Хрватски	Српски	Српско-хрватски	Остали	Непознато	
Словенци	1.601.156	1.242	12.990	1.634	3.869	5.423	4.668	1.631.363
Италијани	320	Z ¹⁾	34	Z	Z	Z	11	2.258
Мађари	170	Z	44	19	17	Z	18	6.243
Роми	310	19	Z	12	14	Z	31	3.246
Албанци	195	37	33	17	24	5.843	37	6.186
Бошњаци	1.547	15.892	462	140	3.300	81	120	21.542
Македонци	327	Z	11	33	38	Z	18	3.972
Муслимани	1.136	5.456	525	147	2.886	267	50	10.467
Нијемци	76	- ²⁾	Z	Z	Z	Z	Z	499
Срби	3.561	195	714	23.186	10.952	216	140	38.964
Хрвати	3.821	104	29.736	69	1.568	247	97	35.642
Црногорци	377	35	64	807	1.052	Z	10	2.667
Остали национално одређени	534	34	111	60	105	3.063	26	3.933
Југословени	100	10	27	154	179	Z	Z	527
Босанци	509	4.771	363	325	1.999	48	47	8.062
Регионално одређени	588	Z	253	Z	Z	Z	12	1.467
Национално неодређени	5.348	690	1.809	910	2.613	Z	Z	12.085
Нису жељели одговорити	33.022	1.665	4.353	2.181	5.263	1.686	418	48.588
Непознато	70.337	1.330	2.535	1.619	2.372	1.619	46.513	126.325
УКУПНО	1.723.434	31.499	54.079	31.329	36.265	35.114	52.316	1.964.036

Напомене:

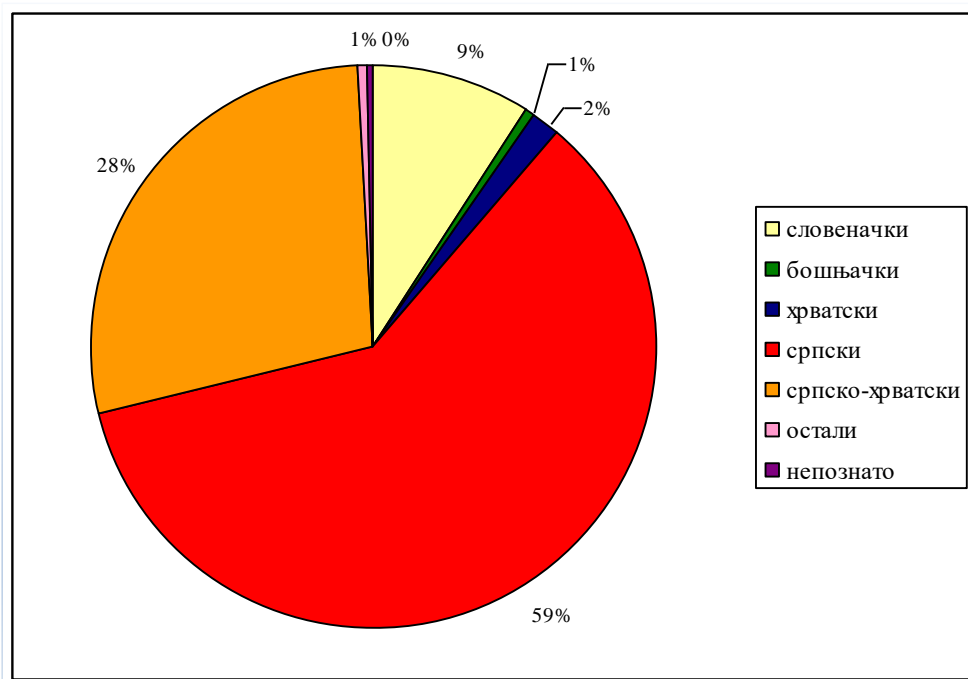
- 1) Z – подаци због повјерљивости нису објављени.
- 2) - нема појаве.

Међу 1.631.363 особе које су се у попису 2002. године изјасиле као Словенци био је одређен број оних које су изјавиле да им матерњи језик није словеначки (30.207 или 1,85% од укупног броја Словенаца). Највише Словенаца који нису изабрали словеначки као свој матерњи језик изјаснило се да им је матерњи хрватски (0,80%). Тек 0,24% Словенаца изјаснило се за српско-хрватски, а 0,10% за српски језик као матерњи.

Велики проценат становништва које није национално одређено као Словенци, а изјаснило се за словеначки као матерњи језик указује на асимилацију. Колико је снажна асимилација код појединих народа, види се из процената особа одређених за

словеначки матерњи језик. Приликом пописа становништва оно се може определијелити за само један матерњи језик, па се већина дјеце рођене у мјешовитим браковима опредјељује за словеначки матерњи језик. Према попису 2002. године за словеначки матерњи језик определијелило се највише особа које нису жељеле да одговоре на питање о националној припадности (67,96%). Сликају их они са непознатим одговором о националности (55,68%), затим национално неопредијељени (44,25%) и регионално опредјељени (40,08%). Из тих одговора лако се закључује да је међу национално неопредијељеним становништвом и непознатим одговорима о националној припадности велики проценат дјеце која живе у мјешовитим браковима, и досељеника друге или треће генерације. Од национално опредјељених, изузев Словенаца, за словеначки матерњи језик определијелило се највише Југословена (18,98%).

Дијаграм 11: Срби по матерњем језику (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године

Асимилацију становништва могуће је евидентирати и праћењем броја Словенаца који су се определијелили за неки други језик као матерњи. Међу опредјељеним за српско-хрватски матерњи језик је 10,67% Словенаца, а међу опредјељеним за српски језик их је 5,22%.

За српско-хрватски матерњи језик се поред Срба определијелило 39,45% Црногораца, 33,97% Југословена, 27,57% Муслимана, 24,80% Босанаца, 21,62% национално неопредијељеног становништва, 15,32% Бошњака, а 10,83% становништва није се жељело национално определијелити, док се за српски матерњи језик поред Срба определијелило 30,26% Црногораца, 19,22% Југословена, те 7,53% национално неопредијељеног становништва.

Популација која се определила за српску националност (38.964 особе) највише се определила за српски (59,51%) и српско-хрватски (28,11%) матерњи језик. Словеначки матерњи језик изабрало је 9,14%, а остале варијанте матерњег језика тек 4% српске популације у Словенији. Ово нам указује да су се Срби као националност слабије асимилovali у словеначкој држави.

С настанком нове државе радикално су се промијенили и услови очувања националног идентитета. Српски језик губи друштвену вриједност и редукује се на медијум комуникације између дијела припадника српске заједнице. Та чињеница се не може приписати само новом политичком уређењу и уставном пропису (Ustava Republike Slovenije, 1991/2021) који одређује да је у Словенији службени језик словеначки. Подаци о корелацији између употребе језика и националне припадности потврђују тај тренд. У национално мјешовитим породицама словеначки језик несумњиво преовлађује без обзира на то који од родитеља је српске националности. Језик већинског народа игра значајну комуникацијску улогу и у оквиру национално хомогених породица.

„Ови подаци указују на класични (односно још увек претежни) степен односа између имигрантских група и доминантне већине који можемо означити као `неразвијену адаптацију`,⁹ односно `неразвијени културни плурализам` са ограниченим могућностима изражавања и развоја властите културе. То значи да припадници етничке мањине употребљавају свој језик само у породичној и пријатељској средини на нивоу примарних односа. У комуникацијама које се тичу секундарних односа, то јест на институционалном нивоу, они употребљавају језик већине преко којег постижу друштвену промоцију.

Развој односа у оквиру неразвијене адаптације мора бити усмерен ка развијеном степену адаптације, ка културном плурализму. Ти процеси могу да се трансформишу и у акултурацијске процесе, а касније и у више степене асимилације. Процеси неразвијене асимилације могу и да стагнирају у смеру процеса акомодације или да се не развијају и дуже време остану на неразвијеном степену“ (Комац, 2000: 24–25).

5.5.2. Становништво по националној припадности и вјероисповијести

Анализом података о вјероисповијести и националној припадности могуће је утврдити интензивност повезивања ове двије категорије код појединих народа у Словенији.

У статистичкој пракси на територији Словеније након Другог свјетског рата питање о вјероисповијести било је присутно само у три пописа, и то 1953, 1991. и 2002. године, док је питање националној припадности било постављено у свим пописима након 1948.

⁹ На неразвијеном степену адаптације долази до испољавања појава структуралне неусклађености у оквиру тих процеса. На тај начин може се објаснити развијенији степен адаптације на економском подручју или у оквиру слободног времена уз истовремено неразвијен степен адаптације на политичком подручју.

године, што значи да је комбинација ова два питања постојала у пописним годинама у којима је било постављено питање о вјероисповијести.

Постоје покушаји да се дилеме о бројном стању појединих националних група ријеше укључивањем одговора на питање о вјероисповести. Међутим, код те категорије јављају се тешкоће као и код одговора о националној припадности. „Одговор на питање о вероисповести није био обавезан. Ту могућност је искористило бар 15,7% становништва Републике Словеније. Утврђивање припадности одређеној националној групи помоћу вероисповести је методолошки јако дискутабилно. Вероисповест је транснационална категорија – одређене вероисповести не могу се приписати само једној националној групи“ (Комац, 2004: 796).

Анализом пописа 1953, 1991. и 2002. године могуће је утврдити колики се проценат припадника појединачних националности у Словенији определијелио за одређене вјероисповијести.

Према попису 1953. године највише особа се за неку вјероисповијест определијелило међу припадницима Мађара (96,78%), Словенаца (85,50%), Нијемаца (85,03%) и Италијана (73,30%). Слиједи Југословени, којих се 69,45% определијелило за неку вјероисповијест (62,77% је припадника католичке вјероисповијести).

Табела 44: Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, попис 1953. године (SURS, 2002/10)

Национална припадност	Вјероисповијест					Неопређени, индиферентни	Без вјере	Без одговора и непознато	УКУПНО
	Католичка	Протестантска	Православна	Исламска	Остале вјероисповијести				
Словенци	1.187.909	19.757	1.035	50	1.496	1.700	134.298	69.203	1.415.448
Италијани	622	2	- ¹⁾	-	2	7	151	70	854
Мађари	9.058	1.509	4	1	92	12	281	62	11.019
Црногорци	29	2	173	2	-	-	1.081	69	1.356
Хрвати	10.896	49	184	143	161	44	5.665	836	17.978
Македонци	20	1	133	70	5	-	383	28	640
Нијемци	1.135	227	8	-	5	1	170	71	1.617
Срби	460	25	1.969	98	205	9	7.983	476	11.225
Југословени	926	10	56	126	5	7	370	117	1.617
Остали	2.932	75	414	178	94	11	670	297	4.671
УКУПНО	1.213.987	21.657	3.976	668	2.065	1.791	151.052	71.229	1.466.425

Напомене:

1) - нема појаве.

Најмање се за неку вјероисповијест определијело становништво национално определијено за Црногорце (15,19%) и за Србе (24,56%). Из ових података је евидентно да су се припадници традиционално католичких народа изјашњавали о својој религијској припадности, док су припадници православних народа изјавили да су без вјере или на питање о вјероисповијести нису жељени одговорити (84,81% Црногораца и 75,36% Срба).

Табела 45: Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, попис 1991. године (SURС, 2002)

Национална припадност	Вјероисповијест					Вјерници, али не припадају ни једној вјероисповијести	Нису вјерници, атеисти	Нису жељели одговорити	Непознато	УКУПНО
	Католичка	Протестантска	Православна	Исламска	Остале вјероисповијести и агностици					
Словенци	1.334.150	17.068	1.164	852	616	3.482	75.836	70.562	223.288	1.727.018
Италијани	2.322	14	8	5	7	18	155	81	454	3.064
Мађари	6.959	1.009	9	6	9	5	77	99	330	8.503
Роми	870	11	70	575	4	3	29	81	650	2.293
Албанци	478	2	61	2.422	14	8	67	99	478	3.629
Македонци	428	28	2.580	113	8	8	293	184	790	4.432
Муслимани	932	31	600	20.609	19	17	599	665	3.370	26.842
Нијемци	322	67	3	- ¹⁾	2	-	14	18	120	546
Срби	979	138	34.304	208	14	93	3.034	1.813	7.328	47.911
Хрвати	45.226	151	368	182	25	50	1.626	1.332	5.252	54.212
Црногорци	813	25	1.474	608	2	10	419	190	855	4.396
Остали национално определијени	1.047	127	514	462	41	16	170	143	503	3.023
Југословени	2.043	83	2.437	1.143	4	79	1.563	1.195	3.760	12.307
Регионално определијени	1.834	25	1.209	1.209	7	14	173	112	671	5.254
Национално неопређени	1.131	71	592	517	7	167	673	3.568	2.285	9.011
Непознато	3.480	150	1.426	808	22	23	757	2.695	44.184	53.545
УКУПНО	1.403.014	19.000	46.819	29.719	801	3.993	85.485	82.837	294.318	1.965.986

Напомене:

1) - нема појаве.

Анализа података о националној припадности и вјероисповијести могућа је тек у 1991. години, када су поново послје 38 година прикупљени подаци о вјероисповијести. Према подацима овог пописа највише особа се за неку вјероисповијест определијелило међу припадницима Мађара (94,00%), Хрвата (84,76%), Муслимана (82,67%) и Албанаца (82,03%).

Најмање се за неку вјероисповијест определијелило становништво чија национална припадност није позната (10,99%), национално неопредијељено становништво (25,72%).

Највећем дијелу становништва чија је национална припадност непозната (82,52%) непозната је и вјерска припадност. Становништво које је национално неопредијељено углавном није желело да се изјашњава ни о вјерској припадности или им је она непозната (64,96%). За највећи дио од 12.307 Југословена вјероисповијест је немогуће одредити (41,26%), док се 19,80% изјаснило за православну вјероисповијест, 16,60% за католичку, а 9,71% изјавило је да су атеисти.

Срби су се углавном определијелили за православну вјероисповијест (71,60%). Знатно је учешће и оних чија је вјероисповијест непозната (19,08%). Атеисти у српској популацији чине 6,33%, а за католичку вјероисповијест се изјаснило 2,04% Срба.

Припаднике православне вјероисповијести поред Срба чине и Македонци (58,21%), Црногорци (33,53%) и регионално определијељено становништво (19,80%).

Према подацима пописа 2002. године највише особа се за неку вјероисповијест определијелило међу припадницима Мађара (91,54%), Бошњака (90,79%), Босанаца (90,66%) и Муслимана (89,42%). Из ових података лако је закључити да се о вјероисповијести опредјељују оне националности међу којима преовладава исламска вјероисповијест.

Најмање се за неку вјероисповијест определијелило становништво чија национална припадност није позната (2,96%), а међу њима је било највише католика (2,19%) и православаца (0,49%). Национално неопредијељено становништво такође се у мањем проценту определијелило за неку вјероисповијест (32,28%), а међу вјерски определијељеним становништвом ове категорије било је највише католика (13,91%) и православаца (10,53%). Тек 50,28% становништва које се национално определијелило као Југословени изјаснило се да припада некој вјероисповијести. У овој националној категорији било је највише православаца (31,69%), које су слиједили припадници исламске вјероисповијести (10,44%), па католици (7,21%).

Највише атеиста је међу определијељеним Југословенима (29,98%), које прате национално неопредијељени са 25,34%.

Табела 46: Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/12)

Национална припадност	Вјероисповијест					Вјерници који не припадају ниједној вјероисповијести	Нису вјерници, агности	Нису жељели одговорити	Непознато	УКУПНО
	Католичка	Протестантска	Православна	Исламска	Друге вјероисповијести и агностици					
Словенци	1.086.650	14.798	3.583	2.804	2.989	62.809	186.055	255.857	15.818	1.631.363
Италијани	1.507	Z	9	Z	Z	117	331	212	44	2.258
Мађари	5.016	682	Z	8	Z	65	159	259	Z	6.243
Роми	1.663	Z	67	868	Z	287	99	163	87	3.246
Албанци	363	Z	8	5.237	Z	74	97	286	108	6.186
Бошњаци	107	Z	318	19.923	Z	151	328	328	377	21.542
Македонци	128	Z	2.623	507	Z	97	294	227	70	3.972
Муслимани	18	Z	14	9.328	Z	238	251	374	237	10.467
Нијемци	214	132	Z	Z	Z	27	71	41	Z	499
Срби	381	65	32.665	53	72	751	2.952	1.412	613	38.964
Хрвати	29.942	75	201	30	86	682	2.089	2.199	338	35.642
Црногорци	87	Z	1.193	634	Z	76	463	172	31	2.667
Остали национално одређени	1.081	199	725	445	248	230	513	424	68	3.933
Југословени	38	Z	167	55	Z	32	158	57	15	527
Босанци	353	Z	1.213	5.724	Z	97	259	247	144	8.062
Регионално одређени	1.041	Z	6	15	Z	70	157	128	19	1.467
Национално неодређени	1.682	61	1.273	721	164	1.973	3.062	3.003	146	12.085
Нису жељели одговорити	2.593	37	1.254	817	76	614	1.405	41.441	351	48.588
Непознато	2.762	42	579	308	49	324	521	1.143	120.597	126.325
УКУПНО	1.135.626	16.135	45.908	47.488	3.831	68.714	199.264	307.973	139.097	1.964.036

Напомене:

1) Z – подаци због повјерљивости нису објављени.

Припаднике православне вјероисповијести чине углавном Срби, Црногорци и Македонци. Велика је корелација између национално одређених Срба и становништва које се

опредијелило за православну вјероисповијест (83,83%). Висок проценат је опредијељених за православну вјероисповијест и међу Македонцима (66,04%), док је међу Црногорцима тај проценат 44,73%. Разлог за овако низак проценат православља међу Црногорцима јесте у чињеници да се у Црној Гори налази велики проценат других националности и вјероисповијести. То је лако потврдити податком да се 23,77% Црногораца у Словенији опредијелило за исламску вјероисповијест. Међу становништвом које се изјаснило као Југословени налази се 31,69% православља, па се лако може закључити да се у попису 2002. године међу опредијељеним Југословенима налази трећина Срба, Црногораца и Македонаца.

Међу опредијељеним за православну вјероисповијест слиједи становништво које се изјаснило по регионалној припадности као Босанци са 15,05% и лако је могуће закључити да се 1.213 Срба из Босне и Херцеговине опредијелило за Босанце (регионална припадност). Исто тако се може закључити да се 5.724 Муслимана односно Бошњака у попису 2002. године изјаснило као Босанци, односно своју националну припадност је приказало регионалном припадношћу. У категорији национално неопредијељених за православну вјероисповијест опредијелило се 10,53% становништва. Припадници осталих националности су се за православну вјероисповијест опредијелили са мање од 3% укупно.

Међу 38.964 становника који су се изјаснили за српску националност највећи је проценат оних који су се опредијелили за православну вјероисповијест (83,83%), слиједе их особе које нису вјерници са 7,58%, па особе које се нису жељеле изјаснити о вјероисповијести (3,62%).

Посебно је занимљива категорија становништва које није жељело да се национално изјасни. Највећи проценат становништва у овој категорији није желио да се изјасни ни о својој вјерској припадности (85,29%). Слиједе их особе које су изјавиле да су католичке вјероисповијести (5,34%), затим особе које су изјавиле да су атеисти (2,89%), па припадници православне вјероисповијести (2,58%). Може се претпоставити да се у овој категорији међу особама које су се изјасниле за православну вјероисповијест, али и међу особама које нису жељеле да се изјасне о својој вјерској припадности налази знатан број Срба и особа српске националности које се налазе у мјешовитим браковима или су потомци из мјешовитих бракова.

4.6. Национално мјешовити бракови

Етнички или национално мјешовити бракови представљају један од начина превазилажења групне затворености. Прожимајући два или више народа мјешовити бракови повезују различите заједнице и постају основа за стварање нових идентитета. Поред тога, они могу бити одређена тачка несугласица, па и сукоба. Значење мјешовитих бракова зависи од услова у којима су реализовани и искушани (Медар, 2008: 9).

„Брак и породица су веома значајне друштвене институције. Основни су облик друштвених односа и основа постојања људског друштва“ (Турјачанин, 1998: 88). На овим просторима, које су насељавали различити народи, постојали су међусобно различити облици брака, али и начини ступања у брак. У савременој заједници најчешћи је моногамни облик брака, чија је најужа суштина да је брак специфична заједница лица супротног пола, те да је увијек био друштвено регулисан обичајним, моралним, религијским и правним нормама.

Ниједан други међуљудски однос, осим породице, којој је брак почетно језгро, нема толико различитих елемената као брачна веза. У овом интимном, трајном, друштвено регулисаном односу стичу се биолошки, психолошки, културни, друштвени и економски видови свакодневног живота. Преко непосредне повезаности супружника брак, преко породице и сродства, стоји у сплету сродничких веза, биолошких и друштвених односа ширег круга људи. Посебан значај има брак као оквир биолошке репродукције, која је нужан услов историјског трајања друштва (Петровић, 1985: 7).

Избор брачног партнера одређен је бројним факторима. Поред демографских одређен је и друштвеним факторима, јер се највећи број бракова склапа између људи који припадају истој друштвеној средини, истој класи, истом народу, који говоре истим језиком, имају исту религију, између оних који су једно другом „прилика“. Склапање мјешовитих бракова у блиској је вези са појавом транскulturацијских елемената (Дрљача и Медар, 2001: 123).

У погледу склапања мјешовитих бракова постоје године и деценије учесталости и периоди затишја (Дрљача и Медар, 2003: 45). На подручју Словеније, као и на комплетном подручју бивше Југославије, већи број политичких, друштвених и економских фактора фаворизовали су мјешовите бракове послје 1945. године. То су били исти они фактори који су фаворизовали југословенску интеграцију, брзу урбанизацију, образовање, слободу кретања, идеологију братства и јединства. Сви народи који су насељавали Словенију имали су повољне услове за међусобну хетерогамију, а повећање степена образовања, развој привреде и све већи број становника насељен у урбанизованим подручјима погодовао је повећању броја склопљених мјешовитих бракова.

Након почетка рата на просторима бивше Југославије етнички односи на општедруштвеном плану потпуно се мијењају. Не само да присуство појединих народа у појединим републикама бивше заједничке државе постаје сметња већ и мјешовити бракови више нису пожељни. Негативна политика према хетерогамији и помјерање становништва у „матичне републике“ утицали су на смањење броја мјешовитих бракова у току и послје ратних сукоба на простору бивше Југославије, па тако и на простору новонастале државе Републике Словеније.

Табела 47: Срби у национално мјешовитим браковима, Словенија, попис 1981. године
(Porodice u SFR Jugoslaviji: Podaci po republikama i pokrajinama, 1989)

Муж Србин	Националност жене		Жена Српкиња	Националност мужа	
	Број	%		Број	%
Словенке	4.900	35,8	Словенци	1.782	17,5
Италијанке	17	0,1	Италијани	10	0,1
Мађарице	47	0,3	Мађари	27	0,3
Албанке	1	0,0	Албанци	24	0,2
Македонке	76	0,6	Македонци	62	0,6
Муслиманке	66	0,5	Муслимани	101	1,0
Српкиње	7.248	53,0	Срби	7.248	71,0
Хрватице	922	6,8	Хрвати	542	5,3
Црногорке	75	0,5	Црногорци	129	1,3
Остале и национално неопредијељене	305	2,2	Остали и национално неопредијељени	249	2,4
Непознато	22	0,2	Непознато	28	0,3
УКУПНО	13.679	100	УКУПНО	10.202	100

Табела 48: Срби у национално мјешовитим браковима, Словенија, попис 1991. године
(Комац, 2000: 13)

Муж Србин	Националност жене		Жена Српкиња	Националност мужа	
	Број	%		Број	%
Словенке	4.387	29,8	Словенци	1.638	14,2
Италијанке	25	0,2	Италијани	12	0,1
Мађарице	36	0,2	Мађари	24	0,2
Албанке	5	0,0	Албанци	31	0,3
Македонке	97	0,6	Македонци	113	0,9
Муслиманке	148	1,0	Муслимани	192	1,6
Српкиње	8.386	57,0	Срби	8.386	72,5
Хрватице	1.053	7,2	Хрвати	684	5,9
Црногорке	112	0,8	Црногорци	150	1,3
Остале и национално неопредијељене	322	2,2	Остали и национално неопредијељени	250	2,2
Непознато	152	1,0	Непознато	92	0,8
УКУПНО	14.723	100	УКУПНО	11.572	100

За цјеловитији приказ породичне структуре треба додати и податке о непотпуним породицама. Према подацима пописа из 1981. године у Словенији је било 958 непотпуних

породица у којима је националност оца или мајке српска. У категорији „мајка са дјететом“ има 764 таквих случаја, а у категорији „отац са дјететом“ 194 случаја (Porodice u SFR Jugoslaviji: Podaci po republikama i pokrajinama, 1989: 68–69).

„Према подацима пописа из 1991. године у Словенији је било 1.734 непотпуних породица у којима је националност оца или мајке српска. Од тога 1.365 особа су биле `мајке са дететом`, а 369 особа су били `очеве са дететом`“ (Комац, 2000: 13).

Табела 49: Срби у национално мјешовитим браковима, Словенија, попис 2002. године (Комац, 2007)

Муж Србин	Националност жене		Жена Српкиња	Националност мужа	
	Број	%		Број	%
Национално одређене			Национално одређени		
Словенке	3.387	28,7	Словенци	1.236	13,3
Италијанке	19	0,1	Италијани	7	0,1
Мађарице	26	0,2	Мађари	14	0,2
Албанке	Z ¹⁾	Z	Албанци	23	0,2
Бошњакиње ²⁾	48	0,4	Бошњаци ²⁾	75	0,8
Македонке	92	0,8	Македонци	77	0,8
Муслиманке ³⁾	49	0,4	Муслимани ³⁾	64	0,7
Српкиње	6.440	54,6	Срби	6.440	69,2
Хрватице	739	6,2	Хрвати	469	5,0
Црногорке	70	0,6	Црногорци	101	1,1
Остале национално одређене	Z	Z	Остали национално одређени	42	0,4
Национално неодређене			Национално неодређени		
Одређиле се као Југословенке	15	0,1	Одређили се као Југословени	11	0,1
Одређиле се као Босанке (регионална припадност)	69	0,6	Одређили се као Босанци (регионална припадност)	57	0,6
Регионално одређене	4	0,0	Регионално одређени	7	0,1
Остале национално неодређене ⁴⁾	170	1,4	Остали национално неодређени ⁴⁾	82	0,9
Нису жељеле одговорити	352	3,0	Нису жељели одговорити	194	2,1
Непознато	266	2,3	Непознато	412	4,4
УКУПНО	11.796	100	УКУПНО	9.311	100

Напомене:

1) Z – подаци због повјерљивости нису објављени.

2) Могућност одређења за Бошњаке као народ била је у Уставу Федерације Босне и Херцеговине укључена 1994. године.

3) Укључене су особе које су се одређиле за Муслимане у смислу етничке, а не вјерске припадности.

4) Укључене су оне особе које су изјавиле/означиле да су национално неодређене.

И у попису 2002. године у Словенији је евидентиран знатан број непотпуних породица у којима је националност родитеља српска. Од укупно 1.681 непотпуне породице 1.321 су чиниле „мајке са дјететом“, а 360 „очеви са дјететом“.

На основу анализе података о мјешовитим браковима из сва три приказана пописа становништва видљиво је да су Срби у Словенији склапали углавном етнички хомогене бракове. Преко 50% мушкараца српске националности склопио је брак са Српкињама. Код жена које су се изјасиле као Српкиње проценат етнички хомогених бракова је још већи и износи око 70%.

И мушкарци и жене српске националности највише етнички хетерогених бракова склопили су са припадницима домицилног словеначког народа. Око 30% Срба оженило се Словенкама, док је проценат Српкиња удатих за Словенце дупло мањи и износи око 15%. Чињеница да је највећи број бракова склопљен са припадницима домицилног народа не изненађује, јер су припадници мањинских заједница углавном приликом склапања мјешовитих бракова упућени на најбројније словеначко становништво.

Знатан број мјешовитих бракова Срби и Српкиње су склопили са припадницима других народа бивше заједничке државе. Највише бракова припадници српског народа склопили су са Хрватима, и то између 5% и 7% у свим пописним годинама. Исти језик и припадност хришћанству неки су од разлога великог броја бракова између ове двије мањинске заједнице.

Затим слиједе бракови склопљени са особама које се нису национално изјасиле. Учешће ових бракова износи 2–3% од укупног броја бракова које су припадници српске националности насељени у Словенији склопили. Претпоставка је да већину ове популације, која се није жељела национално изјаснити или се изјаснила као национално неопредијељени, чине потомци из етнички хетерогених бракова.

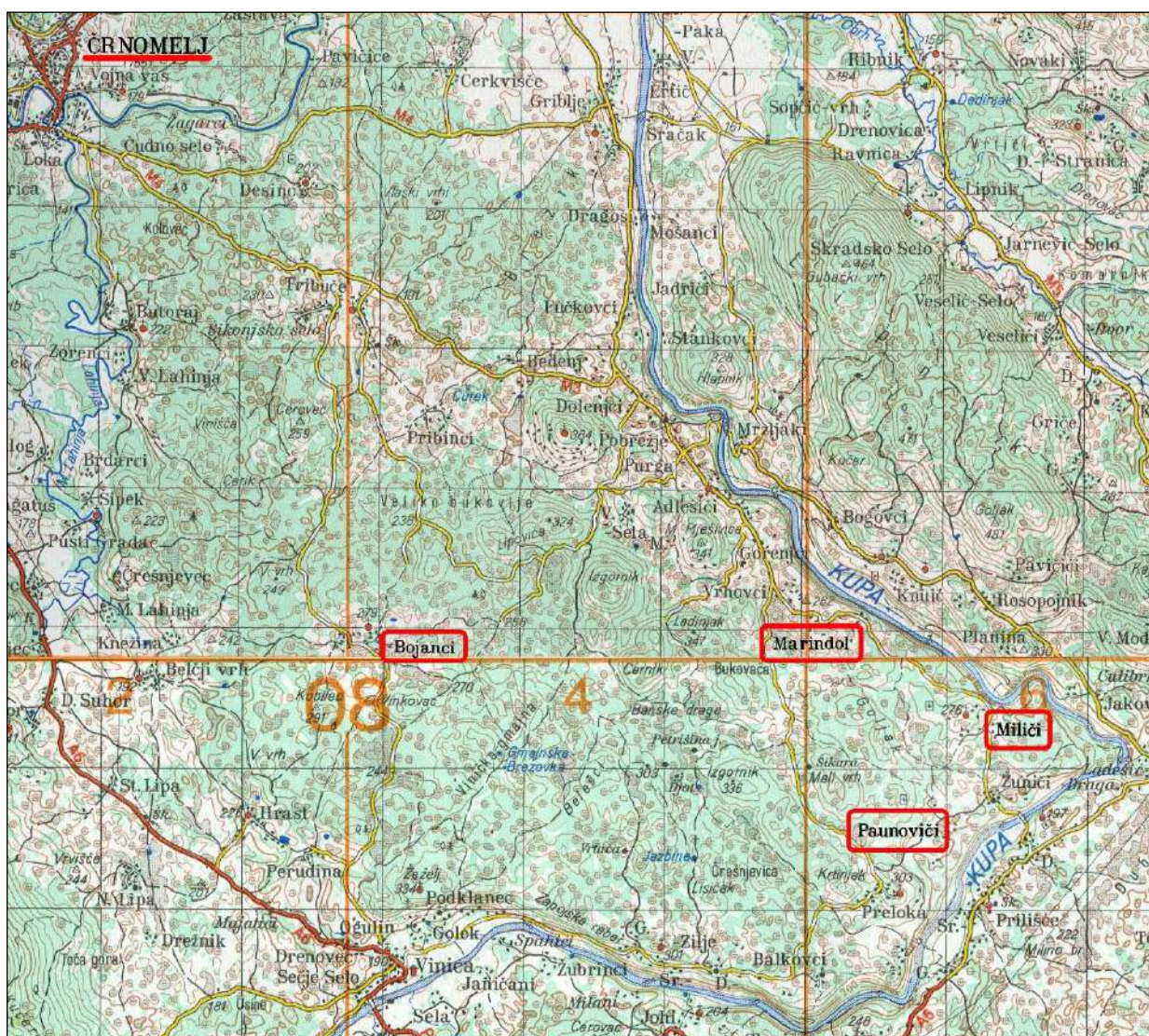
Најмање бракова припадници српске популације у Словенији склопили су са Италијанима и Мађарима. Ову чињеницу можемо објаснити малобројношћу ове двије етничке заједнице у Словенији, различитим језиком и културним карактеристикама.

У Словенији је било чешће вјенчавање већинских жена са мањинским мушкарцима (обично радницима имигрантима из Босне и Херцеговине и Србије). Многи од имиграната дошли су са сиромашнијег југа, породице су се прилагодиле доминантном већинском идентитету и словенизиле су дјecu са циљем да остану у Словенији (Morokvasic-Miller, 2004: 142). У етнички мјешовитим браковима, словеначки језик превладава без обзира који од родитеља није словеначке националности (Суботић, 2019). Ови подаци показују да су мјешовити бракови у највећем броју случајева принудно асимиловани од већине у бројно доминантну локалну групу.

4.7. Бела Крајина – српска аутохтона оаза у Словенији

Једно од демографских обиљежја српског становништва у Словенији јесте условна подјела на аутохтону групу и алохтоно становништво. У Словенији је већина припадника српске заједнице алохтоно становништво, такозване „нове“ националне мањине. Ријеч је о мигрантима који су од педесетих до осамдесетих година прошлог вијека мигрирали из Босне и Херцеговине и рјеђе из Србије. Међутим, у Словенији су још увијек присутни потомци аутохтоне српске заједнице која је своја станишта подигла у Белој Крајини још у 15. вијеку (Медар-Тања, 2012: 204).

Слика 4: Српска села у Белој Крајини (Топографска карта 1:100.000, Ново Место 319 и Огулин 369, 1976)

Осим Беле Крајине аутохтона српска заједница, такозвани ускоци, населила се и у Прекомурју, Штајерској и Приморској. Срби из ових крајева већином су се асимиловали, док су се ускочки културни елементи у Белој Крајини очували и данас, уз стални међусобни утицај и преплитање етничких група на пограничном подручју. „Српски живаљ се у Белој Крајини очувао у неким селима општине Чрномел: Бојанци, Мариндол, Милићи, Пауновићи. По вероисповести су православни пошто унијаћење није доспело до Беле Крајине односно у Бојанце и Мариндол који су захваљујући свом статусу (нису били у Војној крајини) и забачености остали `заборављени` и у верском погледу, па се православље тамо очувало. Бојанци и Мариндол су примали избеглице из Жумберка који нису хтели да прихвате унију па су се склонили у та села“ (Комац, 2000: 9).

Прва српска колонија је у Мариндол дошла 1548. године из Прилесја и из Прибинаца, данас словеначких села која леже између Адлеша и Трибучана. Године 1561, кад је Мариндол себи прикључио Ленковић, у њега су се населили још православци који су дошли са подручја Жумберка (Vešter et al., 2006: 20). Према предањима Мариндолци су прешли из Жумберка у вријеме Марије Терезије да би избјегли католичење. „Населили су се у шуму неке Маре, по којој је село прозвано Мариндол. ... Казивања о имену Мариндола су обична нагађања, јер се Мариндол тако звао и прије доласка Срба: међу насељима која су страдала од упада Турака 1528. године били су Винаца и Мариндол, а тек око двадесет година после тога дошло је до насељавања Срба у Мариндол“ (Filipović, 1970: 152–153).

Село се некада звало Шобатовци или Шобатово Село по једној од породица која је ту насељена. Од почетка 18. вијека на пољу изнад села налази се гробље, на којем је до 1890. године била дрвена Црква Светог Стефана. Црква је у то вријеме служила као вјерски објекат не само за Мариндол већ и за Милиће и Пауновиће. Данас у селу нема цркве, а становништво одлази у Цркву Светог Петра у Милићима (Vešter et al., 2006: 24).

О насељавању осталих белокрајинских ускочких села нема тачних података, а ни у историјским изворима нису боље обрађени. Тачна година насељавања Бојанаца се не зна. Име Woianze се у документима први пут јавља у урбаријима из 1674. године. Бојанце су населили ускоци као и Мариндол (Исто: 20).

Бојанчани имају неколико предања о свом досељењу и настанку села, али су она међу собом противрјечна. Бојанчани истичу да њихови стари нису прешли овамо из Жумберка, већ да су село основали Срби који су дошли са ријеке Бојане у Црној Гори, па се зато и село зове Бојанци. По неким предањима Бојанчани су поријеклом из Србије, али по другима су дошли из Лике, а у Лику из Босне.

Сва предања су сагласна у једној чињеници, а то је да су у село дошле најприје четири породице. Ти досељеници су у почетку били смјештени у Адлешама на властелинству адлешаких барона, па их је је барон премјестио на мјесто гдје су основали Бојанце. Те четири породице које су се прве населиле биле су: Врлинић, Радојчић, Кордић и Миросаљац (Filipović, 1970: 151). Потомке ових породица могуће је и данас наћи у

Бојанцима, с тим да се породица Миросаљац односно Миросалић, која је давно изумрла, спомиње као топоним Миросалка у Бојанцима. На периферији села налази се црква посвећена Јовану Крститељу, око које се налази преко 500 година старо гробље.

У урбаријима се до 18. вијека не помињу села Милићи и Пауновићи. Долину Купе јужно од Мариндола насељавале су породичне задруге насељених ускока. У једној задрузи је живјело и до пет браће са породицама, а с повећањем броја становника у задругама оне су се преобразиле у засеоке, а касније у самостална села, која су названа по презименима задруга (Милићи и Пауновићи).

Село Милићи је првобитно било заселак Мариндола, тако да се у његовом атару и данас налази Мариндолска црква. Село се раније звало Милић Село. Према предању: „кад су Срби дошли у овај крај, нису хтели да се населе у равни у данашњем белокрајинском селу Грибљу, него су отишли у брдо где су могли да напасају козе“ (Filipović, 1970: 154). На простору данашњег гробља налазила се стара црква, која се урушила и 1868. године обновљена је на мјесту садашње цркве посвећене Светом Петру.

Као Милићи, и село Пауновићи су бивши заселак Мариндола. Село се раније звало Пауновић Село. У шуми изнад села је старо гробље, које је због тешке доступности 1969. године напуштено и пресељено на поље у селу. На старом гробљу је постојала Црква Светог Петра. Црква је пропала, а мјесто на којем је стајала домаћи становници и данас називају Свети Петар.

Села Мариндол, Милићи и Пауновићи су, за разлику од Бојанаца, била саставни дио Војне крајине до њеног укидања 1871. године. Бојанци су били под јурисдикцијом Крањске, а у Краљевини Југославији су припадали Словенији, Љубљанској области и касније Дравској бановини. Мариндол, Милићи и Пауновићи су по укидању Војне крајине припали Хрватској, гдје су били у периоду Краљевине Југославије. По историјском праву подручје Жумберка и Мариндола касније је припало Крањској, којој је припадало прије него је прешло под Војну крајину. Због тога што просторе нису насељавали Словенци, влада бановине у Загребу захтијевала је да Крањска ова села врати Хрватској. Крајем Другог свјетског рата Мариндол, Милићи и Пауновићи припали су црномелском округу, па је од 1946. године на том простору опет важила граница из Краљевине Југославије, по којој је Мариндол припао Хрватској. Фебруара 1952. године, на наговор сељака из Мариндола, Милића и Пауновића, одржан је референдум, на којем су одлучивали о томе да се прикључе Словенији (Ivanović-Barišić, 2010: 101). Прикључењу су се противила само два становника тих села. Априла 1952. године установљена је скупштина општине Адлешићи, у коју су од тад уредно пренесене матичне књиге и катастарске расправе за та три српска села, а 1955. године цијелу општину Адлешићи прикључили су општини Црномел. У том дијелу Беле Крајине 1952. године је опет постојала граница која је ту успостављена у 14. вијеку.

Разлози за прикључење Словенији били су практичне природе. Поменути три гранична села припадала су хрватским општинама Прилишће и Неретић, са којима су имала веома слабе везе. Проблем су била и честа плављења ријеке Купе. Мостова из тих села на хрватску страну није било. У оближњим Жунићима, који се налазе између Пауновића и Милића, мост је саграђен 1955. године. Сељаци су видјели да се крајеви на словеначкој страни Купе развијају брже од крајева на хрватској страни и зато су се одлучили прикључити Словенији (Vešter et al., 2006: 32).

Иако је проучавање коријена далеко у прошлост привлачно, остаје без праве вриједности, јер су процеси етничког стапања (асимилације) и миграционих токова трансформисали етничку слику наведеног простора, што је могуће видјети из анализе броја становника српске популације у овим селима.

4.7.1. Национални састав

У Мариндолу, Милићима и Пауновићима 1900. године било је 330 становника. Мариндол је имао 169 људи, Милићи 113, а Пауновићи 48. У Бојанцима је 1900. године живјело 220 становника. Свих 550 евидентираних становника били су српске националности.

Бојанци су 1860. године имали 273 становника, 1890. године било их је 264, а према попису 2002. године у сва четири српска села живјеле су само 243 особе. Највеће иселјавање је обухватило Милиће, који су 1890. године имали 161 становника, а по посљедњем попису било их је тек 23, нешто мање него у Мариндолу и Пауновићима. Од 1869. године број становника у селима Бојанци, Мариндол, Милићи и Пауновићи смањило се за преко 400 особа (Исто: 36).

Табела 50: Број становника у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци) по пописима становништва (Vešter et al., 2006)

Година	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1931.	1948.	1953.	1961.	1966.	1981.	1991.	2002.
Број становника	686	627	688	550	503	492	452	471	398	361	304	285	243

На основу поређења података о броју кућа које је 1967. године добио Миленко С. Филиповић и објавио у раду „Српска насеља у Белој Крајини (у Словенији)“ с подацима које је Дивна Огњановић добила на терену 13. априла 1996. године и објавила у раду „Поглед кроз прошлост и виђење будућности Срба у Белој Крајини“, евидентно је да број кућа у тим селима бројчано расте, али се национална структура становништва мијења.

Табела 51: Српске куће у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци) 1967. и 1996. године (Огњановић, 1997)

Насеље	Број кућа 1967.	Број кућа 1996.
Бојанци	28	32
Мариндол	25	46
Пауновићи	11	10
Милићи	26	13
УКУПНО	95	103

Број кућа се повећао за осам. „Те куће су саградили млади људи који су се одселили на рад у околне градове, а са изградњом асфалтиране цесте од Трибуче до Бојанаца 1990. године (кроз село је цеста асфалтирана 1988. и исте године је уведен водовод) враћају се у родне Бојанце“ (Огњановић, 1997: 109).

У два од четири проучавана села број кућа је порастао. У Мариндолу се повећао за 45,6% (са 25 на 46), а у Бојанцима за 12,5% (са 28 на 32). У Милићима и Пауновићима дошло је до опадања броја кућа, тако да се број кућа у Милићима преполовио (са 26 на 13), док је у Пауновићима у испитиваном периоду само једна кућа мање (1967. године било је 11, а 1996. године било је 10 кућа).

Сва четири проучавана села од пописне 1961. године припадају општини Чрномелј, тако да је из приказа националне структуре становништва ове општине могуће видјети учешће српске популације у укупној популацији Чрномелја. Територија општине није увијек била иста. Од пописне 1961. па до пописне 1991. године територија општине је непромијењена, тако да се подаци о броју и структури становништва у том интервалу могу поредити, што није случај са пописном 2002. годином. Поред разлике у територији општине, у пописној 2002. години су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).

Према попису 1961. године у Чрномелју је живјело 16.906 становника, међу којима су најбројнији били Словенци (15.733 особе или 94,64%), док су Срби чинили другу највећу националну групу са 528 или 3,12% становника. Иако је број становника до пописа 1971. године порастао, број становника који су се изјаснили за српску националност је опао, тако да су 403 Србина чинили 2,21% становништва и били су трећа по величини национална група после Словенаца и Хрвата.

Табела 52: Национални састав становништва општине Чрномелј, Словенија, пописи 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године (SURС, 2002/13)

Национална припадност	1961.	1971. ¹⁾	1981. ¹⁾	1991. ¹⁾	2002.
	Апсолутне вриједности				
Национално одређени					
Словенци	15.773	16.034	15.584	15.991	11.857
Роми ⁵⁾	- ⁶⁾	113	46	85
Бошњаци ²⁾	138
Македонци	26	10	18	17	19
Муслимани ³⁾	4	25	77	231	37
Срби	528	403	489	365	136
Хрвати	487	441	787	1.029	633
Црногорци	16	23	11	29	3
Остали национално одређени	14	39	43	50	52
Национално неодређени					
Одређили су се као Југословени	33	65	183	139	3
Одређили су се као Босанци ⁴⁾	74
Регионално одређени	50	66	15	
Остали национално неодређени	74
Нису жељели одговорити	14	32	90	345
Непознато	25	34	141	372	1.124
УКУПНО	16.906	17.138	17.544	18.374	14.580

Напомене:

- 1) Подаци нису прерачунати по методологији пописа 2002, тако да нису одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). У попису 1961. категорија „здомци“ није постојала.
- 2) Могућност одређења за Бошњаке као народ била је у Уставу Федерације Босне и Херцеговине укључена 1994. године.
- 3) Укључене су особе које су се одређиле за Муслимане у смислу етничке, а не вјерске припадности.
- 4) У резултатима протеклих пописа они који су се одређили за Босанце били су уврштени међу регионално одређене.
- 5) одговор није био могућ.
- 6) - нема појаве.

Од 17.544 становника Чрномелја, колико их је пописано 1981. године, Срби су чинили 2,79% становништва, те су и даље били трећа по реду национална група. У десетогодишњем периоду број Срба је порастао за 17,6%, док је број Хрвата, друге националне групе по величини, порастао за 44% (са 441 на 787).

Број Хрвата је и у сљедећем десетогодишњем периоду порастао за 23,5%, док је број Срба опао за 25,4%, тако да је 365 Срба чинило 1,99% од укупно 18.374 пописане особе у 1991. години. Повећање броја хрватског становништва могуће је објаснити чињеницом да је становништво општине Чрномелј у заједничкој држави Југославији, због граничног

положаја, у неким аспектима живота било упућено на хрватско становништво на другој обали ријеке Купе. Избор брачног партнера истог језика био је могућ, а бољи животни стандард и бржи развој општина доводио је супружнике у Словенију. Малобројно српско становништво у Чрномелју приликом склапања бракова било је у упућено на словеначко и хрватско становништво, што је резултирало опадањем српске популације.

Према попису 2002. године Срби су у Чрномелју чинили тек 0,93% становништва. Од укупно 14.580 становника, Словенци су чинили 81,32%, а други по бројности били су Хрвати са 4,34% становништва. У овој пописној години број особа које нису жељеле да се изјасне о својој националности повећао се скоро 4 пута, а број особа чија је националност непозната 3 пута. Може се претпоставити да је српску популацију могуће наћи и у ове двије пописне категорије.

Подаци о броју становника по насељима доступни су за 1981. и 1991. годину, тако да је на основу поређења података о српском становништву у истраживаним селима (Бојанци, Мариндол, Милићи и Пауновићи) са бројем Срба у цијелој општини Чрномел евидентно да је 1981. године 62,67% Срба општине Чрномел живјело на територији четири испитивана села. Овај проценат је у 1991. години још већи и износи 78,08%.

Табела 53: Национални састав становништва у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци), Словенија, пописи 1981. и 1991. године (Bešter et al., 2006)

Насеље	Словенци		Срби		Хрвати		Југословени		Неопређијељени и непознато		УКУПНО	
	1981.	1991.	1981.	1991.	1981.	1991.	1981.	1991.	1981.	1991.	1981.	1991.
Бојанци	21	18	74	47	-	1	1	14	1	19	96	102
Мариндол	13	23	97	41	2	1	-	39	9	3	121	107
Милићи	5	6	32	21	4	1	4	4	4	-	45	32
Пауновићи	7	8	28	9	6	7	-	5	1	13	42	44
УКУПНО	46	55	231	118	12	10	5	62	15	35	304	285

Из резултата пописа становништва из 1981. и 1991. видљиво је да се у Бојанцима, Мариндолу, Милићима и Пауновићима највише људи опредељује као Срби. Године 1981. је у четири проучавана села живјело укупно 304 становника, од којих се 231 определио као Србин, што чини 76,00% становништва. Словенци су чинили 15,13%, Хрвати 3,95%, а Југословени 1,64% становништва. Национално неопређијељено становништво и становништво чија национална припадност није позната чинило је 4,93%.

У попису 1991. године Срби су чинили 41,40%, Словенци 19,30%, а Хрвати 3,51%. Знатно је порастао број оних који су се изјаснили као Југословени и у овој пописној години износио је 21,75%. Исто се десило и са становништвом које се није жељело национално изјаснити или чија је националност непозната. Ово становништво је чинило 12,28%. То

јасно указује на велики број мјешовитих бракова. Пораст изјашњених као Југословени у попису 1991. године вјероватно је могуће приписати чињеници да су дјеца из мјешовитих бракова одрасла и самовољно се изјашњавала. На смањење учешћа српски одређеног становништва, поред лоше старосне структуре и мјешовитих бракова, међу млађом популацијом утицала је и политичка ситуација.

Подаци о националној припадности становништва испитиваних села из пописа 2002. године нису на располагању. Одлука Статистичког уреда да те податке не објави повезана је са чињеницом да би ти подаци могли бити, прије свега, извор разних могућих шпекулација. Та одлука је утолико неуобичајенија, јер је цијели модел очувања мањина у Словенији везан за ове просторе (Веџтер et al., 2006: 56–57).

Према подацима пописа Срби насељени на овим просторима од 15. вијека, лагано нестају, а асимилацијом ове популације, која даје историјски легитимитет за стицање статуса националне мањине, шансе да Срби тај статус у Словенији добију, постају сваким даном све мање (Медар-Тања, 2012: 211).

Убрзаној асимилацији становништва допринијело је и константно исељавање становништва са ових простора узроковано лошим животним условима. Осамдесетих година 19. вијека неки становници су се упутили у Босну на изградњу жељезничких пруга, а деведесетих година је те крајеве, као и друге дијелове Беле Крајине, задесило исељавање у Америку. Неки дио исељеника касније се вратио, али је већина остала у Америци, највише у околини Питсбурга (Filipović, 1970: 183).

У периоду након Другог свјетског рата, и поред знатног развоја села, наставља се напуштање ових крајева. Млађе становништво које има више школе остаје у већим мјесним средиштима (Новом Месту, Љубљани...). Исељавање послје Другог свјетског рата прате и селидбе у мјеста у Банату у која се иселило приближно 10 породица из Мариндола, Бојанаца и Пауновића. Шездесетих година, када је бивша Југославија „отворила” своје спољне границе, емигрирали су посебно у Њемачку (Кнежевић-Ноћеvar, 2004: 124).

У новијем периоду неки исељеници се враћају завичају, обнављају старе куће или граде нове као викендице или стална боравишта. Присутни су и нови досељеници, такозвани викендаши (Веџтер et al., 2006: 35). Ипак, у селима која су некада била православна, данас живе углавном католици и гркокатолици (Петровић, 2009: 25).

4.7.2. Језик

Језик Срба у Белој Крајини и Жумберку по својој структури припада источнохерцеговачком дијалекту. Његова основна карактеристика је досљедна употреба штокавштине. Карактерише га и ијекавски изговор са елементима икавског и екавског говора. Екавштину вјероватно треба приписати упливу словеначког језика, и чињеници да је становништво Мариндола,

Милића и Пауновића, а повремено и Бојанаца, имало до Другог свјетског рата школу на српском књижевном језику и српске учитеље који су говорили књижевни екавски језик. Данас ијекавски и екавски изговор нису досљедни и мијешају се. На то је вјероватно утицао и језик у Српској православној цркви, будући да су молитвеници преведени на српски језик са екавским изговором, а код млађег становништва на то су утицале и словеначке школе и послови. Назив језика међу сељацима није јединствен и називају га: српски, хрватски, српскохрватски, мијешани, домаћи, бојански, белокрајински, матерњи који је „чудан“ итд. Њихов језик се разликује од словеначког, али, како они сматрају, није ни чисти српски. Осим тога, сматрају да има белокрањски говор доста хрватских ријечи (Bešter et al., 2006: 48–49).

Табела 54: Становништво по матерњем језику у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци), Словенија, попис 1991. године (Bešter et al., 2006)

Насеље	Матерњи језик					Број становника	
	Словеначки	Српски српскохрватски	Хрватски	Други	Непознато	Срби	УКУПНО
Бојанци	38	46	2	-	16	47	102
Мариндол	27	74	5	-	1	41	107
Милићи	6	26	-	-	-	21	32
Пауновићи	13	18	12	1	-	9	44
УКУПНО	84	164	19	1	17	118	285

У четири проучавана села 1991. године евидентирани су 164 особе (57,54%) које су као матерњи језик навеле српски или српскохрватски. Занимљив је податак да се за Србе исте године определијелило 118 (41,40%) становника. Особе (њих 46) којима је матерњи језик српски или српскохрватски, а нису се изјасниле за српску националну припадност, вјероватно је могуће наћи међу 62 особе које су се национално изјасниле као Југословени, или међу 35 особа чија националност је непозната.

Занимљив је и податак да се 1991. године за Словенце определијелило 55 особа, а 84 особе су навеле словеначки језик као матерњи. Може се претпоставити да су ових тридесетак особа дјеца из мјешовитих бракова или језички већ асимиловано становништво.

За попис становништва 2002. године податак о матерњем језику по насељима није на располагању. Статистички уред Републике Словеније ове податке није објелоданио, што свакако не иде у прилог становништву ових села које за матерњи није одабрало словеначки језик.

Најзначајнију улогу у очувању језика има држава, која организовањем часова за учење мањинских језика и њиховом заступљеношћу у медијима помаже мањинским популацијама да очувањем матерњег језика очувају свој етнички идентитет. У случајевима у којима држава о томе не води бригу, водећу улогу преузима породица, а у

неким случајевима и сеоско окружење. На школу, као фактор очувања језика, а често и на црквено окружење у белокрајинским селима није било могуће поуздано рачунати.

„Школа у Мариндолу основана је 1878. године. До 1918. године у њој су учили управитељи парохија, а за време старе Југославије у Мариндолу су били настањени прави учитељи. Школа је укинута 1942. године, а поново је оживљавају партизански учитељи 1943. године. У школској 1945/46. години почињу опет учити српски учитељи и предају до 1958. године. Последњи учитељ који је предавао на српском језику био је домаћин из Пауновића, који је завршио учитељску школу у Новом Месту. По његовој трагичној смрти, Месној заједници Адлешаји није успело да пронађе не само српског него било ког учитеља који би био спреман да предаје у школи у Мариндолу“ (Огњановић, 1997: 103–104).

У жељи да имају наставу на српскохрватском језику, Мариндолци су организовали референдум, на којем је требало да се одлучи о језику на којем би се учило. Референдум није одржан, јер су становници, из страха од подјеле унутар села, пристали на наставу на словеначком језику. На одлуку је утицала и чињеница да су им дјеца настављала образовање у словеначким школама у Чрномелју, а не у удаљенијем Карловцу. Тако је до школске 1962/63. године у Мариндолу организована настава на словеначком језику.

Године 1963. осмогодишња школа у Адлешајама преименована је у четворогодишњу подручну школу, а подручне школе у Мариндолу и Бојанцима су укинуте. Дјеца из Мариндола, Милића и Пауновића и данас од 1. до 4. разреда иду у Адлешаје, а од 5. до 8. разреда у Чрномелј.

„У почетку, мариндолска деца нису знала словеначки, а некима је и латиница стварала тешкоће. Родитељи, који ни сами нису владали словеначким, при учењу им нису могли помагати. Зато су адлешајски учитељи српској деци посветили посебну пажњу, за њих су припремили допунску наставу словеначке граматике“ (Исто: 104–105).

Школа у Бојанцима установљена је 1890. године. Пред Други свјетски рат Бојанчани су имали наставу на словеначком језику, коју је држао учитељ из Драгатуша. Настава се одвијала четвртком и недјељом, кад је драгатушка школа имала слободне дане. И прва учитељица, која је стигла из Љубљане, предавала је на словеначком. Домаћини се сјећају да су их између тих периода на словеначком учили на српскохрватском језику (Веџтер et al., 2006: 50). „Између два светска рата у Бојанцима децу су училе учитељице које су дошле из Србије. Настава на српском одвијала се до 1957 (1954). године. Тада је добио декрет за предавање у школи учитељ из Чрномелја. Његов услов је био настава на словеначком језику“ (Огњановић, 1997: 105).

„Године 1964. школа је укинута због премалог броја деце, а школска деца прешколована су у Основну школу у Виноци. Показало се да је основни проблем удаљеност Виноце (6 километара). У почетку је било доста отпора, али када је руководство школе одлучило да

деца у току недеље станују у Виници, родитељи су се помирили са новонасталом ситуацијом“ (Исто: 105–106).

Дјеца из Бојанаца су у школи у Виници имала много мање тешкоћа са словеначким језиком од мариндолских школараца, јер су, прије пребацивања у Виницу, у периоду од 1957. до 1964. године имала наставу на словеначком језику.

Асимилација несловеначког становништва укидањем могућности школовања на матерњем језику проузроковала је да дјеца у белокрајинским селима углавном говоре словеначки, а „домаћи“ језик уче користећи га у комуникацији са старијима. Употреба језика код одраслих зависи од њихове старости, образовања и покретљивости. Језик белокрајинских Срба старије генерације је мјешавина штокавског говора сва три изговора, са преовлађујућим екавским, уз елементе кајкавског и чакавског и са јаким словеначким утицајем, тако да су могући источнохерцеговачки елементи прије посебност него правило. Млади говоре словеначки језик са елементима хрватског говора, што је општа појава у цијелој Белој Крајини (Котас, 2003а: 49). У Милићима, Пауновићима и Мариндолу Срби међу собом разговарају српски и данас се труде да науче своје потомке матерњи језик, док се у Бојанцима у свакодневном животу становништво споразумијева углавном на словеначком језику. Становништво овог села је нешто школованије и раније се почело мијешати са околним, углавном словеначким, становништвом. Осим тога, Бојанчани су мање религиозни од осталих Срба у испитиваним насељима и у овом селу су мјешовити бракови бројнији и раније су се почели склапати, тако да су дјеца из тих бракова прихватала елементе обје културе, а школовање у словеначком окружењу условило је чешћу употребу словеначког језика и запостављање српске традиције и језика.

Појава мјешовитих бракова, као и њихова доминација један је од показатеља интензивирања процеса добровољне асимилације српске популације. Уз присуство словеначког супружника, словеначки језик постаје језик свакодневне комуникације, чиме матерњи језик српске популације постепено губи једино подручје на коме је имао превласт, а то је комуникација између чланова породице (Petrović, 2006: 52).

4.7.3. Вјероисповијест

„Старији становници четири православна села, као и они из оближњих словеначких насеља, и данас памте први мешовити брак из 1947. године, када се младић из Бојанаца оженио словеначком девојком из оближњег села Трибуче. То је била велика сензација, описује тај догађај словеначки информатор из села Адлешићи, додајући да је у то време то било чудно и неприхватљиво не због лоших односа између Срба и Словенаца, него само због разлике у религији“ (Petrović, 2009: 55). „Од тада, Бојанчани траже своје невесте искључиво у словеначком миљеу“ (Огњановић, 1997: 106). У Бојанцима се бракови више црквено не склапају и дјеца се не крштавају, а вјенчања и крштења у Мариндолу су ријетка.

И само посјећивање цркве у Бојанцима је скромно. Обично је то само неколико старијих особа, док омладина у цркву готово и не иде. Становници овог села су у бившој заједничкој држави углавном били чланови Комунистичке партије. Такво идеолошко опредељење донијело им је боље положаје у служби, па су неки Бојанчани у прошлом систему били на важним пословним и политичким положајима. Приврженост комунистичком систему удаљила их је од цркве, вјере, а тиме довела до губљења традиције и етничких карактеристика. У ријетким породицама у Бојанцима се још одржала традиција слављења крсне славе и већих празника, нарочито Васкрса, Божића и Усековања (црквена слава). Свештеник долази из Новог Места и службе се обављају прве недјеље у мјесецу и приликом већих празника. Становници се с очигледним нерасположењем одазивају на службу свештеника из Новог Места, који служи у Бојанцима једном мјесечно. О односу мјештана према цркви и свештенику говори и догађај из 2004. године. Свештеникову идеју да у Бојанцима организује Свесловеначки сусрет црквених одбора нису прихватили мјештани, који су сматрали да им таква манифестација није потребна јер би их непотребно експонирала.¹⁰

Фотографија 3: Црква Усековања главе Светог Јована у Бојанцима
(Ирена Медар-Тања, 17. 04. 2009)

¹⁰ Теренска истраживања, април 2009. године.

„Храм у Бојанцима је грађен од 1846. до 1848. године, на месту некадашње цркве брвнаре. Обнова храма је извршена 1964. године (прилогом Томе Врлинића, који живи у САД). Године 1975. на храму је обновљена фасада, конзервиран лим и обновљено све потребно за богослужење (прилозима Симе Врлинића, Милице Јаковац и Смиље Милић)“ (Огњановић, 1997: 106). Црква је поново обновљена 2005. године. Приликом овог реновирања око 40% средстава обезбиједила је Влада Словеније (Министарство културе), 30% општина Чрномел и 30% становници села. Црква је локални споменик културе.

На обновљеној цркви стоји мермерна плоча с натписом:

*Врлинић, Радојчић и Кордић
су били први насељеници 1593.*

Натпис је наручио господин Раде Ст. Врлинић, чија је супруга родом из Бојанаца. Плоча је прво урађена у ћириличном писму, али су при повратку из Словеније у САД, гдје стално живе, поручили да плоча буде ипак у латиници. Натпис „боде очи“, јер би управо ћирилично писмо на цркви и споменицима на гробљу пред црквом требало бити живи свједок српског постојања на овом простору. „И година је погрешна, јер има података да је ово село насељено између 1526. и 1530. године“ (Исто: 106).

Ћирилично писмо замјењује се чак и на надгробним споменицима. Често се на крају презимена уместо „ћ“ појављује слово „ч“.

Фотографија 4: Надгробни споменици код Цркве Усековања главе Светог Јована у Бојанцима (Ирена Медар-Тања, 17. 04. 2009)

Вјерска ситуација у Мариндолу, Милићима и Пауновићима битно је другачија. Црква за ова три села налази се у Милићима и посвећена је Светом Петру. Кључеви ове цркве налазе се код једне породице из Милића, која цркву обилази, чисти и отвара када је потребно.

Фотографија 5: Црква Светог Петра у Милићима (Ирена Медар-Тања, 16. 04. 2009)

Становништво истраживаних села опажа занимљиву појаву – да на црквеним обредима у Милићима учествује већи број вјерника православне вјероисповијести из сусједних општинских средишта, прије свега из Чрномља и Метлике. У Милићима је служба сваку прву недјељу у мјесецу, када долази свештеник из (Српских) Моравица из Хрватске. У цркву редовно долази 30–40 особа, а приликом већих празника посјета је и масовнија.

И ова црква је обновљена средствима Министарства културе Републике Словеније 2007. године. Прије пар година поред цркве је направљена и мртвачница. Црква је за накнаду од 100 евра мјесечно дозволила Телекому Словеније да на звоник постави одашиљач. Новцем који зараде плаћају струју којом је црква освијетљена.¹¹

¹¹ Теренска истраживања, април 2009. године.

Фотографија 6: Ћирилични натпис на Цркви Светог Петра у Милићима
(Ирена Медар-Тања, 16. 04. 2009)

Вјероисповијест по пописима становништва након Другог свјетског рата све до 1991. године у некадашњој Југославији није евидентирана. У вјерском смислу села су након Другог свјетског рата била скоро хомогена. Опадању удјела православног становништва допринијела је, поред вјенчања са римокатоличким вјерницима, и маргинализација вјерске праксе у некадашњој Југославији (Bešter et al., 2006: 53).

Табела 55: Становништво по вјероисповијести у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци), Словенија, попис 1991. године (Bešter et al., 2006)

Насеље	Вјероисповијест			Није вјерник	Непознато	Није желио одговорити	Број становника	
	Католичка	Православна	Остале				Срби	УКУПНО
Бојанци	9	51	-	19	23	-	47	102
Мариндол	19	44	1	-	6	37	41	107
Милићи	2	25	-	-	5	-	21	32
Пауновићи	10	15	-	-	5	14	9	44
УКУПНО	40	135	1	19	39	51	118	285

Православаца је 1991. године било 135, од укупно 285 становника. Број оних који су се исте године определијелили за православне био за 12,49% већи од броја оних који су се определијелили као Срби, а за 10,18% мањи од оних који су као матерњи језик навели српски или српскохрватски (164 особе). Ти бројеви указују на то да је асимилацији више

подлегла националност у односу на вјероисповијест, док је матерњи језик најмање подлегао.

Мањи број римокатолика (40 особа) од оних који су се определијели као Словенци и Хрвати (65 особа) говори да људи који живе у мјешовитим браковима углавном нису вјерници или им је вјерска припадност непозната.

Подаци о вјероисповијести по насељима по попису из 2002. године нису на располагању, као ни подаци о националној припадности и матерњем језику. Приказивање података о националним карактеристикама становништва четири белокрајинска села, која су стољећима насељена српским становништвом, могло би се сматрати првим кораком у признавању мањинског статуса овој популацији од стране словеначке државе.

4.8. „Избрисано становништво“ у Словенији

Настанак самосталне државе Словеније 25. јуна 1991. године значио је, између осталог, да држава мора наново регулисати односе са припадницима других народа и народности који су наставили да живе у држави. Словенија је била економски најразвијенија република бивше Југославије и „до 1990. године око 200.000 особа је имало пријављен стални боравак у Словенији али и држављанство друге републике (то је око 10% становништва Словеније)“ (Pistotnik, 2008: 15). Републичко држављанство је узето за основу држављанства новоформиране државе. Тако су они који су били уписани у словеначки републички регистар држављана аутоматски добили држављанство Словеније као самосталне државе. Статус оних који нису били уписани у овај регистар, регулисан је помоћу Закона о држављанству (Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, 1991) и Закона о странцима (Zakon o tužcih, 1991).

Законом о држављанству Републике Словеније из 1991. године дефинисано је да словеначко држављанство могу добити сви припадници других народа и народности са сталним боравком у Словенији, уколико у периоду од шест мјесеци управној јединици на чијој територији живе поднесу захтјев за добијање држављанства. Малољетне особе су могле стећи држављанство на захтјев родитеља, ако је бар један родитељ стекао словеначко држављанство. „У шестомесечном периоду, који није било могуће продужити и који је истекао 25. децембра 1991. године било је поднето 174.169 захтева, што је представљало 8,7% укупног становништва Републике Словеније утврђеног пописом у марту 1991. године“ (Комац, 2000: 17–18). Према подацима Министарства унутрашњих послова, „у држављанство Републике Словеније је на основу члана 40. Закона о држављанству примљено 170.999 особа (98,18% свих захтева), док су захтеви 2.278 особа (1,31% свих захтева) одбијени због неиспуњавања услова“ (Исто: 19).

За држављане других република који су стекли држављанство Републике Словеније, осамостаљивање Словеније у суштини није значило промјену њиховог правног положаја.

Уставни закон је тим држављанима гарантовао и сва стечена имовинска права. Проблем се јавио код становништва Словеније које није тражило или није добило словеначко држављанство, а наставило је да живи у држави и имало пријављен боравак.

Табела 56: Пријем у држављанство Републике Словеније по појединим бившим југословенским републикама 1991. године (Комац, 2000)

Република	Број	%
Република Србија	23.464	13,7
Република Хрватска	58.491	34,2
Република Босна и Херцеговина	78.868	46,1
Република Црна Гора	5.033	3,0
Република Македонија	5.143	3,0
УКУПНО	170.999	100

Два мјесеца након истека законског рока за добијање држављанства Републике Словеније, на основу Закона о држављанству, за све који се нису одлучили за словеначко држављанство, или су добили негативне одговоре, почео је важити Закон о странцима. Документи ових особа били су неважећи, без обзира на то што су издати у Словенији, и они су морали поново да регулишу свој статус. Искључени су из Регистра сталног становништва тако што им је статус промијењен у статус странца. Тако је 26. фебруара 1992. године, према првим изворима, из Регистра особа са сталним боравком избрисано 18.305 људи (Dedić, Jalušić i Zorn, 2003: 146), док је према подацима Министарства унутрашњих послова из 2009. године овај број био знатно већи и износио је 25.671 лице (Kogovšek i Petković, 2010: 9). Брисање је извршено на основу интерне одлуке Министарства унутрашњих послова, за шта Влада није имала законска овлашћења (Dedić, 2003: 44). Ова операција је спроведена по административним одјелењима, и то на начин који би се могао окарактерисати као тајни, јер особе нису претходно обавијештене о овим мјерама, није им издата нити додељена било каква писана одлука о „брисању“, нису обавијештене о посљедицама које ће проузроковати њихово брисање, нити су имале право приговора (Zorn, 2003: 89).

Брисање становништва је аутоматски довело до озбиљних посљедица. Породице су раздвајане, јер поједини чланови домаћинства нису успијевали да легализују статус. Губљењем сваког правног статуса, избрисани су изгубили радна мјеста и нису могли да се запосле, прекидан им је радни стаж, који касније није могао бити повезан, нису могли да се упишу у средње школе и на факултете, нису могли да добију дјечије додатке, бесплатну здравствену његу, социјалну помоћ или помоћ за незапослене. Избрисани су исељивани из својих станова и губили станарска права, као и право откупа станова из друштвеног власништва, искључени су и из денационализације, односно нису партиципирали при расподјели дионица. Плаћали су разне таксе, визе, молбе, адвокате... да би уопште могли

живјети у Словенији и да би могли ријешити свој статус. Без личних докумената нису могли да потпишу никакав уговор нити неки други званични документ. Били су подвргавани полицијским контролама на дневној бази, депортовани из државе, затварани у центре за странце. „Дио избрисаних је држава `спашавала` тако што је легализовала њихов статус, преименујући их у избјеглице. Такви избрисани су били срећни, јер су продужавали своју егзистенцију и избјегли депортацију, а држава је била срећна, јер је испунила квоте UNHCR-а при обавезном преузимању `избјеглица са Балкана`“ (Медар-Тања, 2010: 228).

Као одговор на кршење људских права и на тужбе које су од 1994. године подношене против Закона о странцима, Уставни суд Словеније је 8. фебруара 1999. године донио одлуку према којој је брисање противзаконит чин државног тијела, а Закон о странцима противуставан, јер није регулисао пренос правних статуса особа из других република бивше Југославије. Као одговор на ову одлуку, Влада Словеније је 8. јула 1999. године донијела Закон о уређењу статуса држављана других држава насљедница некадашње Југославије у Републици Словенији (*Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji*, 1999), којим се покушао уредити статус оштећених особа. Закон веома штуро, кроз осам чланова, регулише само један сегмент ове сложене проблематике, а то је могућност стицања држављанства Републике Словеније. И овај сегмент је неадекватно уређен, тако да су се већ од усвајања закона јавили предлози за његову допуну (Клорчић, 2003: 188).

У овом закону је било предвиђено да држављани других република СФРЈ који су 23. децембра 1990. године имали пријављено стално пребивалиште у Словенији и који су после 25. јуна 1991. године непрекидно живјели у Словенији, лако могу добити дозволу за стални боравак, уколико испуњавају услове одређене законом. Законом је одређен рок од три мјесеца за улагање молбе за стални боравак. „На основу тог закона је око 7.000 избрисаних поново добило дозволу за стални боравак“ (Стојић, 2008: 137), чиме им је признат стални боравак или словеначко држављанство, али само од датума добијања дозволе надаље, остављајући на тај начин вишегодишњу празнину у званичним биографијама избрисаних. Избрисани који су привремено напустили Словенију па се због затворених граница или ратних услова нису могли вратити, или су били одсутни из других разлога, били су искључени из могућности прилагођавања статуса.

Током 2002. године избрисани су се организовали у Друштво избрисаних становника Словеније (*DIPS – Društvo izbrisanih prebivalcev Slovenije – združenje za človekove pravice*) и крајем 2002. године уложили уставну иницијативу против Закона о уређењу статуса држављана других држава насљедница некадашње Југославије у Републици Словенији. Уставни суд је 3. априла 2003. године утврдио неслагање Закона са Уставом, поништио је неке његове одредбе и поново отворио рок за улагање молби за стални боравак. Одлучено је и да дозволе за стални боравак треба признати ретроактивно, од дана брисања, онима који су већ добили статус сталног становника на тлу Словеније.

Поновном измјеном Закона 24. јуна 2010. године омогућено је нешто већем броју избрисаних да поврате дозволу за стални боравак и статус сталног становника. Стицање статуса омогућено је и оним избрисаним становницима који су из оправданих разлога напустили Словенију. Бројни разлози за одсутност који су се сматрали оправданим одређени су Законом.

По том закону је до 5. октобра 2014. године евидентирано 1.885 молби за издавање дозволе за стални боравак, од чега је издато 214 дозвола за стални боравак, а укупан број одбијених и одбачених молби, као и обустављених поступака износио је 978. Остало је још 693 отворених поступака, односно неријешених молби. С обзиром на то да је према процјенама без правног статуса у Словенији и даље око 13.000 особа (које у већини случајева живе у државама наслједницама бивше Југославије), број уложених молби је изузетно мали (О избрисанима, 22. 01. 2015).

Закон о уређењу статуса држављана других држава наслједница некадашње Југославије у Републици Словенији, важио је само до 24. јула 2013. године. Од тог датума надаље избрисани немају могућност да уређују свој статус у Словенији на основу посебног закона. Избрисани који су пропустили поменути рок, или који су правовремено предали молбу и били одбијени, могу искористити опште прописе за уређивање статуса странаца у Словенији на основу Закона о странцима, који омогућава добијање дозволе за привремени боравак на основу запослења, студирања, истраживања, спајања породице и слично. У том случају избрисани морају да испуне услове као и сви остали странци, јер тај закон не узима у обзир њихов посебан положај.

У међувремену, од 2002. године више невладиних организација, европских комитета и комитета Уједињених нација (Европска комисија против расизма и нетолеранције, Комитет за елиминацију расне дискриминације, Комитет Уједињених нација за економска, социјална и културна права, Комесар Савјета Европе за људска права, Amnesty International, итд.), указивало је на проблем избрисаних. На дан уласка Словеније у Европску унију, 1. маја 2004. године, избрисани из Словеније прогласили су се за избрисане Европе, чиме је овај проблем интернационализован (Медар-Тања, 2010: 229). Европски суд за људска права је 13. јула 2010. године утврдио да је Словенија у случају избрисаног становништва кршила право на поштовање приватног и породичног живота, као и право на дјелотворни правни лијек, дефинисане Европском конвенцијом о људским правима (European Convention on Human Rights, 04. 11. 1950).

Велики сенат Европског суда за људска права је 26. јуна 2012. године потврдио кршење наведених права, дефинисаних чланом 8 и чланом 13, али и констатовао и повреду члана 14 (о забрани дискриминације), те шесторици избрисаних, на основу њихове тужбе, признао по 20.000 евра за штету нанесену по основи повреде Европске конвенције о људским правима. Истовремено је наложио Словенији да у року од годину дана припреми посебан механизам за признавање накнаде за избрисано становништво. Словеначка влада

је 21. новембра 2013. године донијела Закон о надокнади штете особама које су биле избрисане из регистра сталних становника (*Zakon o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva*, 2013), који је почео да се користи тек 18. јуна 2014. године и по којем су до 18. јуна 2017. године (закон предвиђа рок од три године) избрисани могли предати захтјев за одштету. На основу тог закона право на одштету има тек приближно 12.000 од 25.671 избрисаних, односно само они који имају уређен статус у Словенији (са дозволом за стални боравак или словеначким држављанством). Право на одштету немају дјеца избрисаних и чланови породица покојних избрисаних. Висина одштете рачуна се за период од брисања до поновног уређења статуса (дозволе за стални боравак или примања у држављанство) у висини 50 евра за сваки пуни мјесец (*O izbrisanima*, 22. 01. 2015). Према подацима Министарства унутрашњих послова Словеније, до 2021. године предато је 8.062 захтјева за утврђивање новчане накнаде, од којих је одобрено 5.797, одбијено 1.988, одбачено 189, а за 88 захтјева је поступак прекинут (*Opozvani status: „Izbrisani“ u Sloveniji i njihova duga borba za pravdu*, 26. 02. 2021).

Процедура брисања из Регистра сталног становништва Републике Словеније, од 26. фебруара 1992. до данас остаје обавијена велом тајни. Овај поступак могуће је именовати и терминима као што су „административно етничко чишћење“ или „грађанска смрт“. Словеначка држава је те људе „притиском на дугме“ на централном рачунару избрисала из евиденције становника Словеније. Једноставно је одлучила да они више не постоје. По наводима Хелсиншког мониторинга Словеније чак око 85% избрисаних су Срби (Бањац, 1997: 37). Неки су свој статус ријешили, али није занемарив број оних који и данас живе без одговарајућег статуса, докумената, здравственог осигурања итд.

4.9. Регистарски пописи становништва

Пописи становништва, домаћинства и станова су најсвеобухватнија статистичка истраживања која спроводи већина земаља у свијету. Резултати пописа су права ризница података и лична карта земље. Први савремени попис становништва у Словенији обављен је 1857. године. Касније је било пет пописа у оквиру тадашње Аустро-Угарске. Између Првог и Другог свјетског рата у Словенији су постојала само два пописа становништва. Послије Другог светског рата одржано је шест пописа становништва у бившој Југославији. Попис обављен 31. марта 2002. био је први и посљедњи класични попис становништва у независној Словенији.

Попис из 2011. године, шеснаести попис становништва на територији данашње Словеније, први је спроведен на регистарски начин, чиме је Словенија постала једна од ријетких европских земаља која је извршила попис на овај начин. Прва у свијету била је Данска (1970. године), а слиједиле су је Холандија (1981. године) и Финска (1990. године), да би 2011. године, поред Словеније, становништво на овај начин пописале и Андора, Аустрија,

Белгија, Исланд, Норвешка и Шведска (Dolenc et al., 2013: 9). Године 2021. регистарском попису становништва придружиле су се и Литванија, Летонија, Шпанија и Турска (Registarski popis, 07. 01. 2021). Главне предности оваквог начина спровођења највећег статистичког истраживања јесу знатно нижи трошкови, растерећење становништва при давању података, чешћа примјена и краће вријеме за обраду података. Осим уштеде, као додатни разлози за регистарски попис наведене су и потешкоће с провођењем традиционалног пописа те са садржајем образаца, као и „удаљавање Словеније од југословенских статистичких пракси и доктрина“ (Josipović, 2015: 174). У Словенији је, након 2011. године, попис у овом облику поново обављен 2015, 2018. и 2021. године.

Регистарски попис становништва је начин припреме свеобухватних података о становништву, домаћинствима и становима, без потребе за додатним прикупљањем података на терену и без спровођења додатних статистичких истраживања. Ријеч је о процесу у коме се већ постојећи „сирови“ и неповезани подаци из разних регистара и база података стручно повезују и уређују, те припремају на начин да корисницима понуде корисну и квалитетну статистику, која ће, што је могуће реалније, показати стање становништва, домаћинства и станова.

Регистарски попис је једно од статистичких истраживања које спроводи Завод за статистику Републике Словеније. Законска подлога заснована је на Уредби (ЕС) бр. 763/2008 Европског парламента и Савјета, од 9. јула 2008. године, о пописима становништва и станова (Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on population and housing censuses, 2008), према којој је начин прикупљања пописних података препуштен државама чланицама Европске уније. Словенија је, у складу са Законом о државној статистици (Zakon o državni statistiki, 1995/2001), другим важећим прописима (Veljavni predpisi, 16. 02. 2017), те годишњим и средњорочним програмима статистичких истраживања (Programi statističnih raziskovanj, 25. 02. 2022), донијела одлуку о регистарском попису као начину прикупљања и обраде података.

Регистарски попис је резултат дугорочног четрдесетогодишњег постепеног развоја словеначке статистике и регистара. Седамдесетих година 20. вијека у Словенији се по узору и уз сарадњу нордијских земаља почињу развијати регистри са униформним идентификаторима (такви идентификатори су нпр. јединствени матични број и адреса) постојеће евиденције и растеређују запослени у заводу за статистику и пружаоци података. Када је при Геодетској управи Републике Словеније 2008. године успостављен Регистар некретнина, створени су услови да се попис становништва 2011. године у потпуности обави из регистара и база података.

Извођење регистарских пописа становништва могуће је уз постојање довољно квалитетних извора података. У Словенији се у ту сврху користе следећи извори:

- Административни регистри којима управљају други државни органи:
 - Централни регистар становништва – Министарство унутрашњих послова,
 - Евиденција домаћинства – Министарство унутрашњих послова,
 - Регистар некретнина – Геодетска управа Републике Словеније,
 - Регистар просторних јединица – Геодетска управа Републике Словеније.
- Статистички регистар којим управља Завод за статистику Републике Словеније:
 - Статистички регистар радно способног становништва.
- Редовна статистичка истраживања Завода за статистику Републике Словеније
 - Рођени,
 - Миграције,
 - Социоекономске карактеристике становништва и миграната.
- Базе података разних институција и организација:
 - Евиденција тржишта некретнина, промета закупа – Геодетска управа Републике Словеније (Žnidaršič i Miklič, 2022: 5).

Прелазак на регистарски попис донио је промјену референтног датума. У пописима од 1931. године па надаље подаци су се увијек прикупљали на терену према стању 31. марта. И данас већина европских земаља врши пописе становништва путем анкета у прољећним или јесењим мјесецима. Словенија се определијелила за 1. јануар као референтни датум, а избор овог датума заснован је на практичним разлозима: административни извори су углавном везани за календарску годину, а податке је такође лакше упоредити са годишњим демографским истраживањима.

Пописни подаци покривају широк спектар карактеристика из области становништва, породице, домаћинства и станова, али не покривају питања о етничкој и вјерској припадности и језику, јер се такви подаци не налазе у базама података. Уредбом Европског парламента и Савјета о пописима становништва и станова из 2008. године прецизиран је само обавезни садржај, који не укључује националну/етничку и вјерску припадност, као ни податке о језику, у складу са чим они нису прикупљани, јер нису доступни за цјелокупно становништво ни у једном од административних извора који се користе у Словенији.

Међународне препоруке за пописе становништва наводе да се подаци о националности/етничкој припадности могу прикупљати, али се прикупљање препушта свакој земљи појединачно. Документ није правно обавезујући, али се односи на методолошке препоруке о спровођењу пописа. Сви садржаји препорука наведених у поглављу Етно-културне карактеристике спадају у такозване неосновне (факултативне) варијабле (Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing, 2006).

Такође, Законом о пријави пребивалишта из 2016. године прекинуо је прикупљање података о националности (Zakon o prijavi prebivališča, 2016). Почетком 2021. године постојала је иницијатива да се допуном овог закона у члану 7, уз личне податке и податке о адреси коју пријављује, уврсти и одредба према којој би подносилац захтјева дефинисао и своју националну и вјерску припадност и матерњи језик, чиме би држава добила поново приступ овим подацима. Иницијатива, иако се позивала на кршење уставног права да свако има право слободно изражавати своју припадност свом народу или националној заједници, његовати и изражавати своју културу те се служити својим језиком и писмом, није добила зелено свјетло, уз образложење да прикупљање ових података може довести до недопуштеног етичког профилисања, а посљедично и до дискриминације рањивих скупина становништва, због чега долази до директног задирања у уставну вриједност људског достојанства и низ уставних људских права и основних слобода (Dilema pred državo: kako zbrati podatke o narodnosti in veri prebivalcev Slovenije?, 11. 02. 2021). Измјена Закона о пријави пребивалишта стога мора прецизно дефинисати и образложити сврху у коју држава жели прикупљати податке. Ако држава жели прикупљати статистичке податке с циљем отклањања различитих облика дискриминације, такво би прикупљање могло бити уставноправно прихватљиво.

Након увођења регистарског начина пописивања, Словенија практично већ двадесет година нема систематско прикупљање података о етничко-културним карактеристикама, те мањинске заједнице, било да се ради о онима које имају статус националних мањина, или о „непризнатим“ мањинским групама, нису у могућности да квалитетно прате промјене унутар својих редова. Неки закључци о националном саставу становништва Словеније, који су одувјек били дио основне статистике земаља свијета, могу се извести из евиденције страних држављана са сталним или привременим боравком у Словенији.

Табела 57: Становништво по држављанству, Словенија, регистарски пописи 2011, 2015, 2018. и 2021. године (SURС, 2022/1)

	2011.		2015.		2018.		2021.	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Страни држављани	82.746	4,04	101.532	4,92	121.875	5,90	168.651	8,00
Држављани Словеније	1.967.443	95,96	1.961.342	95,08	1.945.005	94,10	1.940.326	92,00
УКУПНО	2.050.189	100	2.062.874	100	2.066.880	100	2.108.977	100

Анализом података о држављанству странаца у Словенији, могу се разазнати трендови уселјавања људи других националности. Број страних држављана Словеније, према подацима из регистарских пописа, константно расте од 82.746 имиграната или 4%, колико је било 2011. године, до 168.651, односно 8% у јануару 2021. године. Највећи број странаца у свим пописним годинама чине држављани бивше заједничке државе, чији се

укупан број кретао од 72.595 евидентираних 2011. године до 144.469, колико их је било почетком 2021. године. Међу њима најбројнији су држављани Босне и Херцеговине, чији је број растао од 38.836 странаца 2011. године, до 79.616 евидентираних 2021. године. Затим слиједе држављани Косова, чији број у пописном периоду такође расте од 9.034 до 22.386. Трећу групу странаца чине држављани Србије, којих је у Словенији 2011. године било 7.561, а 2021. године 17.257. Може се претпоставити да је међу овом популацијом знатан удио становништва српске националности.

Табела 58: Странци по држављанству, Словенија, регистарски пописи 2011, 2015, 2018. и 2021. године (SURS, 2022/2)

	2011.		2015.		2018.		2021.	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Босна и Херцеговина	38.836	46,93	44.885	44,21	54.044	44,34	79.616	47,21
Црна Гора	609	0,74	764	0,75	776	0,64	928	0,55
Хрватска	7.738	9,35	8.805	8,67	9.472	7,77	10.234	6,07
Косово	9.034	10,92	12.071	11,90	14.860	12,19	22.386	13,27
Сјеверна Македонија	8.817	10,66	10.105	9,95	11.346	9,31	14.048	8,33
Србија	7.561	9,14	9.730	9,58	11.832	9,71	17.257	10,23
Остале државе	10.151	12,26	15.172	14,94	19.545	16,04	24.182	14,34
УКУПНО	82.746	100	101.532	100	121.875	100	168.651	100

Табела 59: Досељени из иностранства по држављанству, Словенија, регистарски пописи 2011, 2015, 2018. и 2021. године (SURS, 2022/3)

	2011.		2015.		2018.		2021.	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Босна и Херцеговина	3.602	25,58	4.876	31,62	11.911	41,86	8.515	36,04
Црна Гора	91	0,65	88	0,57	105	0,37	144	0,61
Хрватска	1.278	9,08	1.055	6,84	1.187	4,17	935	3,96
Косово	1.193	8,47	1.597	10,36	2.494	8,76	3.551	15,03
Сјеверна Македонија	1.192	8,46	830	5,38	1.630	5,73	1.295	5,48
Србија	1.444	10,25	1.431	9,28	3.488	12,26	2.319	9,82
Остале државе	5.283	37,51	5.543	35,95	7.640	26,85	6.865	29,06
УКУПНО	14.083	100	15.420	100	28.455	100	23.624	100

Словенија је и прије осамостаљења била интересантна за запошљавање становника из мање развијених подручја бивше Југославије. Послије независности и приступања Европској унији и отварања тржишта рада постала је интересантна за усељавање и

другима. Ипак, највећи број досељеног становништва и даље је долазио са територије бивше заједничке државе, одакле их је по пописним годинама стизало између 8.800 (62,49%) и 20.815 (73,15%). По броју досељених предњачила је Босна и Херцеговина, из које је 2011. године досељено 3.602 становника, што је чинило 25,58% од укупног броја. Највећи број досељеника из Босне и Херцеговине стигао је 2018. године, и то њих 11.911, чиме су чинили 41,86% од укупног броја.

Становништво Косова је друго по броју досељавања у Словенију и њихов број се кретао од 1.193, колико их је стигло 2011. године, до 3.551, колико их је било 2021. године, када су чинили 15,03% досељене популације. Сљедећи најзначајнији селидбени прираст имали су држављани Србије, којих се највише у Словенију доселило 2018. године (3.488), када су и чинили другу најбројнију групу страних држављана са 12,26%.

Претпоставке о броју „новонасталих мањинских заједница“, а међу њима и српског становништва у Словенији, могуће је извести и из података о територији/држави првог становања словеначких држављана који се прикупљају од стране Статистичког уреда Републике Словеније. Подаци дају увид у популацију која је рођена и дио живота провела у другој држави и по досељавању у Словенију стекла услове за словеначко држављанство. На основу територије/државе првог становања можемо претпоставити националност досељеника, уколико долазе из етнички хомогеног простора. Овом евиденцијом нису обухваћени потомци досељеника, јер се као држава њиховог првог становања води Словенија. Када су у питању Срби, највећи број можемо очекивати међу досељеницима из Србије и Босне и Херцеговине, мада можемо претпоставити да је одређен број Срба стигао у Словенију и из других бивших југословенских република.

Табела 60: Становништво по територији/држави првог становања, Словенија, регистарски пописи 2011, 2015. и 2018. године (SURS, 2022/4)

	2011.		2015.		2018.	
	Број	%	Број	%	Број	%
Босна и Херцеговина	96.897	4,72	100.880	4,89	107.677	5,21
Црна Гора	2.811	0,14	2.843	0,14	3.344	0,16
Хрватска	49.158	2,40	46.995	2,28	44.994	2,18
Косово	9.350	0,45	11.952	0,58	17.051	0,83
Сјеверна Македонија	13.658	0,67	15.637	0,76	17.128	0,83
Србија	26.368	1,29	27.073	1,31	25.372	1,23
Словенија	1.821.601	88,85	1.825.258	88,48	1.816.654	87,89
Остале државе	30.346	1,48	32.236	1,56	34.660	1,67
УКУПНО	2.050.189	100	2.062.874	100	2.066.880	100

Иако подаци о броју становништва по територији/држави првог становања регистарског пописа 2022. године нису доступни, из података три претходна пописа евидентно је да, упркос порасту укупног броја становника, број рођених у Словенији опада са 1.821.601 или 88,85% 2011. године на 1.816.654 или 87,89% 2018. године. За највећи број држављана досељених у Словенију као територија првог становања наведена је Босна и Херцеговина и он се креће од 96.897 (4,72%) 2011. године до 107.677 (5,21%) 2018. године. Евидентно је да је и у овом периоду настављен тренд знатног досељавања из Босне и Херцеговине, коју као територију првог становања наводи преко 40% досељеника. Следи становништво досељено из Хрватске, којег је 2011. године било 49.158, чиме су чинили 2,40% укупног броја становника, да би до 2018. године њихов број (44.994) и процентуално учешће (2,18%) опао. Разлог за опадање броја становника са мјестом првог становања у Хрватској можемо наћи у чињеници да је 2013. године Хрватска постала чланица Европске уније, те је практично престала потреба промјене држављанства. На трећем мјесту се налазе досељени из Србије, којих је највише евидентирано 2015. године, када су са 27.073 чинили 1,31% укупног становништва, а 11,39% досељених држављана Словеније.

Сви ови подаци указују на трендове досељавања и на основу њих можемо само претпоставити да су утицали на број српске популације у Словенији, али прецизне податке о броју странаца, као и о броју досељеника немогуће је извести без прикупљања података о националности странаца и досељеника у Словенији.

Регистарски пописи становништва Словеније одраз су њеног чланства у Европској унији, која не обавезује државе чланице да приликом пописа становништва евидентира податке о етничкој припадности, вјери и језику, што није добро прихваћено у широј јавности или унутар вјерских и етничких заједница, које су жељеле да имају увид у промјене и кретања у етничкој и вјерској структури.

Овај проблем би било могуће превазићи прикупљањем података о етничкој припадности гдје год је то могуће. Иако многи регистри систематично не прикупљају ове податке, негдје су ипак доступни (статистика рођења, брачног статуса, смрти, миграција...). Наведени подаци су постали веома несигурни последњих година, јер према званичним изворима само петина становништва има забиљежену етничку припадност у неком регистру, те њихова употреба не би била досљедна, посебно ако у обзир узмемо чињеницу да је изјашњавање о етничкој припадности подложно промјени (Josipović, 2015: 171).

Недостатком података о етничком саставу становништва, поред новонасталих мањинских заједница, оштећене су и уставом заштићене и привилеговане италијанска и мађарска мањина, као и ромска популација, јер се само на темељу података о стању етничких група могу формулисати сврсисходне јавне политике у подручју њиховог третмана.

За разлику од етничке припадности, вјерска увјерења нису укључена ни у један регистар прикупљених података, тако да се закључци могу само посредно изводити из података о

вјерским заједницама. Из тог разлога су многе интересне групе, односно етничке мањине (нарочито Мађари и Италијани, али и мањине из бивше Југославије) и вјерске заједнице (католичке, протестантске, православне и исламске) довеле у питање значај регистарског пописа становништва. Проблем се јавио и међу популацијом избрисаног становништва, чији представници се такође залажу за класични попис како би се утврдио стварни обим становништва погођеног брисањем. Очекивани су други начини процјене недостајућих структура становништва, које држава није успјела да обезбиједи (Josipović, 2015: 173).

Многа удружења грађана формирана на етничкој припадности, која представљају углавном чланове бивших југословенских конститутивних народа (Бошњаци, Хрвати, Срби, Македонци, Црногорци и Албанци са Косова, из Македоније и Црне Горе), отворено су подносила захтјеве за уставно или законско признање мањинског статуса, темељене на чињеници да на територији Словеније живи преко 200.000 припадника народа бивше Југославије лишених колективне правне заштите (Kržišnik-Bukić, 2014). Непостојање евиденције о броју мањинских група, посебно када су у питању новонастале мањинске заједнице, представља лоше услове за добијање статуса националне мањине, али и словеначкој држави даје оправдање за став да статус националне мањине треба да имају само Мађари и Италијани, док друге етничке заједнице, међу којима се налази и српска популација, немају услове за то.

ПОГОВОР

У Словенији постоји релативно бројна, али по поријеклу и степену националне, вјерске и културне свијести хетерогена српска етничка заједница. Различито вријеме досељавања, друштвено-политички контекст у којем су се миграције одвијале, разлози мигрирања, генерацијске и образовне структуре, професије, економски и социјални положај детерминисали су њихове мигрантске одлике, због чега није дошло до њихове унутрашње хомогенизације.

Срби су се у Словенију насељавали у неколико већих таласа. Први талас досељавања поклопио се са освајачким походима Турака на Балкан. Већ од 15. вијека почели су да насељавају јужна подручја Крањске, Белу Крајину, околину Марибора и Птуја и нека села око Кочевја. Срби на овим просторима, у вртлогу историјских догађаја, одвојени од своје матице и изложени асимилацији, успијевају да сачувају свој национални идентитет. У четири села у Белој Крајини и данас постоји њихова аутохтона, али изразито мала заједница, која се сматра потомцима ускока (Вучковић, 2015).

Друга сеоба Срба на подручје Словеније догодила се након стварања прве заједничке државе Јужних Словена, под круном династије Карађорђевић. То су углавном били официри, државни чиновници, просвјетни, научни и културни радници, припадници виших социјалних слојева. Упркос релативној малобројности, Срби у то вријеме развијају интензиван друштвени и културни живот. Од 1920. до 1940. године изграђене су три православне цркве у Љубљани, Марибору и Цељу (Prelić, 2009: 60). То говори о знатном броју грађана православне вјере на наведеном подручју, али и о њиховој економској снази и друштвеном утицају.

Други свјетски рат за Србе у Словенији био је изузетно тежак. Бројне породице су раскућене и расељене, а српске цркве у Цељу и Марибору разрушене (Исто: 60).

Послије Другог светског рата, од 1945. године, у Словенију тече трећа сеоба Срба. У периоду 1948–1961. године њихов број се готово удвостручио и кретао се од 7.048 (0,51%) до 13.609 (0,86%). Послије Хрвата, чији се број кретао од 16.069 (1,15%) до 31.429 (1,91%), Срби су чинили најбројнију етничку групу. У овом таласу, најбројнији досељеници су официри, цариници, ратна сирочад са подручја Козаре и ширег подручја Босанске Крајине и мањи број радника.

Интензивни развој Словеније у посљератном периоду проузрокује велику потребу за физичком радном снагом, прије свега за грађевинским радницима, радницима у текстилној индустрији, терцијарним дјелатностима и здравству. То доводи и до четвртог најмногобројнијег таласа сеобе Срба у Словенију, крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година 20. вијека. Интензиван раст припадници српске националности забиљежили су у периоду 1971–1981. године, са 20.209 (1,20%) на 41.695 (2,27%). У

почетку, на рад у Словенију одлазе најчешће само мушкарци, да би касније све више њих долазило са комплетним породицама. Они се насељавају у већим индустријским центрима, чему су погодиле интензивна стамбена изградња и добре могућности за запошљавање. Имиграциони токови су се наставили и по последњем попису у заједничкој држави, 1991. године, Срби су забиљежили максималан број и удио (47.401 или 2,48%), па су и даље после Хрвата (52.876 или 2,76%) чинили најзначајнију мањинску заједницу. Уз то, претпоставља се да је тај број и већи, јер међу лицима која су се у пописима изјаснили као Југословени има доста Срба (Raduški, 2011: 422).

Непосредно након осамостаљења Словеније, забиљежена је реверзибилна миграција. По неким процјенама до 2002. године из Словеније је отишло приближно 30.000 људи, а међу њима највише Срба и Црногораца (Pavlović, 2010: 72). Најчешће су се иселјавали припадници Југословенске народне армије и њихове породице, затим припадници народа и народности бивше Југославије који се нису слагали са осамостаљењем Словеније, односно они који су мислили да ће политички и социјални услови у новој држави радикално утицати на слабљење њиховог друштвеног статуса и животног стандарда (Kotac, 2003b: 9).

Према последњем класичном попису становништва из 2002. године, којим је обухваћено прикупљање података о етничким карактеристикама, у Словенији је живјело 1.964.036 становника, од чега су Словенци као матични народ са 1.631.363 становника чинили 86,03% укупне популације. По овом попису Срби су са 38.964 становника и удјелом од 1,98% чинили најмногобројнију мањинску популацију. Међу припадницима српске популације преовлађује мушко становништво (21.592 или 55,42% мушкараца и 17.372 или 44,58% жена). Са аспекта образовног нивоа преовлађују лица са средњим степеном образовања (51,52%), запослени највише у индустрији (22,22%). Срби у Словенији представљају изразито урбану популацију и трећина укупног броја живи у Љубљани. Већи дио Срба прихватио је словеначко држављанство, мада српске популације има и међу лицима са статусом странаца, са трајним или привременим боравком и међу популацијом избрисаних (25.671 особа).

Почетком 21. вијека поново долази до насељавања Срба у Словенију. Талас који још увијек траје већином обухвата млађе интелектуалце који се у Словенију досељавају тражећи боље економске услове за живот, као и бољу политичку ситуацију, која им пружа извјесну материјалну и социјалну сигурност. Овај процес се интензивирао након уласка Словеније у Европску унију 2004. године.

Тренутни број српске популације није познат, будући да након увођења регистарског начина пописивања Словенија практично већ двадесет година нема систематско прикупљање података о етничко-културним карактеристикама, те мањинске заједнице нису у могућности да квалитетно прате промјене унутар својих редова.

Након распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и настанка Републике Словеније радикално се промијенио положај српске популације, која је, уз остале конститутивне народе бивше заједничке државе, практично преко ноћи проглашена такозваном новом мањином. Словенија, као и остале постјугословенске државе, није била довољно спремна за поштовање права новонасталих националних мањина, те се у Уставу Републике Словеније наводе само италијанска и мађарска национална мањина, које се третирају као аутохтоне, а чији је број према попису 2002. године износио 8.501 (Италијани – 2.258, Мађари – 6.243), чиме су чинили тек 0,43% становништва Словеније. Изван уставне заштите остали су припадници националних заједница који су у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији имали статус конститутивности, а који данас немају једнак правни положај као аутохтоне мањине (Радушки, 2020: 41).

Формално-правни статус Срба у Словенији још није јасно дефинисан. Статус аутохтоности нису стекли на основу присуства на простору данашње Словеније од 15. вијека. Ни реалност да су бројчано највећа мањинска заједница, није им обезбиједила званичан статус националне мањине, а самим тим ни могућност остварења права која би им по том основу припадала. Због чињенице да им мањинска права нису загарантована, и имајући у виду депопулацију и проблем очувања идентитетских карактеристика, припадници српске мањине објективно су суочени са асимилацијом.

ЛИТЕРАТУРА

- Бањац, Живко. (1997). Срби у Словенији – прошлост и садашњост. У: Петровић, Владимир. (Ур.), *Срби у Словенији – зборник радова са Конференције одржане 8. и 9. јуна 1996. године у Сремским Карловцима* (стр. 27–42). Београд: Светска српска заједница.
- Влаховић, Бреда. (1975). Неки етнички процеси у Белој Крајини (Словенија). *Гласник Етнографског института САНУ, XXIV*, 103–107.
- Влаховић, Бреда. (1997). Допринос словеначке и српске етнологије проучавању Срба у Белој Крајини. У: Петровић, Владимир. (Ур.), *Срби у Словенији – зборник радова са Конференције одржане 8. и 9. јуна 1996. године у Сремским Карловцима* (стр. 96–102). Београд: Светска српска заједница.
- Влаховић, Бреда. (2007). Допринос словеначке и српске етнологије проучавању Срба у Белој Крајини. *Беседа – Часопис за културу, број 8, година VII*, 6–16.
- Вучковић, Марија. (2015). Срби у Словенији: стара и нова дијаспора. У: Ковачевић, Милош. (Ур.), *Српски језик – од Вука до данас, књига I* (стр. 455–464). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Гавриловић, Славко. (1993). *Из историје Срба у Хрватској, Славонији и Угарској (XV-XIX век)*. Београд: Филип Вишњић.
- Гавриловић, Славко. (1996). Унијаћење Срба у Хрватској, Славонији и Барањи (XVI до XVIII век). У: Ранковић, Драгутин. (Ур.), *Српски народ ван граница данашње СР Југославије од краја XV века до 1914. године* (стр. 37–78). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Гњато, Рајко и Станојевић, Марко. (2013). Српско национално биће у српском етничком простору – проблеми и изазови. У: Гњато, Рајко. (Ур.), *Зборник обиљежавања 20. годишњице Географског друштва Републике Српске: 1993–2013* (стр. 25–35). Бања Лука: Географско друштво Републике Српске.
- Гречић, Владимир. (1997). Положај Срба у Републици Словенији. У: Петровић, Владимир. (Ур.), *Срби у Словенији – зборник радова са Конференције одржане 8. и 9. јуна 1996. године у Сремским Карловцима* (стр. 64–67). Београд: Светска српска заједница.
- Грујић, Радослав. (1922). Српско-хрватско насељавање по Штајерској. *Гласник Српског географског друштва*, 7–8, 113–125.
- Дрљача, Душан и Медар, Ирена. (2001). Путеви превазилажења групне затворености: етнички/национално мјешовити бракови. *Гласник/Herald*, 6, 123–131.

- Ивић, Алекса. (1923). *Насеља и порекло становништва 16/1923: Миграције Срба у Хрватску током 16, 17. и 18. столећа*. Београд: Српска краљевска академија.
- Комац, Миран. (2000). Српска заједница у Словенији. *Беседа – Часопис за културу, број 1, година I*, 7–33.
- Комац, Миран. (2004). Срби у Словенији. *Теме – часопис за друштвене науке, година XXVIII, број 2*, 789–804.
- Комац, Миран. (2005). Положај Срба у Словенији. У: Становчић, Војислав. (Ур.). *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи. Научни скупови, књига С1Х* (стр. 265–280). Београд: Српска академија наука и уметности.
- Мал, Јосип. (1924). *Насеља и порекло становништва, 18/1924: Ускочке сеобе и словенске покрајине – повест насеобина с културно-историјским приказом*. Љубљана: Српска краљевска академија.
- Матковић, протојереј Богдан. (2000). Љетопис СЦПО у Љубљани. *Беседа – Часопис за културу, број 1, година I*, 57–79.
- Матковић, протојереј Богдан. (2002). Љетопис СЦПО у Љубљани. *Беседа – Часопис за културу, број 2, година II*, 65–92.
- Медар, Ирена. (2008). *Мјешовити бракови на подручју општине Бањалука (1987–2000. године), посебна издања, књига 19*. Бања Лука: Географско друштво Републике Српске.
- Медар-Тања, Ирена (2010). „Избрисано становништво“ у Словенији. У: Стаменковић, Србољуб. (Ур.). *Територијални аспекти развоја Србије и суседних земаља: међународни научни скуп* (225–231). Београд: Географски факултет Универзитета у Београду.
- Медар-Тања, Ирена. (2012). Бела Крајина – српска аутохтона оаза у Словенији. *Демографија, 9*, 201–220.
- Милованчев, Никола (1998). Досељавање и живот Срба на подручју данашње Словеније од XV до почетка XX века. У: Пантелић, Никола. (Ур.). *Етнички односи Срба са другим народима и етничким заједницама, Посебна издања, књига 44* (стр. 187–206). Београд: Етнографски институт САНУ.
- Милованчев, Никола. (2004). Досељавање и живот Срба на подручју данашње Словеније од XV до почетка XX века. *Беседа – Часопис за културу, број 4, година IV*, 80–98.
- Огњановић, Дивна. (1997). Поглед кроз прошлост и виђење будућности Срба у Белој Крајини. У: Петровић, Владимир. (Ур.), *Срби у Словенији – зборник радова са Конференције одржане 8. и 9. јуна 1996. године у Сремским Карловцима* (стр. 103–111). Београд: Светска српска заједница.

- Першич, Јанез. (1997). Ускоци у словеначким земљама. У: Петровић, Владимир. (Ур.), *Срби у Словенији – зборник радова са Конференције одржане 8. и 9. јуна 1996. године у Сремским Карловцима* (стр. 1–4). Београд: Светска српска заједница.
- Петровић, М. Петар. (Ур.). (1937). *Свезнање. Општи енциклопедијски лексикон у једној књизи*. Београд: Народно дело.
- Петровић, Ружа. (1985). *Етнички мешовити бракови у Југославији*. Београд: Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду.
- Радушки, Нада. (2007). Методолошки аспекти и проблеми у истраживању етничке структуре становништва. *Теме – часопис за друштвене науке, година XXXI, број 4*, 687–702.
- Радушки, Нада. (2014). Демографски трендови, положај и права Срба у Словенији. *Српска политичка мисао, број 1, година XXI, свеска 43*, 251–265.
- Радушки, Нада. (2020). Положај српске мањине у суседним државама у светлу евроинтеграцијских и геополитичких процеса. *Војно дело, вол. 2, бр. 2*, 37–55.
- Стојић, Марта. (2008). Ко су избрисани? Технике искључивања у Републици Словенији. *Гласник Етнографског института САНУ, LVI (1)*, 127–144.
- Суботић, Момчило. (2019). Срби у Словенији – дискриминација најбројније мањине. *Политичка ревија, бр. 2, година (XXX) XIX, vol. 60*, 71–87.
- Турјачанин, Милан. (1998). *Социологија*. Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека „Петар Кочић“.
- Цвијић, Јован. (2000). *Балканско полуострво, Сабрана дела, књига 2, треће издање*. Београд: САНУ и Завод за уџбенике и наставна средства.
- Bešter, Romana, Hafner-Fink, Mitja, Komac, Miran, Medved, Felicita, Medvešek, Mojca, Roter, Petra i Vrečer, Natalija. (2006). Ugotavljanje stališč prebivalcev Naselij Bojanci, Marindol, Miliči, Raunoviči o metodah i poteh ohranjanja etno-kulturne dediščine „uskoških“ teritorjev. U: Komac, Miran i Medvešek, Mojca. (Ur.). *Percepcije slovenske integracijske politike. „Uskoško“ prebivalstvo v Beli krajini, etnična diskriminacija v delovnem okolju, izseljavanje in povratništvo Slovencev: zaključno poročilo* (str. 6–72). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Dedić, Jasminka. (2003). *Diskriminacija v postopkih pridobivanja slovenskega državljanstva*. U: Dedić, Jasminka, Jalušić, Vlasta i Zorn, Jelka. *Izbrisani – organizirana nedolžnost in politike izključevanja* (str. 23–84). Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

- Dedić, Jasminka, Jalušić Vlasta i Zorn, Jelka (2003). *Izbrisani: organizirana nedolžnost in politike izključevanja*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
- Dolenc, Danilo. (2005). Priseljavanje v Slovenijo z območja nekdanje Jugoslavije po II svetovni vojni. U: Komac, Miran i Medvešek, Mojca. (Ur.). *Percepcije slovenske integracijske politike – zaključno poročilo* (str. 33–88). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Dolenc, Danilo. (2007). Priseljavanje v Slovenijo z območja nekdanje Jugoslavije po drugi svetovni vojni. U: Komac, Miran. (Ur.). *Priseljenci – Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo* (str. 69–102). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Dolenc, Danilo, Miklič, Erna, Razpotnik, Barica, Šter, Darja i Žnidaršič, Tina. (2013). *Ljudje, družine, stanovanja: registrski popis 2011*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije..
- Drljača, Dušan i Medar, Irena. (2003). The ways of overcoming group isolation: ethnically/nationally mixed marriages. *Ethnologia Polona, Vol. 24*, 43–51.
- Filipović S., Milenko. (1970). Srpska naselja u Beloj Krajini (u Sloveniji), U: Spaić, Vojislav. (Ur.). *Radovi, Knjiga XXXV* (str. 147–238). Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- Friganović, Mladen. (1978). *Demografija – stanovništvo svijeta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Ivanović-Barišić, Milina. (2010). Srbi u Beloj Krajini: uvid u sadašnje stanje. *Traditiones: zbornik Inštituta za slovensko narodopisje in Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU, Vol. 39, No. 1*, 99–110.
- Josipovič, Damir. (2015). Slovenia and the Census: From the 20th-Century Yugoslav Counts to the Register-based Census of 2011. *Contemporary Southeastern Europe, Vol. 2, Issue 2*, 159–175.
- Klopčič, Vera. (2003). Mednarodno pravne razsežnosti manjšinskega varstva v Republiki Sloveniji. U: Klopčič, Vera, Komac, Miran i Kržišnik-Bukić, Vera. *Albanci, Bošnjaki, Črnogorci, Hrvati, Makedonci in Srbi v Republiki Sloveniji, Položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji* (str. 137–190). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Klopčič, Vera, Komac, Miran i Kržišnik-Bukić, Vera. (2003). *Albanci, Bošnjaki, Črnogorci, Hrvati, Makedonci in Srbi v Republiki Sloveniji, Položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Knežević-Hočevar, Duška. (2004). „Kri ni voda“: potomci Uskokov ob slovensko-hrvaški meji. *Razprave in gradivo, številka 45*, 118–135.

- Kogovšek, Neža i Petković, Brankica. (Ur.). (2010). *Brazgotine izbrisa: prispevek h kritičnemu razumevanju izbrisa iz registra stalnega prebivalstva Republike Slovenije, 1. izd.* Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Komac, Miran (2003a). „Nove“ narodne skupnosti. U: Klopčič, Vera, Komac, Miran i Kržišnik-Bukić, Vera. *Albanci, Bošnjaki, Črnogorci, Hrvati, Makedonci in Srbi v Republiki Sloveniji, Položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji* (str. 38–136). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Komac, Miran. (2003b). Srbi v Sloveniji. *Beseda – Časopis za kulturu, broj 3, godina III, 5–23.*
- Komac, Miran. (Ur.) (2007). *Priseljenci – Študije o priseljivanju in vključevanju v slovensko družbo.* Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Kostrenčić, Marko i Protega, Miljenko. (Ur.). (1964). *Enciklopedija Leksikografskog zavoda, I izdanje, sv. 7.* Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ.
- Kostrenčić, Marko i Krleža, Miroslav. (Ur.). (1955). *Enciklopedija Leksikografskog zavoda, I izdanje, sv. 1.* Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ.
- Kržišnik-Bukić, Vera. (Ur.). (2014). *Kdo so narodne manjšine v Sloveniji?* Ljubljana: Zveza zvez kulturnih društev narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Sloveniji.
- Medar-Tanja, Irena. (2018). Ethno-demographic position of Serbs in Slovenia after the dissolution of former Yugoslavia. *RUDN Journal of Economics, Vol 26, No 4, 674–684.*
- Miletić, Vesna. (2003). Srbi u Sloveniji u brojkama popisa 2002. *Beseda – Časopis za kulturu, broj 3, godina III, 24–28.*
- Milovančev, Nikola. (2000). Srbi i srpska vlastela Brankovići na području današnje Slovenije i severne Italije u XV veku. *Beseda – Časopis za kulturu, broj 1, godina I, 80–88.*
- Misja Zgaga, Alenka. (2008). *1408 – prišli so Turki, za njimi Uskoki –*, Zbirka Belokranjska dediščina 4. Metlika: Belokranjski muzej.
- Morokvasic-Miller, Mirjana. (June 2004). From Pillars of Yugoslavism to Targets of Violence: Interethnic Marriages in the Former Yugoslavia and Thereafter. In: Giles, Wenona. (Ed.). *Sities of Violence – Gender and conflict zones* (pp. 134–151). Berkeley and Los Angeles, California: The University of California press.
- Natek, Karel i Natek, Marjeta. (2003). *Države svijeta.* Zagreb: Mozaik knjiga.
- Nejašmić, Ivo. (2005.) *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima.* Zagreb: Školska knjiga.

- Pavlović, Mirjana. (2020). Srbi u Sloveniji. Manjinske organizacije. *Traditiones*, 39/1, 71–81.
- Petrović, Rude. (1975). *Zemlje i narodi svijeta – fizička, politička i ekonomska geografija*. Zagreb: Prosvjeta.
- Petrović, Tanja. (2006). *Ne tu, ne tam: Srbi v Beli krajini in njihova jezikovna ideologija v procesu zamenjave jezika*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Petrović, Tanja (2009). *Srbi u Beloj Krajini. Jezička ideologija u procesu zamene jezika*. Beograd: Balkanološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti.
- Pistotnik, Sara. (oktobar 2008). Izbrisani Slovenije. *Glas izbeglica*, broj 2, 15–17.
- Prelić, Mladena. (2009). The Serbs in Slovenia: a New Minority. *Bulletin of the Institute of Ethnography SASA, Volume 57, Issue 2*, 53–68.
- Raduški, Nada. (2011). Srbi kao nova nacionalna manjina u postjugoslovenskim državama. *Sociologija*, vol. 53, br. 4, 417–432.
- Šircelj, Milivoja. (2003). *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije: popisi 1921–2002, Posebna publikacija, št. 2*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Vajkard Valvazor, Ivan. (2003). Slava Vojvodine Kranjske, O veri i običajima Uskoka. *Beceda – Časopis za kulturu*, broj 3, godina III, 60–67.
- Vajkard Valvazor, Ivan. (2006). Slava Vojvodine Kranjske, O zakonima, običajima, bivalištima i jeziku Uskoka u Srednjoj Kranjskoj; O gradovima, varošima i dvorcima. *Beceda – Časopis za kulturu*, broj 7, godina VI, 47–58.
- Zorn, Jelka. (2003). Politike izključevanja v nastajanju slovenske državnosti. U: Dedić, Jasminka, Jalušić, Vlasta i Zorn, Jelka. *Izbrisani – organizirana nedolžnost in politike izključevanja* (str. 85–139). Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
- Žnidaršič, Martina i Miklič, Erna. (2022). *Registrski popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj: metodološko pojasnilo*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

ИЗВОРИ

Атлас Србије. (2007). Београд: MONDE NEUF d. o. o.

Новаковић, Реља. (1965). *Школски историјски атлас*. Београд: Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије.

Топографска карта 1:100.000, Ново Место 319 и Огулин 369. (1976). Београд: Војно-географски институт.

Устав Босне и Херцеговине. (1995). *Канцеларија високог представника (OHR)*. Преузето 10. 05. 2022. са https://www.mvr.gov.ba/dobro_dosli_u_bih/drzavno_uredjenje/ustav_bih/default.aspx?id=261

Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing. (2006). U: *United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing*. Preuzeto 04. 07. 2022. са <https://unece.org/conference-european-statisticians-recommendations-2010-censuses-population-and-housing-0>

Dilema pred državo: kako zbrati podatke o narodnosti in veri prebivalcev Slovenije? (11. 02. 2021). U: *Domovina. Dilema pred državo: kako zbrati podatke o narodnosti in veri prebivalcev Slovenije?* Preuzeto 04. 07. 2022. са <https://www.domovina.je/dilema-pred-drzavo-kako-zbrati-podatke-o-narodnosti-in-veri-prebivalcev-slovenije/>

European Convention on Human Rights. (04. 11. 1950). U: *The Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina. European Convention on Human Rights*. Preuzeto 10. 05. 2022. <https://www.ustavnisud.ba/en/european-convention-on-human-rights>

Juren, Peter. (Ur.). (1974). *Ustava Socialistične Republike Slovenije*. Ljubljana: Center za samoupravno normativno dejavnost.

Kohezijski regiji v Sloveniji. (11. 01. 2022). U: *Potral GOV.SI. Kohezijski regiji v Sloveniji*. Preuzeto 04. 07. 2022. са <https://www.gov.si teme/kohezijski-regiji-v-sloveniji/>

O izbrisanim. (22. 01. 2015). U: *Izbrisani: Informacije i dokumenti. O izbrisanim*. Preuzeto 10. 05. 2022. са <https://www.mirovni-institut.si/izbrisani/hr/zakonodavstvo/index.html>

O Sloveniji. (24. 02. 2022). U: *Potral GOV.SI. O Sloveniji*. Preuzeto 10. maja 2022. са <https://www.gov.si/podrocja/drzava-in-druzba/o-sloveniji/>

- Opozvani status: „Izbrisani“ u Sloveniji i njihova duga borba za pravdu. (26. 02. 2021). U: *Balkan transitional justice. Opozvani status: „Izbrisani“ u Sloveniji i njihova duga borba za pravdu.* Preuzeto 10. 05. 2022. sa <https://balkaninsight.com/sr/2021/02/26/opozvani-status-izbrisani-u-sloveniji-i-njihova-duga-borba-za-pravdu/>
- Porodice u SFR Jugoslaviji: Podaci po republikama i pokrajinama.* (1989). Beograd: Savezni zavod za statistiku.
- Prebivalstvo. (01. 01. 2021). U: *Statistični urad Republike Slovenije. Prebivalstvo.* Preuzeto 10. 06. 2022. sa <https://www.stat.si/StatWeb/>
- Programi statističnih raziskovanj. (25. 02. 2022). U: *Statistični urad Republike Slovenije. Programi statističnih raziskovanj.* Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://www.stat.si/statweb/LegislationAndDocuments/StatSurveys>
- Regije in občine v številkah. (24. 05. 2022). U: *Statistični urad Republike Slovenije. Regije in občine v številkah.* Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10297>
- Registarski popis. (07. 01. 2021). U: *Statistični urad Republike Slovenije. Registarski popis.* Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9324>
- Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on population and housing censuses. (2008). *Official Journal of the European Union, no. L 218/14.* Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008R0763>
- Slovenia and the Council of Europe. (28. 04. 2022). U: *Potral GOV.SI. Slovenia and the Council of Europe.* Preuzeto 10. 05. 2022. sa <https://www.gov.si/en/topics/slovenia-and-the-council-of-europe/>
- Slovenia and the euro. (01. 01. 2007). U: *European Commission. Slovenia and the euro.* Preuzeto 10. 05. 2022. sa https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro/eu-countries-and-euro/slovenia-and-euro_en/
- Slovenia in the UN. (24. 02. 2022). U: *Potral GOV.SI. Slovenia in the UN.* Preuzeto 10. 05. 2022. sa <https://www.gov.si/en/topics/slovenia-in-the-un/>
- Slovenia's NATO membership. (29. 06. 2021). U: *Potral GOV.SI. Slovenia's NATO membership.* Preuzeto 10. 05. 2022. sa <https://www.gov.si/en/topics/slovenias-nato-membership/>
- Slovenija v Evropski uniji. (23. 03. 2021). U: *Potral GOV.SI. Slovenija v Evropski uniji.* Preuzeto 10. 05. 2022. sa <https://www.gov.si/predstavnistva/stalno-predstavnistvo-pri-evropski-uniji-bruselj/slovenija-v-eu/>

- SURS. (2002). Podaci dobijeni iz Statističkog ureda Republike Slovenije prilikom istraživanja 2010. godine
- SURS. (2002/1). U: *SiStat. Prebivalstvo po narodni pripadnosti, statistične regije, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_html/REG-T-17SLO.htm
- SURS. (2002/2). U: *SiStat. Prebivalstvo po narodni pripadnosti, občine, Slovenija, Popis 1991*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0556502S.PX/table/tableViewLayout2/>
- SURS. (2002/3). U: *SiStat. Prebivalstvo po narodni pripadnosti, občine, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0556502S.PX/table/tableViewLayout2/>
- SURS. (2002/4). U: *SiStat. Prebivalstvo po maternem jeziku, statistične regije, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05W2207S.PX/table/tableViewLayout2/>
- SURS. (2002/5). U: *SiStat. Prebivalstvo po maternem jeziku, občine, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05W1007S.px/>
- SURS. (2002/6). U: *SiStat. Prebivalstvo po pogovornem jeziku v gospodinjstvu (družini), statistične regije, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_html/REG-T-75SLO.htm
- SURS. (2002/7). U: *SiStat. Prebivalstvo po veroizpovedi, starostnih skupinah in spolu, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=54
- SURS. (2002/8). U: *SiStat. Prebivalstvo po veroizpovedi, statistične regije, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=REG&st=18
- SURS. (2002/9). U: *SiStat. Prebivalstvo po veroizpovedi, občine, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=OBC&st=6
- SURS. (2002/10). U: *SiStat. Prebivalstvo po maternem jeziku, spolu in narodnosti, Slovenija, Popis 1953*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1953_slovenija.asp
- SURS. (2002/11). U: *SiStat. Prebivalstvo po maternem jeziku in narodni pripadnosti, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=58
- SURS. (2002/12). U: *SiStat. Prebivalstvo po veroizpovedi in narodni pripadnosti, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/Popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=57

- SURS. (2002/13). U: *SiStat. Popisi prebivalstva 1948-2011*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/publikacije/pub_popisne_prva.asp
- SURS. (2002/14). U: *SiStat. Priseljeni v Slovenijo po letu priselitve, državi prvega prebivališča in spolu, Slovenija, Popis 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_html/SLO-T-16SLO.htm
- SURS. (2002/15). U: *SiStat. Prebivalstvo po maternem jeziku, Slovenija, Popisa 1991 in 2002*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_html/slo-T-09SLO.htm
- SURS. (2022/1). U: *SiStat. Osnovne skupine prebivalstva po starosti in spolu, Slovenija, polletno*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05E1004S.px/table/tableViewLayout2/>
- SURS. (2022/2). U: *SiStat. Prebivalstvo po državi državljanstva, petletnih starostnih skupinah in spolu, Slovenija, letno*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05E1008S.px/table/tableViewLayout2/>
- SURS. (2022/3). U: *SiStat. Priseljeni prebivalci po državi prejšnjega prebivališča, državljanstvu in starostnih skupinah, Slovenija, letno*. Preuzeto 04. 07. 2022, sa <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05N3121S.px/table/tableViewLayout2/>
- SURS. (2022/4). U: *SiStat. Prebivalci s prvim prebivališčem v tujini po območju/državi prvega prebivališča, letu prve priselitve in spolu, Slovenija, večletno*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05E4002S.px/table/tableViewLayout2/>
- Upravne enote. (04. 07. 2022). U: *Potral GOV.SI. Upravne enote*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://www.gov.si/drzavni-organi/upravne-enote/>
- Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. (1974). *Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, godina XXX, broj 9*. Preuzeto 10. 05. 2022. sa <http://mojustav.rs/od-prvog-ustava-2/>
- Ustava Republike Slovenije. (1991/2021). *Uradni list Republike Slovenije, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a*. Preuzeto 10. 05. 2022. sa <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1#>
- Veljavni predpisi. (16. 02. 2017). U: *Statistični urad Republike Slovenije. Veljavni predpisi*. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://www.stat.si/statweb/LegislationAndDocuments/ApplicRegul>
- Zakon o državljanstvu Republike Slovenije. (1991). *Uradni list Republike Slovenije, št. 1/91-I*. Preuzeto 10. 05. 2022. sa <https://www.gov.si teme/drzavljanstvo/>

- Zakon o državni statistiki. (1995/2001). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 45/95, 9/01. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://www.stat.si/statweb/LegislationAndDocuments/ApplicRegul>
- Zakon o lokalni samoupravi. (2007/2010). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 94/07, 76/08, 79/09, 51/10. Preuzeto 10. 05. 2022. sa <https://www.gov.si teme/naloge-obcin/>
- Zakon o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva. (2013). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 99/13. Preuzeto 10. 05. 2022. sa <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6723#>
- Zakon o prijavi prebivališča. (2016). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 52/16. Preuzeto 04. 07. 2022. sa <https://www.gov.si teme/prebivalisce/>
- Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij. (2006/2021). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 108/06, 9/11, 31/18, 181/21. Preuzeto 10. 05. 2022. sa <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO357>
- Zakon o tujcih. (1991). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 1/91. Preuzeto 10. 05. 2022. sa <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1991-01-0009?sop=1991-01-0009>
- Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji. (1999). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 61/99. Preuzeto 10. 05. 2022. sa <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1999-01-2913/>

СПИСАК ГРАФИЧКИХ ПРИЛОГА У ТЕКСТУ

Карта 1:	Географски положај Републике Словеније	12
Карта 2:	Велика Карантанија око 1000. године	14
Слика 1:	Подјела Краљевине Југославије на бановине	16
Карта 3:	Дравска бановина	17
Слика 2:	Социјалистичка Федеративна Република Југославија	18
Слика 3:	Кохезионе регије, статистичке регије и општине Републике Словеније	22
Карта 4:	Географски положај Беле Крајине	23
Фотографија 1:	Рељеф Катарине Бранковић Цељске из 18. вијека	28
Фотографија 2:	Надгробни споменик Ивана Ленковића из 1569. године	34
Дијаграм 1:	Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1948. године	66
Дијаграм 2:	Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1953. године	67
Дијаграм 3:	Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1961. године	68
Дијаграм 4:	Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1971. године	69
Дијаграм 5:	Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1981. године	70
Дијаграм 6:	Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 1991. године	71
Дијаграм 7:	Становништво несловеначке националности (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	73
Дијаграм 8:	Кретање броја Срба у Словенији у периоду од 1948. до 2002. године	74
Дијаграм 9:	Становништво српске националности према полу и старости, Словенија, попис 2002. године	82
Дијаграм 10:	Срби по матерњем језику (процентуално учешће), Словенија, попис 1991. године	118
Дијаграм 11:	Срби по матерњем језику (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	120

Слика 4:	Српска села у Белој Крајини	131
Фотографија 3:	Црква Усековања главе Светог Јована у Бојанцима	142
Фотографија 4:	Надгробни споменици код Цркве Усековања главе Светог Јована у Бојанцима	143
Фотографија 5:	Црква Светог Петра у Милићима	144
Фотографија 6:	Ћирилични натпис на Цркви Светог Петра у Милићима	145

СПИСАК ТАБЕЛА У ТЕКСТУ

Табела 1:	Становништво по националној припадности (процентуално учешће), Словенија, пописи 1880, 1890, 1900. и 1910. године	49
Табела 2:	Становништво по матерњем језику, Словенија, пописи 1921. и 1931. године	51
Табела 3:	Становништво по вјероисповијести, Словенија, пописи 1921. и 1931. године	52
Табела 4:	Становништво досељено из других република некадашње Југославије према мјесту рођења и рођени у Словенији по националности, Словенија, попис 1981. године	56
Табела 5:	Становништво досељено из других република некадашње Југославије према мјесту рођења и рођени у Словенији по националности, Словенија, попис 1991. године	58
Табела 6:	Становништво досељено из других република некадашње Југославије према мјесту рођења и рођени у Словенији по националности, Словенија, попис 2002. године	59
Табела 7:	Пописна питања која су била повезана са националном припадношћу, вјероисповијести и језиком на територији Словеније, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године	62
Табела 8:	Становништво по националној припадности, Словенија, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године	64
Табела 9:	Становништво по националној припадности (процентуално учешће), Словенија, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године	65
Табела 10:	Структура становништва по националности у статистичким регијама (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	76
Табела 11:	Општине са највећим бројем становника српске националности, Словенија, попис 1991. године	77
Табела 12:	Општине са највећим бројем становника српске националности, Словенија, попис 2002. године	78
Табела 13:	Становништво српске националности према полу и мјесту рођења, Словенија, попис 2002. године	79
Табела 14:	Становништво српске националности према полу и старости, Словенија, попис 2002. године	81
Табела 15:	Особе са вишом и високим образовањем међу национално одређеним и национално неодређеним становништвом (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	83

Табела 16: Становништво српске националности старије од 15 година према полу и образовању, Словенија, попис 2002. године	85
Табела 17: Становништво по националној припадности и економској активности (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	87
Табела 18: Становништво српске националности према полу и статусу активности, Словенија, попис 2002. године	88
Табела 19: Становништво српске националности старије од 15 година по занимању, Словенија, попис 2002. године	89
Табела 20: Становништво по матерњем језику, Словенија, пописи 1953, 1971, 1981, 1991. и 2002. године	92
Табела 21: Становништво по матерњем језику (процентуално учешће), Словенија, пописи 1953, 1971, 1981, 1991. и 2002. године	93
Табела 22: Структура становништва по матерњем језику у статистичким регијама, Словенија, попис 2002. године	95
Табела 23: Структура становништва по матерњем језику у статистичким регијама (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	96
Табела 24: Општине са највећим бројем становника чији је матерњи језик српски, Словенија, попис 2002. године	97
Табела 25: Општине са највећим бројем становника чији је матерњи језик српско-хрватски, Словенија, попис 2002. године	97
Табела 26: Становништво по говорном језику (процентуално учешће), Словенија, пописи 1991. и 2002. године	98
Табела 27: Становништво које као говорни језик користи матерњи језик, словеначки језик или комбинацију оба језика (процентуално учешће), Словенија, пописи 1991. и 2002. године	100
Табела 28: Структура становништва по говорном језику у статистичким регијама (први дио) (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	101
Табела 29: Структура становништва по говорном језику у статистичким регијама (други дио) (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	102
Табела 30: Становништво по језику комуникације, Словенија, попис 1991. године	104
Табела 31: Становништво по вјероисповијести, Словенија, пописи 1953, 1991. и 2002. године	107
Табела 32: Становништво по вјероисповијести (процентуално учешће), Словенија, пописи 1953, 1991. и 2002. године	107
Табела 33: Становништво према вјероисповијести и полу, Словенија, пописи 1953, 1991. и 2002. године	109

Табела 34: Становништво према вјероисповијести и старости, Словенија, попис 2002. године	110
Табела 35: Структура становништва по вјероисповијести у статистичким регијама (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	111
Табела 36: Општине са највећим бројем православаца, Словенија, попис 2002. године	112
Табела 37: Општине са највећим бројем атеиста, Словенија, попис 2002. године	113
Табела 38: Општине са највећим бројем особа које нису жељеле одговорити на питање о вјероисповијести, Словенија, попис 2002. године	113
Табела 39: Општине са највећим бројем непознатих одговора, Словенија, попис 2002. године	113
Табела 40: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 1953. године	115
Табела 41: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 1981. године	116
Табела 42: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 1991. године	117
Табела 43: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 2002. године	119
Табела 44: Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, попис 1953. године	122
Табела 45: Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, попис 1991. године	123
Табела 46: Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, попис 2002. године	125
Табела 47: Срби у национално мјешовитим браковима, Словенија, попис 1981. године	128
Табела 48: Срби у национално мјешовитим браковима, Словенија, попис 1991. године	128
Табела 49: Срби у национално мјешовитим браковима, Словенија, попис 2002. године	129
Табела 50: Број становника у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци) по пописима становништва	134
Табела 51: Српске куће у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци) 1967. и 1996. године	135
Табела 52: Национални састав становништва општине Чрномел, Словенија, пописи 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године	136

Табела 53: Национални састав становништва у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци), Словенија, пописи 1981. и 1991. године	137
Табела 54: Становништво по матерњем језику у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци), Словенија, попис 1991. године	139
Табела 55: Становништво по вјероисповијести у проучаваним селима (Милићи, Пауновићи, Мариндол, Бојанци), Словенија, попис 1991. године	145
Табела 56: Пријем у држављанство Републике Словеније по појединим бившим југословенским републикама 1991. године	147
Табела 57: Становништво по држављанству, Словенија, регистарски пописи 2011, 2015, 2018. и 2021. године	153
Табела 58: Страни држављани по држављанству, Словенија, регистарски пописи 2011, 2015, 2018. и 2021. године	154
Табела 59: Досељени из иностранства по земљи поријекла, Словенија, регистарски пописи 2011, 2015, 2018. и 2021. године	154
Табела 60: Становништво по територији/држави првог становања, Словенија, регистарски пописи 2011, 2015. и 2018. године	155

СПИСАК ПРИЛОГА

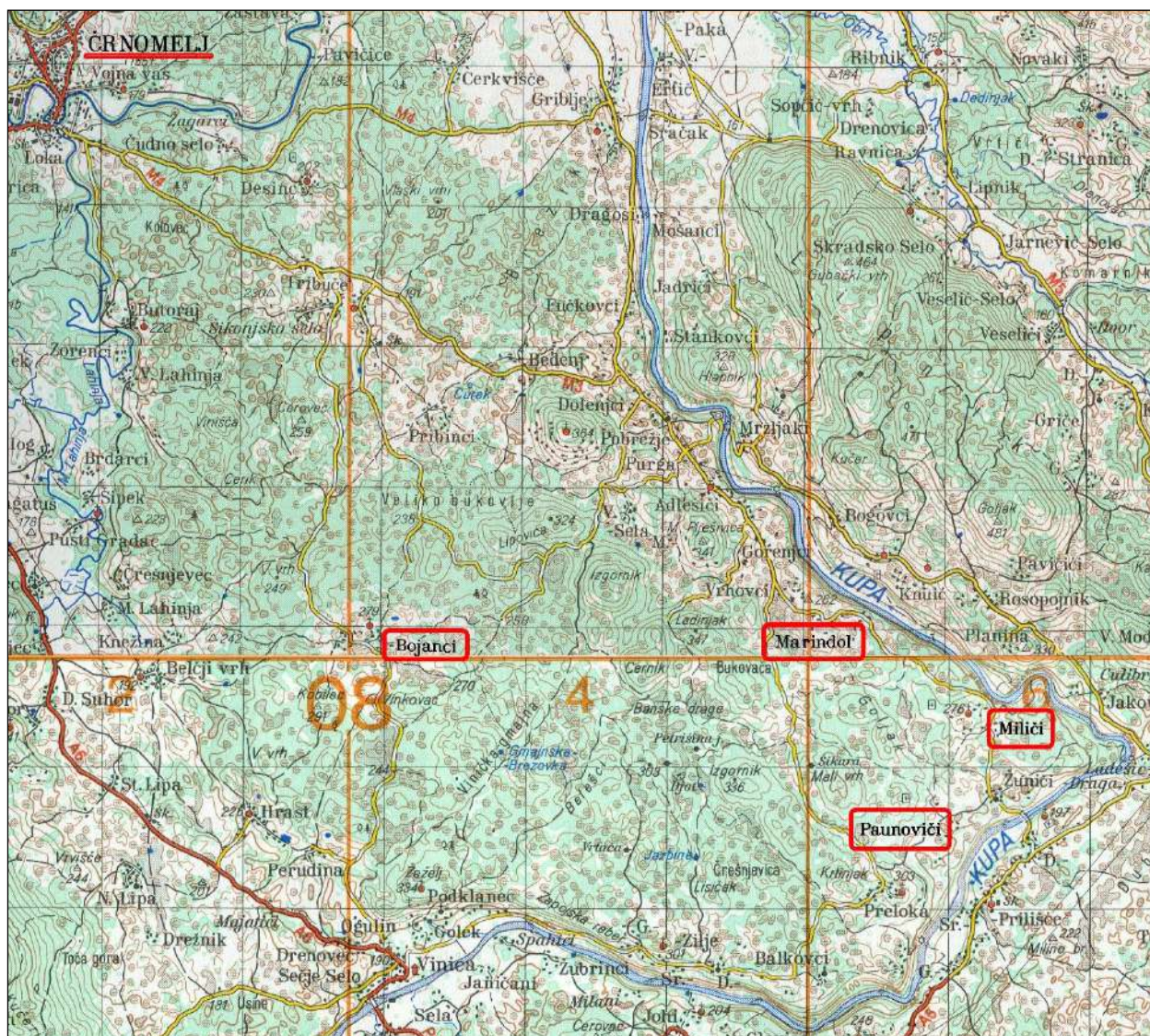
Прилог 1:	Географски положај Републике Словеније	180
Прилог 2:	Српска села у Белој Крајини	181
Прилог 3:	Кохезионе регије, статистичке регије и општине Републике Словеније	182
Прилог 4:	Становништво досељено у Словенију по години досељења и држави првог пребивалишта	183
Прилог 5:	Становништво по националној припадности, Словенија, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године	184
Прилог 6:	Становништво по националној припадности (процентуално учешће), Словенија, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године	185
Прилог 7:	Становништво по матерњем језику, Словенија, пописи 1991. и 2000. године	186
Прилог 8:	Структура становништва по говорном језику у статистичким регијама, Словенија, попис 2002. године	187
Прилог 9:	Структура становништва по говорном језику у статистичким регијама (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године	188
Прилог 10:	Становништво по вјероисповијести и мјесту становања, Словенија, пописи 1991. и 2000. године	189
Прилог 11:	Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 1953. године	190
Прилог 12:	Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 1981. године	191
Прилог 13:	Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 1991. године	192
Прилог 14:	Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, попис 2002. године	193
Прилог 15:	Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, попис 1953. године	194
Прилог 16:	Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, попис 1991. године	195
Прилог 17:	Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, попис 2002. године	196

ПРИЛОЗИ

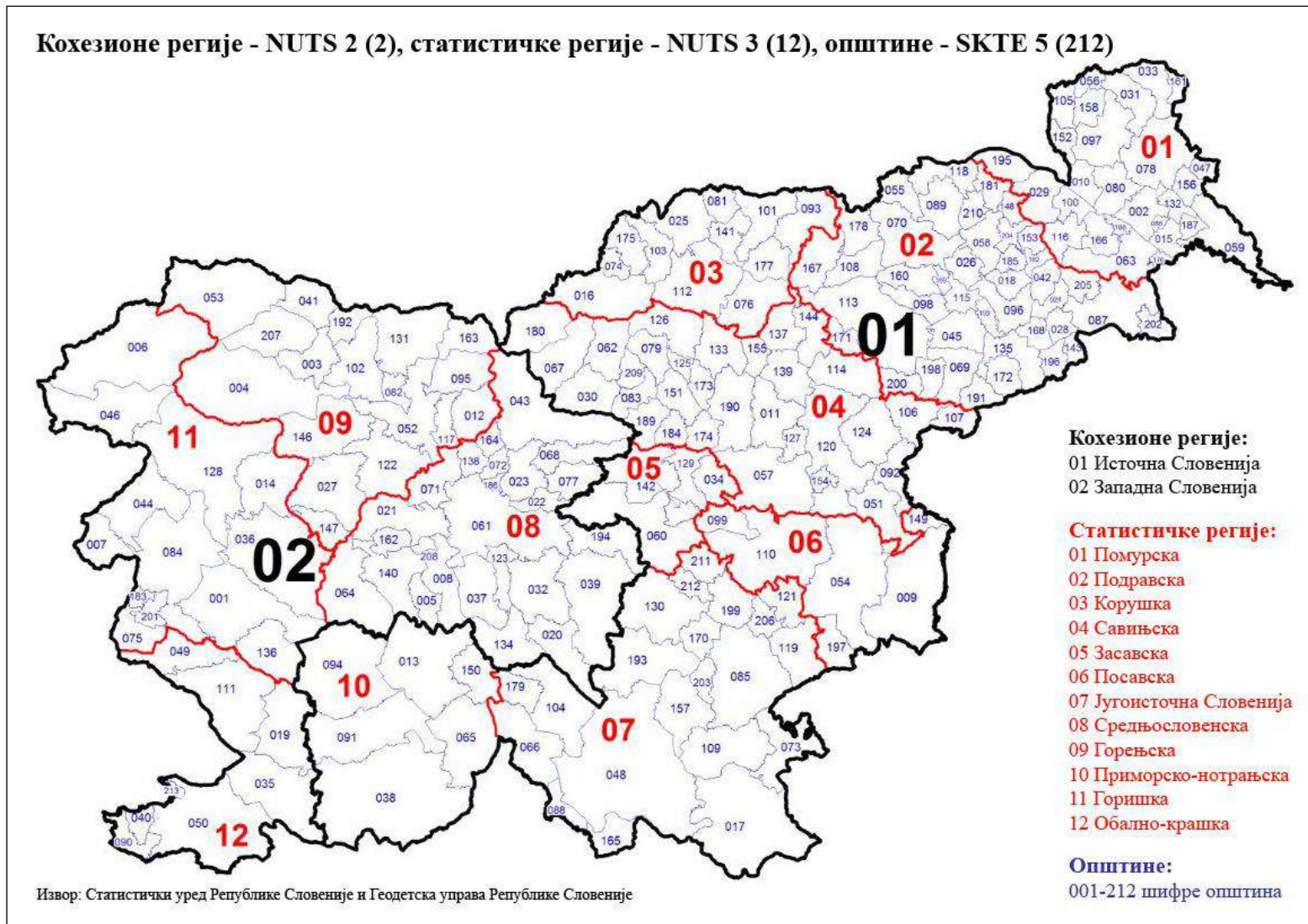
Прилог 1: Географски положај Републике Словеније (Атлас Србије, 2007)

Прилог 2: Српска села у Белој Крајини (Топографска карта 1:100.000, Ново Место 319 и Огулин 369, 1976)

Прилог 3: Кохезионе регије, статистичке регије и општине Републике Словеније

Прилог 4: Становништво досељено у Словенију по години досељења и држави првог пребивалишта, (SURS, 2002/14)

Држава првог пребивалишта	Година досељења													УКУПНО
	до 1940.	1941-1947.	1948-1952.	1953-1960.	1961-1970.	1971-1975.	1976-1980.	1981-1985.	1986-1990.	1991-1993.	1994-1996.	1997-1999.	2000-2001.	
Државе некадашње СФРЈ	1.928	3.898	3.959	12.496	24.992	22.278	27.047	17.391	13.529	9.359	4.530	6.783	2.573	150.763
Босна и Херцеговина	138	530	528	2.227	7.842	10.675	15.552	10.426	7.091	6.465	2.062	3.001	1.133	67.670
Хрватска	1.304	2.067	2.389	7.839	12.059	6.464	5.943	3.633	3.169	1.744	1.134	1.076	597	49.418
Југославија	62	89	100	274	671	744	824	722	818	264	540	973	356	6.437
Македонија	424	1.212	942	2.156	4.420	4.395	4.728	2.610	2.451	886	794	1.733	487	27.238
Државе ЕУ	1.675	2.426	451	286	806	1.453	2.005	1.244	650	384	552	990	1.078	14.000
Аустрија	432	527	82	52	164	293	334	182	98	57	90	133	354	2.798
Њемачка	127	651	62	36	426	925	1.370	866	360	180	205	510	410	6.128
Италија	720	732	227	153	92	56	84	61	83	77	114	107	149	2.655
Француска	236	383	54	14	61	63	80	44	43	15	28	63	30	1.114
Остале чланице ЕУ	160	133	26	31	63	116	137	91	66	55	115	177	135	1.305
Друге европске државе	130	162	43	60	124	188	328	195	185	209	337	559	388	2.908
Државе кандидати ЕУ	87	124	34	35	76	66	91	55	51	30	52	75	92	868
Све остале европске државе	43	38	9	25	48	122	237	140	134	179	285	484	296	2.040
Неевропске државе	206	28	24	35	199	164	190	131	131	124	183	340	179	1.934
УКУПНО	3.939	6.514	4.477	12.877	26.121	24.083	29.570	18.961	14.495	10.076	5.602	8.672	4.218	169.605

Прилог 5: Становништво по националној припадности, Словенија, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године (Šircelj, 2003)

Национална припадност	1948.	1953.	1961.	1971. ¹⁾	1981. ¹⁾	1991. ¹⁾	2002.
	Апсолутне вриједности						
Национално одређени							
Словенци	1.350.149	1.415.448	1.522.248	1.578.963	1.668.623	1.689.657	1.631.363
Италијани	1.458	854	3.072	2.987	2.138	2.959	2.258
Мађари	10.579	11.019	10.498	8.943	8.777	8.000	6.243
Роми	46	1.663	158	951	1.393	2.259	3.246
Албанци	216	169	282	1.266	1.933	3.534	6.186
Аустријанци	582	289	254	266	146	126	181
Бошњаци ²⁾	21.542
Бугари	35	49	180	138	103	168	138
Власи	...	9	6	4	16	37	13
Грци	18	24	50	24	15	21	54
Јевреји	25	15	21	72	9	37	28
Македонци	366	640	1.009	1.572	3.227	4.371	3.972
Муслимани ³⁾	...	1.617	465	3.197	13.339	26.577	10.467
Нијемци	1.824	1.617	732	400	309	298	499
Пољаци	396	275	222	191	200	196	140
Румуни	71	41	48	41	93	115	122
Руси	796	593	295	297	189	167	451
Русини ⁴⁾	170	46	384	66	54	57	40
Словаци	82	60	71	75	139	139	216
Срби	7.048	11.225	13.609	20.209	41.695	47.401	38.964
Турци	5	68	135	52	86	142	259
Украјинци ⁴⁾	138	190	210	470
Хрвати	16.069	17.978	31.429	41.556	53.882	52.876	35.642
Црногорци	1.063	1.356	1.384	1.950	3.175	4.339	2.667
Чеси	1.063	807	584	442	423	315	273
Остали национално одређени	344	352	449	293	526	1.021	1.548
Национално неодређени							
Одређили су се као Југословени	-	-	2.784	6.616	25.615	12.075	527
Одређили су се као Босанци ⁵⁾	8.062
Регионално одређени	-	-	-	2.652	3.932	5.187	1.467
Остали национално неодређени ⁶⁾	-	-	-	3.012	2.853	8.716	12.085
Нису жељели одговорити	48.588
Непознато	10	211	1.154	2.678	5.301	42.355	126.325
УКУПНО	1.391.873	1.466.425	1.591.523	1.679.051	1.838.381	1.913.355	1.964.036

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). У пописима 1953. и 1961. категорија „здомци“ није постојала.
- 2) Могућност одређења за Бошњаке као народ била је у Уставу Федерације Босне и Херцеговине укључена 1994. године.
- 3) Укључене су особе које су се одређиле за Муслимане у смислу етничке, а не вјерске припадности
- 4) У пописима 1953. и 1961. године Русини и Украјинци су приказани заједно.
- 5) У резултатима протеклих пописа су они који су се одређили за Босанце били уврштени међу регионално одређене.
- 6) Укључене су оне особе које су изјавиле/означиле да су национално неодређене.

Прилог 6: Становништво по националној припадности (процентуално учешће),
Словенија, пописи 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2002. године (Šircelj, 2003)

Национална припадност	1948.	1953.	1961.	1971. ¹⁾	1981. ¹⁾	1991. ¹⁾	2002.
	Процентуално учешће (%)						
Национално одређени							
Словенци	97,00	96,52	95,65	94,04	90,77	88,31	83,06
Италијани	0,10	0,06	0,19	0,18	0,12	0,15	0,11
Мађари	0,76	0,75	0,66	0,53	0,48	0,42	0,32
Роми	0,00	0,12	0,01	0,06	0,08	0,12	0,17
Албанци	0,02	0,01	0,02	0,08	0,11	0,18	0,31
Аустријанци	0,04	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01
Бошњаци ²⁾	1,10
Бугари	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Власи	...	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Грци	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Јевреји	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Македонци	0,03	0,04	0,06	0,09	0,18	0,23	0,20
Муслимани ³⁾	...	0,11	0,03	0,19	0,73	1,39	0,53
Нијемци	0,13	0,11	0,05	0,02	0,02	0,02	0,03
Пољаци	0,03	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Румуни	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01
Руси	0,06	0,04	0,02	0,02	0,01	0,01	0,02
Русини ⁴⁾	0,01	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00
Словаци	0,01	0,01	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01
Срби	0,51	0,77	0,86	1,20	2,27	2,48	1,98
Турци	0,00	0,01	0,01	0,00	0,00	0,01	0,01
Украјинци ⁴⁾	0,01	0,01	0,01	0,02
Хрвати	1,15	1,23	1,97	2,47	2,93	2,76	1,81
Црногорци	0,04	0,09	0,09	0,12	0,17	0,23	0,14
Чеси	0,08	0,06	0,04	0,03	0,02	0,02	0,01
Остали национално одређени	0,02	0,02	0,03	0,02	0,03	0,05	0,08
Национално неодређени							
Одређили су се као Југословени	-	-	0,18	0,39	1,39	0,63	0,03
Одређили су се као Босанци ⁵⁾	0,41
Регионално одређени	-	-	-	0,16	0,21	0,27	0,07
Остали национално неодређени ⁶⁾	-	-	-	0,18	0,16	0,46	0,62
Нису жељели одговорити	2,47
Непознато	0,00	0,01	0,07	0,16	0,29	2,21	6,43
УКУПНО	100	100	100	100	100	100	100

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији). У пописима 1953. и 1961. категорија „здомци“ није постојала.
- 2) Могућност одређења за Бошњаке као народ била је у Уставу Федерације Босне и Херцеговине укључена 1994. године.
- 3) Укључене су особе које су се одређиле за Муслимане у смислу етничке, а не вјерске припадности
- 4) У пописима 1953. и 1961. године Русини и Украјинци су приказани заједно.
- 5) У резултатима протеклих пописа су они који су се одређили за Босанце били уврштени међу регионално одређене.
- 6) Укључене су оне особе које су изјавиле/означиле да су национално неодређене.

**Прилог 7: Становништво по матерњем језику, Словенија, пописи 1991. и 2002. године
(SURС, 2002/15)**

Језик	Апсолутне вриједности		Процентуално учешће (%)	
	1991. ¹⁾	2002.	1991. ¹⁾	2002.
Словеначки	1.690.388	1.723.434	88,3	87,7
Италијански	3.882	3.762	0,2	0,2
Мађарски	8.720	7.713	0,5	0,4
Ромски	2.752	3.834	0,1	0,2
Албански	3.903	7.177	0,2	0,4
Арапски	... ²⁾	130	...	0
Бошњачки	...	31.499	...	1,6
Бугарски	131	159	0	0
Влашки	55	45	0	0
Грчки	29	40	0	0
Дански	4	20	0	0
Енглески	75	345	0	0
Кинески	...	216	...	0
Македонски	4.525	4.760	0,2	0,2
Холандски	27	74	0	0
Њемачки	1.093	1.628	0,1	0,1
Пољски	309	267	0	0
Румунски	295	251	0	0
Русински	49	42	0	0
Руски	229	766	0	0
Словачки	163	294	0	0
Српски	18.123	31.329	0,9	1,6
Српско-хрватски	80.325	36.265	4,2	1,8
Турски	172	226	0	0
Украјински	171	399	0	0
Француски	73	206	0	0
Хрватски	50.699	54.079	2,6	2,8
Хрватско-српски	3.208	126	0,2	0
Црногорски	...	462	...	0
Чешки	445	421	0	0
Шведски	51	34	0	0
Остали	2.260	1.588	0,1	0,1
Непознато	41.199	52.316	2,2	2,7
УКУПНО	1.913.355	1.964.036	100	100

Напомене:

1) Подаци за 1991. годину прерачунати су по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).

2) ... нема података.

Прилог 8: Структура становништва по говорном језику у статистичким регијама, Словенија, попис 2002. године (SURС, 2002/4)

Статистичка регија	Говори се једним језиком							Говоре се два језика							Непознато	УКУПНО
	Словеначки	Бошњачки	Хрватски	Српски	Српско-хрватски	Остали	УКУПНО ЈЕДАН ЈЕЗИК	Словеначки и бошњачки	Словеначки и хрватски	Словеначки и српски	Словеначки и српско-хрватски	Словеначки и други	Словеначки и друге комбинације	УКУПНО ДВА ЈЕЗИКА		
Помурска	105.812	47	134	14	21	5.761	111.789	11	477	80	36	6.255	56	6.915	2.171	120.875
Подравска	295.649	294	187	198	80	629	297.037	481	964	728	456	Z ¹⁾	Z	4.811	8.895	310.743
Корушка	70.351	65	62	99	53	90	70.720	193	255	229	189	Z	Z	1.073	1.503	73.296
Савињска	236.086	602	388	352	425	482	238.335	2.055	1.933	1.655	1.975	1.145	Z	8.766	6.473	253.574
Засавска	40.797	462	112	79	255	64	41.769	1.061	412	265	807	Z	Z	2.664	1.003	45.436
Посавска	64.111	116	348	34	48	235	64.892	148	834	140	160	452	0	1.734	1.939	68.565
Југоисточна Словенија	126.502	390	418	132	197	1.154	128.793	526	1.781	495	650	1.157	22	4.631	3.050	136.474
Средњословенска	433.782	2.722	973	2.096	1.838	1.642	443.053	6.807	4.466	7.193	6.996	3.621	23	29.106	16.205	488.364
Горењска	176.747	1.299	375	557	613	560	180.151	3.685	1.656	2.466	2.414	1.367	10	11.598	4.136	195.885
Приморско-нотрањска	45.887	288	112	117	193	110	46.707	396	487	649	714	293	6	2.545	991	50.243
Горишка	111.207	336	65	295	305	436	112.644	618	349	679	720	760	5	3.131	2.736	118.511
Обално-крашка	82.529	470	523	313	375	2.397	86.607	1.360	2.203	1.125	1.483	4.954	111	11.256	4.207	102.070
УКУПНО	1.789.460	7.091	3.697	4.286	4.403	13.560	1.822.497	17.341	15.817	15.704	16.660	19.525	243	88.230	53.309	1.964.036

Напомене:

1) Z – подаци због повјерљивости нису објављени.

Прилог 9: Структура становништва по говорном језику у статистичким регијама (процентуално учешће), Словенија, попис 2002. године (SURS, 2002/4)

Статистичка регија	Говори се једним језиком							Говоре се два језика							Непознато	УКУПНО
	Словеначки	Бошњачки	Хрватски	Српски	Српско-хрватски	Остали	УКУПНО ЈЕДАН ЈЕЗИК	Словеначки и бошњачки	Словеначки и хрватски	Словеначки и српски	Словеначки и српско-хрватски	Словеначки и други	Словеначки и друге комбинације	УКУПНО ДВА ЈЕЗИКА		
Помурска	87,54	0,04	0,11	0,01	0,02	4,77	92,48	0,01	0,39	0,07	0,03	5,17	0,05	5,72	1,80	100,00
Подравска	95,14	0,09	0,06	0,06	0,03	0,20	95,59	0,15	0,31	0,23	0,15	0,00	0,00	1,55	2,86	100,00
Корушка	95,98	0,09	0,08	0,14	0,07	0,12	96,49	0,26	0,35	0,31	0,26	0,00	0,00	1,46	2,05	100,00
Савињска	93,10	0,24	0,15	0,14	0,17	0,19	93,99	0,81	0,76	0,65	0,78	0,45	0,00	3,46	2,55	100,00
Засавска	89,79	1,02	0,25	0,17	0,56	0,14	91,93	2,34	0,91	0,58	1,78	0,00	0,00	5,86	2,21	100,00
Посавска	93,50	0,17	0,51	0,05	0,07	0,34	94,64	0,22	1,22	0,20	0,23	0,66	0,00	2,53	2,83	100,00
Југоисточна Словенија	92,69	0,29	0,31	0,10	0,14	0,85	94,37	0,39	1,31	0,36	0,48	0,85	0,02	3,39	2,23	100,00
Средњословенска	88,82	0,56	0,20	0,43	0,38	0,34	90,72	1,39	0,91	1,47	1,43	0,74	0,00	5,96	3,32	100,00
Горењска	90,23	0,66	0,19	0,28	0,31	0,29	91,97	1,88	0,85	1,26	1,23	0,70	0,01	5,92	2,11	100,00
Приморско-нотрањска	91,33	0,57	0,22	0,23	0,38	0,22	92,96	0,79	0,97	1,29	1,42	0,58	0,01	5,07	1,97	100,00
Горишка	93,84	0,28	0,05	0,25	0,26	0,37	95,05	0,52	0,29	0,57	0,61	0,64	0,00	2,64	2,31	100,00
Обално-крашка	80,86	0,46	0,51	0,31	0,37	2,35	84,85	1,33	2,16	1,10	1,45	4,87	0,11	11,03	4,12	100,00
УКУПНО	91,11	0,36	0,19	0,22	0,22	0,69	92,79	0,88	0,81	0,80	0,85	1,15	0,01	4,49	2,71	100,00

Прилог 10: Становништво по вјероисповијести и мјесту становања, Словенија,
пописи 1991. и 2000. године (SURС, 2002)

Вјероисповијест Апсолутне вриједности	Укупно		Градска насеља		Сеоска насеља	
	1991. ¹⁾	2002.	1991. ¹⁾	2002.	1991. ¹⁾	2002.
Католичка	1.369.873	1.135.626	578.541	467.566	791.332	668.060
Евангелистичка	14.101	14.736	2.557	3.747	11.544	10.989
Друге протестантске	1.890	1.399	1.110	673	780	726
Православна	46.320	45.908	40.518	39.881	5.802	6.027
Друге хришћанске	2.410	1.877	1.537	1.201	873	676
Исламска	29.361	47.488	25.951	41.305	3.410	6.183
Жидовска	199	99	117	63	82	36
Оријентална	478	1.026	282	777	196	249
Остале вјероисповијести	269	558	191	394	78	164
Агностици	... ²⁾	271	...	211	...	60
Вјерници који не припадају ниједној вјероисповијести	3.929	68.714	2.504	44.638	1.425	24.076
Нису вјерници, атеисти	84.656	199.264	69.164	147.941	15.492	51.323
Нису жељели одговорити	81.302	307.973	51.465	171.604	29.837	136.369
Непознато	278.567	139.097	197.565	77.771	81.002	61.326
УКУПНО	1.913.355	1.964.036	971.502	997.772	941.853	966.264

Вјероисповијест Процентуално учешће (%)	Укупно		Градска насеља		Сеоска насеља	
	1991. ¹⁾	2002.	1991. ¹⁾	2002.	1991. ¹⁾	2002.
Католичка	71,6	57,8	59,6	46,9	84,0	69,1
Евангелистичка	0,7	0,8	0,3	0,4	1,2	1,1
Друге протестантске	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Православна	2,4	2,3	4,2	4,0	0,6	0,6
Друге хришћанске	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Исламска	1,5	2,4	2,7	4,1	0,4	0,6
Жидовска	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Оријентална	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Остале вјероисповијести	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Агностици	... ²⁾	0,0	...	0,0	...	0,0
Вјерници који не припадају ниједној вјероисповијести	0,2	3,5	0,3	4,5	0,2	2,5
Нису вјерници, атеисти	4,4	10,1	7,1	14,8	1,6	5,3
Нису жељели одговорити	4,2	15,7	5,3	17,2	3,2	14,1
Непознато	14,6	7,1	20,3	7,8	8,6	6,3
УКУПНО	100	100	100	100	100	100

Напомене:

1) Подаци за 1991. годину су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).

2) ... нема података.

Прилог 11: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, пописи 1953. године (SURС, 2002/10)

Национална припадност	Матерњи језик									УКУПНО
	Словеначки	Италијански	Мађарски	Ромски	Српски и хрватски	Македонски	Њемачки	Остали	Непознато	
Словенци	1.413.077	91	500	18	784	91	722	143	22	1.415.448
Италијани	179	653	6	- ¹⁾	9	-	3	2	2	854
Мађари	141	2	10.780	-	54	-	36	2	4	11.019
Македонци	33	-	-	-	85	475	3	43	1	640
Нијемци	154	-	5	-	16	-	1.438	4	-	1.617
Срби	751	1	7	-	10.441	3	4	15	3	11.225
Хрвати	2.418	20	29	4	15.455	1	39	6	6	17.978
Црногорци	79	-	1	-	1.267	-	2	7	-	1.356
Југословени неопређијени	1.157	32	9	-	383	3	25	6	2	1.617
Остали	1.305	6	107	974	205	4	318	1.617	135	4.671
УКУПНО	1.419.294	805	11.444	996	28.699	577	2.590	1.845	175	1.466.425

Напомене:

1) - нема појаве.

Прилог 12: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, пописи 1981. године¹⁾ (SURС, 2002)

Национална припадност	Матерњи језик										УКУПНО
	Словеначки	Италијански	Мађарски	Ромски	Албански	Македонски	Њемачки	Хрватски, српски, српско-хрватски, хрватско-српски	Остали	Непознато	
Словенци	1.663.150	420	418	116	52	76	443	3.427	320	201	1.668.623
Италијани	107	2.009	- ²⁾	-	-	-	1	15	3	3	2.138
Мађари	103	-	8.593	-	-	-	2	67	2	10	8.777
Роми	105	-	2	1.240	27	-	2	9	-	8	1.393
Албанци	95	1	-	-	1.716	3	-	110	3	5	1.933
Македонци	173	3	-	-	9	2.814	-	210	15	3	3.227
Муслимани	240	-	-	2	48	10	-	12.932	37	70	13.339
Нијемци	14	1	2	-	-	-	289	3	-	-	309
Срби	1.031	-	13	4	12	24	6	40.412	165	28	41.695
Хрвати	2.569	170	40	-	5	6	12	51.003	33	44	53.882
Црногорци	314	-	-	-	25	3	-	2.821	6	6	3.175
Остали национално одређени	189	7	13	-	2	7	133	270	1.564	4	2.189
Југословени	12.909	141	239	18	131	109	108	11.326	239	395	25.615
Регионално одређени	234	21	1	2	9	2	6	3.581	15	61	3.932
Национално неодређени	823	43	24	-	11	11	8	1.777	20	136	2.853
Непознато	325	38	9	-	11	3	13	486	15	4.401	5.301
УКУПНО	1.682.381	2.854	9.354	1.382	2.058	3.068	1.023	128.449	2.437	5.375	1.838.381

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).
- 2) - нема појаве.

Прилог 13: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, пописи 1991. године¹ (SURС, 2002)

Национална припадност	Матерњи језик													УКУПНО
	Словеначки	Италијански	Мађарски	Ромски	Албански	Хрватски	Хрватско-српски	Српски	Српско-хрватски	Македонски	Њемачки	Остали	Непознато	
Словенци	1.665.556	672	802	718	126	5.220	941	589	5.032	838	663	1.582	6.918	1.689.657
Италијани	288	2.504	10	3	- ²⁾	44	1	3	10	1	2	40	53	2.959
Мађари	211	2	7.636	5	-	28	4	10	32	-	4	31	37	8.000
Роми	45	5	7	1.920	86	4	1	5	44	-	1	92	49	2.259
Албанци	159	-	2	3	3.075	38	8	12	139	14	-	18	66	3.534
Македонци	609	1	-	3	14	57	11	41	249	3.305	3	31	47	4.371
Муслимани	1.766	3	4	33	243	1.291	316	531	19.873	39	1	1.199	1.278	26.577
Нијемци	48	2	2	1	-	5	1	3	7	-	223	1	5	298
Срби	2.045	2	17	14	133	457	134	15.137	28.505	63	8	360	526	47.401
Хрвати	4.791	145	30	3	23	39.456	1.256	114	6.204	38	18	132	666	52.876
Црногорци	529	4	2	2	10	537	115	383	2.582	12	3	59	101	4.339
Остали национално одређени	328	18	30	7	24	97	15	41	675	14	87	1.353	62	2.751
Југословени	3.259	21	40	9	51	890	119	586	6.493	90	20	137	360	12.075
Регионално одређени	792	266	2	3	4	446	70	127	2.426	6	5	395	645	5.187
Национално неодређени	2.581	88	41	1	35	737	85	157	2.763	29	21	98	2.080	8.716
Непознато	6.222	149	95	27	79	1.392	131	384	5.291	76	34	169	28.306	42.355
УКУПНО	1.689.229	3.882	8.720	2.752	3.903	50.699	3.208	18.123	80.325	4.525	1.093	5.697	41.199	1.913.355

Напомене:

- 1) Подаци су прерачунати по методологији пописа 2002, тако да су одбијени такозвани „здомци“ (особе које у вријеме пописа више од једне године не бораве у Словенији).
- 2) - нема појаве.

Прилог 14: Становништво по матерњем језику и националној припадности, Словенија, пописи 2002. године (SURS, 2002/11)

Национална припадност	Матерњи језик														УКУПНО
	Словеначки	Италијански	Мађарски	Ромски	Албански	Бошњачки	Црногорски	Хрватски	Македонски	Њемачки	Српски	Српско-хрватски	Остали	Непознато	
Словенци	1.601.156	1.195	1.171	947	103	1.242	41	12.990	340	840	1.634	3.869	1.167	4.668	1.631.363
Италијани	320	1.832	Z ¹⁾	Z	- ²⁾	Z	-	34	-	Z	Z	Z	37	11	2.258
Мађари	170	Z	5.963	Z	-	Z	-	44	Z	Z	19	17	Z	18	6.243
Роми	310	Z	Z	2.606	206	19	-	3	Z	-	12	14	20	31	3.246
Албанци	195	Z	-	Z	5.756	37	-	33	64	-	17	24	17	37	6.186
Бошњаци	1.547	Z	Z	-	Z	15.892	24	462	Z	-	140	3.300	37	120	21.542
Македонци	327	-	-	Z	15	Z	Z	11	3.513	-	33	38	Z	18	3.972
Муслимани	1.136	-	Z	Z	101	5.456	37	525	48	Z	147	2.886	60	50	10.467
Нијемци	76	-	Z	Z	-	-	-	3	-	394	Z	Z	10	Z	499
Срби	3.561	Z	11	Z	Z	195	Z	714	42	Z	23.186	10.952	142	140	38.964
Хрвати	3.821	74	18	10	Z	104	-	29.736	Z	22	69	1.568	112	97	35.642
Црногорци	377	Z	Z	-	Z	35	304	64	Z	Z	807	1.052	Z	10	2.667
Остали национално одређени	534	Z	11	Z	48	34	Z	111	81	157	60	105	2.757	26	3.933
Југословени	100	Z	Z	-	26	10	-	27	Z	Z	154	179	18	Z	527
Босанци	509	-	-	17	Z	4.771	-	363	Z	-	325	1.999	21	47	8.062
Регионално одређени	588	152	Z	-	Z	Z	Z	253	-	-	Z	Z	436	12	1.467
Национално неодређени	5.348	121	125	22	47	690	Z	1.809	92	34	910	2.613	176	Z	12.085
Нису жељели одговорити	33.022	189	217	74	385	1.665	23	4.353	315	94	2.181	5.263	389	418	48.588
Непознато	70.337	184	177	122	441	1.330	19	2.535	236	75	1.619	2.372	365	46.513	126.325
УКУПНО	1.723.434	3.762	7.713	3.834	7.177	31.499	462	54.079	4.760	1.628	31.329	36.265	5.778	52.316	1.964.036

Напомене:

1) Z – подаци због повјерљивости нису објављени.

2) - нема појаве.

Прилог 15: Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, пописи 1953. године (SURС, 2002/10)

Национална припадност	Вјероисповијест					Неопређиљени, индиферентни	Без вјере	Без одговора и непознато	УКУПНО
	Католичка	Протестантска	Православна	Исламска	Остале вјероисповијести				
Словенци	1.187.909	19.757	1.035	50	1.496	1.700	134.298	69.203	1.415.448
Италијани	622	2	- ¹⁾	-	2	7	151	70	854
Мађари	9.058	1.509	4	1	92	12	281	62	11.019
Црногорци	29	2	173	2	-	-	1.081	69	1.356
Хрвати	10.896	49	184	143	161	44	5.665	836	17.978
Македонци	20	1	133	70	5	-	383	28	640
Нијемци	1.135	227	8	-	5	1	170	71	1.617
Срби	460	25	1.969	98	205	9	7.983	476	11.225
Југословени	926	10	56	126	5	7	370	117	1.617
Остали	2.932	75	414	178	94	11	670	297	4.671
УКУПНО	1.213.987	21.657	3.976	668	2.065	1.791	151.052	71.229	1.466.425

Напомене:

1) - нема појаве.

Прилог 16: Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, пописи 1991. године (SURС, 2002)

Национална припадност	Вјероисповијест					Вјерници, али не припадају ниједној вјероисповијести	Нису вјерници, атеисти.	Нису жељели одговорити.	Непознато	УКУПНО
	Католичка	Протестантска	Православна	Исламска	Остале вјероисповијести и агностици					
Словенци	1.334.150	17.068	1.164	852	616	3.482	75.836	70.562	223.288	1.727.018
Италијани	2.322	14	8	5	7	18	155	81	454	3.064
Мађари	6.959	1.009	9	6	9	5	77	99	330	8.503
Роми	870	11	70	575	4	3	29	81	650	2.293
Албанци	478	2	61	2.422	14	8	67	99	478	3.629
Македонци	428	28	2.580	113	8	8	293	184	790	4.432
Муслимани	932	31	600	20.609	19	17	599	665	3.370	26.842
Нијемци	322	67	3	- ¹⁾	2	-	14	18	120	546
Срби	979	138	34.304	208	14	93	3.034	1.813	7.328	47.911
Хрвати	45.226	151	368	182	25	50	1.626	1.332	5.252	54.212
Црногорци	813	25	1.474	608	2	10	419	190	855	4.396
Остали национално одређени	1.047	127	514	462	41	16	170	143	503	3.023
Југословени	2.043	83	2.437	1.143	4	79	1.563	1.195	3.760	12.307
Регионално одређени	1.834	25	1.209	1.209	7	14	173	112	671	5.254
Национално неодређени	1.131	71	592	517	7	167	673	3.568	2.285	9.011
Непознато	3.480	150	1.426	808	22	23	757	2.695	44.184	53.545
УКУПНО	1.403.014	19.000	46.819	29.719	801	3.993	85.485	82.837	294.318	1.965.986

Напомене:

1) - нема појаве.

Прилог 17: Становништво по вјероисповијести и националној припадности, Словенија, пописи 2002. године (SURС, 2002/12)

Национална припадност	Вјероисповијест								Вјерници, али не припадају ни једној вјероисповијести	Нису вјерници, агности.	Нису жељели одговорити	Непознато	УКУПНО
	Католичка	Еванђелистичка	Друге протестантске	Православна	Остале хришћанске	Исламска	Оријенталне	Остале вјероисповијести и агностици					
Словенци	1.086.650	1.3752	1.046	3.583	1.506	2.804	762	721	62.809	186.055	255.857	15.818	1.631.363
Италијани	1.507	Z	-	9	23	9	Z	Z	117	331	212	44	2.258
Мађари	5.016	524	158	3	8	Z	Z	9	65	159	259	3	6.243
Роми	1.663	-	Z	67	6	868	Z	Z	287	99	163	87	3.246
Албанци	363	-	Z	8	8	5.237	Z	Z	74	97	286	108	6.186
Бошњаци	107	-	-	318	6	19.923	Z	Z	151	328	328	377	21.542
Македонци	128	7	Z	2.623	14	507	Z	Z	97	294	227	70	3.972
Муслимани	18	-	-	14	Z	9.328	-	Z	238	251	374	237	10.467
Нијемци	214	125	7	Z	Z	Z	Z	-	27	71	41	Z	499
Срби	381	22	43	32.665	54	53	9	9	751	2.952	1.412	613	38.964
Хрвати	29.942	24	51	201	51	30	13	22	682	2.089	2.199	338	35.642
Црногорци	87	5	-	1.193	Z	634	Z	Z	76	463	172	31	2.667
Остали национално одређени	1.081	164	35	725	15	445	149	84	230	513	424	68	3.933
Југословени	38	-	-	167	-	55	5	-	32	158	57	15	527
Босанци	353	Z	Z	1.213	19	5.724	Z	Z	97	259	247	144	8.062
Регионално одређени	1.041	20	Z	6	Z	15	Z	Z	70	157	128	19	1.467
Национално неодређени	1.682	25	36	1.273	103	721	33	28	1.973	3.062	3.003	146	12.085
Нису жељели одговорити	2.593	31	6	1.254	40	817	19	17	614	1.405	41.441	351	48.588
Непознато	2.762	33	9	579	15	303	14	20	324	521	1.143	120.597	126.325
УКУПНО	1.135.626	14.736	1.399	45.908	1.877	47.488	1.026	928	68.714	199.264	307.973	139.097	1.964.036

Напомене:

1) Z – подаци због повјерљивости нису објављени.

2) - нема појаве

ИЗВОДИ ИЗ РЕЦЕНЗИЈА

...Монографија „Етнодемографски положај Срба у Словенији“ Ирене Медар-Тања представља оригинално и вриједно мултидисциплинарно научно дјело које ће научној и широј јавности пружити увид у историјске и савремене факторе етнодемографског, културног и социјалног развоја те положаја Срба у простору бивше југословенске Социјалистичке Републике Словеније. Понуђени рукопис на веома систематичан и методолошки прихватљив начин презентује резултате истраживања етнодемографског положаја Срба од средине петнаестог вијека па све до наших дана. Тај се положај ставља у контекст времена, односно различитих геополитичких и културолошких интереса, који су резултовали вишевијеквним процесом културне асимилације, да би након осамостаљења ове бивше југословенске републике и стицања пуне независности, резултовао губљењем статуса конститутивног народа. Иако најбројнија етничка заједница у Републици Словенији, Срби су данас без статуса националне мањине, па аутор с разлогом истиче значај бројности српског етноса и његову аутохтоност као кључне елементе за стицање одговарајућег положаја. Статус националне мањине, за који постоје релевантне претпоставке, био би сигурна основа очувања етничког и културног идентитета Срба у Словенији.

Монографија у понуђеном облику јединствена је у савременој научној литератури, што је чини додатно вриједном и веома актуелном. Њени садржаји и поруке које носи требало би да подстакну настојања надлежних институција, како у матичним српским државама тако и у оквиру Републике Словеније, да би српски етнос у тој бившој југословенској републици остварио статус националне мањине, за који постоје све релевантне претпоставке. Ова јединствена монографија биће од изузетне користи и студентима различитих образовних профила упућених на проблематику развоја и етнодемографског положаја Срба у Словенији, као и широком кругу читалаца упућених на презентовану проблематику.

Др Рајко Гњато, редовни професор
Универзитет у Бањој Луци
Природно-математички факултет

...Монографија „Етнодемографски положај Срба у Словенији“ представља дио опсежног истраживања српске популације на територији Словеније. Композиција рукописа монографије свједочи о свеобухватној анализи структурних обиљежја и положаја Срба у Републици Словенији. Комплексност проблема привлачи на истраживање како историјских чињеница тако и савременог етнодемографског положаја Срба у Словенији, који је условљен низом фактора и варијабли. Различите историјско-географске детерминанте утицале су на развој Срба у Словенији, те на њихов положај и статус на том простору од насељавања до данас. Научну актуелност и њен значај појачава чињеница да наведена проблематика до сада није свеобухватно проучена.

Рукопис је картографски и графички богато илустрован и документован статистичким подацима, има карактер монографске публикације у којој се на бази богатог емпиријског материјала анализира специфичан положај Срба у Словенији након Другог свјетског рата. Тематика је заснована на битним научним достигнућима теорије, методологије и праксе традиционалних и савремених географских проучавања становништва.

Др Драшко Маринковић, редовни професор

Универзитет у Бањој Луци

Природно-математички факултет

...Научни допринос овог истраживања огледа се у утрђивању кључних фактора и проблема у биолошком, етнокултурном и етнодемографском положају Срба у Словенији од њиховог насељавања на ове просторе до данас и представља први рукопис овог садржаја на ширем простору.

Др Анђелија Ивков-Цигурски, редовни професор

Универзитет у Новом Саду

Природно-математички факултет

О АУТОРУ

Ирена Медар-Тања рођена је 1975. године у Бањој Луци. Дипломирала је географију и етнологију на Природно-математичком факултету Универзитета у Бањој Луци 1999. године одбраном рада под насловом „Змијањска народна ношња“, чиме је стекла звање професор географије и етнологије. За постигнути успјех током студија добитник је награде Фонда професора Миленка С. Филиповића. Постдипломски студиј на Филозофском факултету Универзитета у Београду, смјер Етнологија и антропологија – национална етнологија завршила је 2007. године одбраном магистарског рада „Мјешовити бракови на подручју општине Бањалука – 1987–2000. године“, чиме је стекла академско звање магистар етнологије и антропологије. Докторску дисертацију под називом „Етнодемографски развој Срба у Словенији након Другог свјетског рата“ одбранила је на Природно-математичком факултету Универзитета у Бањој Луци 2010. године и стекла академски степен доктор географских наука.

Од марта 2000. године до септембра 2001. године радила је на мјесту етнолога у Музеју Републике Српске у Бањој Луци. Стручно звање кустос етнолог стекла је 2001. године у Народном музеју у Београду, а виши кустос етнолог 2007. године у Музеју књижевности и позоришне умјетности у Сарајеву.

Од септембра 2001. године запослена је на Природно-математичком факултету Универзитета у Бањој Луци (у периоду од 2001. године у звању асистента, од 2008. године у звању вишег асистента, од 2011. године у звању доцента, од 2017. године у звању ванредног професора). Наставу изводи на предметима из уже научне области Друштвена географија на првом и другом циклусу студија Географија на Природно-математичком факултету, Етномузикологија на Академији умјетности и Текстилно инжењерство на Технолошком факултету Универзитета у Бањој Луци.

Бави се проучавањем, заштитом и промоцијом традиције, културног наслеђа и културног идентитета Републике Српске, као и етнодемографским истраживањима. У досадашњем научно-истраживачком раду објавила је двије књиге („Нематеријално културно наслеђе. Теоријски, методолошки и административни аспекти“ и „Мјешовити бракови на подручју општине Бањалука – 1987–2000. године“) и већи број научних и стручних радова. Учествовала је на бројним научним и стручним скуповима и конференцијама у земљи и иностранству. Координатор је два научно-истраживачка пројекта (Мултидисциплинарни дијалог са културним наслеђем и Културни идентитет – реалност кроз научну визију), а као сарадник учествовала је у изради већег броја пројеката. Један је од оснивача Центра за фолклористику и студије културе. Члан је Етнолошко-антрополошког друштва Србије, Удружења фолклориста Србије, Географског друштва Републике Српске и Центра за демографска истраживања. Уписана је у Регистар стручњака у култури Министарства просвјете и културе у Влади Републике Српске као музеолог етнолог.

СРР - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

314(=163.41)(497.4)
39(=163.41)(497.4)

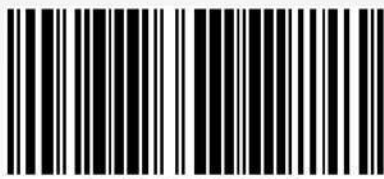
МЕДАР Тања, Ирена, 1975-

Етнодемографски положај Срба у Словенији [Електронски извор] / Ирена Медар-Тања. - Онлајн изд. - Ел. књига. - Бања Лука : Географско друштво Републике Српске : Природно-математички факултет Универзитета у Бањој Луци, 2023. - (Посебна издања ; књ. 57)

Начин приступа (URL): <https://pmf.unibl.org/wp-content/uploads/2023/07/K1-Etnodemografski-polozej-Srba-u-Sloveniji-Irena-Medar-Tanja.pdf>. - Ел. публикација у ПДФ формату опсега 199 стр. - Насл. са насл. екрана. - Опис извора дана 06.07.2023. - О аутору: стр. 199. - Прилози: стр. 180-196. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија: стр. 161-171.

ISBN 978-99976-937-7-8

COBISS.RS-ID 138797313

9789997693778